

GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban

POLT PÉTER: A saját pénzmosás dogmatikai kérdései

DÁNOS VALÉR: A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején

HERKE CSONGOR: A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre

ERDŐS ÁKOS: A szintetikus katinon-származékok hatásai: irodalmi áttekintés

KOVÁCS ISTVÁN: A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben

NAGY ZOLTÁN: A nem pénzügyi szolgáltatók a pénzmosás elleni intézményrendszerben

ZÉMAN ZOLTÁN – HEGEDŰS MIHÁLY: Pénzmosás mint negatív gazdasági tényező az Európai Unióban

JACSÓ JUDIT: A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban

KÖNYVISMERTETÉS: Antikorrupció

INTERJÚ: „A minőséghez ragaszkodni kell” Interjú Dr. Gál István Lászlóval, a PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával, az NKE HHK Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi tanárával

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

71. ÉVFOLYAM

2023/5. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK
TITKÁR
TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatechnika elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója
Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püőr. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Halmosi Zsolt r. altábornagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke

Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár,
a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Németh Viktor PhD
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
FŐMUNKATÁRS	Csala Károly r. ezredes
MUNKATÁRS	Luda Henrietta
SZERKESZTŐSÉG	Fazekas-Pátyodi Szandra 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online)
FELELŐS KIADÓ	LXXI. évfolyam Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Borbély Levente, ügyvezető Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	739
	TANULMÁNYOK	
GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ	Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban	741
POLT PÉTER	A saját pénzmosás dogmatikai kérdései	765
DÁNOS VALÉR	A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején	779
HERKE CSONGOR	A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre	797
ERDŐS ÁKOS	A szintetikus katinon-származékok hatásai: irodalmi áttekintés	827
KOVÁCS ISTVÁN	A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben	849
NAGY ZOLTÁN	A nem pénzügyi szolgáltatók a pénzmosás elleni intézményrendszerben	867
ZÉMAN ZOLTÁN – HEGEDŰ MIHÁLY	Pénzmosás mint negatív gazdasági tényező az Európai Unióban	885
JACSÓ JUDIT	A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban	905
	KÖNYVISMERTETÉS	
SZABÓ CSABA – KRENNER JÓZSEF	Antikorrupció MIT Esszenciális Tudás Sorozat	921
	INTERJÚ	
FAZEKAS-PÁTYODI SZANDRA – NÉMETH VIKTOR	„A minőséghez ragaszkodni kell” Interjú Dr. Gál István Lászlóval, a PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával, az NKE HHK Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi tanárával	927

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

A pénzmosás – mint az angolszász money-laundering kifejezés szó szerinti fordítása – az illegális úton szerzett vagyon valamilyen pénzügyi tranzakció útján történő legális színben feltüntetését foglalja magában. Noha ez már száz éve sem volt másként, a 21. századi fejlemények jelentős átgondolásra készítették ebben a körben a kontinentális büntetőjogi gondolkodást. Szemben az angolszász jogokkal – ahol a látszólagos halmazat kategóriáját lényegében nem ismerik – nálunk külön magyarázatot igényelt, hogy az úgynevezett „saját pénzmosása” miért képezzen önálló bűncselekményt, ha ugyanazon elkövető valószínűleg az alapdeliktumot is. A német büntetőjog-dogmatika talaján álló magyar büntetőjog-tudomány ugyanis régtől fogva úgynevezett „büntetlen utócselekménynek” tekintette azokat az esetköröket, amikor az alapbűncselekmény (például zsarolás, csalás, költségvetési csalás stb.) elkövetője utóbb az ahhoz kapcsolódó járulékos deliktumot is megvalósította. Az európai uniós jog – elsősorban irányelvekben kifejtett – fejlődésére, valamint a napjainkra egyértelműen jellemző digitalizációs kihívásokra figyelemmel ugyanakkor részben felül kellett bírálnunk korábbi elveinket, és elfogadni azt a törekvést, hogy az alapbűncselekmény elkövetésén túlmutató – az eredeti haszon tisztára mosását célzó – magatartás önálló büntetőjogi felelősséget keletkeztethet.

A fentiek tükrében kiemelhető még, hogy míg a 2010-es évek elején alig évi 10–20, addig mostanra évi több mint 300(!) pénzmosási eset válik ismertté (jóllehet az összбүнözés számadatai ezzel párhuzamosan, jelentősen mérséklődnek).

Emellett a pénzmosás büntetőjogi tényállását 2021. január 01. napjától jelentősen átalakította a jogalkotó, ami nemcsak gyakorlati, hanem dogmatikai újításokat is jelentett.

A pénzmosás bűncselekménye tehát feltétlenül igényt tarthat széles körű áttekintésre. A Belügyi Szemle folyóirat rangos szerzői erre tesznek kísérletet jelen lapszámában, amikor bemutatnak – egyebek mellett – olyan kérdéseket, mint a kapcsolódó német szabályozás reformja, a témakör történeti aspektusai, joggyakorlati problémái, valamint az ügyvédek vonatkozó speciális kötelezettségei.

A fentiek alapján örömmel ajánlom tehát a Belügyi Szemle jelen számát minden, a pénzmosás témaköre iránt érdeklődő elméleti és gyakorlati szakember figyelmébe!

Dr. habil. Ambrus István
tanszékvezető, egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar,
Kriminológiai Tanszék

Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban

Dogmatic problems related to the current Hungarian regulation of money laundering

Gál István László

Prof. Dr., tanszékvezető, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
[gal.istvan@ajk.pte.hu](mailto:gali.stvan@ajk.pte.hu)

Absztrakt

A pénzmosás olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. A mikro- és makrogazdasági hatásai is rendkívül veszélyesek, az ellene folytatott küzdelem a szervezett bűnözés elleni harcon túl a pénzügyi rendszerbe fektetett bizalmat is erősítheti. A 2021. január 1-jétől hatályos új magyar büntetőjogi szabályozás mellett, hogy mindenben megfelel a nemzetközi szervezetek és a hatályos nemzetközi egyezmények elvárásainak, a magyar anyagi büntetőjog dogmatikájával ellentétes, a gyakorlatban alkalmazhatatlan rendelkezéseket is tartalmaz. A számos ellentét feloldása sokkal inkább a jogalkalmazás, mint a jogalkotás feladata lesz.

Cél: Bemutatni a pénzmosás hatályos szabályozását, elemezni a magyar büntetőjog dogmatikájával összeegyeztethetetlen tényállási elemeket, és vázolni a problémák feloldásának lehetséges alternatíváit.

Módszertan: A tényállás elemző bemutatása, a törvényszöveg és az indokolás elemzése a szakirodalom és a gyakorlat tükrében.

Megállapítások: A pénzmosás első alakzata, a materiális statikus pénzmosás a gyakorlatban alkalmazhatatlan: ütközik a kétszeres értékelés tilalmába, az önvádra kötelezés tilalmába és a látszólagos anyagi halmazat esetei közül büntetlen utócselkménynek minősül. Emiatt generálisan hiányzik a társadalomra veszélyesség a tényállás mögött. Nemzetközi kötelezettségeink miatt kellett így kodifikálni, de álláspontom szerint a gyakorlatban nem szabad alkalmazni.

Érték: A tanulmány támpontot adhat a jogalkalmazói gyakorlat számára a felmerülő kérdések megoldásában.

Kulcsszavak: pénzmosás, pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása, orgazdaság, ne bis in idem

Abstract

Money laundering is an illegal economic service carried out under the guise of legal economic operations, as a result of which the origin of the property acquired through crime can be verified, freeing it from its recognizably illegal nature. Its micro- and macro-economic effects are also extremely dangerous, the fight against money laundering can strengthen confidence in the financial system in addition to the fight against organized crime. The new Hungarian criminal law regulations effective from 1 January 2021, in addition to complying the expectations of international organizations and international conventions in force, also contain provisions that are contrary to the dogmatics of the Hungarian material criminal law and cannot be applied in practice. Resolving the many contradictions will be the task of law enforcement rather than legislation.

Aim: To present the effective regulation of money laundering and to analyse factual elements incompatible with the dogmatics of Hungarian criminal law, and to outline possible alternatives for solving the problems.

Methodology: Analytical presentation of the facts, analysis of the legal text and justification in the light of the literature and practice.

Findings: The first form of money laundering, material static money laundering, is inapplicable in practice: it conflicts with the prohibition of double evaluation, the prohibition of self-incrimination, and among the cases of apparent material accumulation, it is classified as an unpunished subsequent act. For this reason, there is a general lack of danger to society behind the facts. It had to be codified in this way because of our international obligations, but in my opinion, it should not be applied in practice.

Value: The study can provide a reference point for law enforcement practice in solving the issues that arise.

Keywords: money laundering, failure to report on money laundering, dealing in stolen goods, ne bis in idem

A pénzmosás fogalma és nemzetgazdasági hatásai

A pénzmosás kifejezés a fáma szerint Al Caponétól ered, aki Chicago-szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgálós mosodákat, ezek segítségével álcázva

a szerencsejátékokból, a prostitúcióból és a szesztilalmi törvények megsértéséből származó jövedelmét (Robinson, 1996). Ez a szellemes történet viszont nem igaz, de az 1920-as években valóban gyakran előfordult, hogy a bűnözők nagy készpénzforgalmú vállalkozásokat vettek át (mint például a mosodák és az autósók), majd összekeverték a bűncselekményből szerzett készpénzt a legális bevétellel – ezáltal logikus kereskedelmi okot szolgáltatottak a nagy összegű készpénz létezésére. Bár a „mosás”-t ma ennek a szónak a tisztítással való társítása miatt hangsúlyozzák, elképzelhető, hogy az eredeti bűnügyi kapcsolat a mosodák álcaként történő alkalmazása során alakult ki.¹

A pénzmosás kriminológiai fogalmát a következőképpen definiálom: olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. A pénzmosás emellett a szervezett bűnözés egyik szükségszerű megjelenési formájának is tekinthető (Jehle & Mayerhofer, 1996), amely tovább növeli a veszélyességét. *„A pénzmosásban részt vevő személyek és intézmények különböző, sokszor célzottan bonyolult műveletek végrehajtásával azt kívánják elérni, hogy az egyébként törvénytelen úton megszerzett pénz a külvilág, elsősorban a hatóságok számára már legális jövedelemként jelenjen meg és felhasználható legyen további, akár legális, akár további illegális tevékenység céljából. A pénzmosás mint jelenség tehát feltételez legalább egy, de jellemzően több, rendszerint a szervezett bűnözés körébe tartozó cselekményt – pl. kábítószerrel, prostitúcióval, emberkereskedelemmel, illegális szerencsejátékkal, korrupcióval vagy az állami költségvetések megkárosításával járó bűncselekményeket –, amely(ek)ből jelentős mennyiségű illegális jövedelem keletkezik.”* (Ambrus, 2020).

Ha a makrogazdasági hatásokat vizsgáljuk, akkor meg kell jegyeznünk, ha az illegális forrásból származó jövedelmek tisztára mosása jelentős méreteket kezd ölteni egy nemzetgazdaságban, az már a legális üzleti szférában is érzékelhetővé válik. Ennek beláthatatlan következményei lehetnek, hiszen a pénzmosás – mint már említettük – nem profitorientált tevékenység, emiatt akár a legális szférában kialakult egyensúlyt is felboríthatja. A pénzmosodák, miközben látszólag legális gazdasági tevékenységet folytatnak, az általuk értékesített javakat és

1 Maga a „pénzmosás” (money laundering) kifejezés egyébként először egy amerikai újságban jelent meg a hetvenes évek elején, az ismert Watergate-botrányval kapcsolatban. Az első bíróság, amely büntető ügyben a pénzmosás kifejezést használta, szintén egy amerikai bíróság volt 1976-ban (és ugyanebben az országban vált önálló bűncselekménnyé is, 1986-ban). Összehasonlításképpen: az Amerikai Egyesült Államokban az évtizedben még további két bírósági döntésben olvasható a „pénzmosás” kifejezés, a nyolcvanas években 213, a kilencvenes években viszont már 3643 döntésben olvasható.

szolgáltatásokat alacsonyabb áron is hajlandók vételre felkínálni, ugyanakkor vevőként megéri nekik magasabb áron is vásárolni.²

„A legálisan tevékenykedőkre nézve ez a folyamat vagy életszínvonaluk romlásához vezet, mivel minimális bevételre tesznek szert, vagy pedig bűncselekmények elkövetésével (pl. költségvetési csalás) próbálnak versenyben maradni.” (Jacsó, 2000).

A pénzmosás lehetséges társadalmi és politikai költségei – főként, ha felderítetlenül marad vagy nem foglalkoznak vele kellő komolysággal – nagyon súlyosak. A szervezett bűnözés beszivároghat a pénzügyi intézményekbe; a befektetéseken keresztül megszerezheti az ellenőrzést jelentős gazdasági szektorok felett, megvesztegetve vezető tisztségviselőket és politikusokat; a megszerzett politikai és gazdasági befolyása gyengítheti a szociális hálót, a kollektív etikai normákat, és végső soron a társadalom demokratikus intézményrendszerét is. Legalapvetőbb formájában a pénzmosás szétválaszthatatlanul kapcsolódik ahhoz az alaptevékenységhez, ami azt kiváltja, és végső soron „pozitív feedback” mechanizmusként serkenti a kriminális tevékenységek folytatását is.

Ha az alvilág beférkőzik az üzleti életbe, az erkölceit is elkezd ráerőltetni a partnereire. A mosott pénzek mennyisége pedig adott esetben akkora lehet, amely már befolyásolhatja az egyes országok nemzetgazdaságát is. A „*legnagyobb veszély a bűnelkövetők gazdasági, politikai hatalomba, vállalkozásokba, pénzügyi szolgáltató szervezetekbe való beépülése.*” (Vidékiné, 1995).

Megállapíthatjuk tehát, hogy a pénzmosási tevékenység erősödése egy adott régió vagy ország legális üzleti szférájában is képes jelentős károkat okozni, a tisztességes piaci magatartás szabályainak semmibevitelével, a gazdasági verseny lehetetlenné tételével, ezen kívül megzavarhatja a monetáris szférát, és – egészen szélsőséges esetben – hozzájárulhat a demokratikus intézményrendszer bomlásához is.

A pénzmosás új szabályozása

A hatályos büntetőjogi definíció szerint a pénzmosásnak öt alapesete van. Az öt alapesetet a főbb jellemzőik alapján a következő elnevezésekkel jelölhetjük meg:

2 Ha nyitott szemmel sétálunk a Balaton környékén, és az árakat nézegetve magunkban összehasonlítást végzünk, itt-ott arra a következtetésre juthatunk, hogy az adott környéken szokásos bérleti díjakat is figyelembe véve kicsi a valószínűsége, hogy például egy-egy adott vállalkozás nyereséges legyen. (Ebből persze nem kizárólag pénzmosásra következtethetünk, az is előfordulhat, hogy lopott a termék, vagy „lespórolták” róla a vámot.)

- 1) materiális statikus pénzmosás,
- 2) célzatos dinamikus pénzmosás,
- 3) bűnpártoló jellegű dinamikus pénzmosás,
- 4) orgazda jellegű statikus pénzmosás,
- 5) gondatlan pénzmosás.

A pénzmosás kriminológiai és büntetőjogi fogalma egyébként eltér egymástól: a kriminológiai fogalmát úgy definiáljuk, hogy olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. A pénzmosás büntetőjogi fogalma ettől eltér. Büntetőjogi értelemben – és a jelen szakmai vélemény szempontjából ezt célszerű szem előtt tartani – a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanata pénzmosásnak minősül. Vagyis: nem kell bizonyítania a hatóságnak, hogy a teljes pénzmosási folyamat megtörtént, elég, ha a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanatát megvalósítja valaki, valamely illegális eredetű összegre. Elég tehát egyetlen átutalás egy bankszámlára, egyetlen gazdasági eseménnyel is megvalósulhat ez a bűncselekmény a gyakorlatban.

A statikus és dinamikus pénzmosás közötti különbségtételt egy évtizeddel ezelőtt dolgoztam ki, azóta a jogalkalmazói gyakorlat is használja. Statikus jellegű pénzmosás esetén az elkövetési magatartások túlnyomó többsége nem tartalmaz vagyon-transzformációt, vagyis a bűnös eredetű vagyon az elkövetés során általában nem vált alakot. Ezzel szemben a dinamikus pénzmosás esetén az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közvetlenül vagy közvetve vagyon-transzformációt is eredményez, ez ugyan nem büntetőjogi értelemben vett eredménye ennek a bűncselekménynek, hanem csak kriminológiai értelemben vett megkülönböztető ismertetőjegye.

A gondatlan pénzmosás – álláspontom szerint – külön alapeset, vagyis ez az ötödik pénzmosási típus, hiszen önálló tényállása és minősített esetei vannak, az első négy szándékos bűnösségű alakzat közül egyiknek sem a gondatlan alakzata, bár a legközelebb a célzatos dinamikushoz áll. A pénzmosás egyes típusait a büntetőjogi szabályozást bemutató fejezetben elemezzük részletesebben.

A pénzmosás hatályos magyar szabályozása 2021. január 1-jétől a következő: „399. § (1) *Aki a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetét, a vagyonon fennálló jogot, a vagyon helyét, ezek változását elfedi vagy elleplezi, pénzmosást követ el.*

(2) *Pénzmosást követ el az is, aki a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának*

elfedése vagy elleplezése céljából a vagyont mástól átveszi, elrejt, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik, felhasználja, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végez, pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, vagy arról rendelkezik.

(3) Pénzmosást követ el az is, aki a büntetendő cselekményből származó vagyont mástól való átvételével, elrejtésével, átalakításával, átruházásával, elidegenítésében való közreműködéssel, felhasználásával, az azzal összefüggésben végzett pénzügyi tevékenységgel, pénzügyi szolgáltatás igénybevételével, vagy az arról való rendelkezéssel

a) közreműködik a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés meghiúsításában, vagy

b) a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés meghiúsítására törekszik.

(4) Pénzmosást követ el az is, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont

a) megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy

b) megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik.

(5) A büntetés büntetett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást jelentős értéket meg nem haladó értékre követik el.

(6) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást

a) különösen nagy értékre, vagy

b) jelentős értékre

ba) üzletszerűen,

bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként

követik el.

(7) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást

a) különösen jelentős értékre, vagy

b) különösen nagy értékre

ba) üzletszerűen,

bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként

követik el.

(8) Aki pénzmosásra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(9) Nem büntethető a felbújtó vagy a bűnsegéd, ha a (3) vagy a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekményt az általa elkövetetett büntetendő cselekményből származó vagyonra követi el.

400. § (1) Aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont elrejt, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik, felhasználja, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végez, pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe vagy arról rendelkezik, és gondatlanságból nem tud a vagyon eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

c) hivatalos személyként

követik el.

(3) Nem büntethető az (1) és (2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel.

Értelmező rendelkezés

402. § (1)

(2) A 399-400. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni. (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, továbbiakban: Btk.)

A pénzmosás jogi tárgya a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat (Horváth, Kereszty, Maráz Vilmosné, Nagy & Vida, 1999) is. A bűncselekmény elkövetési tárgya a vagyon. „A büntető anyagi jog a pénzmosás elkövetési tárgyaként hagyományosan a dolgok körét jelölte meg, amelyet értelmező rendelkezéssel kiterjesztett a dolog módjára viselkedő, vagyoni jogosultságot

megtestesítő okiratra és dematerializált értékpapírra. Ezek a keretek az elmúlt időszakban megjelent új típusú vagyoni formákra tekintettel szűkössé váltak, az új típusú vagyoni formák (pl. fizetésre használt elektronikus adat különféle formái) nemcsak a büntetőjogban, hanem más jogágakban is vitatott és alulszabályozott jogterületként jelentek meg. Az ilyen új vagyonelemek közös jellemzője azonban, hogy a velük való rendelkezés továbbra is vagyoni előnynek – így a bűnözés vagyoni hasznának – tekinthető, ezért feltétlenül szükséges, hogy velük szemben a büntetőjog megfelelő eszközkészlettel rendelkezessen. Az új típusú vagyonelemek büntetőjogi fogalmi keretekbe való beillesztésével kapcsolatban elsősorban azt kell kiemelni, hogy e vagyonelemek összességében nem esnek kívül a büntetőjog hatókörén, az általános részi szabályok alapján ugyanis vagyonelemek tárgyat és a Be.-ben kimondottan lefoglalás tárgyat is képezhetik. Ellentmondás feszül viszont aközött, hogy bizonyos típusú vagyonelemek vagyonelemek alá vonhatók, de nem képezhetik a pénzmosás elkövetési tárgyát. Ennek feloldása érdekében indokolt a Btk. Különös Részen is olyan rugalmas szabályozás kialakítása, amely alkalmas az új típusú vagyonelemek kezelésére a pénzmosás tényállásának körében. Mivel a vagyonnak általános Btk.-beli definíciója nincs, mindössze a Btk. 76. §-a – nem kimerítő felsorolással – határozza meg a vagyonelemek alá eső egyes vagyonelemeket, a pénzmosás elkövetési tárgyának vagyonra való módosítása kellően rugalmas feltételeket biztosít az új típusú vagyonelemek által megvalósuló bűnözés elleni küzdelemhez. E fogalom használata egyúttal a nemzetközi és európai uniós elvárásoknak való megfelelést is biztosítja.”³

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érintenünk, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis büntetendő cselekmény elkövetéséből kell származnia. Bár a törvény azt már nem mondja ki, hogy az „e törvény szerint” kell büntetendő cselekménynek lennie, álláspontom szerint legalább a magyar Btk. által is büntetni rendelt cselekményeket kell érteni alatta, nem elég az, ha az elkövetés helyének törvénye büntetni rendeli. A törvény nem a „bűncselekmény”, hanem a „büntetendő cselekmény” fogalmat használja, amiből az következik, hogy a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető (például gyermekkor miatt, vagy ha kóros elmeállapotú az elkövető).

Annak sincs jelentősége, hogy az alapbűncselekmény a pénzmosás miatt eljáró állam joghatósága alá tartozik-e vagy sem (ahogy ezt a Strasbourgi Egyezmény 6. Cikkelye is rögzíti). „*Napjainkban éppenséggel inkább az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi*

3 T/9918. számú törvényjavaslat indokolása.

méretekben nem is történhet. Szinte szükségszerű tehát, hogy az alapügy elkövetésének és az eredetleplezés (részbeni) színhelyének országa különböző legyen. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy a gyanított előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában is szabadságelvönással fenyegetett tett legyen. (Ez különösen pénzügyi, devizális érdekeket sértő bűncselekmények esetében lehet kérdéses.)” (Tóth, 2002).

Abban a kérdésben, hogy büntetendő cselekményről van-e szó, a bíróság nyilvánít véleményt. Nem kell azonban az, hogy az alapügy jogerős ítélettel befejeződjön, hiszen ha ezt minden esetben meg kellene várnunk, akkor időközben elenyésznének a pénzmosás bizonyítékai is. Ezt a gondolatmenetet támasztja alá az is, hogy a Btk. nem „elbírált”, hanem „büntetendő” cselekményt említ előcselekményként.

Az alapcselekménynek büntetendő cselekménynek kell lennie, amely perrendszerűen bizonyítandó. A perrendszerű bizonyítás nem maradhat el a büntetőeljárásban. Álláspontom szerint önmagában az a körülmény, hogy az adott országban feljelentést tettek bűncselekmény gyanújával, még nem jelenti azt, hogy az ténylegesen büntetendő cselekmény miatt történt, hiszen előfordulhat olyan eset, hogy bűncselekmény hiányában megszüntetik az eljárást. A feljelentés ténye önmagában nemhogy a bűncselekmény elkövetését, hanem a jóval alacsonyabb követelményt támasztó büntetendő cselekmény elkövetését sem bizonyítja, amit alátámaszt az a tény is, hogy a büntetőeljárás törvény is gyanúról, illetve megalapozott gyanúról beszél a büntetőeljárás kezdetén, olyan időpontban, ahol azért már bizonyos mennyiségű adat mégiscsak rendelkezésre áll. Az alapcselekményt tehát „valamilyen szinten” bizonyítani kell a pénzmosás miatt folytatott eljárásban. Nem elegendő a feltételezés, a feljelentéseken alapuló gondolatmenetek, hanem igazolni kell, hogy a pénz valóban büntetendő cselekményből származik. Bár a magyar bírói gyakorlat az elmúlt néhány évben produkált ettől eltérő, sematikus döntéseket, amelyek nem egyeztethetők össze a büntető anyagi és eljárásjog rendelkezéseivel, a Kúria gyakorlatával és a hatályos nemzetközi szerződésekkel sem; a védelem álláspontja szerint a jelen ügyben akkor is vissza kellene térnünk a „helyes vágányra”, ha ez a jövőben a nyomozó hatóság számára többletmunkát, az ügyészség számára pedig akár rosszabb váderedményességet is jelenthet.

Különbséget kell tenni a bűncselekmény bevezettség és befejezettség között is, ennek pedig az alap- vagy előcselekmény szempontjából is jelentősége lehet. Például több vagyon elleni bűncselekmény esetében (csalás, lopás) a befejezettség kizárólag akkor merülhet fel, ha a sértett hatóköréből véglegesen kikerül a dolog, amelynek eredményeként már esélye sincs a visszaszerzésére, megtartására. Mindaddig amíg ilyen lehetősége van, csak kísérleti szakról

beszélhetünk akkor is, ha az elkövető a magatartását a maga részéről már befejezte, vagyis a bűncselekmény bevégezett.

A Kúria egy felülvizsgálati eljárásban hozott határozatában rögzítette, hogy az alapbűncselekmény és a pénzmosás esetében valóságos heterogén alaki halmazat nem jöhet létre, azaz egy elkövetési magatartás egyidejűleg az alapbűncselekmény és a pénzmosás törvényi tényállását nem merítheti ki (Kúria Bfv.I.830/2017/16.). Vagyis a pénzmosás az alapbűncselekménnyel soha, semmilyen körülmények között nem állhat alaki halmazatban, kizárólag anyagi halmazatban: emiatt viszont térben és időben el kell különülnie az alapbűncselekménynek és a pénzmosásnak. Az alapbűncselekmény bevégeztsége után, ettől időben elkülöníthetően léphet csak a pénzmosás először kísérleti szakba, majd ezután állhat be a befejezettség stádiuma. Szemben néhány más állam jogi szabályozásával, a magyar büntetőjog jelenleg nem ismeri az autonóm pénzmosás kategóriáját, vagyis azt, amikor alapcselekmény nélküli szokatlan tranzakciók is pénzmosásnak minősülhetnek. A magyar Btk. alapján kell az alapbűncselekmény, a Kúria értelmezése alapján pedig ennek térben és időben elkülönülnen, anyagi halmazatban kell állnia a pénzmosással.⁴ Vagyis a látszólagos alaki halmazat soha nem lesz feloldható úgy, hogy pénzmosást állapítunk meg.

A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatását úgy végezzük el, hogy a 2021. január 1-jétől hatályos tényállás öt alaptípusát egymástól elválasztva tárgyaljuk. Az egyes típusok elkövetési magatartásainak tárgyalása után a bűncselekmény alanyi oldalát, valamint a minősített eseteket és a halmazati-elhatárolási kérdéseket ismét összevontan mutatjuk be.

Az első verzió a materiális statikus pénzmosás. Itt az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben nem eredményez vagyon-transzformációt (emiatt statikus), emellett eredménytényállás (vagyis materiális bűncselekmény büntetőjogi értelemben), hiszen a bűncselekmény eredménye a bűnös eredetű vagyon végleges elszakadása a bűnös eredetétől. Az eredmény tehát az, hogy a vagyon eredete fedetté, leplezetté válik. Ez az alakzat új a magyar büntetőjogban, és álláspontom szerint nem lesz számottevő gyakorlata. Ha ugyanis az elkövető sikeresen leplezi a bűnös vagyon eredetét, akkor a pénzmosás eredménye miatt pont a lepleződést fogja elkerülni, vagyis a büntetőeljárás alapjául szolgáló gyanú felmerülését. Ha pedig nem „eredményes” a leplezés,

4 Ugyanezt támasztja alá a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes pénzmosással kapcsolatos körlevele is: „A pénzmosás elkövetési tárgya az alapcselekményből származó dolog, ezért a járulékos deliktum elkövetése fogalmilag kizárt mindaddig, amíg az alapcselekmény – vagy az alapcselekményt alkotó, önálló büntetőjogi értékelésre is alkalmas részcselekmény – elkövetése nem fejeződött be.” [A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2017. (VII. 31.) LÚ h. körlevele a pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól 8. pont].

akkor az eredmény hiánya miatt ez az alakzat nem állapítható meg.

Az elkövetési magatartások a következők:

- „a) a vagyon eredetének elfedése az jelenti, hogy a bűnös vagyon a külvilág számára titkossá válik,
b) a vagyon elleplezése az előzőhöz képest pedig egy többlet elemet tartalmaz: kell hozzá egy leplező jogcím, amely által a vagyon eredete legálisan tűnik.”⁵

A második bekezdésben található változatot célzatos dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben vagyon-transzformációt eredményez. Az elkövetési magatartások a következők (valamennyi elkövetési magatartáshoz kapcsolódik célzat, vagyis csak a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése céljából történő elkövetés lehet tényállásszerű):

- „– a bűnös eredetű vagyon mástól történő átvétele azt jelenti, hogy az elkövető birtokviszonyba kerül, vagyis saját rendelkezési körébe vonja a vagyont,
– a bűnös eredetű vagyon elrejtése olyan cselekményt jelent, amely által a vagyon fizikailag válik fellelhetetlenné,
– a bűnös eredetű vagyon átalakítása körében a vagyon átalakul, így például egy festményből készpénz lesz, vagy például lopott alkatrészek beépülnek egy másik dologba,
– a bűnös eredetű vagyon átruházása esetén a vagyon kikerül az elkövető birtokából, és más személy szerez rajta birtoklási jogosultságot szerződés vagy réalaktus folytán,
– a bűnös eredetű vagyon elidegenítésében közreműködés az átruházás során bármilyen, aktív magatartással történő segítségnyújtást jelent,
– a bűnös eredetű vagyon felhasználása azt jelenti, hogy az elkövető a saját vagy más célja érdekében vagyon-transzformációt hajt végre a bűnös eredetű vagyonon, például a lopott pénzt részben vagy egészben felhasználja ingatlan vásárlásához,
– a bűnös eredetű vagyonnal összefüggésben pénzügyi tevékenység végzése, pénzügyi szolgáltatás igénybevétele, vagy arról történő rendelkezés tartalmát a Btk. értelmező rendelkezése határozza meg a 402. § (2) bekezdésében. Eszerint a Btk. 399-400. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési

5 T/9918. számú törvényjavaslat indokolása.

szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.”⁶

Elkövetheti ezt az alakzatot az alapbűncselekmény elkövetője is, de harmadik személy is. A célzatos dinamikus pénzmosás „büntetendővé nyilvánításának elvi alapja az, hogy a bűncselekményből származó dolognak a pénzügyi-gazdasági szférában végrehajtott műveletek révén, legális forrásból származó vagyonként való feltüntetése az alapcselekmény körében már értékelten felüli, önálló társadalomra veszélyességet hordoz. Ez, az alapcselekmény által előidézett jogtárgy sérelmen túlmutató veszély szűk körben ugyan, de az alapcselekmény elkövetője általi, eredetleplezési célú utócsselekmények szankcionálását indokolja. E tényállás keretében ugyanakkor – a kétszeres értékelés tilalmából következően – csak azok az eredetleplezési célú magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.”⁷ Néhány szerző véleménye szerint az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatt történő megbüntetése több szempontból aggályos. A magyar büntetőjog dogmatikája ugyanis a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként tartja számon a „büntetlen utócsselekmények” kategóriáját. Tudomásul kell venni azonban, hogy a jelenlegi szabályozás mellett, a nemzetközi kötelezettségeinkből is fakadóan erre sor kerülhet, a gyakorlat feladata tehát az, hogy minden eszközzel szűkítse a tényállás alkalmazási körét az alapbűncselekmények elkövetői vonatkozásában.

A harmadik bekezdésben található változatot bűnpártoló jellegű dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük. A tárgyi bűnpártolással, vagyis a bűnpártolásnak azzal az alakzatával, amelyben az elkövető „közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában”, a specialitás viszonyában áll, alaki halmazatban nem állapíthatók meg. Ha mindkét tényállás megvalósul, akkor pénzmosást kell megállapítani, kivéve azt a törvényhez fűzött indokolásban található esetet, amikor a bűncselekmény elkövetéséből származó, tárgyi bizonyítási eszköznek is minősülő vagyontárgy megsemmisítésével az elkövető célja kizárólagosan a büntetőjogi személyi felelősség elkerülése. Ilyenkor bűnpártolást

6 T/9918. számú törvényjavaslat indokolása.

7 A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyési gyakorlat büntetőjogi szempontjairól 6. pont.

kell megállapítani akkor is, ha a pénzmosás büntetési tétele a konkrét esetben magasabb lenne. Ha pedig az alapbűncselekmény elkövetője követi el ilyen célból a vagyontárgy (tárgyi bizonyítási eszköz) megsemmisítését, azt büntetlen utócselekménynek kell tekinteni.

Ezt az alakzatot az az elkövető valósítja meg, aki a büntetendő cselekményből származó vagyontárgyat másától való átvételével, elrejtésével, átalakításával, átruházásával, elidegenítésében való közreműködéssel, felhasználásával, az azzal összefüggésben végzett pénzügyi tevékenységgel, pénzügyi szolgáltatás igénybevételével vagy az arról való rendelkezéssel, vagy közreműködik a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés megghiúsításában, vagy a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés megghiúsítására törekszik. A vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés megghiúsításának a sikeressége nem befolyásolja a bűncselekmény befejezettségének megállapíthatóságát.

A negyedik bekezdésben található változatot orgazda jellegű statikus pénzmosásnak is nevezhetjük. 2021. január 1-jétől az orgazdaság eltűnt a magyar büntetőjogból, szerepét a pénzmosás ezen alakzata vette át. Az követi el az orgazda jellegű statikus pénzmosást, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik. Az elkövetési magatartások döntő többsége statikus, vagyis nem eredményez vagyont-transzformációt.

Vitatott kérdés volt eddig a szakirodalomban (Hombrecher, 2001; Wohlers, 2002), hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet-e pénzmosás tárgya. Ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vesz át, pénzmosást valósíthat meg a 2021-től hatályos magyar szabályozás szerint. Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. Más kérdés persze, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz. Álláspontom szerint egy, az adott ügyvéd által, egy adott ügyben szokásos, nem kirívó összegű ügyvédi munkadíj elfogadása még akkor sem minősül pénzmosásnak, ha az ügyvéd előre láthatta, hogy bűncselekményből származik (de könnyelműen bízott benne, hogy mégsem).

A Btk. 400. § (1) bekezdésében található a gondatlan pénzmosás, amely az ötödik, önálló típus, hiszen az előző négy közül egyiknek sem a gondatlan alakzata. Saját minősített esetei is vannak. Az elkövetési magatartások az orgazda jellegű statikus és a célzatos dinamikus pénzmosás elkövetési magatartásait tartalmazzák, de nagyon lényeges tényállási elem, hogy az elkövető gondatlanságból nem

tud a vagyon eredetéről. A gondatlanság lehet hanyagság, de tudatos gondatlanság is. Vagyis nem szándékos pénzmosás, hanem ezen alakzat alapján vonandó felelősségre az elkövető, aki sejti, hogy büntetendő cselekményből származó vagyon van a háttérben, kellő gondosság mellett utána is járhatna, de ezt elmulasztja („előre látja magatartásának lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában”). Tipikusan ez a helyzet, ha a gyanús eredetű vagyont az elkövető adóelkerülésből származó pénznek hiszi, ami nem feltétlenül büncselekmény, vagy azt gondolja, hogy a vagyon birtokosa kizárólag a tényleges tulajdonosi minőségét szeretné csak rejtetni, később mégis kiderül, hogy a vagyon büncselekményből származik.

A pénzmosás valamennyi alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén 50 000 forint feletti értékre történő elkövetés esetén büncselekmény, 50 000 forintig szabálysértés [a Btk. 462. § (1) bekezdés g) pont alapján]; a szabálysértésekről szóló 2012. évi I. törvény 177. § (1a) bekezdése szerint: „(1a) Aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból vagy jogtalan elsajátításból származó dolgot vagyoni haszonszerzés végett ötvenezer forintot meg nem haladó értékben megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, szabálysértést követ el.” (Látható a szabálysértési tényállás alapján, hogy a pénzmosás nem valamennyi alakzatának, hanem csak az orgazda jellegű statikus pénzmosásnak van szabálysértési alakzata, szűkítve az előcselekmények körét a tárgyi oldalon a Btk. korábbi, orgazdaságként szabályozott tényállására emlékeztető módon, valamint szűkítve az alanyi oldal megállapíthatóságát is a célzattal.)

A pénzmosás első két alakzatát bárki elkövetheti, így az alapbüncselekmény elkövetője is. A bűnpártoló jellegű dinamikus, az orgazda jellegű statikus pénzmosás és a gondatlan pénzmosás, tehát a másik három alapeset elkövetője tettesként csak az alapbüncselekmény elkövetőjén kívüli, egyéb személy lehet. Felbujtóként és bűnsegédként nem büntethető az alapbüncselekmény elkövetője a bűnpártoló jellegű dinamikus, az orgazda jellegű statikus pénzmosás esetén, az utolsó, vagyis a gondatlan alakzathoz pedig értelemszerűen nem kapcsolódhat sem felbujtó, sem bűnsegéd. Összefoglalva a fentieket, a materiális statikus és a célzatos dinamikus pénzmosás elkövetője lehet akár tettesként, akár felbujtóként vagy bűnsegédként az alapbüncselekmény elkövetője is, a további három alakzatért viszont semmilyen formában nem büntethető. Álláspontom szerint még ez a szabályozás is beleütközik a magyar büntetőjog humanizmus elnevezésű alapelvébe, hiszen a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként szoktunk hivatkozni arra, amikor emberiességi szempontból büntetlenül hagyjuk azt az utócselekményt, amelyet az elkövető azért követ el, hogy ne lepleződjön le a korábbi büncselekményével. Így tradicionálisan nem büntetjük költségvetési

csalás miatt azt, aki nem vallja be az éves adóbevallásában egyéb jövedelemként a vesztegetésből származó jogtalan előnyt. Ha ugyanis „*valamely bűncselekmény megvalósítását az elkövető csak úgy kerülhetné el, ha leleplezné korábbi bűnelkövetését, az utóbbi bűncselekményt büntetlenül kell hagyni*” (Földvári, 1997). Egyes szerzők álláspontja szerint a pénzmosást is ilyen büntetlen utócselengként kellene kezelni, ha saját bűncselekményből származó pénzmosásáról van szó. Az elkövetőnek ugyanis, ha nagyobb összegű profitot realizált egy bűncselekmény elkövetéséből, két lehetősége van. Megteheti, hogy a személyes szükségleteire fordítja az összeget, ekkor azonban számolnia kell az azonnali lebukás veszélyével (ezért az elkövetők többnyire várnak néhány hónapot a bűncselekményből származó profit felhasználásának megkezdése előtt, és nem is kezdenek gyanúsán nagy költsékezésbe). A másik alternatíva: megpróbálja tisztára mosni a pénzt, ekkor viszont azzal is számolni kell, hogy a lebukás esetén legalább két bűncselekmény miatt fogják felelősségre vonni. A pénzmosás jelenlegi tényállása teljes mértékben megfelel az EU 2018/1673. irányelvében foglalt elvárásoknak, csak éppen a magyar büntetőjog tradicionális alapelveivel nem egyeztethető össze. Ez utóbbi viszont már nem elsődleges szempont a 21. század hazai jogalkotásában, hiszen az EU elvárásához kénytelenek vagyunk igazodni.

A pénzmosás első négy alakzata csak szándékosan követhető el, ezek közül a célzatos dinamikus pénzmosás a tényállásban található célzat miatt csakis egyenes szándékkal. A másik három szándékos alakzat elkövethető eshetőleges szándékkal is. Van mindezek mellett a pénzmosásnak egy önálló gondatlan alapesete is, ezt csak kívülálló személy követheti el, az alapbűncselekmény elkövetője nem.

A törvényhozó a Btk. 399. § (6) és (7) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a pénzmosás első négy, szándékosan elkövethető alapesetének a társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő, illetve öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek a következők:

- „1) a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást
- a) különösen nagy értékre, vagy
 - b) jelentős értékre
 - ba) üzletszerűen,
 - bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként követik el.”

Vagyis 50 millió forint feletti elkövetés esetén mindenképpen, 5 millió forint feletti elkövetés esetén pedig akkor alkalmazandó ez a megemelt büntetési tétel, ha

„ a) az elkövetés üzletszerű⁸

b) a Pmt. szerinti bármely szolgáltató, annak tisztségviselője vagy alkalmazottja követi el. A korábbi szabályozás csak az ügyvédként történő elkövetést sorolta a minősítő körülmények közé, 2021-től viszont a Pmt.-ben felsorolt 18 különböző pénzügyi szolgáltató – köztük az ügyvéd is – minősített eset miatt felel, de csak 5 millió forint feletti értékre történő elkövetés esetén.

c) hivatalos személy követi el a pénzmosást. A hivatalos személy fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja határozza meg.

2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást

a) különösen jelentős értékre, vagy

b) különösen nagy értékre

ba) üzletszerűen,

bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként

követik el.”

Vagyis a minősített esetek logikája itt ugyanaz, mint az előző esetén, csak 500 millió forint és 50 millió forint a két értékhatár. 500 millió forint feletti elkövetés esetén minden további körülmény nélkül öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés a büntetési tétel, míg az 50 millió forint feletti elkövetéshez kell legalább egy, az a)–c) pontban felsorolt többletkörülmények közül ahhoz, hogy a pénzmosás maximális büntetési tételkerete az elkövetőre alkalmazandó legyen.

Az ötödik alapeset, vagyis a gondatlan pénzmosás minősített esetei:

„ a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre történő elkövetés (vagyis 50 millió forint felett),

b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben

8 A Btk. 459. (1) bekezdés § 28. pontja szerint üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

*(vagyis a Pmt. szerinti 18 szolgáltató egyike, köztük az ügyvéd is, a korábbi szabályozással egyezően), vagy
c) a hivatalos személyként történő elkövetés (a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja alapján).”*

Az előkészületi magatartások közül a törvény korábban csak a pénzmosás elkövetésében való megállapodást büntette, 2021. január 1-jétől viszont valamennyi előkészületi magatartást büntetni rendeli. (Megjegyezzük, hogy a személy, aki az alaphűncselekmény elkövetése előtt állapodik meg a tettessel a pénzmosásban, az előkészület helyett az alaphűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnszegélyért felel.)

A törvény meghatároz egy büntethetőséget megszüntető okot is, kizárólag a gondatlan pénzmosás (akár alapeset, akár minősített eset) vonatkozásában. A pénzmosás elleni hatékonyabb fellépés elősegítése és az a kriminálpolitikai célkitűzés hívta életre ezt a rendelkezést, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez. Ha tehát a gondatlan pénzmosás elkövetője önként feljelentést tesz vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól.

A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A bejelentési kötelezettségre vonatkozó részletes szabályokat a későbbiekben ismertetésre kerülő háttérnorma, a 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról (továbbiakban: Pmt.) határozza meg. Ez Magyarország negyedik pénzmosás elleni törvénye. Az ebben a törvényben foglalt többi kötelezettség nem teljesítése esetén, súlyos esetben a felügyeletet ellátó szerv bírságot szabhat ki a szolgáltatóra, a bejelentési kötelezettség elmulasztása azonban bűncselekmény, amely miatt a szolgáltató vezetője, alkalmazottja vagy segítő családtagja személyesen is felel, mégpedig büntetőeljárás keretében.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása büntetőjogi üldözésének hatékonyabbá tétele érdekében a bejelentési kötelezettség elmulasztását külön bűncselekményként rendeli büntetni a törvényhozó. A pénzügyi szolgáltatók mindennapi tevékenységük során olyan – máshonnan nem beszerezhető – információk birtokába juthatnak, amelyek nélkülözhetetlenek a legsúlyosabb bűncselekmények elleni harcban (Auer & Osváth, 1994).

A szabályozás ezért „*abból indul ki, hogy az anyagi javak nagy összegű mozgását, mobilitását, befektetését, összetételét vizsgáló szervek és szervezetek megfelelő szisztéma működtetésével képesek kiszűrni a mögöttes bűncselekmények elkövetésére utaló adatokat, s ezek bejelentése fontosabb, mint a titoktartáshoz fűződő jog, illetve kötelezettség.*” (Tóth, 2002).

A jogalkotó az egységes jogértelmezés és a félreérthetlenség – a büntetőjogban egyébként mindenképpen helyeselhető – követelményének érvényesítése érdekében a Btk.-ban a gazdasági titok megsértése bűncselekményével kapcsolatban kimondja:

„413. § (2) *Nem valósítja meg a gazdasági titok megsértését, aki [...]*

b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzésével és megakadályozásával, a bennfentes kereskedelemmel, piacbefolyásolással és a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének tesz eleget, vagy ilyet kezdeményez, akkor sem, ha az általa jóhiszeműen tett bejelentés megalapozatlan volt.”

A lényeg tehát az, hogy aki jóhiszeműen, a munkája során az általa szubjektíven megfogalmazott gyanú alapján pénzmosással vagy terrorizmus finanszírozásával kapcsolatban bejelentést tesz, az akkor sem tartozik büntetőjogi felelőséggel, ha az általa bejelentett személy semmilyen jogsértést nem követett el, és a bejelentéssel az ő gazdasági titkát sértette meg a bejelentő személy. Erre a rendelkezésre azért volt szükség, hogy mentesítsük a háttérnorma (Pmt.) hatálya alá tartozó személyeket a „kettős szorítás” terhe alól (ha nem tesz bejelentést, bűncselekményt követ el, ha alaptalanul tesz bejelentést, akkor is – ez elfogadhatatlan lenne). Az azonosítási és bejelentési kötelezettség előírása nem korlátozza az információs önrendelkezési alapjogot az elkerülhetetlen és arányos mértéken túl, és már évek óta a Btk. is kimondja, hogy nem sérti a gazdasági titok (értékpapír-, bank-, üzleti- stb. titok) védelméhez fűződő érdekeket sem.

Évszázados jogi kötelelem „*Európában az orvosok számára, de így van ez a hatályos magyar egészségügyi törvényben is, hogy az orvos, amennyiben a betegnél nyilvánvalóan bűncselekményből származó sérülést fedez fel (ilyen például a lőtt seb), akkor törvény szerint kötelessége haladéktalanul bejelentést tennie a rendőri szerveknek. Ezt a törvényi rendelkezést a társadalom évszázadok alatt megszokta és természetesnek veszi, amellyel a tisztességes többséget védik a bűnözőkkel szemben. Az orvos az első, aki találkozhat ilyen sérülttel, jelentése tehát felbecsülhetetlen lehet a bűnüldözőknek.*” (Balogh, 2003). A pénzmosás elleni fellépés frontvonalát értelemszerűen a pénzügyi szolgáltató szervezetek alkotják, a tőlük érkező jelzések segíthetik a nyomozó hatóság munkáját, a kapcsolódó büntetőjogi tényállás a „bejelentési hajlandóságot” kívánja fokozni, mint egyfajta külső „ösztönző erő”.

Mindemellett megjegyezzük, hogy az üzleti életben tevékenykedő, a piacról élő szolgáltatók egy része még ma is úgy érzi, az azonosítási és bejelentési kötelezettség méltánytalan helyzetbe hozza őket azzal, hogy választaniuk kell: vagy teljesítik a törvény által előírt kötelezettségüket, és ezzel veszélyeztetik a saját egzisztenciájukat (hiszen ki bízna meg később például egy olyan könyvelőt, akiről kiderül, hogy korábban már „köpött” valakiről), vagy megszegik a törvényt, és akkor adott esetben akár három év szabadságvesztésre is számíthatnak.

Az új Btk. a bejelentési kötelezettség elmulasztását a korábbi szabályozáshoz hasonlóan határozza meg:

„401. § Aki a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzésével és megakadályozásával kapcsolatos, törvényben előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Rögtön a tényállással kapcsolatos elemzésünk elején célszerű leszögezni: a bejelentési kötelezettség nem jelent feljelentési kötelezettséget. A köztudatban ugyan a két fogalom gyakran összemósodik, és az érintett szakmák képviselői közül is sokan félreértik a szabályozás ezzel kapcsolatos rendelkezéseit. Feljelentés esetén a feljelentő bűncselekmény gyanúja esetén büntetőeljárás megindítását kívánja a feljelentett személlyel szemben. Hatályos jogunkban főszabályként *„széles körben érvényesül a feljelentési jogosultság, ezzel szemben nagyon szűk körben érvényesül a feljelentési kötelezettség. A feljelentési kötelezettség szűk körűségét jellemzi, hogy vagy csak nagyon kevés ügyben köteles mindenki feljelentést tenni (állampolgári feljelentési kötelezettség), vagy csak a hatóságok, hivatalos személyek kötelesek minden tudomásukra jutott bűncselekmény miatt feljelentést tenni”* (Tremmel, 1999). A hatályos jogi szabályozás nem ír elő sem az állampolgárok, sem a pénzügyi szolgáltatók számára feljelentési kötelezettséget! Az előírt kötelezettség a bejelentés, amely a szokatlan és rendhagyó (pénzmosásra utaló) adatok, tények, személyek, körülmények megfelelő formában történő rögzítését és a nyomozó hatósághoz történő eljuttatását jelenti. A bejelentésre kötelezett személyek szemszögéből vizsgálva a kérdést a következő megállapításokat tehetjük:

- 1) A bejelentési kötelezettség a feljelentési kötelezettséggel szinte teljesen megegyezik akkor, ha a szolgáltató a működésével összefüggésben pénzmosásról szerez tudomást. Ilyenkor az általa tett bejelentés abban különbözik a feljelentéstől, hogy a hatóságnak ez alapján sem feltétlenül keletkezik intézkedési kötelezettsége. Másrészt: ha a szolgáltató nemcsak gyanítja, hanem tudja is, hogy rajta keresztül hajtanak végre egy pénzmosási tranzakciót, akkor pszichikai bűnsegédként pénzmosás miatt felel majd, nem pedig a bejelentési kötelezettség elmulasztásáért (leegyszerűsítve: ilyenkor a szolgáltató is pénzmosónak minősül).

- 2) A bejelentési kötelezettség tágabb a feljelentési kötelezettségnél annyiban, hogy nemcsak a pénzmosást, hanem már az arra utaló gyanús körülményeket is jelenteni kell, függetlenül attól, hogy egyáltalán szó van-e pénzmosásról (ezt majd a nyomozó hatóság fogja kivizsgálni).

A bűncselekmény jogi tárgya ugyanaz, mint a pénzmosásé: a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat (Horváth, Kereszty, Maráz, Nagy, & Vida, 1999) is. Elkövetési tárgy nincsen, mivel úgynevezett tiszta mulasztási bűncselekményről van szó.

Elkövetési magatartás a törvényben (a Pmt.-ben) előírt bejelentés elmulasztása, amely lényegéből fakadóan csak passzív magatartással követhető el. Bejelentést csak pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat, tény vagy körülmény felmerülése estén kell tenni. A Pmt. mondja meg konkrétan, hogy milyen esetekben.

Bejelentésre kötelezett a szolgáltató minden alkalmazottja, vezetője vagy segítő családtagja, aki pénzmosás gyanúját észleli. A bűncselekmény alanyai tettesként csak ők lehetnek, tehát különös alanyról beszélhetünk, a bűncselekmény úgynevezett deliktum proprium.

A bejelentésnek tartalmaznia kell:

- a) a szolgáltató által felvett ügyfél-azonosító adatokat, valamint
- b) a pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására⁹ utaló adat, tény vagy körülmény ismertetését (a bejelentés alapjául szolgáló adat, tény, körülmény részletes ismertetését), és
- c) a bejelentés alapjául szolgáló adatot, tény, körülményt alátámasztó dokumentumokat, amennyiben azok rendelkezésre állnak.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. A szándékosság megállapításához szükség van annak bizonyítására, hogy az elkövető tisztában volt vele, hogy szokatlan a tranzakció, és ennek tudatában mégsem tett bejelentést. Megjegyezzük, hogy a gyakorlatban a szándékosság bizonyítása nagyon nehéz, szinte lehetetlen. Azt kellene ugyanis bizonyítani, hogy az elkövetőben megfogalmazódott egy szubjektív gyanú, de mégsem tett bejelentést.

9 A terrorizmus finanszírozására utaló gyanús körülményeket éppúgy jelenteni kell, mint a pénzmosás gyanúját. A bejelentés minden olyan szolgáltató számára kötelező, amely a pénzmosásra utaló körülmények esetén is köteles bejelentést tenni. A rendszer lényegét tekintve úgy működik, hogy a pénzügyi szolgáltatók folyamatosan figyelik a tranzakciókat, és ha meghatározott (tiltólistákon szereplő) személyek neve feltűnik, azonnal bejelentést tesznek az NAV-nak. Az ilyen bejelentések száma hazánkban jelenleg még elenyésző.

A bejelentési kötelezettség elmulasztása halmazatban nem állhat a pénzmosással, ha a bejelentést elmulasztó személy a pénzmosásban maga is részt vesz, csak a pénzmosás miatt büntetjük, a bejelentési kötelezettség elmulasztása pedig vagy büntetlen elő- vagy büntetlen utócselkmény lesz. Megjegyezzük, hogy bejelentési kötelezettség elmulasztásáról csak addig beszélhetünk, amíg a szolgáltató alkalmazottja, vezetője vagy segítő családtagja csak gyanítja, hogy pénzmosás van a tranzakció mögött. Ha bizonyossággal tudja is, akkor már adott esetben a pénzmosás bűnsegédje lesz a bejelentés szándékos elmulasztásával.

Dogmatikai problémák

A 2021-től hatályos szabályozás rengeteg problémát okoz a gyakorlatban. Ezek közül hármat említek meg.

1. Korábban is felmerült már a szakirodalomban és a gyakorlatban, hogy a büntetlen utócselkmény több száz éves dogmatikai szabályát töri át ez a tényállás. A módosító törvény indokolása ugyan tesz egy erőtlen kísérletet arra, hogy megmagyarázza a megmagyarázhatatlant: „*A saját bűncselekményből származó jövedelem tisztára mosása a 2018/1673 irányelv (11) preambulumban bekezdése alapján azonban csak olyan esetekben büntetendő, ha a pénzmosás túlmutat – az Irányelv megfogalmazásában – a pusztá birtoklásra vagy a felhasználásra, és a vagyona átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, továbbá a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez.*”¹⁰ Évszázados alapelv volt a magyar büntetőjogban, hogy az emberi természettel ellentétes követelményeket még maga a büntetőjog sem támaszthat a társadalom tagjai számára. Nem magyarázható másként, csak a nemzetközi kötelezettségeinkkel, hogy miért büntetendő az alapbűncselekmény elkövetője például az első bekezdés alapján, ha „*a büntetendő cselekményből származó vagyona eredetét, a vagyonaon fennálló jogot, a vagyona helyét, ezek változását elfedi vagy elleplezi*” [Btk. 399. §. (1)]. Ez egészen biztos kétszeres értékelés, de legalábbis az emberi természettel ellentétes elvárás. Ha ugyanis valaki elkövet egy lopást, akkor nem várható el tőle, hogy a lopott dolog eredetét ne leplezze.
2. Az orgazda jellegű statikus pénzmosás is felvet majd komoly gyakorlati problémákat. Az alapeset büntetési tétele öt évig terjedő szabadságvesztés, így két év feletti büntetésből kellene kiindulnunk a középmérték alapján egy

10 T/9918. számú törvényjavaslat indokolással – a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról.

- ötvenezer-egy forint értékű lopott dolog vásárlójával szemben. A lopás elkövetője pedig – ha első bűntényes – alappal számíthat megrovásra. Mivel a pénzmosás ezen alakzatát az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, logikus stratégia lehet az orgazda részéről beismerő vallomást tenni abban, hogy az elkövetésre készülő személy számára az elkövetést megelőzően legalább pszichikai támogatást nyújtott. Így egy kisebb értékre elkövetett lopás pszichikai bűnsegédjeként szintén csak megrovásra számíthat.
3. Át kell gondolni az orgazda jellegű statikus pénzmosás alkalmazásakor a középmérték alkalmazását is. Ötvenezer-egy forinttól 50 millió forintig tart az alapeset, nagyon nem mindegy, hogy valami 51 ezer forint értékű vagy 49 millió forint értékű bűncselekményből származó dolgot („vagyont”) szerez meg. Az első esetben akkor lehet igazságos, méltányos és arányos büntetést kiszabni, ha a középmértéket teljesen figyelmen kívül hagyja a bíróság! Ez viszont akár kiindulópont is lehet a középmérték jövőbeli erőzójához, hiszen utána más bűncselekmények esetében is lehet majd hivatkozni az e körben kialakuló bírói gyakorlatra.

A tényállás értékelése kapcsán az a véleményem, hogy a jogalkotás ugyan kényszerpályán mozgott, amikor a pénzmosás jelenlegi szabályozását a Btk.-ba emelte, a jogalkalmazásnak azonban nincs ennyire megkötvé a keze: mind a védelem, mind a vád, de az ítélezés feladata is lesz a következő években a tényállás hatókörének a lehető legdrasztikusabb szűkítése a gyakorlatban, ha a több száz éves magyar büntetőjogi tradíciókat komolyan szeretnénk venni a 21. században is.

Az első alakzat, a materiális statikus pénzmosás a gyakorlatban alkalmazhatatlan: ütközik a kétszeres értékelés tilalmába, az önvádra kötelezés tilalmába és a látszólagos anyagi halmazat esetei közül büntetlen utócselekménynek minősül. Emiatt generálisan hiányzik a társadalomra veszélyesség a tényállás mögött. Nemzetközi kötelezettségeink miatt kellett így kodifikálni, de álláspontom szerint a gyakorlatban nem szabad alkalmazni. Ezt az állítást igazolja az is, hogy a gyakorlat következetesen nem alkalmazza ezt az alakzatot, pedig majdnem két év telt el a hatályba lépése óta.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2020). Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrahangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása. *Büntetőjogi Szemle*, 9(2), 3–10.
- Auer K. & Osváth P. (1994). Törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról. *Pénzügyi Szemle*, 39(5), 383–392.
- Balogh L. (2003). A pénzmosás elleni fellépés nemzetközi összefüggései. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, 45(5), 209–211.
- Földvári J. (1997). *Magyar büntetőjog Általános rész*. Osiris Kiadó.
- Hombrecher, L. (2001). *Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? Eine Untersuchung zur Anwendung des § 261 StGB auf das Honorar des Strafverteidigers*. Shaker Verlag.
- Horváth T., Kereszty B., Maráz Vilmosné, Nagy F. & Vida M. (1999). *A magyar büntetőjog Különös része*. Korona Kiadó.
- Jacsó J. (2000). A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. *Magyar Jog*, 47(9), 545–555.
- Jehle, J. M. & Mayerhofer, C. (1996). *Organisierte Kriminalität*. Kriminalistik Verlag.
- Robinson, J. (1996). *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről*. Park Kiadó.
- Tóth M. (2002). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- Tremmel F. (1999). *Büntető eljárásjog, különös és Kiegészítő rész*. Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Vidékiné F. A. (1995). A pénzmosásról. *Ügyészek Lapja*, 3(2), 21–31.
- Wohlens, W. (2002). Geldwäscher durch die Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung. *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht*, 120(2), 197–219.

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Gál I. L. (2023). Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 741–763. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.1>

A saját pénzmosás dogmatikai kérdései

Dogmatic issues of self-laundering

Polt Péter

Prof. Dr., egyetemi tanár, tanszékvezető, legfőbb ügyész
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Magyarország Ügyészsége
polt.peter@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az ügynevezett saját pénzmosásként meghatározott bűncselekményeket miként lehet beilleszteni a magyar büntető anyagi jogi dogmatika rendszerébe, és milyen elméleti elhatárolási ismerveket lehet meghatározni a saját pénzmosás és a büntetlen utócselekmény viszonyában.

Módszertan: A tanulmány a saját pénzmosás hatályos magyar büntetőjogi szabályozásának elméleti hátterét ismerteti, röviden elemezve azt is, hogy mindez mennyiben illeszkedik a hazai büntetőjogi hagyományok és a nemzetközi standardok rendszerébe, illetve mennyiben tekinthető a büntető dogmatikai elvek tekintetében koherensnek, alkalmazhatónak.

Megállapítások: A hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályok a saját pénzmosásnak tekintendő cselekményeket érintően is maradéktalanul megfelelnek az uniós és nemzetközi elvárásoknak, e cselekmények tudományos megítélése, jogalkalmazói gyakorlata ugyanakkor még nem kiforrott.

Érték: A vagyongeneráló bűncselekményekkel szembeni hatékony fellépés egyik legfontosabb feltétele az elkövető felelősségre vonásán túlmenően, hogy a bűnös úton megszerzett javaktól az elkövetőket meg lehessen fosztani. E cél elérése érdekében szükséges, hogy a jogalkalmazó szervek – nemzetközi viszonylatban is egységes szabályozás alapján – eredményesen lépjenek fel a pénzmosással szemben.

Kulcsszavak: pénzmosás, saját pénzmosás, büntetlen utócselekmény, EU

Abstract

Aim: The aim of the study is to show how the offences defined as self-laundering can be integrated into the system of Hungarian criminal substantive law doctrine and what theoretical demarcation criteria can be defined in the relationship between self-laundering and the unpunished subsequent offence.

Methodology: The study expounds on the theoretical background of the currently effective Hungarian criminal law regulation of self-laundering, while also analysing briefly to what extent it fits into the system of domestic criminal law traditions and international standards, and to what extent it can be considered coherent and applicable in terms of principles of criminal dogmatics.

Findings: The current provisions of Hungarian substantive criminal law are fully in line with EU and international standards as regards the acts that can be considered as self-laundering, but the scientific assessment and enforcement practice of these acts is not fully developed yet.

Value: One of the most important prerequisites for effective action against financial (wealth-generating) crimes is that offenders can be deprived of the wealth they have obtained through criminal activity. In order to achieve this objective, it is necessary for law enforcement authorities to take effective action against money laundering, based on internationally uniform rules.

Keywords: money laundering, self-laundering, unpunished subsequent offence, EU

A pénzmosás elleni büntetőjogi fellépésnek az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb jelentősége lett mind nemzetközi, mind hazai szinten. E tendencia eredményeképpen a büntetőjog-tudomány képviselői, illetve a jogalkalmazás területén dolgozó gyakorlati szakemberek kiemelt figyelmet fordítottak és fordítanak a – lehetőség szerint országhatárokon átívelően – egységes dogmatikai elvek és normatív szabályozás kidolgozására, értelmezési módok kialakítására. Magyarország az Európai Unió tagjaként, valamint nemzetközi egyezmények részeseként köteles kodifikálni és alkalmazni meghatározott jogi normákat, amely a magyar jogi szabályozást és ezzel együtt a jogalkalmazást bizonyos mértékben korlátok közé szorítja. A nemzetközi kötelezettségek maradéktalan teljesítése nem jelenti mindazonáltal azt, hogy a tudományos életben ne lehetne gondolatokat megfogalmazni egyrészt a nemzetközileg meghatározott keretek helyességét, másrészt a hazai szabályozás alkalmazhatóságát és dogmatikai koherenciáját illetően.

Jelen tanulmány célja elsősorban az, hogy bemutassa az úgynevezett „saját pénzmosás” hatályos magyar büntetőjogi szabályozásának elméleti hátterét, röviden elemezve azt is, hogy mindez mennyiben illeszkedik a hazai büntetőjogi

hagyományok rendszerébe, illetve mennyiben tekinthető a büntető dogmatikai elvek tekintetében koherensnek, alkalmazhatónak.

A pénzmosás általános jellegű meghatározását illetően a jogtudomány és a kriminológia képviselői között lényegében konszenzus alakult ki. A pénzmosás kriminológiai fogalma alatt azt a legális gazdasági tevékenységnek álcázott, valójában illegális szolgáltatást értjük, amelynek eredményeképpen a bűncselekmény elkövetése útján szerzett vagyon eredete a jogszerűség látszatát keltve igazolhatóvá válik (Gál, 2019), és e folyamat következtében a törvénytelen vagyongyarapodás a (legálisan működő) gazdaság vérkeringésébe visszaáramlik (Schubauer, 2021). A büntetőjogi fogalom ettől részben eltér, pénzmosásnak minősül ugyanis – az egyes államok büntető anyagi jogi törvényi tényállásait is figyelembe véve – a teljes közgazdasági folyamatnak (tehát a vagyon legalizálásának) egy-egy mozzanata is (Gál, 2019).

A fentiekben definiált és pénzmosásnak tekintendő cselekmények tiltása és – egyebek mellett – büntetőjogi eszközökkel történő üldözése dogmatikai és gyakorlati alapon is igazolható. A büntetőjog célja, hogy ultima ratio jelleggel fellépjen a társadalomra valamilyen szempontból veszélyes cselekményekkel szemben, és az alkalmazott joghátrány visszatartó erejét felhasználva megelőzze a hasonló jellegű bűncselekmények elkövetését. Mind az egyéni (speciális), mind az általános (generális) prevenciók céljai lényege abban a feltételezésben áll, hogy a „megbüntetett egyén” a jövőben tartózkodni fog újabb bűncselekmény elkövetésétől, mert számára a korábban kiszabott büntetés olyan jellegű hátrányt jelentett, amelyet nem szeretne ismételten elszenvedni, a társadalom többi tagja pedig a már megbüntetett személy példáján okulva szeretné elkerülni a joghátrányt. Megjegyzendő, a büntetés célját is ezen elvek mentén határozzák meg a hatályos magyar büntető anyagi jogi rendelkezések.¹

Az előzőekben kifejtettekre figyelemmel a büntetőjogi eszközök alkalmazása csak abban az esetben lehet hatékony, ha a büntetendő cselekményt megvalósító (vagy potenciálisan megvalósító) személyek számára a kiszabott (vagy kiszabható) büntetés nagyobb hátránnyal jár, mint a bűncselekmény elkövetése által szerzett előny. E kérdés megítélése során külön figyelmet kell fordítani az úgynevezett vagyongeneráló bűncselekményekre, amelyek elkövetésének eredményeképpen az elkövető (vagy akár más személy) vagyona növekszik. Az ilyen típusú cselekmények esetében az elkövető célja legtöbbször kifejezetten az illegális vagyongyarapodás. A tanulmány kereteit jelentősen meghaladná annak kifejtése, hogy amikor valaki bűncselekmény elkövetését határozza el, mennyiben számol a lelepleződés elkerülésével, és milyen mértékben veszi

1 Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 79. §.

számításba az esetleges joghátrányok súlyát, azonban úgy vélem, az kijelenthető, hogy a várható, és még inkább a már hasonló cselekményt megvalósító személyekkel szemben alkalmazott büntetéseknek az elhatározás és a tényleges megvalósítás szempontjából jelentőségük van.

A vagyongeneráló bűncselekmények többségének elkövetésekor az elkövető mindazonáltal számolhat azzal, hogy még abban az esetben is, ha vele szemben a bíróság végrehajtandó szabadságvesztést szab ki, néhány éven belül szabad lábra fog kerülni.² Amennyiben a szabadulása után valamilyen formában hozzáférhet a bűncselekmény elkövetése során megszerzett vagyonhoz, akkor alappal mérlegelheti, hogy az „elszenvedett” joghátrány miként viszonyul a vagyongyarapodással elért előnyhöz. Szélsőséges esetben mindez olyan gondolatokat is szülhet, amely szerint a joghátrány az „ára” (lelepleződés esetén) a vagyon megszerzésének, így – a megszerzett vagyont elosztva a szabadságvesztés tartamával – ki lehet számolni, hogy egy nap szabadságvesztéssel az elkövető mennyi pénzt „keres”. Általában a büntetőjogi fellépés, és konkrétan a joghátrány célját tekintve tehát az egyetlen hatékony megoldás az lehet, ha az elkövetőt – az egyéb szankciók mellett – a bíróság teljes mértékben megfosztja a bűncselekménnyel elért vagyoni előnytől. Ennek természetesen nélkülözhetetlen feltétele, hogy a hatóságok az ilyen módon megszerzett vagyont azonosítani tudják, és – az erre irányuló határozat végrehajtásaként – azt ténylegesen el tudják vonni az elkövetőtől vagy a vele együttműködő személyektől.

Álláspontom szerint különösebb magyarázatra nem szorul, hogy a fenti cél elérését jelentős mértékben hátráltathatják a pénzmosásnak tekintett cselekmények, ebből következően azok büntetőjogi eszközökkel történő üldözése – elkülönülve az alapbűncselekménytől – indokolt. Mindazonáltal célszerű megvizsgálni, hogy akár dogmatikai, akár gyakorlati szempontok alapján különbséget lehet-e tenni azon az alapon, hogy a pénzmosásnak tekintett cselekményt az alapcselekmény elkövetője vagy más valósítja meg.

A büntető anyagi jog tudománya sok esetben a pénzmosást a bűnkapcsolatok egyik formájának tekinti (Belovics, Molnár & Sinku, 2021), jóllehet egyes szerzők ezt vitatják (Ambrus, 2020). Találkozhatunk olyan állásponttal is (Belovics, 2020) – és ezt tartom a leginkább helytállóknak –, amely a pénzmosás bűnkapcsolati jellegét érintően különbséget tesz a más által elkövetett alapcselekményt követő pénzmosás és a saját pénzmosás között, kizárólag az előbbit meghatározva bűnkapcsolatként.

2 Ez alól értelemszerűen kivételt képezhet néhány bűncselekmény (például a nyereségvágyból elkövetett emberölés büntette), ezek mennyisége az összes vagyongeneráló bűncselekmény számához viszonyítottan azonban elenyészőnek tekinthető.

Amennyiben a bűnkapcsolat tartalmi elemének tekintjük, hogy egy büntetendő cselekmény elkövetéséhez más személy valamilyen (bűnös) formában a saját magatartásával hozzájárul, akkor éppen a saját pénzmosásra figyelemmel valóban kérdésként merülhet fel, hogy a pénzmosás minden esetben tekinthető-e bűnkapcsolatnak. Ebben az esetben ugyanis főszabályként nincs szükség több elkövetőre (bűnkapcsolatban részt vevő személyre), csupán arról van szó, hogy az alapcselekményt megvalósító személy ahhoz kapcsolódó további cselekményét is büntetni rendeli a jogalkotó. E körülményre figyelemmel – legalábbis dogmatikai szempontból – álláspontom szerint is eltérő megítélés alá kell esnie a „saját” és az „idegen” pénzmosásnak. A második esetben tekinthetjük úgy, hogy a bűnkapcsolat egyik formájáról van szó, az első esetben azonban arra a kérdésre kell választ keresnünk (és erre a későbbiekben még ki fogok térni), hogy a vagyongeneráló bűncselekményt megvalósító elkövető egyes rész-cselekményei közül melyek tekinthetők az alapcselekmény részének, és melyeket célszerű külön büntetendő magatartásként értékelni.

A saját pénzmosás elemzéséhez röviden szükségszerűen ki kell térni az elkövető céljára, a bűncselekménnyel általa elérni kívánt eredményre. A vagyongeneráló bűncselekményeket megvalósító személyek célja elsősorban – szinte kivétel nélkül – maga a vagyonszerzés, nevezetesen az, hogy illegális úton a lehető legnagyobb anyagi javakra tegyenek szert. A törvénytelen vagyonszerzés ezekben az esetekben legtöbbször nem öncélú: a megszerezett javakat az elkövető valamilyen formában a szükségletei kielégítésére kívánja fordítani vagy közvetlenül a bűncselekmény elkövetését követően vagy valamikor a későbbiekben. Ezzel párhuzamosan, részben ennek érdekében alapvető fontosságú az elkövetők számára az is, hogy az általuk megvalósított bűncselekményt, illetve a megszerzett vagyont a hatóságok és általában a kívüllág ne fedezze fel, azt ne kössék a személyükhöz. E folyamatban természetes, hogy a megszerzett vagyoni javak eredetét nem kívánják felfedni, sokkal inkább azt a látszatot igyekeznek kelteni (akár aktív magatartással), hogy azok legális forrásból származnak.

Fontos kiemelni azt is, hogy sok esetben az elkövető célja nem kifejezetten a bűncselekmény útján megszerzett vagyontárgy birtoklása, használata, hanem az, hogy az annak majdan helyébe lépő pénzt saját szükségleteire fordíthassa. Egy egyszerű példával szemléltetve mindezt: a műkincestolvaj általában nem azért lopja el a művészeti alkotást, hogy annak esztétikai szépségét maga élvezhesse, hanem az annak eladásából származó pénzt szeretné majd felhasználni.

A fentiekben részletezett körülményeknek a saját pénzmosás megítélése szempontjából azért van jelentőségük, mert ezek ismeretében alappal vetődik fel kérdésként, hogy a vagyongeneráló bűncselekményt megvalósító személyek azon magatartása, törekvése, amellyel megpróbálják a megszerzett vagyon eredetét

leplezni, azt legális forrásból származónak feltüntetni, mennyiben különíthető el magától az alapcselekménytől. Másképpen megfogalmazva ugyanezt a kérdést: elképzelhető-e vagyongeneráló bűncselekmény elkövetése oly módon, hogy az elkövető a külvilág – és ezáltal értelemszerűen a hatóságok előtt – nem igyekszik titkolni, leplezni a megszerzett vagyontárgy illegális eredetét.

Amint arra a bevezetőben utaltam, Magyarország ez Európai Unió tagjaként, illetve nemzetközi egyezmények részeseként köteles eleget tenni meghatározott nemzetközi normatív elvárásoknak. Ezek közül most elsősorban az Európai Unió pénzmosás tárgyában legutóbb hozott irányelvvel³ (továbbiakban: Irányelv) szeretnék foglalkozni, a magyar büntető anyagi jogi szabályozás szempontjából jelenleg ennek van ugyanis leginkább jelentősége.

Az Irányelv 3. cikkének (5) bekezdése terjeszti ki a kötelezően büntetendőnek nyilvánítandó magatartásokat a saját pénzmosásra is, e jogszabályhely azonban részletes iránymutatást nem tartalmaz azzal összefüggésben, hogy melyek azok a szempontok, amelyek alapján ilyen esetben a pénzmosást el kell különíteni az alapcselekménytől. Az Irányelv preambuluma – alábbiakban idézett – (11) bekezdése ugyanakkor bemutat olyan szempontokat, amelyek kiindulópontjai lehetnek dogmatikai következtetéseknek:

„A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a pénzmosáshoz kapcsolódó cselekmények egyes fajtái akkor is büntetendők legyenek, ha elkövetőjük azonos a vagyont létrehozó büntetendő cselekmény elkövetőjével (saját jövedelem tisztára mosása). Ilyen esetekben, amennyiben a pénzmosás nem csupán a birtoklást vagy a felhasználást fedi le, hanem a vagyont átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, és a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez – például a büntetendő cselekményből származó vagyont forgalomba hozásával és így a vagyont jogellenes eredetűnek eltitkolásával –, akkor e pénzmosási cselekmény büntetendő.”

Az idézett elvárásokkal összefüggésben elsőként érdemes utalni arra, hogy a hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályozás⁴ általában az Irányelv rendelkezéseinek, illetve speciálisan a saját pénzmosásra vonatkozó követelményeinek maradéktalanul megfelel. Ezzel együtt célszerű megvizsgálni, hogy az Irányelv preambuluma idézett bekezdése milyen dogmatikai következtetések levonását teszi lehetővé, megteremtve ezáltal az alapját az implementált uniós norma gyakorlati alkalmazásának is.

3 Az Európai Parlament és a Tanács 2018/1673 irányelve a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről.

4 Btk. 399–400. §.

Az Irányelv által meghatározott szempontok közül az első nehézséget annak megítélése okozza, hogy az elkövető magatartása – az alapcselekménytől elkülönülten – mikor terjed ki a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is. Amint arra ugyanis az előzőekben már utaltam, általános-ságban jellemző, hogy az elkövető igyekszik elkerülni a lepleződést, így azt is, hogy a megszerzett vagyon illegális eredete a külvilág számára (esetleg néhány „beavatott” személyt leszámítva) felismerhető legyen. Elkövetői szemszögből természetes tehát, hogy magatartásával a vagyon eredetét leplezni törekszik. Külön érdemes kitérni röviden a nevesített magatartások közül az „átruházásra”, az ugyanis sok esetben – ugyancsak a fentiekben már kifejtettekre figyelemmel – szinte automatikusan kapcsolódik a vagyongeneráló bűncselekményekhez.⁵ E szempont alapján ebből következően nagyon nehéz leválasztani a pénzmosás jellegű magatartást az alapcselekményről, és dogmatikai alapon (tehát általános érvénnyel) rögzíteni azt a többlet cselekvőséget, amely társadalomra veszélyes-sege valóban megalapozza az önálló büntetendőséget.

Az előző bekezdésben írtakon túl további nehézséget okoz az ismételt (többl-et) károkozás megállapíthatósága az alapcselekményhez képest. Kérdésként merül fel, hogy az Irányelv fogalomhasználatában mi minősül „kárnak”, és az miként viszonyul a magyar büntető anyagi jogban ismert fogalomhoz. Alap-pal vethető fel, hogy az uniós jogalkotók az Irányelv szempontjából jelentő-séget tulajdonítottak-e a nem vagyoni jellegű kárnak vagy más „sérelemnek” (erre a későbbiekben még ki fogok térni); kizárólag vagyoni jellegű „kár” ese-tén ugyanis nehéz elképzelni más jellegű meghatározást, mint amit a hatályos magyar Btk. tartalmaz.⁶ Amennyiben az Irányelvben használt „kár” fogalmát vagyoni értékcsökkenésként kellene értelmezni, ez azt jelentené, hogy az uni-ós norma megalkotóinak elképzelése szerint saját pénzmosás abban az esetben állapítható meg, ha valamilyen vagyonban olyan értékcsökkenés következik be, amely nem az alapcselekmény eredménye.

Fontos kiemelni, hogy az Irányelvet – a jogi norma típusából adódóan – a tag-államoknak át kell ültetniük a saját jogrendszerükbe, amely annyit jelent, hogy olyan hazai jogszabályokat kell megalkotniuk, amelyek tartalmukban megfelel-nek az uniós norma által támasztott minimum elvárásoknak. Mindez a konkrét esetben azt jelenti, hogy a magyar jogalkotóknak a Btk.-ban olyan tényállást kellett megalkotniuk, amely saját pénzmosásként rendeli büntetni a bűncselek-mény elkövetéséből származó vagyon birtoklásra vagy felhasználásra túlmutató

5 A korábban használt példánál maradva: abban az esetben nem kerül sor átruházásra, ha a műkincstolvaj saját magának szeretné megtartani a művészeti alkotást.

6 Btk. 459. § 16. pont – kár: e törvény eltérő rendelkezése hiányában a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés.

átruházását, átalakítását, eltitkolását vagy leplezését, abban az esetben, ha mindez az alapcselekményhez képest további „kárt” eredményez.

A kodifikáció – még abban az esetben is, ha ez nemzetközi kötelezettségből adódik – csak abban az esetben lehet sikeres, ha az elfogadott jogszabályt a gyakorlatban (legalább a professzionális jogalkalmazók) különösebb nehézségek nélkül értelmezni és alkalmazni tudják.

Úgy vélem, az előzőekben kifejtett gondolatok azt igazolják, hogy az Irányelv közvetlen alkalmazása a gyakorlatban jelentős nehézségek elé állítaná a jogalkalmazókat. Feltételezhetően igen csekély számú olyan büntetőügy lenne, amelyben a saját pénzmosást meg lehetne állapítani, elsősorban azért, mert a többslet „károkozás” ténye (függetlenül e fogalom tartalmától) – amely a vagyron átruházásával, átalakításával, eltitkolásával vagy leplezésével hozható kapcsolatba – általában nehezen lenne bizonyítható.

A magyar jogalkotók a fentiekre figyelemmel jelentős kihívás előtt álltak, amikor egy olyan jogszabályt törekedtek megalkotni, amely egyrészt megfelel az Irányelv követelményeinek, másrészt azonban a gyakorlatban is alkalmazható lesz, ráadásul oly módon, hogy annak alapján valóban legyen lehetőség megállapítani konkrét személyek büntetőjogi felelősségét.

A magyar jogalkotók a kodifikáció során azt a megoldást választották, hogy nem fogalmaztak meg külön szabályokat a saját pénzmosásra, hanem a pénzmosás egyes eseteit alkalmazhatóvá tették erre az elkövetési formára is. A hatályos Btk. pénzmosásra vonatkozó tényállásának⁷ alapesetei közül a tanulmányomban az alábbi kettővel szeretnék foglalkozni, elsősorban ugyanis azok alkalmazhatók a saját pénzmosásra is:⁸

- a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése⁹ (első alapeset);
- a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése céljából a vagyon mástól történő átvétele, elrejtése, átalakítása, átruházása, elidegenítésében való közreműködés, felhasználása, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenység végzése, pénzügyi szolgáltatás igénybevétele vagy arról rendelkezés¹⁰ (második alapeset).

7 Btk. 399–400. §.

8 A harmadik alapeset [Btk. 399. § (3) bekezdés] alkalmazhatósága a saját pénzmosásra egyrészt vitatott, másrészt a gyakorlatban csak speciális esetekben fordulhat esetleg elő, így azzal most nem kívánok foglalkozni.

9 Btk. 399. § (1) bekezdés.

10 Btk. 399. § (2) bekezdés.

Az első alapeset a pénzmosással foglalkozó elméleti szakemberek által megszokottan használt kategorizálás szerint statikus alakzatnak tekinthető, az elkövetés során ugyanis (közgazdasági értelemben vett) vagyontranszformáció nem következik be (Gál, 2019). A materiális bűncselekményként meghatározott nyitott törvényi tényállás két eredményt tartalmaz: a vagyon eredete, a vagynon fennálló jog, a vagyon helye, ezek változása „elfedetté” vagy „elleplezteté” válik. Az első alapeset megállapítására tehát minden olyan esetben sor kerülhet, amikor a megkívánt eredmények valamelyike megvalósul, az elkövető szándéka legalább eshetőlegesen ezek előidézésére irányul, és az általa kifejtett magatartás ok-okozati összefüggésben áll az eredmény bekövetkezésével.

A két eredmény fogalmi meghatározását tekintve a jogtudomány egységesnek tekinthető: elfedés esetében az elkövető a vagyon bűnös eredetét a külvilág felé elrejt (tehát arról a külvilág nem szerez tudomást), míg az elleplezés ennél annyival jelent többet, hogy az illegális eredet eltüntetése mellett az elkövető egy (valótlan) jogszerű jogcímet is párosít a vagyon eredetéhez (Blaskó et al., 2021).

Az első alapeset alkalmazhatóságával összefüggésben egyes szerzők (Gál, 2019) általános jelleggel (tehát nem kifejezetten a saját pénzmosáshoz kapcsolódóan) felvetették, hogy amennyiben a törvényi tényállás által megkívánt eredmény bekövetkezik, akkor a hatóságok sem szerezhetnek tudomást a vagyon bűnös eredetéről, amennyiben pedig az eredmény elmarad akkor tényállási elem hiányában a bűncselekmény – vagy legalábbis annak befejezett alakzata – nem állapítható meg. Vitathatatlan, hogy az első alapesettel kapcsolatban ilyen jellegű kritikai észrevétel is megfogalmazható, mindazonáltal álláspontom szerint ez inkább az adott törvényi tényállást megalapozó cselekmények bizonyíthatóságát, és nem magának a kodifikált bűncselekménynek a dogmatikai alkalmazhatóságát érinti. A saját pénzmosás szempontjából sokkal inkább az utóbbinak van jelentősége, a törvény szövege alapján ugyanis nem vonható le következtetés azzal összefüggésben, hogy a pénzmosás milyen elvek, szempontok alapján választható el az alapcselekménytől, különösen annak büntetlen utócselkmény részétől.

Véleményem szerint alappal vetődik fel kérdésként: létezhet-e olyan vagyongeneráló bűncselekmény, amelynek elkövetője nem érdekelt abban, hogy az általa megszerzett vagyon bűnös eredete a külvilág számára rejtve maradjon, illetve – szükség esetén – ahhoz ne társuljon egy (kétségkívül valótlan) legális szerzési jogcím. E vizsgálódás szempontjából jelentősége van annak a már említett ténynek, hogy a pénzmosás első alapesete eshetőlegesen szándékkal is elkövethető. Elméletileg tehát megállapítható az alapcselekmény elkövetőjének büntetőjogi felelőssége pénzmosás miatt is, ha látja előre, hogy az általa

megvalósított magatartás eredményezheti az alapcselekménnyel megszerzett vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedését vagy elleplezését, és bár ezen eredmények valamelyikének a bekövetkezését kifejezetten nem kívánja, de abba belenyugszik. Másként megközelítve ezt a kérdést: ahhoz, hogy legalább az eshetőleges szándék ne legyen megállapítható, fenn kell állnia egy olyan körülménynek, amely az eredmény elmaradását érintő könnyelmű bizakodásra utal vagy a hanyag gondatlanságot (tehát az eredmény előrelátásának hiányát) megalapozza. Ezek megállapíthatósága azonban feltételezi: az elkövetőt nem érdekli az a tény, hogy az általa megszerzett vagyon bűnös eredete a külvilág számára tudottá válik, amely logikus emberi („elkövetői”) gondolkodás mellett nehezen képzelhető el.

A második alapeset a dinamikus pénzmosások közé sorolható célzatos bűncselekmény, amelyben a törvény által meghatározott célzat megegyezik az első alapeset eredményeivel. A jogalkotó olyan elkövetési magatartásokat rendelt büntetni, amelyek alkalmasak lehetnek a bűnös vagyon eredetének elfedésére, elleplezésére, ebben az esetben azonban a bűncselekmény megállapításához az eredménynek nem kell bekövetkeznie, csak a célzatnak kell fennállnia.

Az előzőekben írtakból következik, hogy a pénzmosás ezen alapesete kizárólag egyenes szándékkal követhető el: az elkövető szándéka ugyanis az elkövetési magatartás kifejtésekor kifejezetten valamelyik törvényben meghatározott cél megvalósítására irányul (annak bekövetkezését kívánja). A saját pénzmosás ezen esetében kérdésként merülhet fel, hogy miként lehet megítélni azokat az elkövetői cselekvősegeket, amelyek párhuzamosan irányulnak a bűnös vagyon rendes „felhasználására”, illetve a bűnös eredet elfedésére, elleplezésére. Különösen igaz ez az „átruházza”, „felhasználja”, illetve az „arról rendelkezik” elkövetési magatartások esetében, amelyek a legtöbbször szervesen kapcsolódhatnak az alapcselekményhez, illetve a megszerzett vagyonból származó haszon végső realizálásához. Tény, hogy ilyen esetben az egyenes szándék inkább a vagyon realizálására és nem az elfedésére, elleplezésére irányul, azonban előfordulhatnak olyan esetek, amikor az egyenes szándék mindkét cél tekintetében fennáll. Kérdés, hogy ebben az esetben helytálló-e megállapítani az elkövető büntetőjogi felelősségét pénzmosás büntetében is.

A pénzmosás első két alapesetét szemlélve megállapítható tehát: csupán a törvény szövegének dogmatikai elemzése alapján nem – vagy csak csekély mértékben – lehet következtetéseket levonni azzal összefüggésben, hogy mely szempontok alapján szükséges elkülöníteni a pénzmosást az alapcselekménytől, és mikor lehetséges külön büntetni a saját pénzmosást is.

Az Alaptörvény értelmében a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával összhangban értelmezik; a jogszabály céljának megállapításakor

pedig elsődlegesen a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni.¹¹

A Btk. pénzmosással összefüggő hatályos rendelkezéseit létrehozó módosító törvény¹² indokolása a saját pénzmosást érintően – lényegében az Irányelv korábban már idézett preambuluma utalva – az alábbi lényeges jogalkotói érveket tartalmazza:

„A 2018/1673 irányelv tehát nem várja – nem is várhatja – el a deliktum azonos aspektusainak többszörös büntetését, a kétszeres értékelést, egyrészt az alapbűncselekmény, másrészt pénzmosás miatt. Ezért nem büntetendők az olyan, rendeltetésszerű felhasználásnak tekinthető magatartások, amelyekhez nem társul újabb csalárd magatartás, illetve annak következményeként az alapbűncselekményhez képest többletsérelem.

Ellenkező eset azt jelentené, hogy a bűncselekmény útján megszerzett vagyon mindenféle használata tilalmazott, így a vagyonnak éppen az a célja lenne ismételt büntetőjogi fenyegetés alá eső tevékenység, ami jellemzően a vagyon lényege, a használat és a rendeltetésszerű felhasználás. Az ilyen büntetőjogi szabályozás ahhoz vezetne, hogy a bűncselekmény szükségszerű – és korábban büntetlen – utócselekményét is kiemelné a jogalkotó a lehetséges utócselekmények köréből.”¹³

A jogalkotó indokolása jórészt megegyezik tehát az Irányelvben írtakkal, van azonban egy olyan részlet, amelynek dogmatikai szempontból jelentősége lehet. Az Irányelv az alapcselekményhez képest a többletkárt, míg a magyar módosító jogszabály indokolása a többletsérelemet kívánja meg ahhoz, hogy az alapcselekmény elkövetője (nyilvánvalóan a meghatározott magatartások megvalósítása esetén) a pénzmosás miatt is büntetőjogi felelősséggel tartozzon. Megjegyzendő, az Irányelv szövegének angol változatában az uniós jogalkotó a „damage” kifejezést használta, amely akár „sérelemként” is fordítható.

A magyar büntető anyagi jogi dogmatika a látszólagos anyagi halmazat egyes esetei között határozza meg a büntetlen utócselekmény fogalmát. Egységes a jogirodalom abban, hogy akkor tekinthető egy cselekmény büntetlen utócselekménynek, ha az elsőként elkövetett cselekmény által előidézett jogtárgysérelemet az utóbb megvalósított cselekmény már nem fokozza (Belovics, 2020; Blaskó, 2020). A magyar módosító jogszabály megfogalmazása lehetővé teszi tehát, hogy az alapcselekmény részének tekintendő büntetlen utócselekményt és a külön büntetendő saját pénzmosást a magyar dogmatikában használatos

11 Alaptörvény 28. cikk.

12 2020. évi XLIII. törvény.

13 2020. évi XLIII. törvény 53. §-ának indokolása 3. pont.

fogalmak és ismérvek mentén határoljuk el egymástól, azt vizsgálva, hogy a pénzmosás tényállását formailag megvalósító cselekmény egyébként fokozta-e a jogtárgysérelmet. Félő mindazonáltal, hogy a dogmatikai tisztánlátáson túl ez – a normaszövegben egyébként nem megjelenő – szempontrendszer alkalmazása a gyakorlatban nehézségeket okoz és fog okozni a jövőben is.

A büntetlen utócselkmény témáját taglaló tankönyvek általában példaként hivatkoznak arra az esetre, amikor a lopás elkövetője utóbb az általa eltulajdonított elkövetési tárgyat megsemmisíti. Az általánosan elfogadott tétel szerint ilyenkor a megsemmisítés az eltulajdonításhoz képest nem fokozza a jogtárgy sérelmét. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy a megkívánt többletsérelem mikor állapítható meg a vagyongeneráló bűncselekmények (adott esetben például éppen a lopás) esetében, azon az alapon, hogy az elkövető az elkövetési tárgy bűnös eredetét a külvilág előtt akár aktív magatartással eltitkolja (eltitkolni törekszik). Melyek azok a megkülönböztető ismérvek, amelyek alapján a megszerzett vagyon illegális eredetének eltitkolása, leplezése és megsemmisítése eltérő jogi megítélést eredményez.

A legfőbb ügyész büntetőjogi helyettese 2017-ben egy körlevélben¹⁴ foglalta össze azokat a szempontokat, amelyekre az eljáró ügyészeknek a pénzmosással összefüggő cselekmények elbírálása során figyelemmel kell lenniük. Jóllehet a körlevél hatálybalépése óta a pénzmosás törvényi tényállása részben megújult, a körlevél saját pénzmosással összefüggésben tett megállapításai a hatályos jogszabály alapján is helytállóak. A körlevél 6. pontja szerint: a „... *pénzmosás büntetendővé nyilvánításának elvi alapja az, hogy a bűncselekményből származó dolognak a pénzügyi-gazdasági szférában végrehajtott műveletek révén, legális forrásból származó vagyonként való feltüntetése az alapcselekmény körében már értékelten felüli, önálló társadalomra veszélyességet hordoz. Ez, az alapcselekmény által előidézett jogtárgy sérelmen túlmutató veszély szűk körben ugyan, de az alapcselekmény elkövetője általi, eredetleplezési célú utócselkmények szankcionálását indokolja. E tényállás keretében ugyanakkor – a kétszeres értékelés tilalmából következően – csak azok az eredetleplezési célú magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.*”

A körlevél is számol tehát azzal a lehetőséggel, hogy a saját pénzmosás megítélésénél a kétszeres értékelés tilalmának megsértése reálisan felmerülhet, és éppen erre figyelemmel e bűncselekmény megállapíthatóságát csak szűk körben tartja elképzelhetőnek.

14 A pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól szóló 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevél.

Véleményem szerint az a jogirodalmi álláspont (Gál, 2019), amely szerint – a kétszeres értékelés elkerülése érdekében – a gyakorlat feladata, hogy a lehetséges eszközökkel szűkítse a saját pénzmosásokkal összefüggésben a hatályos törvényi tényállások alkalmazási körét, csak abban az esetben lehet reális elvárás, ha a jogtudomány a jogalkalmazói gyakorlatot is segítve hasznos, a büntető anyagi jog dogmatikai téziseire épülő elhatárolási szempontokat határoz meg. E tekintetben az egyes törvényi tényállási elemek megvalósulásának vizsgálata mellett elsődleges szempont lehet annak elemzése, hogy az elkövető pénzmosásként értékelhető magatartása az alapcselekményhez képest fokozta-e a jogtárgysértést. Megjegyzendő, amennyiben e kérdés jogalkalmazói elemzésének szükségessége felmerül, akkor feltételezhető, hogy az alapcselekmény elkövetőjének az a törekvése, amely a megszerzett vagyon bűnös eredetének elfedésére, elleplezésére irányult, nem járt sikerrel, hiszen az illegális vagyonszerzés a hatóságok tudomására jutott.

Befejezésekppen utalni szeretnék a következőkre: kétségkívül létezhetnek olyan magatartások, amelyek úgy merítik ki a Btk.-ban meghatározott pénzmosás első két alapesetének valamelyikét, hogy már nem kapcsolhatók az alapcselekményhez, semmiképpen sem tekinthetők büntetlen utócselekménynek, így az elkövető büntetőjogi felelősségét a saját pénzmosás miatt is meg lehet állapítani. A fentiekben vázolt dogmatikai gondolkodás mentén azonban minden esetben el kell végezni a szükséges vizsgálatot annak érdekében, hogy a kétszeres értékelés elkerülhető legyen.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2020). Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrahangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása. *Büntetőjogi Szemle*, 68(2), 3–10.
- Belovics E. (2020). *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Belovics E., Molnár G. M. & Sinku P. (2021). *Büntetőjog II. Különös Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Blaskó B. (2020). *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Rejtjel Kiadó.
- Blaskó B., Hautzinger Z., Hollán M., Madai S., Pallagi A. & Polt P. (2021). *Büntetőjog Különös Rész II*. Rejtjel Kiadó.
- Gál I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től. *Büntetőjogi Szemle*, 10(1), 24–33.
- Schubauer L. (2021). A pénzmosással kapcsolatos nemzetközi törekvések és a pénzmosás tényállásának 2020. évi átalakítása. In Barabás A. T. & Christián L. (Szerk.), *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére – Navigare necesse est* (pp. 467–475). Ludovika Egyetemi Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Polt P. (2023). A saját pénzmosás dogmatikai kérdései. *Belügyi Szemle*, 71(5), 765–778. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.2>

A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején

The conditions of the emergence of money laundering as an
element of domestic organised crime in the early 1980s

Dános Valér

Prof. Dr., főszerkesztő, egyetemi magántanár, ny. rendőr vezérőrmagy
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
valer.danos@bm.gov.hu

Absztrakt

Cél: Annak bemutatása, hogy Magyarországon miként jött létre a szervezett bűnözés az 1980-as években, milyen társadalmi, gazdasági és jogi körülmények tették lehetővé a szervezett bűnözés kialakulását, és milyen szerepe volt ebben a korszakban a pénzmosásnak mint új bűnözési forma megjelenésének.

Módszertan: A szerző 1990-ben megvédett kandidátusi disszertációja pénzmosással összefüggő empirikus kutatásának, tételeinek és megállapításainak bemutatása, leíró jelleggel.

Megállapítások: A hazai szervezett bűnözés létrejöttében szerepet játszó okok modellje négy támpont mellett határozható meg:

- A törvényi tilalom alatt álló áruk és szolgáltatások, valamint a hiánycikkek iránt megnyilvánuló kereslet kielégítése nagyfokú konspirációt és szervezetséget igényel, ami sajátos bűnözői struktúra kialakulásának irányába hat; a modern infrastruktúrát kihasználó bűnözők technikai előnye, szervezetségi fölénye, az elavult, merev struktúrával jellemezhető bűnüldözéssel szemben megteremti a bűnöző társulások relatíve hosszantartó és „kockázatmentes” működésének előfeltételét.
- A társadalmilag ösztönző cél és a cél elérésének eszköztára között kialakult ellentmondás eredményezi azt a társadalomlélektanilag is „igazolt” tételt, hogy a bűnös vagyonszerzés – másként be nem hozható – vagyoni-társadalmi egyenlőtlenséget számol fel.

- A piacgazdaság kialakult ellentmondásai, a hiánygazdálkodásból fakadó további diszfunkciók és az ellenőrizhetetlenül működő, a bűnös vagyon tisztára mosását biztosító legális vállalkozások nemcsak megteremtik a lehetőségét, hanem egyenesen ösztönzik a bűnözőket a felkínált területeken bűnöző társulások létrehozására, ami végeredményben a gazdaság objektív – közvetett és közvetlen – inspirációit jelentik.
- A megváltozott társadalmi-gazdasági viszonyok és a bűnözés közötti összefüggés racionális felismerése egyes bűnözők rendkívül gyors deviáns alkalmazkodását eredményezte, ami egyben a kiemelkedően nagy hasznot biztosító bűnöző társulások létrehozására ösztönözte őket.

Érték: *A szervezett bűnözés elemeinek megjelenése a hazai bűnözésben* című disszertációban a pénzmosással kapcsolatos kérdéseket a szerző hazánkban elsőként fogalmazta meg, ezért kimondható, hogy komoly kultúrtörténeti értékkel rendelkezik a tanulmányban leírt ötdimenziós oksági modell.

Kulcsszavak: szervezett bűnözés, pénzmosás, bűnös vagyon tisztára mosása, kandidátusi értekezés

Abstract

Aim: To show how organised crime came into being in Hungary in the 1980s, what social, economic and legal conditions made the evolution of organised crime possible, and the role of money laundering as a new form of crime during the period.

Methodology: A descriptive presentation of the author's Candidate's thesis defended in 1990 – an empirical study of money laundering, its themes and findings.

Findings: The model of the reasons for the emergence of organised crime in the country can be defined along four lines:

- Satisfying the demand for prohibited goods and services and for scarce goods requires a high degree of conspiracy and organisation, which tends to create a specific criminal structure; the technical advantage and organizational superiority of criminals exploiting modern infrastructure, as opposed to an outdated, rigidly structured law enforcement, creates the preconditions for the relatively long-lasting and “risk-free” operation of criminal associations.
- The contradiction between the socially motivating end and the means to achieve it results in the socio-psychologically “justified” thesis that the criminal acquisition of wealth eliminates the wealth-social inequality that cannot be otherwise introduced.
- The inherent contradictions of the market economy, the additional dysfunctions resulting from the deficit economy, and the uncontrolled

operation of legal enterprises that allow the laundering of criminal wealth not only create the possibility but also directly encourage criminals to form criminal associations in the areas concerned, which ultimately constitute the objective – indirect and direct – inspirations of the economy.

- The rational perception of the link between changed socio-economic conditions and crime has led some criminals to adapt to deviance very quickly, which has also encouraged them to form criminal associations that are highly profitable.
- Value: In the dissertation entitled *The Emergence of Elements of Organised Crime in Domestic Crime*, the author was the first in Hungary to formulate the issues related to money laundering, and therefore the five-dimensional causal model described in the study has considerable cultural-historical value.

Keywords: organised crime, money laundering, laundering of criminal assets, candidate thesis

Bevezetés

E cikk írója az 1990 májusában „*A szervezett bűnözés elemeinek megjelenése a hazai bűnözésben*” címmel írt disszertációjának nyilvános vitája során a következő érveléssel kívánta bizonyítani, hogy igenis van lehetőség a szervezett bűnözés visszaszorítására, amennyiben a pénzmosás pénzügyi-gazdaságjogi szabályrendszerét a jogalkotó hajlandó lenne írásba foglalni. Mint sokan mások, magam is szakmai meggyőződéssel és hittel vallom, hogy a szervezett bűnözés elleni fellépésben a büntetőjogi eszközök mellett kiemelkedő jelentőségűek az úgynevezett nonpenal provisions, pontosabban a nem büntetőjogi eszközök. Minthogy maga a szervezett bűnözés és a gazdasági élet közötti kapcsolat direkt kapcsolatként van jelen – már csak a pénzmosás nélkülözhetetlensége miatt is –, a szervezett bűnözés szereplőinek gondolkodását, következésképpen magatartását minden esetben a piaci viszonyok és mechanizmusok határozzák meg. Ezért fontos a költség/eredmény piaci összefüggés figyelembevétele a helyes büntetőpolitika és jogi szabályozás megválasztásánál. Kriminológiai tény, hogy a büntetőjogi büntetés és annak megemelt mértéke csak annyiban releváns a szervezett bűnözés tekintetében, amennyiben magának a tevékenységnek a költsége emelkedik meg ezáltal, és az nem a bűnmegelőzés és bűnüldözés eredményességét fokozza. Ez is igazolja azt a vélekedést, hogy csak a gazdasági, vagyoni jellegű elvonás jut relevanciához a szervezett bűnözés elleni eredményesebb fellépésben. Ezért is helyezkedtem arra az álláspontra,

amely szerint a gazdasági jelenségként is értelmezhető szervezett bűnözéssel összefüggő prevenció rendszerének elsősorban nem a már ismert büntetőjogi eszközrendszerre kell épülnie, hanem a gazdálkodási szférára vonatkozó egyéb jogági intézményekre, azoknak a gazdálkodási folyamatoknak a kialakítására, amelyek megnehezítik, egyes esetekben pedig lehetetlenné teszik a szervezett bűnözés körébe sorolt bűncselekmények elkövetését, ezen belül is a bűnös pénz tisztára mosását. Állítom, hogy ilyen jogági megoldás lehet a pénzügyi jog és a közigazgatási jog körébe tartozó új jogintézmény megalkotása, amely általában a nem jogszerűen szerzett pénznek, illetve vagyonnak az állam javára történő elvonását eredményezheti, arra a megindult folyamatra építve, amely a vagyonbevallás–vagyonadó–vagyonelszámoltatás triászát képezné. Ezzel egyszer s mindenkorra el lehetne választani a bűnös tőkeként működő pénzt, vagyontárgyat a tulajdonosától, a használójától vagy akár a birtokosától.

Jogosan felvetődhet az olvasóban az a kérdés, hogy ezt az elvi konstrukciót ma is hasonló vehemenséggel hirdetném? A válaszom: korántsem biztos. Azóta jelentősen megváltoztak a társadalmi-gazdasági körülmények, a szervezett bűnözés körébe vonható cselekmények természete, de maguk az elkövetők is. A disszertáció megírásához jelentős mennyiségű és minőségi empirikus kutatásra volt szükség, így a többszáz dokumentáción – rendőri, ügyészi, bírói ügyiratok – és a szakkönyvtári kutatásokon kívül 362 bűnözőcsoportot vizsgáltam meg, 2666 elkövető szerepét elemeztem és 400 mélyinterjút készítettem.

A pénzmosás szerepe a hazai szervezett bűnözés létrejöttében az 1980-as években

Hamis állítás a szervezett bűnözés hazánkba történő importálása?

Mindenekelőtt ki kell jelenteni, hogy Magyarországon igen sajátos társadalmi, politikai, gazdasági és jogi körülmények között, mintegy önfejlődés eredményeként jött létre a szervezett bűnözés az 1980-as években, tehát nem állja meg a helyét az a nézet, miszerint akár az itáliai, akár az amerikai szervezett bűnözés importjáról lenne szó.

Itáliában ugyanis a maffia mint a szervezett bűnözés szereplője is igen sajátos körülmények között fejlődött ki országos jelentőségű kriminálgazdasági szereplővé. A szicíliai agrártömb felbomlásának következményeként az ötvenes évek közepétől kezdődően lehetőség nyílt arra, hogy a kis- és középpolgárság is bekapcsolódjék egy megújult gazdasági fejlődésbe. Ez a fejlődés az olaszországi szervezett bűnözés változásában is tükröződik. Új típusú maffia jött létre,

a városi maffia. Ez az újfajta maffia tevékenységét kiterjesztette, munkamódszereit tökéletesítette. Területeinek szerteágazása folytán Olaszország más vidékein, különösen északon tett szert jelentősebb befolyásra a maffia. Új minőségek jelentek meg, amelyet a kontinentális Itália fejlett társadalma kínált fel a törvénytelen üzelmek és a szervezett bűnözés számára, főleg az ipar területén. A maffia tehát kilépett az elmaradottság szigetéről, és a szervezett bűnözés tipikusan ipari természetű jelenséggé vált. Ez azt jelentette, hogy olyan ipari civilizációból született új bűnözési formák jelentek meg a szervezett bűnözésben, mint a pénz értéknek való tekintése, az önfinanszírozásra való törekvés, a bűnözésből származó haszon újra beruházása a bűnös pénz tisztára mosása érdekében. Úgy tűnik, hogy minden korai szerző az új maffia jelenséget a kábítószer-kereskedelem Marseilleből Szicíliába történt átteleptülésével magyarázza (Kreyenbühl, 1935). Ugyanis ebből származik az a mérhetetlen mennyiségű pénz, illetve tőke, amit az ipar, a kereskedelem és a pénzügyi élet területén tudnak tisztára mosni, a politikai hatalom közreműködésével. Tehát a maffia hatalmi pozícióból illeszkedett be a legális társadalomba.

Az amerikai maffiaszervezetek működési területét a hagyományosnak nevezhető tevékenységek, így a kábítószer-kereskedelem, a szerencsejátékok szervezése és lebonyolítása, a csalások stb. mellett az ipar és a kereskedelem szféráiban történő manipulációk képezték. A pénzmosás jelensége ekkor nyer igazán komoly szerepet az amerikai szervezett bűnözésben. A gengsek gyakran tulajdonosai vagy társtulajdonosai voltak a legális nagyvállalkozásoknak, cégeknek. E vállalkozások amellett, hogy a bűnös pénz tisztára mosásának egyik legitimálható eszköze volt, újabb és újabb vagyonokkal gyarapították az amúgy is jelentős alaptőkéjüket. Ugyanis a szerencsejátékokból, kábítószer-kereskedelemből származó hatalmas bevételek növelik a tőkés vállalkozásaik versenyképességét a piacon, de ehhez feltétlenül tisztára kell mosni az illegális tevékenységből származó tőkeként funkcionáló bűnös pénzt (Gevorgian, 1984).

A pénzmosás szerepe a hazai szervezett bűnözés létrejöttében

Magyarországon a szervezett bűnözés egyes elemei kezdetben elsősorban a szervezett bűnöző csoportok által a sorozatjellegű, igen jelentős kárt okozó, személyi tulajdon elleni bűncselekmények területén nyilvánultak meg. Ezek közül is kiemelkedtek a több százezres, illetve milliós kárt okozó, személyi tulajdon elleni bűncselekményt – betöréses lopást – megvalósító szervezett bűnözői csoportok. A vizsgált szervezett bűnözői csoportok vezetőire, több tagjára a magasfokú kvalifikáltság volt a jellemző. Ezeknek az elkövetőknek az életvitele, az átlagot jóval meghaladó életszínvonala a külső szemlélő, a szélesebb

környezet előtt is jól ismert volt. A bűncselekményből származó igen jelentős értékeket szórakozásra, luxusigényeik kielégítésére, gyakran szerencsejátékokra fordították. E személyek a főváros szinte valamennyi számottevő éjszakai szórakozóhelyén törzsvendégeknek számítottak, nyaranta a Balaton legdrágább szállodaiban vagy külföldi fürdőhelyeken folytattak költekező életmódot. A vezetők többsége különböző üzleti vállalkozásba fektette pénzét, így a vendéglátóipari, a kisipari és a kiskereskedői üzletekben kamatoztatták az igen magas induló tőkájukat. Ezáltal könnyen megvalósult a bűnös pénz tisztára mosása.

Álláspontom szerint e jelenségek ellenére hazánkban a gazdasági élet területén ekkor még nem jelent meg a szervezett bűnözés. A gazdasági élet annyiban volt érintett a szervezett bűnözéssel, amennyiben a bűnös vagyon tisztára mosásához az egyes vállalkozásokat igénybe kellett venni. Önállósult tőkés vállalkozások, amelyek a bűnös tevékenység életvitelszerű, hivatásos pénzmosás folytatására létesültek, még nem jellemezték a hazai szervezett bűnözés országos szintű elterjedését. Azonban mind a bűnüldöző szakemberekkel, mind a bűnözőkkel végzett interjúk alapján megállapítható volt, hogy a szocialista protekcionizmus, a „kéz kezét mos” jelenség tényszerűen tetten érhető volt az 1980-as évek során hazánkban, ez azonban a white collar, a korrupció sajátos, néhol szervezett formája volt csupán.

Egyébként Európa más országaiban sem jelent meg nemzeti maffia a nyolcvanas években. Ezt jól példázza az akkori Nyugatnémet Szövetségi Köztársaság Szövetségi Bünyügyi Hivatala helyettes vezetőjének, G. Boedennek az álláspontja, amely szerint az NSZK-ban a szervezett bűnözésnek egy, akkor még kevésbé átütő erejű megjelenési formája volt jelen, tudniillik olyan bűnöző szervezetek tevékenykedtek országszerte legális üzletek leple alatt, amelyek az illegális jövedelmüket bejelentett cégek útján mosták tisztára (Werner, 1983).

„Érdekesen” reagált a magyar büntető jogalkotás ezekben az években az új bűnözési forma tekintetében. Egyrészt az akkor hatályos büntető joganyag még az idő tájt is a szervezett elkövetést, pontosabban fogalmazva az elkövetés szervezetségét definiálta, és nem a szervezett bűnözést: *„a bűncselekmények szervezetsége az elkövetők között a szerepek felosztásában, a végrehajtás jelentősebb körülményeinek, módjának tervszerűségében, a hasonló bűnözési lehetőségek keresésében vagy azok ismétlődő kihasználásában stb. nyilvánul meg”* – olvashattuk a büntető törvénykönyv indoklásában (Kádár & Moldoványi, 1979). Másrészt pedig az akkor uralkodó és használatos kategóriákkal nem lehetett kellő árnyaltsággal kifejezni a szervezett bűnözés lényegét. Ez azért lehetett, mert a jogszabályi elemek nem voltak képesek kifejezésre juttatni azt a minőségi többletet, amelyek a hagyományos szóhasználatú bünszövetség vagy más többes elkövetési alakzatokhoz képest a szervezett bűnözésben már ténylegesen

tetten érhetőek voltak. Arról van szó, hogy bár az akkor hatályos büntetőjogi szabályok mellett a büntető felelősség kétségkívül továbbra is elbíráható volt a szervezett bűnözőkre vonatkozóan is, de a differenciáltabb ítélezést már messze nem tették lehetővé. Ugyanis a lényeg sikkadt el, mert a bűnelkövetésben való részvétel sajátos minősége nem domborodott ki a jogalkotásban. Így nem vagy nem kellőképpen artikulálódott a bűnszervezői, a vezetői, a megrendelői tevékenység, a társulások jelleg, a foglalkozásszerűség, a bűnözés mint élethivatás stb. Ennek megfelelően például az a bűnszervező, aki egyben orgazda volt, vagy az a külföldi megrendelő, aki a kivitelezéshez szükséges vagy azt könnyítő technikai eszközöket rendelkezésre bocsátotta és módszert sugallt, egyszerűen a bűnszövetség tagjává, esetleg felbujtójává, segítőjévé degradálódott a minősítés kapcsán. E kategóriákban tehát nem fejeződött ki az elkövető vezetői, szervezői mivoltjából adódó minőségi különbség, ugyanígy a bűnös pénz tisztára mosásában közreműködő tevékenysége, amely az egyik leglényegesebb mozzanata volt a szervezett bűnözés létrejöttének feltételrendszerében.

A korai hazai szervezett bűnözés fő jellemzője a társulások jelleg, amelyben a „pénzmosónak” meghatározó szerepe van

A kutatás fontos megállapítása volt, hogy a hajdani szervezett bűnözés egyik legjellemzőbb ismérve a szervezettség volt, amely ebben az összefüggésben nem csupán a cselekmény, az elkövetés tudatos, előre megtervezett kivitelezését, hanem egy bűnöző csoport sajátos kapcsolatrendszerének mikéntjét jelentette. Ebben az összefüggésben a strukturálódásban a legfontosabb szociálpszichológiai valóságmozzanat a szerveződés célorientáltságában rejlik. A hagyományos bűnözői csoportokban, bűnszövetségekben a kapcsolat bűnössé válásának folyamatában a döntő láncszem többnyire a spontaneitás, amelyben a *dolus directus* természetszerűleg meghatározó bűnösségi formátum. Ezzel szemben a szervezett bűnözés körébe tartozó csoportok szervezettsége már funkcionális, amely ugyancsak személyi kapcsolaton alapszik, de nem a közös és együttes elkövetés a struktúrában való közreműködés alapszempontja, hanem a célirányosan tervezett akciók előkészítése, végrehajtása, biztosítása, leplezése, a bűnös pénz tisztára mosása és a vagyonbiztosítás megszervezése volt.¹ A csoportba kerülés és a közreműködés döntő mozzanata a feladatra való alkalmasság és készség, a személyes szolidaritásra, a hűségre való hajlam, esetenként a félelem sajátos

¹ Sutherland is a funkcionális kapcsolódás folyamatait említi sajátos ismérvként, így az orgazda, a passzer stb. tekintetében, valamint a lebukás elkerülésére tett előzetes intézkedések vonatkozásába (Sutherland, 1940).

szolgalelkűsége. E lélektani faktorok azok, amelyek hierarchizálták a bűnöző társaságot. Ezért válhatott a viszonylag állandóbb stábú keménymag a bevonatok, illetve a kívülálló bűnözők számára is referenciacsoporthá.

Az alanyi oldalt tekintve a büntettek csoportosítására számos megoldást találtunk és találunk manapság is a hazai kriminológiai irodalomban.² Ezek egy része a bűnelkövetők kriminális személyiségjegyei alapján, más része a személyiség és a bűncselekmény közvetlen kapcsolata alapján végzi el az osztályozást. A magam részéről Gönczöl Katalin személyiség-adekvát büntettes központú csoportosítását tartom még ma is a legkiforrottabbnak és leginkább átfogónak, így a szervezett bűnözés személyi oldalának elemzésénél az iránymutatónak. Az alkalmi büntettes – jogellenes magatartásra hajlamos büntettek – karrierbűnözők hármass osztályozásából a szervezett bűnözés tekintetében a karrierbűnözők csoportja bír különös relevanciával (Gönczöl, 1980). Kutatási adataink szerint a szervezett bűnözőkre is teljességgel alkalmazható a karrierbűnözők Gönczöl-féle meghatározása, hiszen a szervezett bűnözők életútját is a bűnelkövetés tartósan vagy ismétlődően jellemzi. Esetükben is „*a szükségletkielégítés folyamatában a bűncselekmény visszatérő, vagy már megszokottá váló forma, ennek megfelelően az elkövető társadalmi aktivitásában a bűnelkövetés nem idegen, hanem törvényszerűen jelentkező magatartás. Az ismételten vagy folyamatosan elkövetett bűncselekményekből arra lehet következtetni, hogy az elkövetők személyiségébe mélyen beépült a bűncselekményekben eddig is megnyilvánuló társadalmi szembenállás*” (Gönczöl, 1980). Mindez a szervezett bűnözés személyi oldalát is jellemzi, hiszen mint már említést nyert korábban, a szervezett bűnözők kemény magját alkotó elkövetőknél szinte a szocializáció kezdetétől társadalomellenes nézetek jellemezték környezetüket, így törvényszerűen alakult ki antiszociális beállítottságuk. A szervezett bűnözés körébe tartozó további személyeknél pedig a folyamatos elkövetés eredményezte a társadalomellenes beállítódás fixálódását, ami a bűnözés foglalkozásszerűségében csúcspontot ért el.

A szervezett bűnözés vonatkozásában mindazonáltal szívesebben használtam a karrierbűnöző fogalmát a visszaeső bűnöző fogalom helyett, mert a szervezett bűnözés elitjét, de még a kemény magon kívüli személyi kör markánsabb képviselőit is beleértve, az esetek többségében nemhogy szerepük, de még kilétük tekintetében sem sikerült mindig felderíteni. Ennélfogva esetükben szó sem lehetett büntető jogi értelemben vett visszaesésről. A szervezett bűnözés perifériáját alkotó „bevonatok köre” pedig túl nagy szóródást mutatott előélet szempontjából ahhoz, hogy egyszerűen a visszaeső bűnöző kategóriával

2 Vermes, 1966; Szabó, 1966; Földvári & Vigh, 1966; Vigh, 1980; Bócz, 1983; Gönczöl, 1980; Tauber, 1974.

jellemezhetnénk. Közöttük nagy számmal, kifejezetten meghatározó számban voltak jelen a visszaeső, ezen belül is a többszörösen visszaeső „végrehajtók”.

A társadalomellenes szembenállás fixálódása jól megfigyelhető volt a szervezett elkövetők kriminális aktivitásában. Kutatási adataink bizonyították, hogy a szervezett bűnözők többsége rendszeres kereseti forrásnak tekintette a bűnözést. A szervezett bűnözők jelentősebb része tehát megélhetését, de különösen szórakozását, luxus életvitelét biztosító jövedelmének nagy részét vagy egészét a bűnözésből merítette. A bejelentett munkahely vagy az úgynevezett alibi munkahely a bűnös pénz tisztára mosásának színteréül szolgált. A szervezett bűnöző – véleményem szerint – ma is a bűnözést tekinti foglalkozásának, amit a szervezett (karrier) bűnöző hivatásszerűen folytat. A szervezett bűnöző tehát mindig hivatásos bűnöző.

A szervezett bűnözésben a bűnözés reprodukcióját a korábbiakban kifejtett folyamatosság és rendszeresség reprezentálja. A bűnözői életprogramba beépült folyamatosság azáltal jut kifejeződésre, hogy a tettes vagyonszerző foglalkozásnak tekinti a bűnözést. A bemutatott kutatási adatokból is megállapítható, hogy a szervezett bűnözés az érintett elkövetőknek magas életnívót, luxus életkörülményeket, nagyvilágiságot biztosít. A keménymag egy kisebb, hazánkban is sok bűnöző számára irigyelt része milliós értékekkel rendelkezik, magán- vagy kisvállalkozás vezetője, esetenként mecénása. A tisztára mosott bűnös vagyon, a pénz ezután már minden külső szemlélő előtt legális és tisztességes tőkeként jelenik meg, ami elfogadhatóvá teszi az érdekelt személyek jobb életminőségét. Tehát a szervezett bűnözés végül is kiemelkedően jó életlehetőséget kínál fel tagjai részére. A rendszeres vagy szokásos bűnözők egy része már korábban is jó anyagi körülmények közé kerülhetett egy-egy sikeres bűnös akciót követően. Annak pszichológiai feltételei, hogy a bűnöző anyagilag biztos helyzetbe kerüljön a bűnözés révén, már régóta léteznek a visszaeső bűnözés keretében. Szabó András fejti ki korábbi munkájában, hogy a visszaesők tapasztalataik útján jutnak el annak felismeréséhez, hogy szükségleteik törvénysértő módon, kevesebb erőfeszítés árán is kielégíthetők (Szabó, 1979), de elkülönülő bűnözési formaként való megjelenésének tömeges társadalmi feltételei hiányoztak. A szervezett bűnözés tehát egzisztenciateremtő hatású bűnözési forma. A szervezett bűnözés olyan alrendszere a bűnözésnek, amely e bűnözés folyamatos reprodukcióját a résztvevők pszichológiai, mentalitás és gondolkodásbeli befolyásolásával biztosítja az által, hogy a bűnöző életprogramot vonzóvá teszi. Ezzel is magyarázható, hogy a szervezett bűnözés kemény magja így válik a szervezett bűnözésben érintett, és az azon kívüli büntettek számára referenciacsoporttá. A már említett vagyonszerző cselekményekben meglévő spontán bűnisméltési tendencia kiegészül tehát mentalitásbeli, a bűnözést igazoló és vonzóvá tevő nézetrendszerrel.

A pénzmosás folyamatosságának biztosítása érdekében a szervezett bűnözés munkamegosztáson alapuló, magasfokú (belső) konspiráció mellett megvalósuló bűnözési formaként jelent meg

A munkamegosztás kisebb-nagyobb foka a több személy általi bűnelkövetés minden fajtájánál megtalálható, így a társtetteségnél, a szükségképpen tettestársaknál, a bűncsoportnál és a bűnszövetségnél egyaránt.³ Bár a bűncsoportnál az előzetes szervezettség hiányzik, a felismerhető összetartozás és a közös cél alkalmi együttműködést feltételez. A munkamegosztás a tettestársaknál már markánsabban érvényesül, a bűnszövetségnél pedig majd csaknem szükségesek.⁴ E büntetőjogi kategóriák életbeni realizálódásánál érzékelhető különösen a munkamegosztás és a szervezettség. Magának a bűnözés egy-egy szelvényének cselekményei szinte elképzelhetetlenek szervezettség nélkül. E szervezettség régóta megfigyelhető a hazai prostitúcióban, a hozzá kapcsolódó élősdi személyek körében, a tolvaj–orgazda, valamint a csempész–üzér viszonyában. Nagy Valér korai munkájában is kifejti, hogy a közös érdek és főleg a közös veszély felismerése már igen régen, évezredek óta összetartásra ösztönözte azokat, akik rendszeresen bűncselekmények elkövetésével tartották fenn magukat (Nagy, 1974).

A kutatási adatok szerint a szervezett bűnözésben részt vevők feladata jól elhatárolható egymástól, hiszen mint már említést is nyert, maga a kiválasztás egyik alapszempontja a konkrét tevékenységre való alkalmasság. A munkamegosztás többségében olyannyira tagolt, hogy a közvetlenül együttműködőket kivéve, a részfeladatokat végző közreműködők még egymást sem ismerik, együttműködésük folyamatosságának alapja a kifinomult, sajátos kommunikációs rendszer. A kutatási adatok elemzése kapcsán bemutatott munkamegosztásból származó tagoltság egyenes következménye az, hogy az egyes tagok lelepleződésük esetén sem tudnak terhelő vallomást tenni elkövetőtársaikra, különösen nem megbízóikra. E tudatos konspiráció a szervezett bűnözést mind kifelé, mind pedig befelé általánosságban jellemzi. A befelé megvalósuló konspirációt az által biztosítja a szervezett bűnözés, hogy a csoportok tagjai egymást csak a szükséges és elengedhetetlen mértékig ismerik, csupán annyira, amely mellett a konkrét feladatukat maradéktalanul elvégezhetik. A szerepek pontos és árnyalt elosztása is a konspirációt szolgálja, az egyes láncszemek kapcsolódását csak egy-két személy ismeri. A kifelé irányuló konspiráció is régóta jellemzi a bűnözést.

3 A Büntető Törvénykönyv (1978. évi IV. törvény) 20. §-át, a 137. §. 6. és 11. pontját, valamint a találkozó és a konvergens bűncselekményeket, így különösen a vérfertőzést, az összeesküvést, a lázadást stb.

4 A bűnszövetséghez fűzött miniszteri indoklásban kifejtettek (Kádár & Moldoványi, 1979).

Az egyedüli tettes is mindig megtett minden tőle telhetőt, hogy személye rejtve maradjon, kiléte ne váljék ismertté a hatóságok, a rendőrség előtt. A bűnöző csoportok tagjai „elsősorban a hatóság elleni védekezésben szolidárisak egymással”, amely a szervezett bűnözés esetében is maradéktalanul érvényesül.

A szervezett bűnözés a legális vállalkozásokba behatoló bűnözési forma

A szervezett bűnözés kialakulásának lehetőségét mindenütt az teremti meg, ha van olyan legális vállalkozás – legyen az egyéni vagy társulások –, amelyet igénybe lehet venni a bűncselekménnyel szerzett vagyoni előny tömeges legalizálására. Különösen érvényes ez az immunitás elvén alapuló személyi jövedelemadó rendszert ismerő társadalmakban. Ugyanis a szervezett bűnöző csoport hosszabb működésének legszükségesebb feltétele, hogy legalizálni lehessen a bűnös úton megszerzett pénzt, vagyontárgyat. Ehhez mindenképpen olyan legális vállalkozásra van szükség a már többször hivatkozott folyamatos és tömeges legalizálás társadalmi és főleg gazdasági feltételei mindaddig hiányoztak. A szervezett bűnözés és a legális vállalkozások ilyen értelmű kapcsolata, a bűnözés és a gazdasági összefüggések racionalitásának egyszerű felismerésén alapszik, amely a pólus egyik, „kevésbé” veszélyes oldalát képezi. A kapcsolódás másik végétlet a szervezett bűnözés tőkés vállalkozási jellege képviseli. Ez esetben a szervezett bűnözést finanszírozó szervezet vagy egyén közreműködéséről van szó. Ez utóbbi csak azokban a társadalmakban valósulhat meg, ahol nagyszámban vannak tőkés kis- és nagyvállalkozások. Ugyancsak az utóbbi mellett jöhet létre bűnöző szindikátus, a maffiabűnözést megtestesítő szervezetóriás. Valósuljon meg a két pólus közötti bármelyik kapcsolódás, a szervezett bűnözés csakis e legális üzleti vállalkozással való viszonylatában lehetséges. Ezért állítható, hogy a szervezett bűnözés a legális vállalkozásokba behatoló bűnözési forma. E tekintetben a behatolás mértéke közömbös, az a szervezett bűnözés szintjének elhatárolásánál bír jelentőséggel. A szervezett bűnözés és a közhatalom közötti kapcsolat csak esetleges ismérve a szervezett bűnözésnek, tekintettel arra, hogy nem minden szervezett bűnözői csoport jellemzője. Az általános szervezett bűnözés fogalom szempontjából tehát nem szükséges, hanem esetleges ismérvnek tekinthető ez az elem. Bár a külföldi szakirodalomban általános megállapítás, hogy a szervezett bűnözés legveszélyesebb formái, a bűnöző szindikátusok ott jöttek létre, ahol sikerült a politikai és igazságszolgáltatási szerveket korrumpálni, mégsem lehet általános

ismérvként definiálni e nem túl gyakori jelenséget. A bűnözői társulások folyamatos tevékenysége ott is megvalósulhat, ahol a hivatali korrupció nincs jelen. Ugyanakkor azt is hangsúlyozni kell, hogy a szervezett bűnözők következetesen mindent megtesznek annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatás embereit vesztegetéssel a maguk oldalára állítsák, semlegesítsék. Kutatási adataink szerint ennek primitív megnyilvánulásai a fővárosban is jelentkeztek, főként a védelem előzetes megszervezésének biztosításával. Igazságszolgáltatási szerveink megingathatatlanságát bizonyítja, hogy a szervezett bűnözők ilyen kísérletei rendre kudarcba fulladtak.

Az egyik csoportot alkotják azok a bűnöző társulások, amelyek egy meglévő, a társasághoz nem tartozó, külső vállalkozást vesznek igénybe a bűnös vagyon tisztára mosásához. A hazai és a külföldi kriminológiai kutatásokból megállapíthatóan ez alapvetően két formában történik. A bűnözők „megvásárolják” a vállalkozás vezetőjét, tagját, hol pénzzel, hol zsarolással vagy nyíltabb erőszakkal.

A másik megoldás általában az, hogy a bűnöző társaság kemény magjához tartozó személy „társul” be a vállalkozásba. A második csoportot azok a szervezett bűnözői társaságok alkotják, amelyek kifejezetten a bűnös vagyon tisztára mosása érdekében maguk alapítanak valamilyen vállalkozást, nyitnak üzletet. Ez történhet úgy, hogy a bűnöző társaság kemény magjához nem tartozó, külső személy neve alatt működik az üzlet, és a bűnözők a szükséges tőkével járulnak hozzá, vagy oly módon, hogy az eddigiekben is háttérben maradt bűnözői csoport „feddhetetlen” tagja lesz a vállalkozás vezetője.

A legveszélyesebb forma kétségkívül az, amikor maga a bűnös tevékenység folyik a vállalkozás leple alatt, tehát a bűnözés tőkés vállalkozási jelleget ölt.

A magyarországi szervezett bűnözés egyes elemeinek megjelenését elősegítő körülmények

A cikk korábbi részeiben már hangsúlyozást nyert, hogy a hazai szervezett bűnözés egyes elemei megjelenésének, elterjedésének egyik feltétele a magánvállalkozások jelenléte. Ugyanis a magánvállalkozások legalitása megteremtette az illegális, bűnös vagyonszerzés legális leplezését, tisztára mosását, továbbá a dologtalan életvitel leplezését, legalizálását egyaránt. Ott, ahol nincs tömeges legális magánvállalkozás, ott nem lehet az illegális vagyont, a bűnös pénzt tömegesen tisztára mosni. Ez azonban csak egyik, messze nem elégséges előfeltétele egy adott társadalomban a szervezett bűnözés megjelenésének. Ennél sokkal több körülmény együttes hatását kell vizsgálnunk, elemeznünk. E kérdéskör megválaszolására éppen ezért egy többmezős, sematikus értelmezési

modell felállításával tettem kísérletet, tehát arra kerestem a választ, hogy mi lehet a mozgatórugója a vizsgált és bemutatott sajátos bűnözési szelvény kialakulásának.

A gazdaság közvetlen és közvetett inspirációi

Az előző pontban az új, piacközpontú gazdálkodási formák társadalmi konzekvenciáinak a bűnözésre gyakorolt egyes vonásairól volt szó. Itt azokat a gazdasági jellemzőket kell vizsgálat alá vonni, amelyek a szervezett bűnözés egyik vírusát képezik. Az új, piacközpontú gazdaságirányítási rendszerben egyre inkább központi szerepet játszik a pénz társadalmi hajtóereje, ami a mai magyar társadalomban jelentős vagyoni különbségeket idézett elő. Ez elsősorban a magánszférában és az új üzemeltetési formákban részt vevők kiemelkedően magas jövedelmével magyarázható. Ugyanakkor azonban ezeknek a gazdálkodó egységeknek az elterjedését nem követte párhuzamosan az ellenőrzési, felügyeleti szervek dinamikusabb fejlődése. Így a bűnüldöző szervek is képtelenek figyelemmel kísérni az új típusú vállalkozások nagyobb hányadának – sokszor kriminális – tevékenységét. Ezt a bűnözők egy része hamar felismerte, rájött, hogy a bűncselekmény útján szerzett jövedelem ezekben a kis- és magánvállalkozásokban könnyen legalizálható. Az által, hogy a magánvállalkozás legális formái a zsákmányértékesítést és a zsákmánybiztosítást megkönnyítették, jelentős mennyiségű, korábban deponált, lefagyasztott bűnös pénz vált mobilizálhatóvá. Ezek többsége bekerült a magánvállalkozások vérkeringésébe, és a „pénz pénzt szül” folyamatban már legálisan gyarapodott. Így létrejöttek azok az újabb egységek, amelyek újabb bűnös vagyonokat mosnak tisztára, circulus vitiosusként. Ez pedig a bűnözés és az üzleti vállalkozások, a gazdasági élet közötti közvetlen kapcsolat létét bizonyítja.

Eközben a magyar gazdaságot egy sor nemkívánatos behatás érte. Az egyre erősödő világgazdasági térsesztés, az adósságválság elmélyülése, a KGST államokban a csúcstechnológia területén való egyre zsugorodó szerep mind olyan jelenség, amely a bűnözés, ezen belül bűnözés növekedéséhez kellett, hogy vezessen. Ugyanis ezek nem csupán egy-egy hibásan megválasztott gazdasági-politikai döntés eredményei, hanem ezek gazdaságunk alapproblémáiból, azok megoldatlanságából fakadnak. A cserearányunk állandó, évek óta tartó romlása pedig azt jelzi, hogy nem alapvetően a külkereskedelmi tevékenységünkkel van probléma, hanem termékstruktúránkkal, termékstruktúránkkal. Energiaigényes ipari tömeggyártás jellemzi gazdaságunkat, miközben erőteljes világgazdasági árcsökkenés övezi e termékeket. Ennek beismerése, végsősoron szerkezetátalakítási programunk is. Ugyanakkor e program tömeges társadalmi

hatásai a gazdasági előnyök jelentkezését követően csak hosszú évek múltán érezhetők. Addig azonban számtalan további negatív, diszfunkcionális hatással kell még számolnunk.

Kétségtelenül az egyik legneuralgikusabb pontja a gazdasági élet elmúlt két évtizedének a csak elméletileg funkcionáló piacgazdaság. A piaci mechanizmusok érvényesülésének mind a mai napig tartó legnagyobb gátja, annak jogi szabályozása, ezen belül is a meggondolatlan, észszerűtlen, csakis központi költségvetésre orientált, a valódi vállalkozást gúzsbakötő pénzügyi szabályozás. Ahelyett, hogy vállalkozásélénkítő jogszabályok látnának napvilágot, beruházás ellenes rendelkezések (beruházási adóemelés, általános forgalmi adó mesterségesen magas szinten tartása stb.) jelennek meg.

Ezzel párhuzamosan a hiánygazdálkodásból eredően számtalan fogyasztási cikk hiánya, a csempészet és a deviza-bűncselekmények növekedésének kifejezett és közvetlen melegágya. A korlátozott valutaellátás az illegálisan beszerzendő külföldi fizetőeszközök megjelenését idézte elő, ami ugyancsak a szervezett bűnözés létrejöttének és virágzásának teremt lehetőséget.

Összegzés

Munkám során mindvégig az a hipotézis lebegett a szemem előtt – amely döntően motiválta a szervezett bűnözés elméleti és gyakorlati kérdéseiben való elmélyedésemet –, hogy a szervezett bűnözést nem szabad az amerikai és az olasz viszonyokra épített bűnöző szindikátus modellel azonosítani.

Ez az álláspontom az amerikai és az olasz, valamint a nyugat-európai szervezett bűnözésre vonatkozó szakirodalom áttanulmányozása után még erőteljesebbé vált. Bizonyosságot nyert előttem, hogy az amerikai, illetve az olasz maffiabűnözés egymástól jelentősen eltérő, külön alapokon fejlődött ki. Itáliában a sajátos feudális paraszti társadalom örökségét magába záró specifikus szociális miliő, a szicíliai nyomorúság, az Amerikai Egyesült Államokban ezzel szemben egyes jóléti termék iránt megnyilvánuló kereslet, és az ezek forgalmazását tiltó rendelkezés, elsősorban a prohibíció ösztönözte a szervezett bűnözés kartellszerű formájának megjelenését. Az is látható, hogy ezekben az országokban a bűnöző szindikátusok mellett, és azoktól függetlenül számos bűnöző társulás működik, amelyek lényegében bűnös vállalkozásokat bonyolítanak le, de felépítésük, szervezettségük messze elmarad a maffiákétól. A nyugat-európai helyzet elemzéséből pedig az állapítható meg, hogy a maffiához, a Cosa Nostrához hasonló bűnöző szindikátusok jelenléte nélkül is tényszerű valóság a szervezett bűnözés jelenléte Nyugat-Európában.

A hazai bűnözésben a nyolcvanas évek közepére bekövetkezett negatív irányú minőségi és mennyiségi változás egyik okozója a szervezett bűnözés egyes elemeinek megjelenése, majd önálló mozgásformává strukturálódása volt. A lefolytatott kutatás azt látszik igazolni, hogy a nyolcvanas évek első felében a vagyon elleni bűnözésben, különösen a betöréses lopásoknál, a vám- és deviza-bűncselekményeknél, valamint a prostitúció területén érhető tetten a szervezett bűnözés enyhébb fokú változatai.

A vagyon elleni bűnözés területén a szervezett bűnözés egyes elemei mind a személyi kapcsolatrendszerben, mind a tárgyi oldalon markánsan megragadhatók. A személyi oldal funkcionális viszonyrendszerében megjelentek az ötletadók (tippadók), a megrendelők, a bűnszervezők, a végrehajtók, a segédkezők, a bűnös vagyon tisztára mosói, a védekezést és a védelmet segítők. E személyek sajátos strukturálódása alapján jöttek létre a sorozatjellegű, igen jelentős kárt okozó, relatíve hosszabb ideig működő bűnözői társulások. A végrehajtásban megjelenő sajátos elemek, így a sértettek céltudatos kiválasztása, a munkamegosztás technikai specializálódása, a kifelé és befelé megnyilvánuló magasfokú konspiráció, a modern technikai eszközök alkalmazása, a modern infrastruktúra erőteljes kihasználása, a raktározás, az őrzés, az önbiztosítás, a vagyonszerzés legalizálása, mind azt bizonyítják, hogy a szervezett bűnözés nyugati szakirodalmából megismert jellemzők a hazai bűnözés szűk szelvényénél jelen vannak.

A prostitúció területén az elit szállodák, éjszakai bárók és az illegális nyilvánosházak tekintetében mutathatók ki a szervezett bűnözés különböző fokozatainak jelenléte. E bűnöző társulások személyi köre a biztonságos partnerválasztás, az aktus kulturált színhelyének biztosítása, a valuta kockázatmentes beváltása érdekében formálódott vállalkozássá. A vagyon elleni bűnözésben leírt elemek, a jelenség sajátosságait tükröző eltérésekkel tehát a prostitúciónál is tetten érhető.

Az idegenforgalommal összefüggő bűnözés tekintetében különösen a csempészet vonatkozásában jelentek meg jól szervezett bűnözői társulások. Megkockáztatható az a kijelentés, hogy az e területen kialakult csempészhalózatok már a szervezett bűnözés magasabb szintű megjelenési formáinak jellemzőit mutatja. Elkülönült a beszerzésre, a behozatalra, az értékesítésre, a fizetőeszköz-átváltásra és a valuta kijuttatására szervezett hálózat egymástól.

Álláspontom szerint a szervezett bűnözés eddig ismert fogalmai azért nem fogadhatók el, mert azok vagy a maffiamodell körülírását adják, vagy pedig a szervezett elkövetést tették a fogalom központi, meghatározó elemévé.

Véleményem akkor az volt, hogy a szervezett bűnözés csakis az alábbi hét értelmezési támpont alapján írható le:

- a szervezett bűnözés az össz-bűnözés alstruktúrája, a bűnözés különös szintű szelvénye;
- a szervezett bűnözés társulások bűnözés;
- a szervezett bűnözés foglalkozásként üzött hivatásos bűnözés;
- a szervezett bűnözés elsősorban vagyonszerző bűnözési forma;
- a szervezett bűnözés egzisztenciateremtő bűnözési forma;
- a szervezett bűnözés munkamegosztáson alapuló, magas fokú belső konspirációt mutató bűnözési forma;
- a szervezett bűnözés a bűnös pénz tisztára mosása érdekében a legális vállalkozásokba, esetenként a közhatalomba behatoló bűnözési forma.

A leírtakból vélhetően jól kitűnik, hogy a jelentős mértékben megváltozott gazdasági-társadalmi helyzet tette lehetővé a pénzmosáson alapuló szervezett bűnözés megjelenését hazánkban a nyolcvanas évek közepén.

Felhasznált irodalom

- Bócz E. (1983). *A személyi társadalomra veszélyesség a büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Földvári J. & Vigh J. (1966). *Kriminológia*. Tankönyvkiadó.
- Gevorgian, V. M. (1984). Szervezett bűnözés, biznusz, társadalom. *Gazdaság-Politika-Ideológia*, 9, 39–49.
- Gönczöl K. (1980). *A visszaeső bűnelkövetők tipológiája*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Kádár K. & Moldoványi Gy. (1979). *Büntető Törvénykönyv*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Kreyenbühl, T. (1935). *A maffia, Olaszország gennyesező sebe*. Neue Zürcher Zeitung, 1935. június 29. Rendőrtisztai Főiskola nyersfordítás.
- Nagy V. (1974). *A társadalom védekezése a bűnözés ellen*. Thália Kiadó.
- Sutherland, E. H. (1940). *Fehérgalléros bűnözés*. American Sociological Review.
- Szabó A. (1966). *Büntett és személyiség*. Állam és Jogtudomány.
- Szabó A. (1979). *Büntett és személyiség*. Gondolat Könyvkiadó.
- Tauber I. (1974). *Az élősdű bűnözés kriminológiája*. Acta Facultatis ELTE Állam- és Jogtudományi Kar.
- Vermes M. (1966). *A visszaeső bűnözés kriminológiai vizsgálata*. Kriminológiai Tanulmányok, IV. kötet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó;
- Vigh J. (1980). *Kausalitás, determináció és prognózis a kriminológiában*. Akadémiai Kiadó.
- Werner, K. (1983). *Szervezett bűnözés a legális üzletek leple alatt*. Die Welt, (37)12, Rendőrtisztai Főiskola nyersfordítás.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Dános V. (2023). A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején. *Belügyi Szemle*, 71(5), 779–795. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.3>

A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre

The criminal law and immigration law rules for detained persons, with particular regard to defendants with third-country citizenship

Herke Csongor

Prof. Dr., tanszékvezető, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
herke.csongor@ajk.pte.hu

Magyar Tudományos
Intézet

Absztrakt

Cél: Mivel a letartóztatásra (és annak fogyanatosítására, valamint megszüntetésére) irányadó sajátos rendelkezések hiányoznak, a büntető eljárásjogi és az idegenrendészeti szabályok összhangja sok esetben nem állapítható meg. Ez különösen igaz a harmadik országbeli állampolgárságú terheltek vonatkozásában. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a jelenlegi jogi szabályozás mennyiben felel meg az európai standardoknak, és mennyire ad választ egy gyakorlati jogeset alapján felmerült kérdésekre.

Módszertan: A tanulmány egy jogeset bemutatásán keresztül vizsgálja a büntető és idegenrendészeti eljárás gyakorlati problémáit. A jogeset bemutatását követően az európai uniós jogszabályokban megfogalmazott irányelveket tekintti át, majd ezekből von le következtetéseket, elsősorban (a téma jellege miatt) a hazai szakirodalmi álláspontok összevetésével.

Megállapítások: A kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy a jelenlegi hazai szabályozás mellett bizonyos kérdések nem megoldhatók, mert vagy a büntetőeljárás-jogi szabályokba (vagy éppen az Alaptörvénybe) ütköznek, vagy nem felelnek meg az idegenrendészeti jogszabályok rendelkezéseinek.

Érték: A tanulmány de lege ferenda választ kíván adni számos felmerülő kérdésre, többek között arra, hogy hogyan lehetne megoldani a megfelelő kommunikációt a büntetőeljárás és idegenrendészeti szervek között, és adott esetben

az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek élvez-e primátust.

Kulcsszavak: letartóztatás, idegenrendészeti eljárás, kiutasítás, állam büntetőjogi igénye

Abstract

Aim: Since there are no specific provisions on governing detention (and its execution and termination), the consistency of criminal procedure law and immigration law rules cannot be established in many cases. This is especially true for third-country nationals. The aim of the study is to examine the extent to which the current legal regulation complies with European standards and to what extent it answers the questions raised based on a practical legal case.

Methodology: The study examines the practical problems of criminal and immigration law enforcement procedures through the presentation of a legal case. After the presentation of the legal case, it reviews the directives formulated in the European Union legislation, and then draws conclusions from them, mainly (due to the nature of the topic) by comparing the positions of the Hungarian literature.

Findings: As a result of the research, it can be concluded that certain issues cannot be resolved under the current domestic regulations, because they either conflict with the rules of criminal procedure (or the Fundamental Law) or do not comply with the provisions of the immigration law.

Value: The study *de lege ferenda* intends to provide answers to a number of questions that arise, including how to resolve the appropriate communication between the criminal procedural and immigration enforcement agencies, and whether the state's interest in enforcing the criminal law claim or fulfilling the deportation obligation enjoys primacy.

Keywords: detention, immigration police procedure, expulsion, criminal presumption of innocence

A letartóztatásra (és annak foganatosítására, valamint megszüntetésére) vonatkozó alapvető szabályokat a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.), valamint a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. tv.) tartalmazza.¹ Ezen jogszabályok azonban (nemzetközi

1 A tanulmány a Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság közös pályázatának támogatásával készült.

összehasonlításban igencsak kifogásolható módon) nem tartalmaznak megfelelő külön szabályokat a külföldiekre (mind a letartóztatás elrendelésekor, mind annak megszüntetésekor irányadó sajátos rendelkezések hiányoznak, a büntető eljárásjogi és az idegenrendészeti szabályok összhangja sok esetben nem állapítható meg). Ez különösen igaz a harmadik országbeli állampolgárságú terheltek vonatkozásában. Hautzinger szerint az idegenrendészeti eljárás alapvető fogalmi ismérve, hogy az kizárólag nem magyar honosságúakkal szemben indítható és csak jogszabályellenes beutazás vagy tartózkodás esetén (Hautzinger, 2014). Tehát az idegenrendészeti eljárást a beutazási és/vagy tartózkodási feltételek megszegése alapozza meg (Kakócz, 2019). Az idegenrendészeti eljárás vonatkozásában a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (továbbiakban: Szmvtv.), illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (továbbiakban: Harmtv.), valamint ezek végrehajtási rendeletei² a legfontosabb jogforrások.

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a jelenlegi jogi szabályozás mennyiben felel meg az európai standardoknak, és mennyire ad választ egy gyakorlati jogeset alapján felmerült kérdésekre.

A jogeset büntetőeljárási szakasza

2020. június 18-án 16 óra 30 perckor az 5708. számú út II. vasúti átjárójánál (Nagyharsány környékén) intézkedés alá vonták P. V. ukrán állampolgárt (a továbbiakban: terhelt). A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) 29. § (1) bekezdése alapján igazoltatták, a (6) bekezdés alapján átvizsgálták, majd a 33. § (1) bekezdésének a) pontja alapján elfogták mint szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt. A jelentést tevő járőr azt állította, hogy az intézkedés során a terhelt a feltett kérdésekre elmondta, hogy azzal a céllal érkezett a területre, hogy illegális bevándorlókat vegyen fel és szállítson tovább (ez később egyáltalán nem nyert igazolást). Ezt követően 18 óra 40 perckor, az igazoltatás helyétől kb. 200 méterre egy bokros területen hét fő illegális bevándorlót találtak.

Terhelt ezt követően elfogásra, majd előállításra került Beremend Rendőrőrsre, majd átadták a Baranya Megyei Bűnügyi Kűsz szolgálatnak, ahol 2020. június 18-án 22 óra 14 perc és 2020. június 19-én 00 óra 15 perc között kihallgatták.

2 Az Szmvtv. végrehajtására kiadott 113/2007. (V. 24.) Korm. rendeletet és a Harmtv. végrehajtására kiadott 114/2007. (V. 24.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. rendelet).

A terhelt a Be. 372. § (1) bekezdése alapján a gyanúsítás ellen panaszt tett azzal, hogy nem követett el semmilyen bűncselekményt, majd ezt követően részletes vallomást tett. Ennek során elmondta, hogy semmilyen embercsempésztést nem követett el.

2020. június 19-én 00 óra 55 perckor a terheltet őrizetbe vették arra hivatkozással, hogy megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy több személynek kívánt segítséget nyújtani az államhatár átlépésével Magyarországon áthaladással annak érdekében, hogy őket illegálisan az Európai Unió más tagállamába juttassa. A terhelttel szemben a nyomozó hatóság szerint a megalapozott gyanú fennállt, ezenkívül fennállt szökésének, elrejtőzésének, a bizonyítékok elrejtésének a veszélye is, és ezzel a letartóztatás általános és különös feltételei is fennálltak. „A kihallgatást követően” a nyomozó hatóság előterjesztést tett a terhelt letartóztatására.³ Az előterjesztés alapján a Siklói Járási Ügyészség B.415/2020/3. szám alatt indítványozta a terhelt letartóztatásának elrendelését, és pedig a Be. 276. § (2) bekezdés a) pont ab) alpont, b) pont bb) alpont és c) pont cb) alpontjában foglalt okokból.

A Pécsi Járásbíróság Nyomozási-Szabálysértési Csoport 2.Bny.322/2020/4/I. számú végzésével egy hónapra elrendelte a terhelt letartóztatását. Az indokolás szerint az eljárásnak a letartóztatásról való döntési stádiumában a bíróság a letartóztatással elérni kívánt célokat enyhébb kényszerintézkedés elrendelésével nem látta biztosítottak. Sem az elsőfokú, sem a másodfokú bíróság ezt követően az egész nyomozás során nem érezte, hogy „abba a helyzetbe került volna”, hogy enyhébb kényszerintézkedés tárgyában döntést hozhasson. És noha nem vitatható, hogy a bizonyítékokat a nyomozati szakban a bíróság nem látja át teljes mértékben (ugyanakkor a gyanú megalapozottsága vonatkozásában igenis mérlegelnie kell) (Herke, 2022), az ügyészi indítványban szereplő tényállás alapján a bíróságnak vizsgálnia kellett volna a bűncselekmény minősítését. Ezt azonban mind a letartóztatást elrendelő, mind az azt többször is meghosszabbító (illetve az ezen végzéseket formális indokok alapján helybenhagyó) bíróságok egészen a tárgyalás előkészítéséig elmulasztották.

Így ment ez egészen addig, amíg a Siklói Járási Ügyészség be nem nyújtotta a B.415/2020/368. sz. vádiratát. A vádirat rögzítette, hogy a terhelt kifejezetten azzal a céllal érkezett a feltalálási helyére, hogy hat szír és egy iraki állampolgár határsértő menekültet Ausztriába szállítson. A terhelt a vád szerint tisztában volt azzal, hogy a gépkocsijával felvenni és továbbszállítani szándékozott

3 A „kihallgatást követően” kifejezést azért kell idézőjelbe tenni, mert a nyomozati iratokból kiderül, hogy az előterjesztést a nyomozó hatóság már 2020. június 18-án megtette, holott a fenti adatokból láthatóan a terhelt kihallgatását csak 2020. június 19-én fejezték be.

személyek jogszerűtlenül lépték át a magyar államhatárt, és a magyar államhatárnak a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő ismételt átlépésével kívánnak eljutni Nyugat-Európába. Igaz ugyan, hogy egyetlen egy bizonyíték sem volt az iratok között, hogy a terhelt menekülteket akart volna szállítani, különösen nem arra, hogy a terhelt az általa vezetett személygépkocsival részt kívánt volna venni a határsértő személyek továbbszállításában, ekként az államhatárnak a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez több személynek kívánt segítséget nyújtani (még azt sem tudta, hogy a fenti személyek határsértők, hiszen semmilyen kapcsolatban nem állt velük), a vádirati tényállás ezeket a megállapításokat tartalmazta.

A Siklói Járásbíróság a 2021. október 14. napján megtartott tárgyalás előkészítése során észlelte ezeket az anomáliákat. Rögzítette, hogy az ügyészség minősítése (kísérlet) semmiképpen nem állhat meg a vádirati tényállás („több személynek kívánt segítséget nyújtani”) alapján. A Siklói Járásbíróság 1.B.98/2021/2. számú végzésében rögzítette, hogy a tárgyalás előkészítése során a rendelkezésre álló nyomozati iratok alapján megállapítható, hogy a terhelt terhére rótt bűncselekmény – a Kúria joggyakorlatára is figyelemmel – a Be. 495. § (1) bekezdés b) pontja alapján a vádtól eltérően, jóval enyhébben a Btk. 353. § (6) bekezdésében meghatározott embercsempészség előkészülete bűntettének minősülhet. A bíróság megállapította, hogy – mivel a Be. 298. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a letartóztatás legfeljebb egy évig tart, ha a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás – a magyarországi lakó- és tartózkodási hellyel és érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkező terhelt már 2020. június 21. napjától letartóztatásban van. Ennek megfelelően a bíróság a letartóztatást megszüntette. Később pedig a Siklói Járásbíróság a 2022. év február hónap 1. napján és március 24. napján megtartott nyilvános tárgyalás alapján 1.B.98/2021/36. számú ítéletével a terheltet fel is mentette.

Az idegenrendészeti eljárás

A Siklói Járásbíróság tehát 2021. október 14-én megszüntette a letartóztatást és még ezen a napon szabadították is a terheltet. Az igazi meglepetés azonban a terheltet ekkor érte. A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet kapujában ugyanis várták őt az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-Dunántúli Regionális Igazgatóság (Pécs) munkatársai, akik bevitték őt a hivatalba. A terhelt (aki ellen ekkor még folyt a büntetőeljárás, de a letartóztatását megszüntették) megtudta, hogy ezennel őt ki fogják utasítani Magyarország területéről.

A védőt kissé megkésve, de telefonon értesítették, aki a késői óra ellenére meg is jelent az eljárási cselekményen.⁴ Már lejárt a délutáni munkaidő, és hosszas tanakodás kezdődött, hogy mit tegyenek. A védőtől ugyanis értesültek arról, hogy ugyan a terheltet szabadlábra helyezték, de a büntetőeljárás még nem fejeződött be. Ekkor derült ki, hogy két, egymással szöges ellentétben álló jogszabályi rendelkezés ütközik egymással: egyrészt a büntetőeljárás törvény (és a bíróság rendelkezése) alapján a terheltnek meg kell jelennie az eljárási cselekményeken (tárgyalásokon), ami természetesen azt jelenti, hogy Magyarországon kell tartózkodnia. Ugyanakkor az idegenrendészeti szabályok előírják a terhelt kiutasítását, mivel a tartózkodási engedélye lejárt.

Utóbbival kapcsolatosan meg kell említeni, hogy (ahogyan korábban már utaltunk rá) a terhelt 2022. április 14. napjáig érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezett. Ugyanakkor a hatóság állítása szerint a tartózkodási engedéllyel kapcsolatos, számára 2020 nyarán megküldött dokumentumokat terhelt nem vette át, és ezért a tartózkodási engedélyét visszavonták (amit terhelt szintén nem vett át). Amikor ezt közölték, kiderült, hogy ezeket a dokumentumokat terhelt korábbi tartózkodási helyére küldték, holott a terhelt ekkor már régen letartóztatásban volt. A dokumentumokat meg sem kísérelték kézbesíteni a büntetés-végrehajtási intézetben, a terhelt pedig a korábbi tartózkodási helyén nem tudta átvenni azokat. Az idegenrendészeti hatóság széttárta a karját, mondván, hogy a terheltnek kellett volna jeleznie a hatóság felé, hogy ha esetleg neki iratokat akar megküldeni, akkor azt a büntetés-végrehajtási intézetbe küldjék, mert csak ott tudja átvenni. Az idegenrendészeti hatóság szerint ők semmilyen értesítést nem kaptak egyik, a büntetőeljárásban eljáró hatóság (nyomozó hatóság, ügyész, bíróság) részéről sem, az idegenrendészeti hatóság tehát nem tudhatta, hogy a terhelt fogva van.

Az éjszakába nyúló, állítólag a főigazgatósággal történő többszöri egyeztetés eredménye az lett, hogy a terheltet kiutasították Magyarország területéről azzal, hogy megfelelő időt adtak számára az önkéntes távozásra. Az idegenrendészeti hatóság tájékoztatta a terheltet, hogy lényegében csak annyit kell tennie, hogy elhagyja az országot, majd ezt követően (ha rendelkezik érvényes úti okmányokkal) vissza is jöhet. Éjjel fél kettőkor tehát a terhelt távozhatott az idegenrendészeti osztálytól a másfél év alatt összegyűlt négy nagy csomagjával, és bízhatott benne, hogy (mivel ártatlannak vallotta magát) innentől minden jól megy. De nem így lett.

4 A védő időbeli értesítése az ombudsmani vizsgálat szerint levezethető a fegyveregyenlőség elvéből is (Pajcsicsné Cs., 2013).

Amikor a terhelt elhagyta Magyarországot, majd visszatért, ismét benyújtotta a tartózkodási engedély iránti kérelmét. Nagy meglepetésére az Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztály 106-2-31253/2021-T ügyszámú, 2022. január 11-én kelt határozatában a terhelt tartózkodási engedélyét elutasította és őt az Európai Unió tagállamainak területéről Ukrajna területére kitusította. Az önkéntes távozás határidejeként a határozat közlésétől számított legfeljebb harmincadik napot jelölték meg.

A határozat indokolása szerint a terhelt munkavállalás célú tartózkodási engedély iránti kérelmét a foglalkoztatója terjesztette elő az idegenrendészeti ügyindítási elektronikus felületen (Enter Hungary felület) keresztül. A kérelmet 2021. december 08. napján fogadta be az elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Északalföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya. A kérelmet a Harmtv. és az Szmtv., valamint azok végrehajtás rendelete alapján vizsgálták meg.

A hatóság szerint a nyilvántartásokban történt ellenőrzést követően megállapítást nyert, hogy a kérelmező elkövette a Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő egy rendbeli államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészés büntettét. A határozat kiemeli, hogy a magyar jogrendben a bűncselekmény társadalomra veszélyes cselekmény, ezért jelentőséggel bír a közbiztonságra, illetve a közrendre való veszélyesség megítélése szempontjából. Az elkövetett büntett alapján a kérelmező nem törekszik a szabályok betartására, így tartózkodása közbiztonsági kockázatot jelent. Hangsúlyozni kívánták továbbá, hogy „*kormányunk alapvető elvárása, hogy akik Magyarországon tartózkodnak, tartsák be a jogszabályokat, feleljenek meg a magatartási és együttélési elvárásoknak*”. A határozatot hozó álláspontja szerint a kérelmező vonatkozásában megállapítható, hogy tartózkodása veszélyes a közrendre, illetve közbiztonságra, amelynek kapcsán hangsúlyozza, hogy a jogszabály nem azt várja el, hogy biztosan prognosztizálható legyen egy újabb jövőbeli elkövetés, hanem csupán a veszély fennállást kívánja meg, amely az arra szakértelmmel rendelkező szerv véleménye alapján megállapítható. Ugyanakkor a 2004/38/EK irányelv 27. cikkének (2) bekezdése szerint az adott ügyhöz nem tartozó, általános megfontolásokra nem lehet alapítani a közrend veszélyét, hanem

- meg kell felelni az arányosság elvének;
- a közrend veszélye csak az egyén személyes magatartásán alapulhat;
- korábbi büntetőítéleten egyáltalán nem alapulhat a közrend veszélye;
- valódi, közvetlen és kellően súlyos veszélynek kell fennállnia (Szép, 2021).

A hatóság tehát megállapította, hogy a terhelt elkövette az embercsempészés bűncselekményét, miközben még meg sem kezdődött az ügyben a (végül a terhelt

teljes felmentésével járó) bírósági eljárás. A nyomozás során mindvégig tapasztalt bűnösségi vélelemhez képest ez volt a legkirívóbb: miközben még a terhelt priuszából is egyértelműen megállapítható volt, hogy a terheltet még soha nem ítélték el semmilyen bűncselekmény miatt, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztályának igazgatója aláírásával ellátott határozat rögzítette, hogy a terheltet elítélték amiatt a cselekmény miatt, ami miatt még csak folyamatban volt az eljárás. Az idegenrendészeti hatóságnak ez az eljárása több szempontból is aggályos, mindenképpen felvetődik, hogy a hatóság vajon az uniós és a strasbourgi norma szerinti „kellő körültekintéssel” (due diligence) járt-e el (Kúria, 2013). Ugyanígy sérti a hatóságnak ez az eljárása az ENSZ Közgyűlés 1975. évi, a nem állampolgárságuk szerinti államban élő egyének emberi jogairól szóló nyilatkozatának 7. cikkét, amely az önkényesség ellen hat és a tisztességes eljárás minimumkövetelményeit fekteti le (Molnár, 2019). Az idegenrendészeti hatóság döntése tehát legalább két okból törvénytörtő volt: egyrészt azt írták, hogy a terhelt elkövette a bűncselekményt, miközben amiatt még folyamatban volt a büntetőeljárás, másrészt az EU-s normák alapján korábbi elítélésre nem lehet alapítani a közrend veszélyét.

A Korm. rendelet 50. §-a, továbbá a Harmtv. 87/A. § (1)–(4) bekezdése alapján az idegenrendészeti hatóság szakhatósági állásfoglalás beszerzése céljából megkereste a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányságot (a továbbiakban: szakhatóság) azzal a kéréssel, hogy nyilatkozzon, hogy nevezett kérelmező magyarországi tartózkodását támogatja-e vagy sem. A megkeresett szakhatóság 2022. január 05. napján kelt állásfoglalásában foglaltak szerint nevezett ukrán állampolgár magyarországi tartózkodása veszélyeztette Magyarország közbiztonságát, közrendjét, ezért a tartózkodási engedély kiadásához nem járult hozzá.

A határozat indokolása hivatkozott a Kúria Kfv.III.37.159/2017/8. számú, 2017. 11. 28-án kelt ítéletére, amely szerint az ügy elbírálása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a rendőrhatalóság tájékoztatás vagy szakvélemény formájában hozza az információt az idegenrendészeti hatóság tudomására, annak tartalma bír relevanciával, az abban foglaltaktól pedig az idegenrendészeti hatóság nem tekinthet el. Továbbá az idegenrendészeti hatóság az indokolás szerint a döntéshozatala során tekintettel volt arra, hogy a rendvédelmi szerv különleges szakértelemmel rendelkezik annak megítélésére, hogy a rendelkezésre álló információk alapján a külföldi valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország közrendjére és közbiztonságára, ezért a döntés meghozatala során hangsúlyosan értékelték a rendvédelmi szerv megküldött véleményét, és figyelemmel voltak arra, hogy az idegenrendészeti eljárás során nem merült

fel olyan adat, amellyel a rendvédelmi szerv álláspontja megkérdőjelezhető lett volna. „A közbiztonsági érdek érvényesítése az arra hatáskörrel rendelkező rendvédelmi szervek kiemelt alapfeladata, amelynek körében az elsődleges cél, hogy a nemzet nem fenyegetett, nem veszélyeztetett állapota folyamatosan fenntartható, a nemzet érdekeinek érvényesítése biztonságosan, külső és belső tényezőktől nem akadályozottan megvalósítható legyen” – fogalmaz a határozat. A fentiek alapján megállapították, hogy a terhelt tartózkodása veszélyt jelent a közrendre és a közbiztonságra.

A határozat ellen a terhelt fellebbezéssel élt. Ebben leírta, hogy őt soha nem ítélték el Magyarországon (és egyébként sehol sem), nem tudni, hogy az idegenrendészeti hatóság honnan szerezte ezt az információt. Utalt arra, hogy ahogyan a magyar állampolgárokat, a külföldi állampolgárokat is megilleti az ártatlanság véelme.⁵ A magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában a hátrányos megkülönböztetés tilalma az egész jogrendszert átható, alkotmányos alapelv (Haraszti, 2013). Ennek megfelelően az alkotmányos elvek állampolgárságtól függetlenül érvényesek mindenki vonatkozásában. Az Alaptörvénybe és a büntetőeljárás törvénybe is ütközik, hogy az idegenrendészeti hatóság a terhelttel kapcsolatban határozatában tényként megállapította, hogy bűncselekményt követett el, miközben erről még nem született bírói határozat. Ahogyan Bolla és Jáger is rámutat: a törvény előtt mindenki egyenlő, így az Alaptörvényben rögzített jogok (mint például az ártatlanság véelme) állampolgárságra tekintet nélkül mindenkit megilletnek (Bolla & Jáger, 2020). A Kúria szerint az idegenrendészeti eljárásban a tisztességes eljárás elve (aminek része egyébként az ártatlanság véelme is), a fegyveregyenlőség követelményének érvényesülése rendkívüli fontosságú a pártatlan és hatékony eljárás szempontjából (Kúria, 2013). Az ombudsmani gyakorlat ezt kiegészítette az élethez és emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő elbánás követelményével, a jogállamiság elvével kapcsolatos alaptételekkel, valamint az egyes alapjogi tesztekkel is. Ahogyan kiemelték: „A tisztességes eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megállapítani” (Pajcsicsné, 2013).

Rámutatott a terhelt arra a disszonáns helyzetre is, hogy ha az idegenrendészeti hatóság őt kiutasítja Magyarországról, akkor az a helyzet áll elő, hogy el kell hagynia az országot, és ezért nem fog tudni megjelenni a bírósági tárgyaláson, ahol ennek következtében elrendelnék a letartóztatását éppen azért, mert nem jelenik meg az eljárási cselekményen. Azaz miközben a bíróság arra

5 Ahogyan Hautzinger rámutat, a „külföldi” vagy „idegen” kifejezés a mai jogrendben már nem elégséges, hiszen egészen más szabályok vonatkoznak a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező (EU-állampolgár) személyre, mint például az ebbe a körbe nem sorolható, úgynevezett harmadik országbeliekre (Hautzinger, 2014).

kötelezte, hogy jelenjen meg előtte, az idegenrendészeti hatóság arra kötelezte, hogy hagyja el az országot. Tekintettel arra, hogy a büntetőbíróság idézésének mindenki köteles eleget tenni, az idegenrendészeti hatóság határozata jogszabálysértő, mert nem teszi lehetővé, hogy a terhelt eleget tegyen büntető eljárásbeli kötelezettségének. A terhelt ismételten rámutatott arra, hogy az idegenrendészeti hatóság csak akkor alkothat véleményt az ő büntetőjogi felelősségéről, ha azt már jogerős bírósági határozat megállapította. Ennek megfelelően a meghozott határozat jogszabálysértő, ezért a terhelt kérte annak megváltoztatását.

Az elsőfokon eljáró hatóság a jogorvoslat alapján 2022. január 31-én visszavonta a korábbi határozatot.

A terhelt ezt követően újabb tartózkodási engedély iránti kérelmet nyújtott be, amit az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya ismételten elutasított. Terhelt jogi képviselőjének kérdésére, miszerint miért került sor a terhelt kiutasítására, azt a választ adták, hogy ők egyik esetben sem utasították ki a terheltet, csak a tartózkodási engedélyt tagadták meg tőle (noha az érintett határozat rendelkezése egyértelműen így szól: „... *ukrán állampolgár tartózkodási engedély iránti kérelmét elutasítom, valamint az Európai Unió tagállamainak területéről Ukrajna területére kiutasítom*”).

A terheltnek a bíróság általi felmentését követően benyújtott tartózkodási engedély iránti kérelmet az alábbi indokokkal utasította el Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya. Immáron nem hivatkozhatott arra, hogy a terheltet elítélték. A határozat indokolása szerint az idegenrendészeti nyilvántartásokban történt ellenőrzést követően megállapítást nyert, hogy a kérelmező a Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő egy rendbeli államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészség büntettének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárás hatálya alatt áll. Noha kérelmező meghatalmazott foglalkoztatója elektronikus úton benyújtotta a Siklósi Járásbíróság 2022. március 24. napján kelt I.B.98/2021/36. számú ítéletét, miszerint a terheltet az idegenrendészeti nyilvántartásokban szereplő eredeti vádtól eltérő, már enyhébben minősülő embercsempészség előkészületének büntette [Btk. 353. § (6) bekezdés] miatt emelt vád alól felmentették, az idegenrendészeti hatóság a Korm. rendelet 50. § (1) bekezdése és a Harmtv. 87/A. § (1) bekezdése alapján szakhatósági véleménykérés beszerzése céljából ismét megkereste a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányságot azzal a kéréssel, hogy nyilatkozzon, hogy nevezett kérelmező magyarországi tartózkodását támogatja-e vagy sem. A megkeresett szakhatóság 2022. március 31. napján kelt 16000/3635-2/2022. ált. számú véleményében foglaltak szerint

a nyilvántartásban szereplő adat [Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő bűntett] alapján nevezett ukrán állampolgár magyarországi tartózkodása veszélyezteti Magyarország közbiztonságát, azonban a Siklói Járásbíróság által hozott felmentő ítélet jogerőssé válása esetén véleményük szerint nevezett magyarországi tartózkodása már nem veszélyezteti Magyarország közbiztonságát, közrendjét. Magyarul, a szakhatóság szerint még felmentés esetén is érvényesül a bűnösség vétele, amíg a határozat nem emelkedik jogerőre, ami azért is érthetetlen, mert egy nem jogerősen, de felmentett személy esetén a „tényleges és kellően súlyos veszély” (Szép, 2021) – más megfogalmazásban „valódi, közvetlen és kellően súlyos veszély” (Tóth, 2013) – megállapíthatósága enyhén szólva is kétséges.

Az idegenrendészeti hatóság a biztonság kedvéért a Korm. rendelet 50. § (1) bekezdése és a Harmtv. 87/A. § (1) bekezdése alapján szakhatósági véleménykérekszerzés céljából megkereste az Alkotmányvédelmi Hivatalt is azzal kapcsolatosan, hogy a kérelmező tartózkodási engedélyének kiadását véleményezni szíveskedjenek. Az Alkotmányvédelmi Hivatal a 2022. április 11. napján kelt AH/23858/2022-2. számú szakhatósági véleményében arról adott tájékoztatást, hogy nevezett ukrán állampolgár Magyarország területén való tartózkodása veszélyezteti a nemzetbiztonságot.

Terhelt szerette volna megtudni, hogy az Alkotmányvédelmi Hivatal szerint miért veszélyezteti Magyarország területén való tartózkodása a nemzetbiztonságot, hiszen egész életében törvénytisztelő állampolgár volt, akit véletlenül keverték bele egy bűnügybe, fel is mentették, és egyébként (számos más hazánkban tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárral ellentétben) dolgozott és dolgozni szeretett volna Magyarországon. Éppen ezért kérte az Alkotmányvédelmi Hivatal szakhatósági véleményének a kiadását, azonban ezt megtagadták. A megtagadó határozat indokolása szerint a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Mavtv.) 11. § (1) bekezdése alapján az érintett a minősítő által kiadott megismerési engedély alapján, személyi biztonsági tanúsítvány nélkül jogosult megismerni nemzeti minősítésű személyes adatát. A Mavtv. 11. § (2) bekezdése szerint a megismerési engedély kiadását a minősítő megtagadja, ha az adat megismerése a minősítés alapjául szolgáló közérdek sérelméhez vezet. A kérelmezővel kapcsolatban keletkezett adatok tekintetében lefolytatott minősítési eljárás során megállapításra került, hogy azok kivétel nélkül a Mavtv. 5. § (1) bekezdés c) pontjában foglalt, Magyarország nemzetbiztonsági tevékenysége mint minősítéssel védhető közérdek körébe tartoznak. Az Alkotmányvédelmi Hivatal a kérelmező nemzetbiztonsági szempontú ellenőrzése során olyan információszerző tevékenységet végzett, amelyben a megszerzett információk nem függetleníthetők a felhasznált eszközöktől,

módszerektől, amelyek alapján szükségessé vált az adatok minősítése. A kérelmező vonatkozásában felmerült és minősítésre került adatok vonatkozásában a minősítés célja túlmutat a kérelmezőre vonatkozó adatok megszerzésén, azok körében felmerül olyan adat is, aminek a kérelmező által történő megismerése az Alkotmányvédelmi Hivatal nemzetbiztonsági tevékenységét gyengítené vagy akadályozná. Előzőekből következik, hogy a kérelmező által megismerni kért adatok nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele károsítja Magyarország nemzetbiztonsági tevékenységét, továbbá jelentősen zavarja vagy hátráltatja a nemzetbiztonsági tevékenység hatékonyságát, megzavarja az Alkotmányvédelmi Hivatal működési rendjét, feladat- és hatáskörének gyakorlását, és ezáltal közvetve sérti Magyarország törvényben meghatározott érdekeit. Mindezek eredményeképpen az AH/23300/2022-1. számú iratban szereplő adatok – figyelemmel a Mavtv. 5. § (4) bekezdés c) pontjára, valamint az 5. § (5) bekezdésre, illetve az 5. § (6) bekezdés b) pontjára – „Bizalmas!” szintre, 2041. december 31-ig kerültek minősítésre. Előzőekben kifejtettek szerint a kérelmező személyes adatai megismeréséhez való jogát és a Mavtv. 5. § (1) bekezdés c) pontjában megjelölt védendő közérdeket megvizsgálták, egymással összevetették, és gondos értékelés alapján – különös tekintettel a kérelmező Alkotmányvédelmi Hivatal elhárítási területéhez illeszkedő tevékenységére, illetve kockázati tényezőt jelentő kapcsolati körére – úgy döntöttek, hogy a védendő közérdek kellő alapját képezi a megismerés szükséges és arányos korlátozásának. Ezért az AH/23300/2022-1. számú irat vonatkozásában a megismeréshez szükséges megismerési engedély kiadását a Mavtv. 11. § (2) bekezdése alapján megtagadták.

Ezzel a kör bezárult: noha a terhelt felmentették (ez később egyébként jogerőre is emelkedett), Magyarországon való tartózkodását kockázatosnak tartották, de hogy miért, azt soha nem tudhatja meg (illetve legkorábban 2042. január 1-jén). Ha a terhelt szavaival élve nem tartózkodott volna „rosszkor rossz helyen”, soha nem tagadták volna meg a tartózkodási (és munkavállalási) engedélyét, ahogyan előtte sem. Lényegében tehát egy olyan cselekmény miatt tagadták meg tőle az engedélyt, amit el sem követett, de hogy miért, az még húsz évig titok marad. Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (Visszatérési Irányelv⁶) kifejezetten rögzíti, hogy egy tagállam nem állapíthatja meg a közrend veszélyét pusztán azon tény alapján, hogy valaki ellen

6 A Visszatérési Irányelv az úgynevezett kétféle lépésű modellt helyezte előtérbe, azaz elsősorban az önkéntes hazatérésről kell rendelkezni, és csak ha ez nem látszik elegendőnek, akkor kerülhet sor a hatósági kísérettel (kitoloncolással) történő kiutaztatásra (Jójárt, 2012).

büntetőeljárás folyik, hanem vizsgálni kell a gyanú fokát is (Bolla & Jáger, 2020). Ennek megfelelően egy (még nem jogerős) felmentő ítélet alapján egy idegenrendészeti hatóság különösen nem állapíthatja meg, hogy szerinte még mindig fennáll a bűncselekmény gyanúja, ha már egy bíróság is kimondta, hogy nem.

Az EK és az EU irányelvei

A téma szempontjából két nemzetközi dokumentumot kell kiemelni:

- a) A Tanács 2003/109/EK irányelvét a harmadik országok⁷ huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról (a továbbiakban: EK Irányelv) (URL1), és
- b) az Európai Parlament és a Tanács 2011/98/EU irányelvét a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól (a továbbiakban: EU Irányelv) (URL2).

Ezen dokumentumok ugyan nem közvetlenül az adott esetre vonatkoznak, de az azokban megnyilvánuló (különösen a közrend veszélye értelmezésével összefüggő) elvek megfelelően irányadók.

Ad a) Az EK Irányelv preambuluma 4. bekezdése szerint a tagállamokban huzamosan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok integrációja kulcsfontosságú szerepet játszik a gazdasági és társadalmi kohézió előmozdításában, amely a Közösségnek a Szerződésben kinyilvánított alapvető célkitűzése. A „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállás megszerzésének fő kritériuma a tagállam területén való tartózkodás időtartama. A tartózkodásnak jogszerűnek és folyamatosnak kell lennie, igazolandó, hogy az adott személy szorosan kötődik az országhoz. A „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállás megszerzéséhez a harmadik országok állampolgárainak bizonyítaniuk kell, hogy rendelkeznek megfelelő anyagi forrásokkal és betegségbiztosítással, ahhoz, hogy elkerüljék, hogy a tagállam számára teherré váljanak (preambulum 6-7. bekezdés).

Az EK Irányelv preambuluma 8. bekezdése szerint a harmadik országok azon állampolgárai, akik „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező”

7 Az EK Irányelv 2. cikkének a) pontja szerint „harmadik ország állampolgára” mindazon személy, aki a Szerződés 17. cikke (1) bekezdésének értelmében nem az Európai Unió polgára.

jogállást kívánnak megszerezni és fenntartani, nem jelenthetnek veszélyt a közrendre vagy a közbiztonságra. A közrend fogalmkörébe tartozhat a tartózkodás tartam alatt elkövetett súlyos bűncselekmény miatti elítélés. A bekezdés kifejezetten „elítélésről” (és nem „ellene folyó eljárásról”) beszél. A preambulum 12. bekezdése pedig rámutat arra, hogy annak érdekében, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők valóban integrálódni tudjanak abba a társadalomba, amelyben élnek, a tagállamok állampolgáraival megegyező elbánásban kell részesülniük a gazdasági és szociális ügyek széles területén (azaz a belső jog szabályai rájuk is megfelelően érvényesek). A preambulum 8. és 12. bekezdésének az egybevetésével tehát egyértelmű, hogy az ártatlanság vélelme ugyanúgy irányadó a harmadik országbeli, mint a tagállami állampolgárok vonatkozásában. Az már más kérdés, hogy egyes szerzők szerint nem sérti az ártatlanság vélelmét, ha a kiutasítás mellett döntenek a folyamatban lévő (de még be nem fejezett) büntetőeljárás miatt (Bolla & Jáger, 2020). A „közrenddel fenyegetés billoga” azonban nem automatikus, ha valaki ellen büntetőeljárást indítottak, hanem a hatóságoknak az adott ügyet vizsgálva kell mindig eldönteni, hogy fennáll-e a közrend veszélye, az ártatlanság vélelmének messzemenő figyelembevételével (Bolla & Jáger, 2020).

A preambulum 16. bekezdése rámutat arra, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek számára megerősített védelmet kell biztosítani a kiutasítással szemben. E védelem az Emberi Jogok Európai Bírósága határozataiban megállapított kritériumokon alapul. A kiutasítás elleni védelem biztosítása érdekében a tagállamoknak biztosítaniuk kell a hatékony jogorvoslat lehetőségét is. Tekintettel arra, hogy az EK Irányelv kifejezetten a huzamos tartózkodási engedéllyel összefüggésben tartalmaz szabályokat, most csak azokat a rendelkezéseket tekintjük át, amelyek irányadóak lehetnek a vizsgált ügyben is.

A 6. cikk szerint a közrendi vagy a közbiztonsági okokra hivatkozó döntés meghozatalakor a tagállam figyelembe veszi a közrendet vagy közbiztonságot sértő cselekmény súlyosságát vagy típusát, továbbá az érintett személy jelentette veszélyt, megfelelőképpen tekintetbe véve egyúttal a tartózkodás időtartamát és a tartózkodási hely szerinti országgal való kapcsolatok meglétét. Ez a rendelkezés is egyértelműen arra utal, hogy csak a jogerősen elbírált cselekmény általi veszély vehető figyelembe. A 9. cikk (3) bekezdése ezzel összhangban úgy rendelkezik, hogy a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy többé nem jogosult fenntartani a „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállását abban az esetben, ha veszélyt jelent a közrendre, figyelembe véve az általa elkövetett bűncselekmények súlyosságát. Lényegében ezt ismétli meg a második tagállam vonatkozásában a „Közrend és közbiztonság” címet viselő 17. cikk is: tagállamok

elutasíthatják a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személynek vagy családtagjainak tartózkodási engedély iránti kérelmét, ha az érintett személy veszélyt jelent a közrendre vagy a közbiztonságra. Az erre vonatkozó döntés meghozatalakor a tagállam figyelembe veszi a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy vagy annak családtagja(i) által a közrend vagy a közbiztonság ellen elkövetett cselekmény súlyosságát vagy típusát, vagy az érintett személy jelentette veszélyt. Itt is tehát elkövetett cselekményről (és nem eljárás alá vont személyről) van szó.

A Bíróság a Raad van State (Hollandia) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelme ügyében hozott ítéletében ([URL3](#)) kimondta, hogy a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet (Schengeni határellenőrzési kódex) 6. cikke (1) bekezdésének e) pontját akként kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti gyakorlat, amely szerint az illetékes hatóságok kiutasítási határozatot hozhatnak harmadik ország vízumkötelezettség hatálya alá nem tartozó, valamely tagállam területén rövid tartózkodás céljából jelen lévő állampolgárával szemben amiatt, hogy e személyt úgy tekintik, mint aki veszélyt jelent a közrendre, mivel vele szemben büntetendő cselekmény elkövetésének gyanúja áll fenn, feltéve, hogy e gyakorlatot kizárólag akkor folytatják, ha egyrészt ezen cselekmény típusa és a kiszabható büntetés folytán kellően súlyos annak igazolásához, hogy haladéktalanul véget vessenek ezen állampolgár tagállamok területén való tartózkodásának, másrészt hogy ezek a hatóságok gyanújuk alátámasztásához egybevágó, objektív és pontos tényezőkkel rendelkeznek, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Ez a rendelkezés látszólag jogszerűvé teszi a vizsgált ügyben hozott idegenrendészeti döntést, de ez csak látszólagos, ugyanis a (még ha nem is jogerős) felmentő ítélet hatálya alatt álló terhelttel szemben már nem áll fenn a büntetendő cselekmény elkövetésének gyanúja. Éppen ezért sem lehet például vele szemben fenntartani a bírói engedélyhez kötött személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket (például letartóztatás).

Ad b) A vizsgált jogeset során a terhelt nemcsak tartózkodási, hanem munkavállalási engedélyt is kért, ezért nem felesleges röviden áttekinteni az EU Irányelv rendelkezéseit sem.

Az Európai Tanács az 1999. október 15-én és 16-án Tamperében tartott rendkívüli ülésén elismerte a harmadik országbeli állampolgárok beutazási és tartózkodási feltételeire vonatkozó nemzeti jogszabályok harmonizációjának szükségességét. Ezzel kapcsolatban kijelentette különösen, hogy az Európai Uniónak méltányos bánásmódot kell biztosítania a tagállamok területén jogszerűen

tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokkal szemben, és határozottabb integrációs politikát kell alkalmaznia annak érdekében, hogy ezeket a személyeket az uniós polgárokat megillető jogokhoz hasonló jogok illessék meg, és hasonló kötelezettségek vonatkozzanak rájuk. Ezt követően a tanács a Bizottság javaslatai alapján elfogadta az EU Irányelvet, amely rögzíti, hogy az öszszevont engedélyt a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról szóló, 2002. június 13-i 1030/2002/EK tanácsi rendeletnek ([URL4](#)) megfelelően kell kiállítani.

Az EU Irányelv szerint azon harmadik országbeli állampolgároknak, akik érvényes úti okmánnyal és a schengeni vívmányokat teljeskörűen alkalmazó valamely tagállam által kiállított öszszevont engedéllyel rendelkeznek, bármely hathónapos időszakban három hónapot meg nem haladó időtartamra engedélyezni kell a schengeni vívmányokat teljeskörűen alkalmazó tagállamok területére való beutazást és az azokon belüli szabad mozgást, a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határellenőrzési kódex) létrehozásáról szóló, 2006. március 15-i 562/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel,⁸ valamint a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény ([URL6](#)) (Schengeni Egyezmény) 21. cikkével összhangban.

Alapvető követelmény, hogy valamennyi olyan harmadik országbeli állampolgárnak, aki jogszerűen tartózkodik és vállal munkát valamely tagállamban, a befogadó tagállam állampolgáraival való egyenlő bánásmód alapján legalább ugyanazokat a közös jogokat kell biztosítani, függetlenül a tartózkodás engedélyezésének eredeti céljától vagy annak alapjától. A tagállamoknak az EU Irányelv rendelkezéseit nem, faj, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai jellemzők, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez való tartozás, vagyon, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján való megkülönböztetés nélkül és különösen a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelvvel ([URL7](#)) összhangban kell érvényre juttatniuk. Az EU Irányelv ezzel összefüggésben kifejezetten rögzíti, hogy tiszteletben tartja az alapvető jogokat, és betartja az Európai Unió Alapjogi Chartájában elismert elveket az EUSZ ([URL8](#)) 6. cikkének (1) bekezdésével összhangban.

8 Ezt később újrakodifikálta a 2016/399/EU rendelet ([URL5](#)).

Az Európai Parlament és a Tanács 2022/655 szám alatt 2022. április 27-én javaslatot terjesztett elő (a továbbiakban: Javaslat) az EU Irányelv átdolgozására ([URL9](#)). A csomag magában foglalja továbbá a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyekről szóló EK Irányelv átdolgozását is. A Javaslat összhangban van az Alapjogi Chartával ([URL10](#)), és továbbfejleszti az abban rögzített egyes jogokat. Különösen az alábbi konkrét alapvető jogok megerősítéséhez járul hozzá: a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma (5. cikk); a tulajdonhoz való jog (17. cikk); egyenlőség (20. cikk); tisztességes és igazságos munkafeltételek (31. cikk); a család és a munka (33. cikk), valamint a szociális biztonság és szociális segítségnyújtás (34. cikk).

A fentiek mellett utalni kell az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelvére ([URL11](#)) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, amely összhangban áll a fentebb ismertetett szabályokkal.

Következtetések és de lege ferenda javaslatok

A fenti jogeset alapján a külföldi terhelten szemben indult büntetőeljárás során felmerülő idegenrendészeti párhuzamosságok és akadályok kiküszöbölésével kapcsolatosan számos kérdés fogalmazódik meg:

- a) Miért nincs megfelelő kommunikáció (adatközlés) az egyes (büntetőeljárásai és idegenrendészeti) szervek között?
- b) Hogyan oldható fel az az ellentét, hogy míg a büntetőeljárás törvény a Magyarországon való tartózkodást (és az eljárási cselekményeken való részvételt) írja elő, addig az idegenrendészeti jogszabályok szerint adott esetben már a büntetőeljárás alatt ki kellene utasítani a terhelten?
- c) Mi élvez primátust: az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek?
- d) Mi a büntetés-végrehajtás és a kiutasítási kötelezettség viszonya próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, illetve feltételes szabadlábra helyezés esetén?
- e) Milyen jogalkotási (kodifikációs) javaslatok lennének szükségesek e téren?

Ad a) A rendkívüli eseménnyel érintett külföldiek tekintetében az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak a Harmtv. 104. § (1) bekezdése alapján adatkezelési feladata van mind a jogerősen elítéltek, mind a büntetőeljárás alatt állók vonatkozásában ([Bolla & Jáger, 2020](#)). A büntetőeljárás adatai között ennek keretében kezeli a bűncselekmény törvényi minősítését és megnevezését, az eljáró

szerv megnevezését és ügyszámát [Harmtv. 104. § (1) bekezdés c) pont]. Ezt a kötelezettségét azonban a főigazgatóság sokszor (mint esetünkben is) éppen az információhiány miatt nem tudja megfelelően teljesíteni. Itt kell megemlíteni azt is, hogy a nemzetközi jog szabályai szerint (és az ehhez igazodó belső jogszabályi rendelkezések alapján is) külföldi terhelt esetén mindenkor értesítik a konzuli szolgálatot a fogva tartás elrendeléséről. Egyfajta tájékoztatásra tehát mindenkor sor kerül (F. Tóth, 2002).

A határozással kapcsolatos külön eljárás esetén⁹ (Be. CVII. fejezet) nagyon helyesen tartalmazza a Be. a jelzési kötelezettséget. A 831. § szerint ugyanis az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nem magyar állampolgárságú vagy Magyarországon lakcímmel nem rendelkező gyanúsított első kihallgatásáról tájékoztatja az ügyészség vagy a nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes idegenrendészeti, illetve menekültügyi hatóságot. A Be. ugyanakkor sajnos nem tartalmaz ilyen kifejezett rendelkezést arra vonatkozóan, hogy harmadik országbeli állampolgár esetén a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak minden más, nem a határozással kapcsolatos külön eljárás alá eső büntetőeljárásban jelzési kötelezettségük lenne az idegenrendészeti hatóságok felé.

A Be. 111. §-a szerint *„Ha a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárása során olyan tényt állapít meg, vagy körülményt észlel, amely miatt hivatalból további bírósági vagy közigazgatási eljárás, illetve más eljárás kezdeményezésének vagy lefolytatásának van helye, e célból az eljárás kezdeményezésére, illetve lefolytatására jogosult szervet tájékoztatja. A katona gyanúsításáról tájékoztatni kell az előjáróját.”* A rendelkezéshez fűzött Kommentár szerint *„a szignalizáció az egyéni, konkrét ügybeli érdekekből kiinduló, hivatalból elérni kívánt közérdeket szolgálja, ezért, ha a büntetőeljárásban az annak alapjául szolgáló tény vagy körülmény felmerül, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság köteles mindazon bírósági, közigazgatási vagy más – például fegyelmi – eljárás iránt intézkedni, amely hivatalból kezdeményezhető vagy lefolytatható. A tájékoztatás a hivatalbóli eljárásra okot adó tényeket és körülményeket tartalmazhatja azzal, hogy személyes adatok a Be. 98. § (2) bekezdése alapján, a személyes adatok kezelésére törvényben felhatalmazott szerv számára továbbíthatók. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság azonban nem köteles a kizárólag a szignalizációt megalapozó, illetve az egyéb eljárást elősegítő tények és körülmények feltárására, intézkedési, azaz tájékoztatási kötelezettségük csak a már rendelkezésre álló, a konkrét büntetőeljárás céljaival*

9 A határozár tiltott átlépésével kapcsolatosan mutat rá Hautzinger, hogy a határozár tiltott átlépése miatti büntetőjogi igény érvényesítés nem áll összhangban a menedékjogi törvénnyel (Hautzinger, 2019). A menekültügyi eljárás ugyanígy kizárja az idegenrendészeti eljárás egyidejű lefolytatását is (Hautzinger, 2017).

összefüggésben beszerzett adatok alapján van. A szignalizációs kötelezettség gyakorlatban történő teljesítése a jogrendszer átfogó ismeretét feltételezi, hiszen speciális szignalizációt nem csupán a Be. ír elő [így a katona gyanúsított kihallgatásáról az előjáró tájékoztatása a Be. 111. §-ában, vagy a Be. 679. §-a Gyvt. 17. §-ában meghatározott jelzési kötelezettségre utalva], hanem számos ágazati jogszabály is tartalmaz.” (Polt, 2022).

Ami érdekesség, hogy a 111. §-hoz fűzött Kommentár sem utal a Harmtv. rendelkezéseire a szignalizációval kapcsolatosan, mindössze egyéb jogszabályokat említ, amelyekkel összefüggésben felmerülhet a szignalizáció (üggyvédi törvény, szakértői törvény, ügyészségekről szóló törvény, a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvény, a szervezett bűnözéssel kapcsolatos törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény, a bírósági végrehajtásról szóló törvény, a rendőrségi törvény, a közjegyzőkről szóló törvény). Mivel a Be.-nek nincs hivatalos indokolása, ezért csak a törvényjavaslat indokolásából derülhetne ki ennek a szignalizációs kötelezettségnek a célzott tartalma, de ehelyett ez az indokolás csak annyit tartalmaz, hogy az új Be. „*a más eljárás kezdeményezését célzó tájékoztatás kapcsán apróbb pontosságokkal és egyszerűsítések mellett a (korábbi) Be. szabályait tartja fenn*”.

A fenti rendelkezés alapján elvileg a nyomozó hatóságnak az őrizetbe vételkor, de legkésőbb a bíróságnak a letartóztatás elrendelésekor értesítenie kellene az idegenrendészeti hatóságot, hiszen adott esetben idegenrendészeti eljárás lefolytatásának lehet helye. Ugyanakkor kifejezetten ilyen rendelkezést nem tartalmaz a Be., és sajnos ennek az az eredménye, hogy ez a tájékoztatás általában (szinte mindig) elmarad. A jogalkalmazó számára sokkal hasznosabb, ha ilyen speciális eseteket külön kiemeli a törvény. Ugyanaz a helyzet, mint amikor a korábbi Be. előírta, hogy a védő jelen lehet a gyanúsított kihallgatásán, de nem nevesítette a gyanúsított részvételével tartott szembesítésen való részvételi jogot, és sok nyomozó hatóság ezt úgy értelmezte, hogy a szembesítésen nincs jelenléti joga a védőnek. Éppen ezért kellett külön megjelölni a Be. szövegében ezt is, és éppen ilyen gondolatmenet mellett lenne hasznos, ha a Be. 111. §-ában külön szerepelne, hogy harmadik országbeli állampolgár esetén a büntetőeljárás megindításáról (nyomozás elrendeléséről), a nyomozás megszüntetéséről vagy vádemelésről és a (nem jogerős és jogerős) ítéletről (ügydöntő végzésről) értesítsék az idegenrendészeti hatóságot, mert ezeknek az eljárási stádiumoknak kiemelt jelentőségük lehet idegenrendészeti szempontból.

A Bv. tv. már számtalan kifejezett rendelkezést tartalmaz az idegenrendészettel összefüggésben. Ezek közül a szabadítással kapcsolatos rendelkezéseket emeljük ki:

- 38. §: Ha az ügydöntő határozat a kihirdetésekor jogerőre emelkedik, és az elítélt a szabadságvesztést a beszámítások (például előzetes fogva tartás) figyelembevételével kitöltötte, vagy a kiutasítást nem végrehajtandó szabadságvesztés mellett szabták ki, a bíróság a kiutasítás végrehajtása érdekében elrendeli az elítéltnak az idegenrendészeti hatósághoz történő előállítását. Az előállítás végrehajtása érdekében a tanács elnöke a rendőrséget keresi meg.
- 214. §: A bv. intézet a külföldi elítélt várható szabadulása előtt 30 nappal, ha a szabadságvesztés hátralévő tartama kevesebb 30 napnál, akkor legkésőbb a jogerős ügydöntő határozatról szóló bírói értesítés kézhezvételét követő munkanapon, illetve, ha a szabadulás időpontja indokolja, haladéktalanul értesíti az ügydöntő határozatot hozó elsőfokú bíróság székhelye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot az elítélt szabadulásáról (Végh, 2019).
- 301. §: A bíróság a kiutasítás végrehajtása érdekében értesíti az elítélt lakcíme, illetve tényleges tartózkodási helye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot. Ha az elítélt szabadságvesztést vagy elzárást tölt, a várható szabadulása előtt 30 nappal a bv. intézet értesíti a székhelye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot (Végh, 2019). A kiutasítást a területi idegenrendészeti hatóság a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvények rendelkezései szerint hajtja végre. A kiutasítás nem hajtható végre, ha a végrehajtásnak a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényekben meghatározott akadálya állapítható meg.
- 410. és 426. §: Ha a letartóztatottnak a letartóztatást követően (illetve az előzetes kényszergyógykezeltnek az elbocsátást követően) idegenrendészeti őrizetet vagy menekültügyi őrizetet kell töltenie, a fogva tartó intézet a szabadítás időpontját legkésőbb három nappal megelőzően értesíti az illetékes idegenrendészeti hatóságot vagy menekültügyi hatóságot. Ha az idegenrendészeti hatóság vagy menekültügyi hatóság az értesítés alapján a szabadítás időpontjában nem veszi át a letartóztatottat, ez a letartóztatott szabadítását nem akadályozhatja meg.

A fenti rendelkezésekből megállapítható, hogy míg a Be. lényegében semmilyen sajátos rendelkezést nem tartalmaz az idegenrendészeti hatóság felé való értesítési kötelezettségről (az általános tájékoztatási kötelezettség mellett, amit ritkán értelmez úgy a büntető ügyekben eljáró hatóság, hogy ez az idegenrendészeti

hatóságra is vonatkozna), addig a bv. tv-ben már vannak speciális rendelkezések. Ugyanakkor éppen a vizsgált ügy szempontjából nem találunk itt sem szabályt, hiszen hogyan értesíthetné a bv. intézet a szabadítás előtt 30 (de akár 3) nappal az idegenrendészeti hatóságot, ha ő maga is csak aznap értesül arról, hogy a terheltet szabadítani kell, mert a bíróság a letartóztatást megszüntette (akár enyhébb személyi szabadságot korlátozó bírói engedélyes kényszerintézkedés egyidejű elrendelése mellett).

Nem jobb a helyzet a Harmtv. rendelkezéseinek áttekintését követően sem. Míg a jogerős szankciók esetén találunk speciális rendelkezést (így például a 49. § szerint a bíróság jogerős ügydöntő határozatával elrendelt kiutasítást a büntetőügyben eljáró elsőfokú bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatóság végzéssel hajtja végre, és a jogerős kiutasítás végrehajtása érdekében a bíróság, illetve a büntetés-végrehajtási intézet haladéktalanul értesíti az idegenrendészeti hatóságot, az idegenrendészeti hatóság ezen értesítés alapján rendeli el a kiutasítás végrehajtását), addig a büntetőeljárás megindításával kapcsolatosan itt sincsen tájékoztatási kötelezettség. Ez azért is aggályos, mert a Harmtv. 65/A. §-a szerint büntetőeljárás hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásának nem akadály a folyamatban lévő büntetőeljárás. A kitoloncolás foganatosítható, kivéve, ha a büntetőügyben eljáró bíró vagy (a vádemelést megelőzően) az ügyész tájékoztatása szerint

- a büntetőeljárás a kiutasított harmadik országbeli állampolgár terhelt távollétében nem folytatható le, vagy
- ha külföldre utazási korlátozás elrendelésére került sor a harmadik országbeli állampolgár terhelttel szemben, vagy
- ha a harmadik országbeli állampolgár terhelt a büntetőeljárásban elrendelt személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt áll.

Az ugyan nem derül ki a fenti rendelkezésből, hogy az idegenrendészeti hatóságot ki és mikor tájékoztatja a megindult büntetőeljárás tényéről, sőt úgy tűnik, hogy az idegenrendészeti hatóságnak kell megkeresnie a bíróságot/ügyészt, hogy foganatosítható-e a kitoloncolás. Különösen érdekes, hogy míg, ha a terhelttel szemben elrendeltek személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést, akkor nem lehet kitoloncolni, addig, ha a bíróság a fogva tartást nem tartja szükségesnek, akkor ki lehet. Tehát ha a bíróság úgy látja, hogy a terhelttel szemben például bűnügyi felügyeletet kell elrendelni, hogy megjelenjen az eljárási cselekményeknél, akkor nincs helye kitoloncolásnak, míg, ha úgy látja, hogy megbízható a terhelt (vagy éppen az látszik az iratokból, hogy nem is lesz elítélve), akkor akár ki is toloncolható az országból. Önmagában nem érthető, hogy ha valaki ellen büntetőeljárás van folyamatban, amelynek során

a Be. rendelkezései alapján az eljárási cselekményeken való megjelenési kötelezettsége van, akkor hogyan merülhet fel a kitoloncolás kérdése. Egy szempontból fogadható el ez a rendelkezés: azzal ne szerezzen magának jogot egy harmadik országbeli állampolgár a Magyarországon való tartózkodásra, hogy bűncselekményt követ el.

A fenti probléma könnyen megoldható lenne, ha a Be. tartalmazna egy külön rendelkezést arról, hogy a harmadik országbeli állampolgár ellen indult büntetőeljárásról az eljáró hatóságnak haladéktalanul értesítenie kell az idegenrendészeti hatóságot. Tekintettel arra, hogy (e nyomozás elrendelésén felül) a vádemelésnek és az elsőfokú ítéletnek, valamint az eljárás jogerős befejezésének is jelentős szerepe lehet idegenrendészeti szempontból, ezen eljárási szakokban mindenképpen fenn kellene állnia az értesítési kötelezettségnek. A Harmtv.-t pedig akként kellene módosítani, hogy meg kellene fordítani a főszabályt: mivel a Be. szerint is főszabályként a terheltnek a büntetőeljárásban megjelenési kötelezettsége van, mindaddig, amíg a harmadik országbeli terhelt ellen folyik a büntetőeljárás, ne lehessen őt kitoloncolni, kivéve, ha az idegenrendészeti hatóság megkeresésére a bíróság (ügyészség) arról tájékoztatja az idegenrendészeti hatóságot, hogy a terheltnek nem kell az eljárási cselekményeken megjelenie. Mivel erre elsősorban biztosíték engedélyezése vagy a bírósági szakban a terhelt indítványára való bírói engedély alapján kerülhet sor, nem elvetendő egy olyan szabályozás sem, hogy ezt az információt ne az idegenrendészeti hatóságnak kelljen kérnie, hanem az eljáró bíróság (nyomozati szakban az ügyészség) tájékoztassa erről mindenkor időben az idegenrendészeti hatóságot. Ha azonban ilyen tájékoztatásra nem kerül sor, akkor marad főszabályként a vélelem, hogy a terhelt jelenlétére a büntetőeljárásban szükség van (akkor is, ha például a letartóztatását minden további kényszerintézkedés elrendelése nélkül megszüntették), és ebben az esetben a Harmtv. hatályos 65/A. § a) pontja szerint sem lehet a terheltet kitoloncolni. Amire helyes értelmezés szerint egyébként sem lehet mód, hiszen itt szó sincs jogerős határozattal elrendelt visszairányításról vagy kiutasításról.

Ad b) Arra a kérdésre, hogy hogyan oldható fel az az ellentét, hogy míg a büntetőeljárás törvény a Magyarországon való tartózkodást (és az eljárási cselekményeken való részvételt) írja elő, addig az idegenrendészeti jogszabályok szerint adott esetben már a büntetőeljárás alatt ki kellene utasítani a terheltet, részben a fentiekben választ adtam. A jelenlegi jogszabályi rendelkezések mellett ez az ellentét feloldhatatlan, mert a Be. semmilyen külön rendelkezést nem tartalmaz a harmadik országbeli állampolgárokkal szemben indított büntetőeljárásra, a Harmtv. pedig nem nevesíti sehol, hogy mi van azon büntetőeljárások esetén,

ahol még nincs jogerős ítélet, de a harmadik országbeli állampolgár terhelt szabadlábban védekezhet, ugyanakkor meg kell jelennie az eljárási cselekményeken.

Az vitathatatlan tény, hogy az államoknak joguk van a közrendre veszélyes külföldiek távol tartásához. Azaz az állami szuverenitás „attribútuma és elengedhetetlen eleme” az arról való döntés, hogy kit enged be az ország területére, de csak a nemzetközi migrációs jog korlátai között (Molnár, 2019). Ennek keretében kötelezhetik őket az ország területének elhagyására, amihez akár kényszerítő eszközöket is igénybe vehetnek (Haraszti, 2013). Ez a jogosultság azonban közel sem korlátlan. Noha az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikk (1) bekezdés f) pontja lehetővé teszi a jogok korlátozását kiutasítás vagy kiadatás céljából, ennek jogszerűségét (és az indokok valóságát) az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt is meg lehet támadni (Haraszti, 2013).

Egyes szerzők szerint „sajnálatos”, ha a bíróság (ügyészség) sokszor kisebb ügyekben is úgy nyilatkozik, hogy a terhelt jelenléte szükséges a büntetőeljárásban, és még azt sem tudja prognosztizálni, hogy meddig fog tartani az eljárás (Bolla & Jáger, 2020). Azt ugyanis, hogy a terhelt jelenléte szükséges-e a büntetőeljárásban nem (csak) a terhére rótt bűncselekmény súlya határozza meg. És nem tudok egyetérteni azzal a megállapítással sem, hogy erre a jelenlétre azért nem lenne szükség, mert a külföldi jelenléte a védője vagy az egyszeri beutazás intézménye [Harmtv. 120. § (1) bekezdés] révén biztosítható (Bolla & Jáger, 2020), hiszen a védő a terhelt jogainak jó részét nem is gyakorolhatja (vallomást például nem tehet).

Ezt az ellentmondást különösen kiélezi az, hogy a Harmtv. 13. § h) pontja szerint 180 napon belül 90 napot meghaladó tartózkodás céljából az a harmadik országbeli állampolgár utazhat be, illetve 180 napon belül 90 napot meghaladó időtartamig az a harmadik országbeli állampolgár tartózkodhat Magyarországon területén, aki nem áll kiutasítás vagy beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt, illetve beutazása vagy tartózkodása nem veszélyezteti Magyarországon közrendjét, közbiztonságát, nemzetbiztonságát vagy közegészségügyi érdekét. A vizsgált ügyben is ez a rendelkezés okozta a legfőbb problémát: veszélyezteti-e Magyarországon közrendjét, közbiztonságát vagy nemzetbiztonságát az a tény, hogy valaki ellen büntetőeljárás folyik? Amint az adott ügyben hozott határozatokból, illetve az azokhoz kapcsolódó szakhatósági véleményekből kiderül, az idegenrendészeti hatóság önmagában a megindult büntetőeljárás tényéből arra következtetett, hogy a terhelt tartózkodása veszélyezteti Magyarországon közrendjét, közbiztonságát, illetve nemzetbiztonságát még akkor is, amikor a terheltet (nem jogerősen) a bíróság felmentette.

És hogy mit tehet ilyenkor az érintett? Azt már Blutman is leszögezte, hogy alkotmányos joga mindenkinek az érdekkörébe tartozó olyan jogi helyzet orvoslása,

amely jogi helyzet tartalmilag (és nem a konkrét szöveg alapján!) ellentétes valamely jogszabállyal (Blutman, 1997b). Az már más kérdés, hogy a hatályos jogszabályi környezet erre mennyire ad lehetőséget.

Ad c) Sok esetben az idegenrendészeti eljárás és a büntetőeljárás párhuzamosan folyik, és nem feltétlenül kerül sor azok találkozására (Gartner, 1997). Csak az adott eset összes körülményének elemzésével dönthető el, hogy a büntetőjogi felelősségre vonáshoz fűződő igény vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek élvez-e primátust. Egy súlyos, akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény esetén egyértelműen elsőbbséget élvez a büntetőjogi felelősségre vonáshoz fűződő érdek, míg egy bagatell bűncselekmény esetén, ahol előre láthatóan még csak büntetést sem fognak kiszabni, hanem csak intézkedés alkalmazására kerül sor (legalábbis nem várható szabadságelvonással járó büntetés) fontosabb lehet a kiutasításhoz fűződő érdek annál, hogy a büntetőeljárás alatt a terhelt mindvégig rendelkezésre álljon. A határeset valószínűleg éppen az lenne, hogy az eljárás során várható-e szabadságelvonás vagy sem.

Ahogy Hautzinger rámutat, a reaktív szabályozással összefüggésben rendkívül fontos szempont, hogy a jogkövetkezmények fokozatosságot mutassanak és ne álljanak egymással halmazatban. Így elkerülhető, hogy az egyes hatósági tevékenységek (esetünkben a büntetőeljárás és az idegenrendészeti hatóságok tevékenységei) egymással versengő helyzetbe kerüljenek. Szerinte az arányosság elvéből következően elsősorban a rendészeti tevékenységekre kell sort keríteni, a büntetőjogi intézkedésekre pedig csak különösen indokolt esetekben (Hautzinger, 2020). Erre volt jó példa a korábbi Be. (1998. évi XIX. törvény) 170. § (6) bekezdésében szabályozott eset, miszerint (ha más bűncselekmény nem valósult meg) nem is lehetett nyomozást indítani közokirat-hamisítás miatt, ha a hamis vagy hamisított, illetve más nevére szóló valódi úti okmányt a külföldi az ország területére történő beutazás érdekében¹⁰ használta fel, feltéve, hogy vele szemben idegenrendészeti eljárásnak volt helye (Hautzinger, 2020). Ezt a rendelkezést a hatályos Be. kodifikációja során nem vették át, és Hautzinger szerint ezáltal nem tisztázott, hogy mit lehet tenni, ha a határellenőrzés során észlelik, hogy az úti okmány hamis/hamisított. hiszen az országba így nem lehet beengedni, ezáltal a büntetőeljárást sem lehet vele szemben felotlatni Magyarországon (Hautzinger, 2019).

10 Tehát a mélységi határellenőrzés során ez a rendelkezés már nem volt alkalmazható, csak a határátkelőhelyen, mert ott már nem a beutazás, hanem a Magyarországon való jogtalan tartózkodás érdekében követték el a bűncselekményt (Hautzinger, 2015).

Persze felmerülhet a kérdés, hogy az eljárás kezdeti szakában hogyan lehet megállapítani, hogy várható-e szabadságelvonás az eljárás végén. Egyáltalán, nem minősül-e prejudikációnak a szabadságelvonás előrejelzése az eljárás kezdeti szakában?

A kérdésre a válasz egyértelműen nem: a szabadságelvonás prognosztizálása nemhogy prejudikációnak nem minősül, hanem már ma is léteznek olyan büntetőjogi, illetve büntető eljárásjogi intézmények, ahol a várható szabadságelvonást mérlegeli a hatóság. Elég csak a biztosíték melletti szabadlábra helyezésre (szabadlábon hagyásra) utalni, amelyre általában akkor kerül sor, ha az ügyben nem várható végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása. Ahogyan a „*Biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás*” mint külön eljárás feltételeinél a Be. 757. § (2) bekezdés b) pontja is fogalmaz, erre az intézményre az életvitelszerűen külföldön élő terhelt vagy védője indítványára akkor kerülhet sor, ha a terhelttel szemben előreláthatóan pénzbüntetést szabnak ki, illetve vagyonekobzást rendelnek el. Ugyanígy egy még ki sem szabott büntetést prognosztizálnak a kényszergyógykezelés esetén, hiszen a Btk. 78. § (1) bekezdése szerint ez az intézkedés akkor alkalmazható, ha a terhelt büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. Különösen igaz ez az előzetes kényszergyógykezelés esetén, hiszen ott az eljárás kezdeti szakában kell mérlegelni, hogy majd a jogerős ügydöntő határozatban egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni, ha a terhelt büntethető lenne.

Érdekes problémát vet fel Blutman, amikor rámutat, hogy a kiutasítás akár az Emberi Jogok Európai Egyezményének a sérelmét is jelentheti, ha a kiutasítással az állam a külföldit valamely jogától megfosztja (Blutman, 1997a). Márpedig a terheltnek a Be. szerint joga van jelen lenni az eljárási cselekményeken, így, ha őt a büntetőeljárás tartama alatt kiutasítják az országból, azzal végső soron megsértik az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Ennek megfelelően a két jogág valamelyikének primátusát álláspontom szerint (ahogyan arra már korábban utaltam) az dönthetné el, hogy az ügyben várható-e végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása:

- ha biztosan várható végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása (elsősorban a terhelt terhére rótt bűncselekmény súlyossága miatt), akkor a büntetőeljárás élvez elsőbbséget (azaz a terhelt ne hagyja el Magyarország területét, amíg a büntetőeljárás jogerősen be nem fejeződött akkor sem, ha egyébként szabadlábon védekezhet);
- ha nem várható végrehajtandó szabadságvesztés, akkor az idegenrendészeti szabályok élveznek elsőbbséget;
- bizonytalan esetben pedig a büntető ügyekben eljáró hatóság (bírószék vagy ügyész) nyilatkozzon, hogy szerinte szükséges-e a terhelt jelenléte az eljárási cselekményeknél.

Ugyanakkor Hautzinger azt is felveti, hogy ha a bekövetkezett jogsérelem csekély súlyú és a jogellenes állapot megszűnéséhez fűződő érdek magasabb, mint a terhelt büntetőjogi felelősségre vonásához szükséges érdek, a rendészet akkor is segítségül hívható „a büntetőjogi védőháló beteljesítésében” (Hautzinger, 2015).

Ad d) A Harmtv. a 42. §-tól kezdődően szabályozza a kiutasítás és az önkéntes távozás szabályait. Ennek megfelelően, amennyiben az idegenrendészeti hatóság megállapítja, hogy a Magyarország területén jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgár a tartózkodásra a továbbiakban már nem jogosult, a bíróság kiutasítás büntetést alkalmaz, vagy az idegenrendészeti hatóság megállapítja, hogy a harmadik országbeli állampolgárral szemben a kiutasítás Harmtv.-ben meghatározott feltételei fennállnak, a harmadik országbeli állampolgárt a Harmtv.-ben meghatározott esetek kivételével az Európai Unió tagállamainak területéről kiutasítja.

Az idegenrendészeti hatóság a kiutasítás elrendelésére hozott határozatban, illetve a bírósági kiutasítás végrehajtására hozott végzésben az önkéntes távozásra a határidőt úgy határozza meg, hogy az a kiutasító határozatnak a harmadik országbeli állampolgárral történő közlésétől számított legalább hetedik, legfeljebb harmincadik napra essen, amennyiben a harmadik országbeli állampolgár vállalja az Európai Unió tagállamai területének önkéntes elhagyását (ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár előbb tegyen eleget a kiutasító döntésben foglaltaknak). Ez a határidő 30 nappal (tanulónál akár a folyamatban lévő tanulmányi félév végéig) meghosszabbítható (például a Magyarország területén történő tartózkodás megelőző hosszú időtartam, családi és társadalmi kötelek stb. miatt), de kivételesen rövidebb is lehet [SIS figyelmeztető jelzés hatálya alatt álló személy, önkéntes elhagyás kifejezett megtagadása, közrend, közbiztonság veszélye stb., lásd Harmtv. 42. § (6) bekezdés].

A Harmtv. 45. § (7) bekezdése szerint idegenrendészeti kiutasítás, valamint önálló beutazási és tartózkodási tilalom nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során az eljáró bíróság büntetesként nem rendelt el kiutasítást a harmadik országbeli állampolgárral szemben. A Btk. 59. §-a szerint azt a nem magyar állampolgár terheltet, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről (bizonyos kivételekkel) ki kell utasítani.

A fentiek alapján a felvetett szankciók (próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, illetve feltételes szabadlábra helyezés) nem zárják ki a terhelt kiutasítását, amennyiben a kiutasítás egyéb feltételei fennállnak. Az már más kérdés, hogy mennyiben ellenőrizhető, hogy az ezekhez kapcsolódó próbaidő

eredményesen telt-e le, de ez igaz abban az esetben is, ha a terheltet nem utasítják ki, de önként távozik az országból az ítélet jogerőre emelkedését követően.

Ad e) Míg az 1973. évi I. törvényben (1973-as Be.) még csak öt külön eljárás volt, az idő előrehaladtával egyre több speciális eljárási szabály megalkotására került sor, a hatályos Be.-ben pedig már 13 külön eljárást van. Míg ezek egy része igen partikuláris (a mentességi eljárás például nem is igazán nevezhető külön eljárásnak, hiszen csak az eljárási feltételben különbözik a hagyományos eljárástól), a külföldi terheltek vonatkozásában csak érintőlegesen találunk sajátos szabályokat (különösen a határozással kapcsolatos büncselekmények miatti eljárás, a külföldön tartózkodó terhelte távollétében való eljárás és a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás érintheti sok esetben a külföldi terhelteket), holott a fentiek alapján is könnyen megállapítható, hogy számtalan sajátos rendelkezésre lenne szükség a külföldi terheltek vonatkozásában. Ezen belül is elsődlegesen a harmadik országbeli állampolgárok esetén merülhetnek fel különleges problémák. Éppen ezért vetette fel Hautzinger egy, a külföldi terheltekkel összefüggő, az általánostól eltérő kritériumokat összefoglaló külön eljárás megalkotását (Hautzinger, 2015). Egy külön eljárásban való szabályozás esetén (a pótmagánvadás eljárás példájára) egy fejezetbe lehetne összegyűjteni a Be.-ben jelenleg szétszórta megtalálható sajátos szabályokat [Hautzinger a kötelező védelemre, az anyanyelvhasználat elvére, a tolmácsra és a konzuli tisztviselőre vonatkozó szabályokat emeli ki (Hautzinger, 2019), de ide sorolható például a hang- és képfelvétel készítése a kihallgatásról stb. is]. Emellett a jelen tanulmányban felvázolt kérdéseket is szabályozni lehetne (értesítési-tájékoztatási kötelezettség, eljárási cselekményeken való részvételi kötelezettség kontra kiutasítás, az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez és a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdekek egyensúlya, kiutasítás közrendi-közbiztonsági érdekből az enyhébb szankciókkal sújtott terhelte esetén stb.). A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye (Kúria, 2013) alapján még akár egy speciális bíróság létrehozása is felmerülhetne, bár a Kúria véleménye rámutat, hogy egy közigazgatási terület ilyen módon történő speciális kezelése más, hasonló (vagy fontosabb) területek esetén is felvetné a speciális bíróság létrehozásának szükségességét, ami bizonytalan helyzetet eredményezne.¹¹ Ha tehát nem is jönnének létre speciális bíróságok, a Kúria véleménye alapján mindenképpen szükséges lenne speciális képzést nyújtani ezen a területen akár úgy, hogy néhány bíróságra koncentrálnának ezek az

¹¹ Mivel a menekültügyi ítélkezés és az idegenrendészeti ítélkezés szorosan érintkezik, a Kúria külön létrehozott egy menekültügyi joggyakorlat-elemző csoportot is (Kovács, 2013).

ügyek (kizárólagos illetékesség), akár az ezen ügyekre kijelölt bírák speciális képzésével a Magyar Igazságügyi Akadémia, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága, a Magyar Helsinki Bizottság, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, valamint a téma hazai és nemzetközi szakértőinek az együttműködésével (Kúria, 2013).

Ugyanígy szükség lenne a Harmtv. szabályainak felülvizsgálatára is. Jelenleg a Harmtv. nem tartalmaz megfelelő, konkrét rendelkezéseket a büntetőeljárás hatálya alatt álló terhelt esetén, és lényegében egy, a védelem által meg nem ismerhető tartalmú szakhatósági állásfoglalásra alapozva annál a személynél is kimondható, hogy a tartózkodása a közrendet-közbiztonságot veszélyezteti, akit a bíróság felmentett vagy vele szemben az eljárást megszüntették, ami biztosan nem állja ki a jogállamiság próbáját.

Felhasznált irodalom

- Amberg E. (2014). Büntetőjogi változások – rendészeti reakciók. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (pp. 121–125). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Blutman L. (1997a). *A kiutasítás és visszaküldés az alapjogok árnyékában*. *Acta Juridica et Politica*.
- Blutman L. (1997b). A külföldiek kiutasításának különös akadályáról. *Acta Humana. Emberi jogi közlemények*, 8(27), 39–51.
- Bolla V. & Jäger K. A. (2020). Az idegenrendészeti- és büntetőeljárások kapcsolódási pontjai, gyakorlati nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68(9), 11–34. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.9.1>
- F. Tóth G. (2022). A konzuli érdekvédelem lehetőségei és korlátai a szabadságelvonással járó kényszerintézkedések esetén. *Belügyi Szemle*, 50(2-3), 229–246.
- Gartner I. (1997). Az idegenrendészettel összefüggő jogszabályok végrehajtásának problémái az ügyészi tevékenység tükrében. *Ügyészek Lapja*, 4(1), 57–64.
- Haraszi M. K. (2013). A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái. *Belügyi Szemle*, 61(3), 5–31.
- Hautzinger Z. (2014). A magyar idegenjog rendszere és idegenjogi (szak)igazgatás. *Magyar Közigazgatás*, 1(2), 69–78.
- Hautzinger Z. (2015). A rendészet egyes megjelenési lehetőségei a büntetőeljárásban. In Hack P., Király E., Korinek L. & Patyi A. (Szerk.), *Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére* (pp. 107–116). Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Hautzinger Z. (2017). Menekéjog és a büntetőjog lehetséges kapcsolatai Magyarországon. *Magyar Rendészet*, 17(3), 31–46.
- Hautzinger Z. (2019). Külföldiekkel szembeni büntetőeljárás? *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), 349–358.

- Hautzinger Z. (2020). A migráció szabályozásának reaktív tényezői. *Belügyi Szemle*, 68(9), 47–62. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.9.3>
- Herke Cs. (2022). A letartóztatás gyakorlati kérdései az új büntetőeljárási törvény tükrében. In Koltay A. & Gellér B. (Szerk.), *Jó kormányzás és büntetőjog. Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára* (pp. 237–247). Nemzeti Közszerződéti Egyetem.
- Jórárt B. Gy. (2012). A kiutasítás bírói kontrollja. *Belügyi Szemle*, 60(11), 107–115.
- Kakócz K. (2019). A külföldivel szemben elrendelhető őrizet típusai. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (pp. 277–286). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Kovács A. Gy. (2013). A Kúria idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye (kivonat). Kúriai döntések. *Bírósági Határozatok*, 11, 1173–1176.
- Kúria (2013). *Összefoglaló vélemény. A Kúria idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoport – Kúria Közizgatási és Munkaügyi Kollégium*. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/idegenrendeszeti_osszefoglalo_velemenye_kuria.pdf
- Molnár T. (2019). A külföldiek kiutasításának korlátai a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának koordináta-rendszerében, 50 év távlatából. In Csapó Zs. (Szerk.), *Jubileumi tanulmánykötet az 1966. évi emberi jogi egyezségokmányok elfogadásának 50. évfordulójára* (pp. 183–204). Nemzeti Közszerződéti Egyetem.
- Pajscsicsné Cs. E. (2013). „Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel”. *A büntetés-végrehajtás fogvatartottjainak, a külföldiek idegenrendészeti és menedékjogi fogva tartásának alapjogi összefüggéseit, valamint az ügyvédek és a hozzájuk fordulók jogait vizsgáló projekt*. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala.
- Polt P. (2022). *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Wolters Kluwer.
- Szép Á. (2021). A nemzetbiztonsági okból kezdeményezett idegenrendészeti kiutasítás és a nemzetbiztonsági kockázat megállapításának kapcsolata az egyes tartózkodási jogcímek tükrében. *Iustum – Aequum – Salutare*, (17)3, 39–61.
- Tóth A. N. (2013). A kiutasításról a bírói gyakorlat tükrében. *Büntetőjogi Szemle*, (2)3, 67–73.
- Végh Zs. (2019). Külföldiek rendszete és a büntetés-végrehajtás. In Várkonyi Zs. K. (Szerk.), *Az igazság védelmében* (pp. 107–116). Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A Tanács 2003/109/EK irányelve (2003. november 25.) a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:32003L0109>

URL2: *Az Európai Parlament és a Tanács 2011/98/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó*

- munkavállalók közös jogairól.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0098&qid=1660905348104>
- URL3: *A Bíróság ítélete (első tanács), 2019. december 12. A Raad van State (Hollandia) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem. Előzetes döntéshozatal – Határellenőrzések, menekültügy és bevándorlás – (EU) 2016/399 rendelet.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62018CJ0380&qid=1660912128692>
- URL4: *A Tanács 1030/2002/EK rendelete (2002. június 13.) a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32002R1030&qid=1660905422144>
- URL5: *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>
- URL6: *Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról.* [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:42000A0922\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:42000A0922(02))
- URL7: *A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0043&qid=1660906351362>
- URL8: *Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>
- URL9: *Javaslat Az Európai Parlament És A Tanács Irányelve a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0655&qid=1660906586421>
- URL10: *Az Európai Unió Alapjogi Chartája.* <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>
- URL11: *Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0115&qid=1660912922476>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Herke Cs. (2023). A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. *Belügyi Szemle*, 71(5), 797–826. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.4>

A szintetikus katinon-származékok hatásai: irodalmi áttekintés

Effects of synthetics cathinons: systematic review

Erdős Ákos

tanársegéd, pénzügyőr őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
erdos.akos@uni-nke.hu

Magyar Tudományos
Akadémia

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy a leginkább releváns szakirodalom módszeres áttekintésével feltárja azokat a hatásmechanizmusokat, biológiai válaszokat, amelyek a szintetikus katinonok használatával megjelennek.

Módszertan: A szerző témaorientált szisztematikus irodalmi áttekintést végzett, amelyben a témához szorosan kapcsolódó, magas evidenciaszintű, felfedező vizsgálatokra fókuszált. A vizsgálati mintába csakis azok a közlemények kerülhettek, amelyek címük alapján leginkább relevánsnak mutatkoztak a témában, és empirikus vizsgálatok primer kutatási eredményeit közlik ($n = 24$).

Megállapítások: Az önadagolást, diszkriminatív ingerhatást, a lokomotoros aktivitást vizsgáló, és kondicionált helypreferencia teszteket alkalmazó kutatások eredményei – kivételes esetektől eltekintve – egyértelműen igazolják a szintetikus katinon-származékok abúzus- és addikciós potenciálját, valamint pszichostimuláns hatását. Ezzel együtt bizonyos szintetikus katinonok jelentős változásokat idéznek elő a bél mikrobiomjának sokféleségében és taxonómiai összetételében, továbbá nem zárható ki egyeseknél a DNS-re gyakorolt mutagén hatás, amely hosszú távon is súlyos problémákat okozhat.

Érték: A tanulmány elsőként foglalja össze magyar nyelven a szintetikus katinonokkal kapcsolatos újabb empirikus kutatási eredményeket. A bemutatott eredmények nemcsak az orvos- és egészségtudomány, hanem a rendészeti hivatás gyakorlóit és a rendészettudomány művelőit számára is hasznosak lehetnek.

Kulcsszavak: szintetikus katinonok, DNS, illegális drogpia, önadagolás

Abstract

Aim: The aim of the study is to explore the mechanisms of action and pharmacological effects of the new type of synthetic cathinones by a systematic review of the relevant literature.

Methodology: A topic-oriented systematic literature review was conducted, focusing on exploratory studies closely related to the topic. The sample of publications included the most relevant studies, reported primary research results of empirical studies (n = 24).

Findings: The results of studies using self-administration, discriminative stimulation, locomotor activity and conditioned place preference tests clearly demonstrate, with some exceptions, the aversive and addictive potential and psychostimulant effects of synthetic cathinone derivatives. Some synthetic cathinones also induce significant changes in the diversity of the gut microbiome, and mutagenic effects on DNA cannot be excluded in some of them, which may cause serious problems in the long term.

Value: The paper is the first to summarise in Hungarian the current results of empirical studies on synthetic cathinones. The presented results may be useful not only for the experts of medical and health sciences, but also for the member of law enforcement profession and police science.

Keywords: synthetic cathinones, DNA, illegal drug market, self-administration

Bevezetés

A katinon és derivátumainak (például metkatinon, pentilon, pirovaleron) története hosszú múltra tekint vissza. A hatóanyag természetes forrásának tekintethat növényt (*Catha edulis*) a 18. században egy svéd botanikus, Peter Forskál katalogizálta először; annak elsődleges pszichoaktív hatóanyagát – a katinont – ugyanakkor csak 1975-ben sikerült izolálni (Kelly, 2011). Ezzel együtt Kelet-Afrika és az Arábiai-félsziget régióiban a khat leveleinek rágása, illetve medicinában történő alkalmazása évszázados hagyományokkal bír (Kalix, 1984). A katinon szerkezetileg az amfetamin típusú stimulánsokkal rokon vegyület, amfetaminszerű pszichostimuláns, és fiziológiai (vérnyomásnövekedés, szívfrekvencia emelkedés) hatásokkal rendelkezik (Patel, 2000). A második zredfordulót követően az újonnan, illetve újból megjelenő különféle szintetikus katinon-származékok jelentős mértékben hozzájárultak az illegális drogpia, valamint a fogyasztói preferenciák hazai és világszintű átrendeződéséhez. 2005 és 2018 között az Európai Unió korai előrejelző rendszerébe első alkalommal

mintegy 687 új pszichoaktív anyagot jelentettek be. Ezeknek jelentős hányada – különösen 2010, 2014 és 2015 években – valamilyen szintetikus katinon volt (EMCDDA, 2019). A katinonok jelentőségével kapcsolatban árulkodó, hogy az uniós tagországok hatóságainak lefoglalási adataiban a szintetikus kannabinoidok mellett a katinonok előfordulása a legjellemzőbb. A 2008 és 2018 közötti időszakban a lefoglalások 36%-a valamilyen szintetikus katinonhoz, 28%-uk pedig szintetikus kannabinoidhoz kötődött (EMCDDA, 2020). Kelet-Európában az olyan szintetikus stimulánsok fogyasztása, mint az amfetamin vagy a katinonok, sokkal népszerűbbek a kokainnál is (UNODC, 2021).

Magyarországon a szintetikus katinon-használat prevalenciája a 2000-es években robbanásszerű emelkedést mutatott. A 2015-ös reprezentatív lakossági felmérés eredményei szerint a felnőtt lakosság (18–64 éves) körében ez a szertípus volt a harmadik legelterjedtebb stimuláns az ecstasy és az amfetamin után. Az életprevalencia értéke a teljes felnőtt populációban 1,3%, míg a fiatal felnőttek körében 2,7% volt (Paksi, Demetrovics & Felvinczi, 2018). 2019-ben a „dizájner stimulánsok”¹ véletlenítési eljárással becsült (korrigált) életprevalenciája a felnőtt lakosok körében 1,4%, míg a fiatal felnőttek esetében 1,9% volt (Arnold et al., 2019).

A szintén országosan reprezentatív képet mutató ESPAD vizsgálatok eredményei szerint 2019-ben a 16 éves magyar tanulók 2,3%-a próbált már ki élete során valamilyen szintetikus katinont (Elekes et al., 2020). A katinon-származékok hazai dominanciájára utalnak az elmúlt évek hatósági lefoglalásainak és a használt injektorokon végzett vizsgálatok adatai is (Romposné, Csesztregi, 2017). 2016-ban a használt fecskendőkön elvégzett elemzések során a vizsgált esetek (n = 12762) 50%-ában (n = 6323) volt kimutatható valamilyen katinon (Péterfi, et al., 2017). 2019-ben pedig a Budapesten összegyűjtött injektorok 55%-ában jelent meg ennek a vegyületcsoportnak valamely tagja, megelőzve ezzel a heroin (40%), a metadon, a kokain és az amfetamin előfordulási arányát (EMCDDA, 2020). Az 1990-es évektől a 2010-es évekig jellemző heroinhasználat a szintetikus katinonok megjelenésével teljesen visszaszorult az intravénás szerhasználó populációban. Egy 2011-es vizsgálat eredményei szerint a korábbi amfetamin- és heroinhasználók 40,4%-a, míg az egyéb tiltott szereket (kokain, mefedron) használók 78,6%-a váltott az akkor megjelenő új, szintetikus katinonra, MDPV-re (Rácz & Csák, 2014). Magyarországon az intenzív és problémás szintetikus katinonok használata – a szintetikus kannabinoidok mellett – különösen a vidéki települések szegregátumaiban élők között (Csák et al., 2020), valamint a hajléktalan és fogvatartott populációban jellemző (Bálint et al., 2019).

1 A hivatkozott vizsgálatban az új típusú stimuláns szerek, így a szintetikus katinonok összefoglaló megnevezésére a „dizájner stimuláns” megnevezést használják.

A szintetikus katononok robbanásszerű piaci megjelenése, úgy a szakmai és tudományos, mint a laikus diskurzusok fókuszába állította ezen újszerű anyagok központi idegrendszerre gyakorolt hatásának kérdéskörét. Habár számos katonon-származék már a 20. század első felében is ismert volt a kutatók számára (Kelly, 2011), a második évezredben sorra megjelenő szintetikus katonon derivátumok és azok szervezetre, viselkedésre gyakorolt lehetséges hatásai joggal ébresztenek kíváncsiságot mind a mai napig bennünk. Különösen igaz ez azokra a lehetséges hatásokra, amelyek hosszú távon is jelentőséghez jutnak a szintetikus katononok fogyasztása kapcsán.

A tanulmány célja, hogy a releváns szakirodalom módszeres áttekintésével feltárjuk azokat a hatásmechanismusokat, biológiai válaszokat, amelyek a szintetikus katononok használatával megjelennek.

A szintetikus katonon-származékok hatásai az összefoglalók tükrében

A sajtóorgánumok és a laikus társadalom diskurzusaiban még ma is rendre vizsztatérő módon jelenik meg az az általános megállapítás, miszerint a 2000-es években megjelenő, új típusú – designer drognak nevezett – pszichoaktív anyagok hatásairól semmit nem vagy nagyon keveset tudunk. Ez a ténymegállapítás ebben a formájában ugyanakkor nem állja ki az igazság próbáját. Példának okáért a szintetikus katonon-származékok emberi szervezetre gyakorolt hatásairól meglehetősen sokrétű ismerettel rendelkezünk. Ezekről több tudományos összefoglalóban is értekeznek. Archer és Kostrzewa (2018) a vonatkozó szakirodalom áttekintése alkalmával részletesen bemutatja a szintetikus katononokra jellemző káros fiziológiai és pszichikai hatásokat. A szerzőpáros a katonon szintetikus derivátumainak fogyasztásával jellemzően együttjáró káros fiziológiai hatások közül utal a következőkre:

- *Kardiovaszkuláris hatások:* tahikardia, hipovolémia, hipertenzió, szívdobogásérzés, mellkasi fájdalom, miokarditisz, szívroham.
- *Pulmonológiai hatások:* légszomj, szapora légzés (tachypnea), légzési elégtelenség, légzésleállás, légúti acidózis.
- *Vesehatások:* megnövekedett kreatininszint, vesekárosodás, akut veseelégtelenség, hiponatrémia, hiperkalémia, hiperurikémia.
- *Emésztőrendszeri hatások:* hányás, hányinger, hasi fájdalom, májfunkciók romlása, májelégtelenség.
- *Központi idegrendszeri hatások:* fejfájás, álmatlanság, szédülés, görcsrohamok, remegés, zavartság, eszméletvesztés, szédülés, disztónia, hiperreflexia, izomrángás (myoclonus), bőrérzékelési zavarok (paraesthesia).

- *Hematológiai hatások:* disszeminált intravaszkuláris koaguláció, alacsony vérlemezkeszám (trombocitopénia), vérszegénység (anaemia).
- *Vázizomrendszeri hatások:* rabdomiolízis, rekesz szindróma, perifériás vazokonstrikció.
- *Szemészeti hatások:* midrázis, homályos látás, nystagmus.
- *Fül-orr-gégészeti hatások:* orrvérzés, orális és garati problémák, szájjár (trismus), fogcsikorgatás (bruxizmus).
- *Fertőzési kockázatok:* HIV, hepatitis B és C, egyéb nemi úton terjedő betegségek (szer hatása alatt folytatott együttlét alkalmával).
- *Egyéb fiziológiai hatások:* hipertermia, bőrkiütés, verejtékezés, csontfájdalom, nekrotizálás, szerotonin szindróma.
- *Intravénás használat esetén:* vénaelzáródás, bőrerózió, helyi fertőzés, tályog, varasodás, vérrögök.

A szintetikus katinonok fogyasztása kapcsán megjelenő káros pszichés hatások között pedig kiemelik az izgatottságot, agressziót, szorongást, paranoia megjelenését, paranoid téveszméket, deperszonalizációt/derealizációt, pánikrohamokat, étvágytalanságot, hallucinációkat, pszichózist, depressziót, öngyilkossági gondolatokat/öngyilkossági kísérleteket, öncsonkítást és a kockázatos magatartások gyakoriságának növekedését.

Karila és Reynaud (2011) összefoglalójukban pedig a negatív hatások mellett számos katinon-származék kapcsán utalnak azokra a pozitív klinikai tünetekre, amelyek kívánatosá teszik az adott szert a fogyasztók számára. Így különösen eufória, emelkedett kedélyállapot, megnövekedett szociabilitás, dezinhibíció, energikusság, éberség, empatogén hatások, felgyorsulás érzése, zene fokozott felértékelődése, enyhe szexuális ingerlés. Több irodalmi összefoglaló szól továbbá a szintetikus katinonok agyi ingerületátvivőkre gyakorolt hatásairól is (Golembiowska & Kaminska, 2018; Watterson & Olive, 2014).

A vizsgálat rendészettudományi relevanciája

A tanulmány célkitűzéseiből következően meglehetősen erős orvos- és egészségtudományi vonásokkal bír, amelyet a vizsgált kutatások jellege mellett az alkalmazott terminológia is határozottan kifejez. Mindazonáltal a bemutatott eredmények érdeklődésre tarthatnak számot a társadalomtudományok, köztük a rendészettudomány kutatói és a rendészeti szakemberek között is. A szintetikus katinonokkal végzett kísérleti kutatások eredményeinek, ezen szercsoport élő szervezetre gyakorolt hatásainak ismerete különösen a következők miatt lehet fontos a rendészet területén:

- 2015 és 2019 között Magyarországon átlagosan 725 alkalommal (SD = 132,89) szerepelt valamilyen katinon-származék por formájában és 31 alkalommal (SD = 33,89) tablettá formájában a hatóságok által végzett lefoglalásokban (Arnold et al., 2020). A szintetikus katinonoknak tehát mind a mai napig meghatározó szerepe van a magyar illegális drogpiacon.
- Haller (2005) szerint a pszichoaktív szerek három típusú agressziót válthatnak ki a fogyasztóból: úgynevezett rendszer működéséből fakadó agressziót, gazdasági kényszeragressziót és farmakológiai agressziót. Ez utóbbi bizonyos drogok (nem mindegyik) idegrendszeri hatásainak tulajdonítható, vagyis amikor a fogyasztó a szer használatának következtében válik hosztilissá, erőszakossá (Haller, 2005). Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a dizájn drogok megjelenésével egyre gyakoribbá váltak a magatehetetlen, illetve önkívületi állapotban lévő vagy agresszív szerhasználókkal szembeni rendőri intézkedések (Mátyás, 2020). A legtöbb ilyen közterületi intézkedés során azonban a rendőr csak az adott helyen és időben észlelt eszközök, illetve személyi jelek alapján tudja eldönteni, hogy szerhasználóval áll-e szemben vagy sem, és ennek alapján milyen – a helyzettel adekvát – intézkedést tegyen (Tihanyi, 2009). Ehhez azonban az intézkedőnek mindenekelőtt ismernie kell, hogy egy-egy szer használatának milyen viselkedésre gyakorolt konzekvenciái lehetnek. A rendvédelmi szakemberektől, így akár egy járőrtől is elvárható, hogy felismerje vagy legalább feltételezze, hogy az intézkedés alá vont személynek drog indukálta tudatzavara van, miként azt is, ha a tudatzavar valamilyen krónikus neurológiai rendelleneségből fakad (Kováts et al., 2014).
- A különböző pszichoaktív szerekre – így a szintetikus katinon-származékokra – és azok hatásaira vonatkozó adekvát ismeret azért is kiemelt jelentőségű a rendészet, különösen a rendőrség tagjai számára, mert hazánkban az elérhető dropprevenciós programok megvalósításában az intézményi szereplők közül már az 1990-es évek óta a rendőrségnek van az egyik legmeghatározóbb szerepe (Orlay & Cseres, 1995; Paksi & Magi, 2013). A magyar rendőrség „*A szülők és a családok a Rendőrség kiemelt partnerei a kábítószer-bűnözés megelőzésében*” című program keretében jogilag deklarált módon célul tűzi ki, hogy „*minden 12–18 éves gyermeket nevelő szülő lehetőséget kapjon arra, hogy évente legalább egy alkalommal közvetlen, személyes és interaktív tájékoztatásban részesüljön a kábítószer-fogyasztás büntető igazságszolgáltatást érintő kockázatairól*” [16/2016. (VII. 21.) ORFK utasítás]. Noha a rendőrnek alapvetően nem feladata, hogy a droghasználat biológiai vagy szociológiai következményeiről számot adjon, nyilvánvaló, hogy az érintettek a program keretében e kérdésekkel összefüggésben is a rendőrtől várják a választ.

- Végezetül, a kábítószer-bűnözés keresleti oldalának természete aligha érthető meg anélkül, hogy ismernénk a különböző pszichoaktív szereknek a drog-addikció kialakításában játszott szerepét, illetve ezeknek az anyagoknak a fogyasztóra gyakorolt pozitív megerősítő hatását.

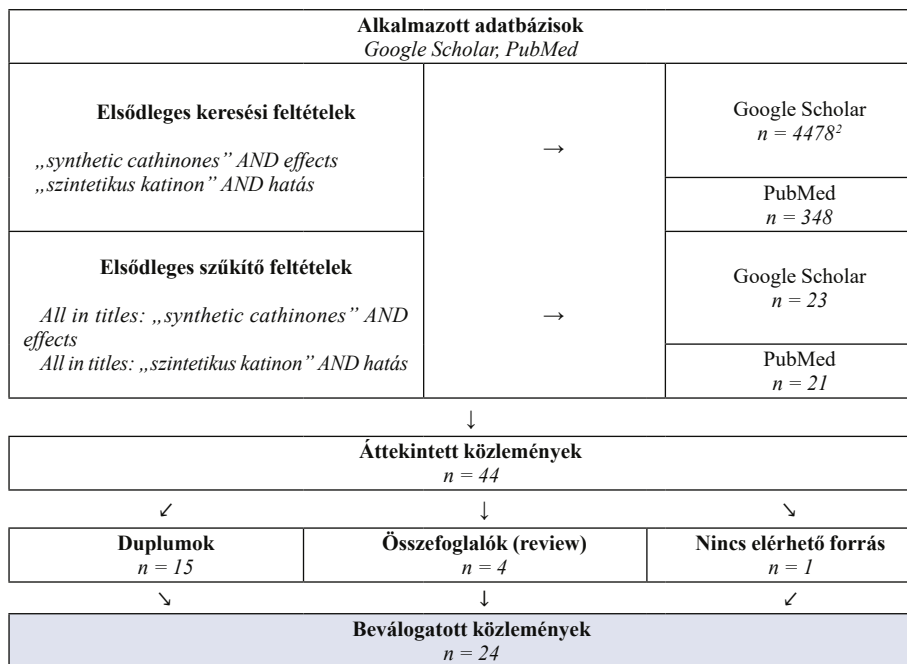
Módszer

2021 decemberében tekintettük át a Google Scholar és a PubMed adatbázisában szereplő szakirodalmat. A PubMed bizonyítottan alkalmas a tudományos evidenciák szisztematikus áttekintések formájában történő szintézisére (Gusenbauer & Haddaway, 2020), mindazonáltal a Google Scholar is jelentős figyelmet kapott az elmúlt években az irodalmi elemzések során, különösen a szürke irodalom forrásainak feltárása miatt (Haddaway, Collins, Coughlin & Kirk, 2015). A keresés során időszakra vonatkozó korlátozás nem történt, miként az angol nyelvű közlemények mellett nem kerültek kizárásra a magyar nyelvű publikációk sem. Később azonban egyetlen hazai közlemény sem felelt meg a mintába kerülés feltételeinek. A témaorientált szisztematikus áttekintés alkalmával a témához szorosan kapcsolódó, felfedező vizsgálatokra fókuszáltunk, így ehhez igazítottuk a keresési kulcsszavakat és a szűkítő feltételek alkalmazását is (1. számú ábra). Az általános célkitűzések érvényesítése érdekében a vizsgálati mintába csakis azok a publikációk kerülhettek, amelyek címük alapján leginkább relevánsnak mutatkoztak a témában. A közlemények szűrése során továbbá olyan magas evidenciaszintű empirikus vizsgálatokra fókuszáltunk, amelyekben primer kutatási eredményeket közölnek a szerzők. Ennek megfelelően kizárásra kerültek az összefoglaló tanulmányok és az irodalmi áttekintések is (review article). A tanulmányban feldolgozott módszeres irodalmi áttekintés mintájába tehát azok a közlemények kerülhettek be, amelyek az alábbi kritériumoknak megfeleltek:

- a kiválasztott adatbázisok valamelyikében szerepel;
- címében az alábbi keresőszavak megjelennek: „*synthetic cathinones*” AND „*effects*” vagy „*szintetikus katinon*” ÉS „*hatás*”
- kutatómódszertani szempontból adekvát, empirikus vizsgálaton alapuló primer kutatási eredményeket közöl.

1. ábra

A szisztematikus irodalomvizsgálat során alkalmazott módszertan folyamatábrája

Forrás: Az ábra a szerző saját szerkesztése.

Eredmények

Vizsgált anyagok köre

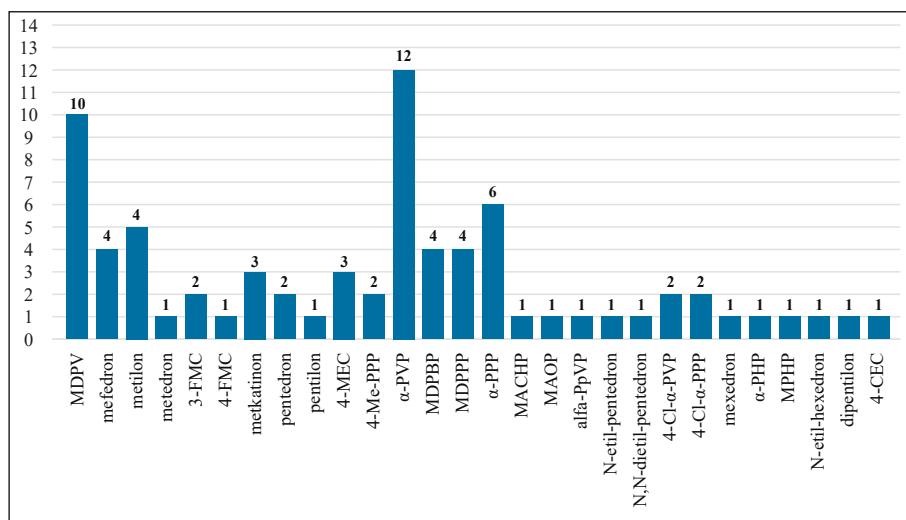
A mintába került közlemények mindegyikét 2011 és 2021 között publikálták, ami nem meglepő hiszen a szintetikus katinonokat („synthetic cathinone”) bármilyen formában említő tanulmányok – a PubMed adatbázisa szerint – döntőrészt 2010 után születtek. Az elemzés alá vont kutatások számos különféle új típusú szintetikus katinon-származék ($n = 29$) vizsgálatának eredményeit publikálják. A közleményekben leggyakrabban előforduló anyagok az α -PVP ($n = 12$) és az MDPV ($n = 10$) voltak. Ezekhez képest jelentősen kevesebbszer, de több mintába került tanulmány is foglalkozik a α -PPP ($n = 6$), a metilon ($n = 5$), a mefedron ($n = 4$), a 4-MEC ($n = 3$), az MDPBP ($n = 4$), valamint az MDPPP

2 Idézetek, szabadalmak megjelenítése nélkül; duplumokat tartalmazhat.

(n = 5) hatásainak vizsgálatával. Számos katinon-származék (például 4-FMC, MACHP, MPHP) viszont csak egy-egy tanulmányban jelenik meg (2. számú ábra). A szakirodalmi beszámolók alapján a vizsgált szerek hatásaikban nagy változatosságot mutatnak, vagyis a központi idegrendszer mellett az élő szervezet más területeire is hatnak. Az eredmények továbbá azt is mutatják, hogy a szintetikus katinonok egyes kémiai tulajdonságainak (például izomerek) fontos szerepe van az általuk kiválasztott hatások természetében. A vizsgálatok legfontosabb ténymegállapításait e szempontoknak megfelelően foglaljuk össze. Az elemzésbe vont publikációk legfontosabb adatait és megállapításait a 3. számú ábra szemlélteti.

2. ábra

Közleményekben szereplő szintetikus katinon-származékok az előfordulás száma szerint

Forrás: Az ábra a szerző saját szerkesztése.

Központi idegrendszeri hatások

A tanulmány elemzési mintájába került közlemények egy kivételével – pszichoaktív anyagokról lévén szó – alapvetően a szintetikus katinonok központi idegrendszeri hatásaival foglalkoznak (n = 22). Ezek a vizsgálatok általában igazolják, hogy a szintetikus katinon-származékok az amfetamin-típusú stimulánsokhoz hasonlóan aktiválják az agy jutalomközpontját (Botonas et al., 2017; Watterson & Olive, 2014), és növelik a lokomotoros aktivitást (Marusich, Grant, Blough & Wiley, 2012; Gregg et al., 2016). A katinonok stimuláns

hatását, illetve dopaminerg aktivációját jelzik azok az eredmények, amelyek szerint egyes katinonok (MDVP) akut injektálása nyomán gyakoribbá válnak bizonyos kényszeres, sztereotip mozgások a kísérleti állatoknál (például ismétlődő mosakodás, bólogatás, fejkörzés, tárgyak nyalogatása, harapdálása, egyéb repetitív mozgásformák) (Marusich et al., 2012).

A kísérleti állatok használatával zajló kutatásokban a drogabúzus vizsgálatának többféle módját alkalmazzák. Az abúzus ebben az értelemben a pszichoaktív anyagok nem orvosi célú, folyamatos önadagolása, visszaélészerű használata. Ennek a krónikus adagolásnak mindenkori veszélye a pszichés és fizikális dependencia (függőség) kialakulása, a fokozatosan emelkedő dózisok (tolerancia) bevitele (Hosztafi & Fürst, 2014). A különböző típusú pszichoaktív szerek közös sajátossága, hogy valamilyen „reward” (jutalom, pozitív) tulajdonsággal rendelkeznek. Ez az a sajátosság, ami előidézi, megerősíti („reinforcing”) az ismételt használatot, vagyis az önadagoló magatartást. Állatkísérletekben a legtöbb pszichoaktív szer önadagolása kiváltható (Gyires & Fürst, 2011), amely tehát azt jelenti, hogy a kísérleti állatok a szer által kiváltott kedvező hatás (jutalom) elérése érdekében megtanulják önmaguknak adagolni az adott szert (például lenyomnak egy gombot). A vizsgált közlemények eredményei igazolják, hogy számos szintetikus katinon, az α -PVP, 4-MEC (Watterson et al., 2014a), a 4-Cl- α -PVP (Lai et al., 2019), az MACHP és az MAOP (Botonas et al., 2017), továbbá az MDPV (Watterson et al., 2014b) is önadagolást vált ki.

A különféle drogok addikciós hatékonysága kapcsán kiemelt jelentősége van annak a tételnek is, hogy a pszichoaktív anyagok nem egyformán hatékony megerősítők (Gyires & Fürst, 2011). Az elemzési mintába kerülő kutatási eredmények egyértelműen rámutatnak arra, hogy a különböző szintetikus katinonok sem egyforma mértékben képesek az önadagolás kiváltására. Az α -PPP (0,32 mg/kg/inf) (Nagy, Overby & Olive, 2020) és a metilon (Watterson et al., 2012) esetében csak nagyobb dózisonál jelent meg, míg a 4-Cl- α -PPP egyáltalán nem váltott ki önadagolást (Lai et al. 2019). Collins és munkatársai (2018) az általuk vizsgált hatóanyagok megerősítő (reinforcing) potenciálján alapuló sorrendisége kapcsán megállapították, hogy bizonyos katinonok hatékonyabb megerősítők a kokainnál is (MDPV > α -PVP > MDPBP > α -PPP > MDPPP = kokain). Más esetben pedig ugyanezt az eredményt igazolták a kutatók az MDMA-val (MCAT = MDPV = metilon > α -PVP = MDMA) (de Moura et al., 2021), illetőleg a metamfetaminnal [α -PVP > metamfetamin (MET) > 4cl- α -PVP > 4cl- α -PPP] szemben (Xu et al., 2021).

A drogabúzus vizsgálatának másik dimenziója a pszichoaktív szerek diszkriminatív hatásának mérése. A diszkriminatív hatás voltaképp egy drog azon képességét jelenti, hogy a hatása alapján a használó következetesen az adott szert

kezdi el kiválasztani más anyagokkal szemben. A diszkriminatív stimuluson alapuló önadagolás az addiktív karakter egyik erős bizonyítéka (Gyires & Fürst, 2011). A vizsgált közlemények számos szintetikus katinon-származékkal – metkatinon, pentedron, pentilon, 3-FMC, 4-MEC (Gatch, Rutledge & Forster, 2015), 4-MePPP és az α -PVP (Naylor, Freeman, Blough, Woolverton & Huskinson, 2015) 4-Cl- α -PVP (Lai et al., 2019), dipentilon, N-etil-hexedron, 4-CEC, MPHP (Gatch, Shetty, Sumien & Forster, 2021), mefedron, MDPV, metilon (Wakeford et al., 2021) – összefüggésben kimutatták, hogy azok a metamfetaminhoz, az MDMA-hoz, illetve a kokainhoz hasonló diszkriminatív ingerhatást képesek kiváltani. Seaman és munkatársai (2021) szerint a katinonok (MDPV; MDPBP; MDPPP; α -PVP; α -PPP; metilon) diszkriminatív ingerhatásának erőssége inkább a dopamin, mint a noradrenalin vagy a szerotonin felvételének gátlásában rejlik.

A kísérleti állatokkal végzett drogabúzus vizsgálatoknak gyakran alkalmazott módszere a kondicionált helypreferencia teszt (Conditioned Place Preference Test, CPP) is, amely a jutalommal-asszociált helyen való tartózkodás arányát értékeli. A szintetikus katinonokkal (α -PVP, pentedron, N-etil-pentedron N,N-dietil-pentedron) végzett kondicionált helypreferencia tesztekben – az adagolt dózis mennyisége függvényében változó mértékben – a kísérleti állatok nagyobb arányú időt töltöttek el a vizsgált katinonokhoz társított rekeszekben, mint a fiziológias sóoldattal kondicionált terekben (Muralter, 2019).

A kémiai izoméria és molekuláris szerkezet jelentősége

A szerves vegyületek egyik fontos meghatározója az izoméria. Az izomer vegyületek kémiai, fizikai és biológiai tulajdonságaik tekintetében is rendkívül változatosak lehetnek. Régóta ismert, hogy az egyes pszichoaktív szerek izomerjeinek meghatározó szerepe van a szervezetre gyakorolt hatások kialakításában (Nichols, Lloyd, Hoffman, Nichols, M. & Yim, 1982; Schmidt, Levin & Lovenberg, 1987). Az elemzés alá vont kísérletek az izoméria jelentőségét a szintetikus-katinonok esetében is igazolják.

Nelson és munkatársai (2019) által végzett kísérletben az elkerülési tesztek eredményei szerint a legmagasabb tesztelt dózisonál (6 mg/kg) a racém elegy szignifikánsan nagyobb elkerülést váltott ki az S- és R- α -PVP izomereknél. Miután az R-izomer esetén a kutatók nem tapasztaltak elkerülést a kísérleti állatoknál, feltehető, hogy a racém elegy averzív hatásait az S-izomer közvetíti. Az eredmények arra utalnak, hogy az α -PVP enantiomerjei fontos változók a drog viselkedésre gyakorolt hatásaiban (Nelson et al., 2019).

A mefedronnal végzett kísérletükben Philogene-Khalid és munkatársai (2017) szintén megállapították, hogy a mefedron enantiomerjei közül az R-mefedron

elsősorban a jutalmazó hatásokért felelős, az S-mefedron pedig 50-szer erősebb szerotonin felszabadító hatással bír, mint az R-mefedron. A krónikus kokain- és MDPV-használat elvonásával a kísérleti állatok szorongásos, illetve depressziós tünetek megnövekedését mutatták, amely az S-mefedron használatával csökkenthető volt. A kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy az S-mefedron akár alkalmazható lehet a pszichostimulánsok korai megvonása során jelentkező szorongás és depresszió enyhítésére (Philogene-Khalid, Hicks, Reitz, Liu-Chen & Rawls, 2017).

Az új pszichoaktív szerek természetéhez szorosan kapcsolódik a szerkezeti – és az abból adódó hatásbeli – sokféleség (Ujváry, 2013). Egyáltalán nem mellékes tehát, hogy az egyes hatóanyagok molekuláris szerkezeti egysége szerepet játszik a klinikai tünetek képzésében. Kolanos és munkatársai (2013) az MDPV és annak hét különféle analógját vizsgálták annak érdekében, hogy feltárják az MDPV mely strukturális eleme okozza az anyag dopamin gátlását. A vizsgálat szerint a 3,4-metilén-dioxi gyűrű minimális mértékben játszik szerepet az anyag e tulajdonságában. Igazoltnak tűnik, hogy ebből a szempontból részben a karbonil-csoport meghatározó jelleggel, de elsődlegesen az α szénatomon elhelyezkedő alkil (propil) csoport tehető felelőssé a dopamin gátlásáért. Vagyis az alapvázon elhelyezett α -alkil csoport nélkül az MDPV feltehetően nem bírna dopamin inhibitor tulajdonsággal.

Egyéb hatások

A szintetikus katinonok a központi idegrendszeren kifejtett hatásuk mellett az élő szervezet más területeit is jelentősen befolyásolhatják. Kiemelt jelentőséggel bír e területen például a szintetikus szerek intrauterin hatásainak vizsgálata. Az elsődleges klinikai tünetek mellett ugyanis egyes katinonok bizonyítottan károsíthatják a magzati fejlődést (Gecsei & Ádám, 2015).

Az áttekintett szakirodalmi források közül két közleményben foglalkoznak a szerzők kifejezetten a szintetikus katinonok – pszichoaktív tulajdonságukon túl – egyéb hatásaival. Angoa-Prérez és munkatársai (2020) megállapították, hogy az általuk vizsgált új típusú szintetikus katinonok (mefedron, metkatinon) mindegyike jelentős változásokat idézett elő a bél mikrobiomjának sokféleségében és taxonómiai összetételében. A kísérletbe vont pszichoaktív szerek két mikrobiom törzsnél idéztek elő jelentősebb változást: a *Firmicuta* baktériumok (metkatinon, 4-metil-metamfetamin) és a *Bacteroides* (metilkatinon, 4-metil-metkatinon, metamfetamin, mefedron) esetében. Az adatok igazolják, hogy a vizsgált pszichoaktív szerek, amelyekről úgy tartják, hogy elsődleges hatásukat a központi idegrendszeren keresztül fejtik ki, jelentősen befolyásolhatják a bélrendszer mikrobiomjainak működését is (Angoa-Pérez et al., 2020).

Lenzi és munkatársai (2021) tanulmányukban felhívják a figyelmet arra, hogy a szintetikus katinonok idegrendszeri hatásai mellett szinte egyáltalán nem esik szó ezeknek a szereknek a fogyasztó DNS-ére gyakorolt hatásáról. A kutatók vizsgálatuk során a mexedron mutagén potenciálját egyértelműen igazoltnak tartják, de az ellenőrző vizsgálatok az α -PVP és az α -PHP mutagén képességét sem zárták ki.

3.ábra

A közleményekben vizsgált anyagok és főbb megállapítások

Sz.	Közlemény	Kísérleti módszer / eszköz	Vizsgált anyagok	Megállapítások
1.	Marusich et al., 2012	♂ ICR kísérleti egér ék. 47–56 nap, N = 8/csoport.	MDPV (1-30 mg/kg); mefedron (10-56 mg/kg); metilón (3-56 mg/kg); metedron (3-56 mg/kg); 3-FMC (3-56 mg/kg); 4-FMC (10-56 mg/kg).	Mindegyik vegyület eltérő potenciállal és hatásidővel növeli a lokomotoros aktivitást. A szintetikus katinonok esetében a tipikus stimuláns hatások mellett megjelennek az izommozgások koordinációjának zavarából származó mozgáskoordinációs zavarok (ataxia).
2.	Gatch et al., 2015	♂ Swiss-Webster kísérleti egér ék. 10 hét, N = 8/csoport. kísérleti patkány tts. 300–320 g. N = 34	metkatinon (0,3, 1, 3, 10, 30 mg/kg); pentedron (1, 2,5, 5, 10, 25 mg/kg); pentilón (3, 10, 30, 100 mg/kg); 3-FMC (0,3, 1, 3, 10, 30 mg/kg); 4-MEC (3, 10, 30, 100 mg/kg). metkatinon (0,1 – 1 mg/kg); pentedron (0,5 – 5 mg/kg); pentilón (1 – 10 mg/kg); 3-FMC (0,25 – 2,5 mg/kg); 4-MEC (1 – 50 mg/kg).	A vizsgált anyagok mindegyike a kokainhoz és metamfetaminhoz hasonló diszkriminatív ingerhatást képes kiváltani. A vizsgált katinonok a kokainhoz és/vagy metamfetaminhoz hasonló abúzus potenciállal bírnak.
3.	Naylor et al., 2015	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány ék. 70 nap tts. 260–300 g N = 9	4-MEC (1,0–8,0 mg/kg); 4-MePPP (4,0–16,0 mg/kg); alfa-PVP (0,25–2,0 mg/kg).	A 4-MePPP és az alfa-PVP a metamfetaminéhoz hasonló diszkriminatív droghatást produkál, így ahhoz hasonló abúzus potenciállal bírnak. A 4-MEC esetében a vizsgálati paraméterek mellett nem jelent meg a metamfetaminéhoz hasonló diszkriminatív ingerhatás.
4.	Gannon et al., 2018	♂ Sprague-D7.awley kísérleti patkány tts. 275-300 g N = 12/drog	MDPBP (0,1 mg/kg); MDPPP ((0,32 mg/kg); alfa-PVP (0,032 mg/kg); alfa-PPP (0,32 mg/kg).	A vizsgált „második generációs” katinon-származékok rövid időn belül önadaglást váltottak ki a kísérleti állatokban. Valószínűsíthető, hogy ezek a „második generációs” katinonok abúzus potenciálja hasonló az MDPV-hez és az alfa-PVP-hez.
5.	Watterson et al. 2014a	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 250 g α -PVP: N = 5; 4-MEC: N = 5	alfa-PVP (0,1, 0,3, 1, 3 mg/kg); 4-MEC (1, 3, 10, 30 mg/kg).	A vizsgált szerek a kísérleti állatokban intracranialis önadagolást váltanak ki. Az adatok arra utalnak, hogy a „második generációs” szintetikus katinon-származékok aktiválják az agy jutalomközpontját, és hasonló mértékű abúzus potenciállal bírnak, mint a metamfetamin vagy az MDPV.
6.	Philogene-Khalid et al., 2017.	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 250-300 g N = 108	mefedron [(S-mefedron enantiomer) 10, 30 mg/kg]	A mefedron enantiomerjei közül az R-mefedron elsősorban a jutalmazó hatás kiváltásáért felelős. Az S-mefedron pedig 50-szer erősebb szerotonin felszabadító hatással bír, mint az R-mefedron. Kokain és MDPV elvonásával megjelenő szorongásos, illetve depressziós tünetek az S-mefedron használatával csökkenthetők.

Sz.	Közlemény	Kísérleti módszer / eszköz	Vizsgált anyagok	Megállapítások
7.	<i>Botonas et al., 2017.</i>	♂ ICR kísérleti egér ék. 6 hét, tts. 22–27 g N = 6–8/csoport. ♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány ék. 6 hét tts. 200–300 g N = 6–8/csoport.	MACHP (3, 10, 30 mg/kg/i.p.; 0,1, 0,3, vagy 1 mg/kg/inf.); MAOP (3, 10, 30 mg/kg/i.p.; 0,1, 0,3, 1, vagy 3 mg/kg/inf.).	Az adatok azt igazolják, hogy a MACHP és az MAOP jutalmazó rendszeri tulajdonságokkal bírnak, ami azon képességüknek tulajdonítható, hogy befolyásolják a dopaminerg aktivitást. Mindkét hatóanyag csökkentette a dopamin transzporter gén expresszióját a striatum-ban.
8.	<i>Angoa-Pérez et al., 2020.</i>	♀ C57BL/6 kísérleti egér tts. 18–25 g N = 5–7/csoport.	mefedron (40 mg/kg), metkatinon (80 mg/kg).	A vizsgált anyagok jelentős változásokat idéznek elő a bél mikrobiomjának sokféleségében és taxonómiai összetételében. Legjelentősebb mértékben: <i>Firmicuta</i> baktériumok (metkatinon) és a <i>Bacteroides</i> (metilkatinon, 4-metil-metkatinon, mefedron).
9.	<i>Muralter, 2019.</i>	Swiss CD-1 kísérleti egerek ék. 8 hét tts. 25–30 g ♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány ék. 2–3 hónap tts. 225–250 g horizontális aktivitás: N = 40/drog; kondicionált helypreferencia: N = 56–60/drog	alfa-PVP (1 mg/kg; 3 mg/kg; 10 mg/kg); alfa-PpVP (7.5 mg/kg; 25 mg/kg; 75 mg/kg); N-etil-pentadron (1 mg/kg; 3 mg/kg; 10 mg/kg); N,N-dietil-pentadron (3,5 mg/kg; 12,5 mg/kg; 35 mg/kg); pentadron (3 mg/kg; 10 mg/kg; 30 mg/kg).	A monoamin felvétel gátlási potenciálja alapján felállított rangsor: α -PVP > N-etil-pentadron > α -PpVP > pentadron > N,N-dietil-pentadron. Míg a pszichostimuláns potenciál alapján felállított rangsor a következő: α -PVP = N-etil-pentadron > pentadron > N,N-dietil-pentadron > α -PpVP. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy az addig alig vizsgált N-etil-pentadron szinte ugyanolyan káros tulajdonságokkal bír a pszichostimuláns, jutalmazó és abúzus potenciál tekintetében, mint az alaposabban kutatott α -PVP.
10.	<i>Gannon et al., 2017.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 275–300 g N = 16	MDPBP (0.032 – 0.1 mg/kg/inf); MDPPP (0.32 – 1 mg/kg/inf); α -PVP (0.032 – 0.1 mg/kg/inf); α -PPP (0.32 – 1 mg/kg/inf); MDPV (0.032 – 0.1 mg/kg/inf).	A vizsgált anyagok esetében a dopamin és szerotonin (DAT/SERT) transzporterek szelektivitási sorrendje: α -PVP > MDPV > α -PPP \approx MDPBP > MDPPP > kokain. Az adatok igazolják, hogy egyes szintetikus katinonok a kokainnál is hatékonyabb megerősítők (reinfocerek).
11.	<i>Lai et al. 2019.</i>	kísérleti patkányok (n.a.)	α -PVP; 4-Cl- α -PVP; 4-Cl- α -PPP.	Az α -PVP és a 4-Cl- α -PVP önadagolást váltott ki a kísérleti állatokban, míg a 4-Cl- α -PPP nem vezetett önadagolás kialakulásához. Az α -PVP és a 4-Cl- α -PVP kapcsán igazolható addíciós, illetve abúzus potenciál, a 4-Cl- α -PPP esetében nem.
12.	<i>Collins et al., 2018.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány N = 12/drog	MDPV; MDPBP; MDPPP; α -PVP; α -PPP.	A kokainhoz hasonlóan az összes vizsgált katinon-származék gátolta a dopamin (DAT), norepinefrin (NET) és szerotonin (SERT) felvételét. A dopamin és szerotonin (DAT/SERT) transzporterek szelektivitási sorrendje: α -PVP > MDPV > α -PPP \approx MDPBP > MDPPP > kokain. A megerősítő (reinforcing) potenciálon alapuló sorrendiség: MDPV > α -PVP > MDPBP > α -PPP > MDPPP = kokain.
13.	<i>Nelson et al. 2019.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 323–444 g N = 80	S- α -PVP (1.5, 3, 6 mg/kg); R- α -PVP (1.5, 3, 6 mg/kg); racém- α -PVP (1.5, 3, 6 mg/kg).	A legmagasabb tesztelt dózissal (6 mg/kg) a racém elegy szignifikánsan nagyobb elkerülést vált ki az S- és R- α -PVP izomereknél. Feltehető, hogy a racém elegy averzív hatásait az S-izomer közvetíti. Az eredmények arra utalnak, hogy az α -PVP enantiomerjei fontos változók a drog viselkedésre gyakorolt hatásaiban.

Ssz.	Közlemény	Kísérleti módszer / eszköz	Vizsgált anyagok	Megállapítások
14.	<i>Nagy et al., 2020.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 300–350 g N = 40	α -PPP (0.05, 0.1, 0.32 mg/kg/inf); MDPV (0.05 mg/kg/inf).	Az eredmények azt igazolják, hogy az MDPV és a magas dózisu (0.32 mg/kg/inf) α -PPP könnyedén önadalagolást vált ki a kísérleti állatokban, míg az alacsonyabb dózisu (0.05, 0.1 mg/kg/inf) α -PPP változóan és kisebb mértékben vezet önadalagoláshoz. A nagyobb dózisu α -PPP hatékony megerősítő.
15.	<i>Gregg et al., 2016.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 270–300 g N = 212	MDPV (0.5, 1, 3 mg/kg).	A vizsgálat igazolja az MDPV és a GLT-1 közötti kölcsönhatást, egyúttal utal a GLT-1 transzportereknek az MDPV jutalmazó és lokomotoros stimuláció hatásában betöltött szerepére. A kokainhoz hasonlóan a krónikus MDPV expozíció a GLT-1 expresszió csökkenését idézi elő a n. accumbens-ben.
16.	<i>Watterson et al., 2014b.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 250 g N = 41	MDPV (0.05, 0.1, 0.2 mg/kg/inf).	Az összes vizsgált dózisban az MDPV önadalagolást váltott ki és szignifikánsan csökkentette az intracranialis önstimuláció küszöbértékét. A vizsgálat alátámasztotta az MDPV megerősítő (reinforcing) és az agy jutalmazó rendszerére gyakorolt hatását.
17.	<i>Watterson et al., 2012.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 250 g N = 48	Metilon (0.05, 0.1, 0.2, 0.5 mg/kg/inf).	A kutatás a metilon esetében az alkalmazott dózis nagysága és az anyag megerősítő hatékonysága között pozitív összefüggést tárt fel. Nem mutatható ki ugyanakkor statisztikailag szignifikáns csökkenés az intracranialis önstimuláció küszöbérték csökkenése terén. Az eredmények összességében arra utalnak, hogy a metilon az MDMA-hoz hasonlóan vagy annál magasabb adickiós potenciállal rendelkezik.
18.	<i>Kolanos et al., 2013.</i>	Humán dopamin, Xenopus oocytában kifejeződő elektrofiziológiai vizsgálata	MDPV és 7 strukturális analógja.	Az MDPV molekula szerkezeti jellemzői közül valószínűleg a nagy pirrolidin gyűrű és az α szénatomon található flexibilis propilisoport a felelős a dopamin gátlásáért, a 3,4-metildi-oxi gyűrű ebből a szempontból alárendelt szerepet játszik.
19.	<i>Seaman et al., 2021.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 275–300 g N = 8	MDPV (0.178-1 mg/kg), MDPBP (0.178-1.78 mg/kg), MDPPP (1-10 mg/kg), α -PVP (0.32-3.2 mg/kg), α -PPP (0.32-5.6 mg/kg), metilon (0.56-5.6 mg/kg).	Az adatok arra utalnak, hogy a vizsgált stimulánsok diszkriminatív ingerhatásának erőssége inkább a dopamin, mint a noradrenalin vagy a szerotonin felvételének gátlásában rejlik.
20.	<i>Wakeford et al., 2021.</i>	♂ kísérleti mókusmajom N = 8	MDPV, α -PVP, metkatinon, medfedron, metilon (0,01-1,0 mg/kg).	A szintetikus katinonok mindegyike teljes mértékben helyettesítette a metamfetamint, illetve az MDMA-t oly módon, amely tükrözte azok domináns neurokémiai hatásait. A szintetikus katinonok főemlősökben olyan diszkriminatív ingerhatásokat váltanak ki, amelyek túlnyomórészt dopaminerg vagy szerotonerg hatásúak.
21.	<i>de Moura et al., 2021.</i>	♂ kísérleti rézusmajom N = 4 ♀ kísérleti rézusmajom N = 1	MDPV (0,00032-0,032 mg/kg/inj), α -PVP (0,00032-0,032 mg/kg/inj), metkatinon (0,001-0,1 mg/kg/inj), metilon (0,01-1,0 mg/kg/inj).	A kiválasztott katinonok (pl. MDPV, α PVP, MCAT és metilon) dopamin- és szerotonin-transzporterekre gyakorolt különböző farmakológiai hatásokkal rendelkező erősítő hatásait a kokainnal és az MDMA-val hasonlították össze. Az egyes drogok esetében a megerősítő (reinforcing) potenciál következő sorrendje alakult ki: kokain > MCAT = MDPV = metilon > α PVP = MDMA. Ezek az eredmények azt jelzik, hogy a szintetikus katinonok megerősítő (reinforcing) potenciálja nem függ össze a dopamin- vagy szerotonin-transzporterekhez való kötődésük szelektivitásával.

Sz.	Közlemény	Kísérleti módszer / eszköz	Vizsgált anyagok	Megállapítások
22.	<i>Gatch et al., 2021.</i>	♂ Swiss-Webster kísérleti egér ék. 10 hét, N = 280 ♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 320–350 g N = 66	dipentilon (1, 2.5, 5, 10, 25, 50 mg/kg), N-etil-hexedron (0.25, 0.5, 1, 2.5, 5, 10, 25, 50 mg/kg), 4-CEC (0.25, 0.5, 1, 2.5, 5, 10, 25, 50 mg/kg), MPHP (0.5, 1, 2.5, 5, 10, 25, 50 mg/kg)	Mind a négy vegyület teljes mértékben helyettesítette a metamfetamin és a kokain diszkriminatív ingerhatását. A 4-CEC pedig az MDMA ingerhatásának helyettesítésére volt alkalmas. Az új katinonvegyületek (a dipentilon, az N-etil-hexedron, a 4-CEC és az MPHP) pszichostimulánsként visszaélési potenciált mutatnak, mivel képesek a mozgásszervi aktivitást serkenteni, és helyettesítik a metamfetamin és a kokain diszkriminatív ingerhatásait.
23.	<i>Xu et al., 2021.</i>	♂ Sprague-Dawley kísérleti patkány tts. 280–320 g N = 40 (8/csoport)	α -PVP (0.05 mg/kg/inf); 4-Cl- α -PVP (0.05 mg/kg/inf); 4-Cl- α -PPP (0.5 mg/kg/inf)	A vizsgált anyagok megerősítő (reinforcing) potenciálja kapcsán az alábbi sorrend alakult ki: α -PVP > metamfetamin (MET) > 4cl- α -PVP > 4cl- α -PPP. Mindhárom katinon teljes mértékben helyettesítette a MET diszkriminatív ingerhatását patkányokban. A hatékonyság rangsora a következő: α -PVP \approx MET > 4cl- α -PVP > 4cl- α -PPP volt. Az adatok azt mutatják, hogy a 4cl- α -PVP és a 4cl- α -PPP erősítő hatást váltott ki, ami arra utal, hogy mindkét anyag visszaélési potenciálja hasonló lehet a MET-éhez.
24.	<i>Lenzi et al., 2021.</i>	mikronukleusz teszt	Mexedrone, α -PVP, α -PHP (35-100 μ M)	A mexedron mutagén potenciálja a másik két vegyülettel ellentétben egyértelműnek tűnik; de az ellenőrző vizsgálatok az α -PVP és az α -PHP mutagén képességét sem zárták ki.

Forrás: Az ábra a szerző saját szerkesztése.

Következtetések

A második ezredfordulót követően tömegesen megjelenő szintetikus katinonok a laikus társadalom és a pszichoaktív szerekkel bármilyen formában foglalkozó szakemberek figyelmét egyaránt felkeltették. A témában kevésbé jártas emberek számára sokszor úgy tűnhet, hogy az olyan újszerű anyagokat, mint a szintetikus katinonok, a teljes ismeretlenség homálya lengi körül. A bemutatott eredmények ugyanakkor egyértelműen igazolják, hogy ma már a szakirodalom nagyon is sok adekvát ismeretet nyújt ezeknek a szereknek a hatásmechanizmusáról vagy klinikai hatásairól. Mi több, a témával foglalkozó irodalom mennyisége az elmúlt tíz évben olyan mértékben megnövekedett, hogy szinte lehetetlen azokat a teljesség igényével feldolgozni.

Tanulmányunkban a klasszikus irodalmi összefoglalóktól eltérően egy előre meghatározott szigorú protokoll mentén, a releváns szakirodalom szisztematikus kiválasztásával és áttekintésével igyekeztünk feltárni a szintetikus katinonokat jellemző hatásokat. A közleményekben leggyakrabban előforduló anyagok az α -PVP (n = 12) és az MDPV (n = 10) voltak. A két szintetikus katinon iránti kiemelt kutatói érdeklődés nyilvánvaló oka, hogy ezeknek a szereknek – egyebek

mellett (például mefedron, 3-MMC, 4-MEC, pentedron) – meghatározó szerepe volt/van mind a világ-, mind pedig az Európa-szintű drogszcénában, lévén ezek a szerek fordulnak elő leggyakrabban a szintetikus katinonokat használó populációban (EMCDDA, 2017; UNODC, 2019). Az említett pszichoaktív szerek hazai jelentőségéről a hatósági lefoglalási adatok árulkodnak. Magyarországon 2011-ben az MDPV, 2014–2015-ben pedig az α -PVP részesedése volt a legnagyobb a katinon-származékok lefoglalásaiban (Bálint et al., 2019).

Az elemzési mintába kerülő, primer kutatási eredményeket tartalmazó közlemények ($n = 24$) – kivételes esetektől eltekintve (például 4-Cl- α -PPP) – egyértelműen igazolják a szintetikus katinon-származékok abúzus- és addikciós potenciálját, valamint pszichostimuláns hatását. A kísérletekben vizsgált katinonok túlnyomó többsége önadagolást váltott ki a kísérleti állatokban. Néhány hatóanyag azonban csak nagyobb dózis esetén (α -PPP, metilon) vagy egyáltalán nem (4-Cl- α -PPP) vált ki ilyen hatást. A vizsgálatok is azt jelzik, hogy a kísérleti állatok a legtöbb katinon esetében nem tesznek különbséget a kokain vagy az amfetamin-típusú stimulánsok között, miközben a fiziológias sóoldattól megkülönböztetik azokat. A vizsgálatok arra engednek következtetni, hogy több szintetikus katinon hatékonyabb megerősítő (reinforcer), mint a kokain, az amfetamin vagy a metamfetamin. Ezt erősítendő, a vizsgált közleményekben szereplő katinon-származékok esetében a kondicionált helypreferencia tesztekben is a kísérleti állatok több időt töltöttek a pszichoaktív szerekhez társított helyiségekben.

Az elemzés alá vont közleményekben bemutatott kísérletek továbbá az izomeria és a molekuláris szerkezet jelentőségét is igazolják a szintetikus katinonok esetében. Miként rámutatnak arra is, hogy bizonyos katinon-származékok (például mefedron, metkatinon) – pszichoaktív tulajdonságukon túl – jelentős változásokat idéznek elő a bél mikrobiomjának sokféleségében és taxonómiai összetételében, továbbá nem zárható ki egyeseknél (például mexedron, α -PVP, α -PHP) a DNS-re gyakorolt mutagén hatás, amely hosszú távon is súlyos problémákat okozhat.

Limitáció

A tanulmány a szintetikus katinon-származékok széles körével foglalkozik, és meglehetősen tág körben mutatja be ezen anyagsoport hatásmechanizmusait, a fogyasztással együttjáró lehetséges kockázatokat. A választott módszertan eredményeként azonban számos egyéb olyan kutatás nem került az elemzési mintába, amelyek szintén a szintetikus katinonok hatásaival, farmakológiájával foglalkoznak.

Felhasznált irodalom

- Angoa-Pérez, M., Zagorac, B., Winters, A. D., Greenberg, J. M., Ahmad, M., Theis, K. R. & Kuhn, D. M. (2020). Differential effects of synthetic psychoactive cathinones and amphetamine stimulants on the gut microbiome in mice. *PlosOne*, 15(1), 1–18, e0227774. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227774>
- Archer, T. & Kostrzewa, R. M. (2018). Synthetic cathinones: Neurotoxic health hazards and potential for abuse. In Zawilska, J. B. (Ed.), *Synthetic Cathinones: Novel addictive and stimulatory psychoactive substances* (pp. 1–10). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78707-7_1
- Arnold P., Bálint R., Bánfai E., Csesztregi T., Gasteiger N., Horváth G. Cs., Paksi B., Péterfi A., Port Á. & Tarján A. (2020). *2020-as Éves Jelentés (2019-es adatok) az EMCDDA számára*. Nemzeti Drog Fókuszpont.
- Bálint R., Csák R., Csesztregi T., Horváth G. Cs., Kaló Zs., Paksi B., Péterfi A., Port Á., Tarján A. & Varga O. (2019). *2019-es Éves Jelentés (2018-as adatok) az EMCDDA számára*. Nemzeti Drog Fókuszpont.
- Botonas, C. J., Yoon, S. S., Penya, J. B., Pena, I., Kim, M., Woo, T., Seo, J.-W., Jang, C.-G., Park, K.-T., Lee, Y. H., Lee, Y. S., Kim, H. J. & Cheong, J. H. (2017). The abuse potential of two novel synthetic cathinones with modification on the alpha-carbon position, 2-cyclohexyl-2-(methylamino)-1-phenylethanone (MACHP) and 2-(methylamino)-1-phenyloctan-1-one (MAOP), and their effects on dopaminergic activity. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 153(2), 160–167. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2016.12.017>
- Collins, G. T., Gannon, B. M., Baumann, M. H., Sulima, A. & Rice, K. S. (2018). Abuse-related effects of MDPV, α -PVP, and related synthetic cathinones: structural determinants of reinforcing potency and effectiveness. Proceedings for Annual Meeting of The Japanese Pharmacological Society, *The 18th World Congress of Basic and Clinical Pharmacology (WCP2018)*, Kyoto, 2018/07/01-2018/07/06. YIA-1. https://doi.org/10.1254/jpsuppl.WCP2018.0_YIA-1
- Csák R., Magyar É., Márványkövi F., Szécsi J. & Rácz J. (2020). Vidéki szegregátumban élők pszichoaktív szerhasználata és a segítség lehetősége. *Esély*, 31(1), 50–72.
- de Moura, F. B., Sherwood, A., Prisinzano, T. E., Paronis, C. A., Bergman, J. & Kohut, S. J. (2021). Reinforcing effects of synthetic cathinones in rhesus monkeys: Dose-response and behavioral economic analyses. *Pharmacology, Biochemistry, and Behavior*, (202), 173112. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2021.173112>
- Elekes Zs., Arnold P. & Bencsik N. (Szerk.) (2020). *Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában. A 2019. évi ESPAD kutatás magyarországi eredményei*. Budapesti Corvinus Egyetem.
- EMCDDA (2017). *High-risk drug use and new psychoactive substances. Results from an EMCDDA trendspotter study*. Publication Office of the European Union.
- EMCDDA (2019). *European drug report, 2019. Trends and developments*. Publication Office of the European Union.

- EMCDDA (2020). *European drug report, 2020. Trends and developments*. Publication Office of the European Union.
- Gannon, B. M., Baumann, M. H., Rice, K. C. & Collins G. T. (2017). Abuse-related effects of synthetic cathinones: importance of DAT/SERT relationships. *Chinese Journal of Pharmacology and Toxicology*, 31(10), 949–961.
- Gannon, B. M., Galindo, K. I., Mesmin, M. P., Sulima, A., Rice, K. C. & Collins, G. T. (2018). Relative reinforcing effects of second-generation synthetic cathinones: Acquisition of self-administration and fixed ratio dose-response curves in rats. *Neuropharmacology*, (134), 28–35. <https://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2017.08.018>
- Gatch, M. B., Rutledge, M. A. & Forster, M. J. (2015). Discriminative and locomotor effects of five synthetic cathinones in rats and mice. *Psychopharmacology*, (232), 1197–1205. <https://doi.org/10.1007/s00213-014-3755-3>
- Gatch, M. B., Shetty, R. A., Sumien, N. & Forster, M. J. (2021). Behavioral effects of four novel synthetic cathinone analogs in rodents. *Addiction Biology*, 26(4), e12987. <https://doi.org/10.1111/adb.12987>
- Gecsei L. I. & Ádám Á. (2015). A dizájner drog metilándioxi-pirovaleron hatása a fejlődő idegrendszerre kísérletes állatmodellben. *Orvosi Hetilap*, 156(30), 1221–1225. <https://doi.org/10.1556/650.2015.30202>
- Golembiowska, K. & Kaminska, K. (2018). Effects of synthetic cathinones on brain neurotransmitters. In: Zawilska, J. B. (Ed.), *Synthetic Cathinones: Novel addictive and stimulatory psychoactive substances* (pp. 117–124). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78707-7_7
- Gregg, R. A., Hicks, C., Nayak, S. U., Tallarida, C. S., Nucero, P., Smith, G. R., Reitz, A. B. & Rawls, S. M. (2016). Synthetic cathinone MDPV downregulates glutamate transporter subtype I (GLT-1) and produces rewarding and locomotor-activating effects that are reduced by a GLT-1 activator. *Neuropharmacology*, (108), 111–119. <https://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2016.04.014>
- Gusenbauer, M. & Haddaway, N. R. (2020). Which academic search systems are suitable for systematic reviews or meta-analyses? Evaluating retrieval qualities of Google Scholar, PubMed, and 26 other resources. *Research Synthesis Methods*, 11(2), 181–217. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1378>
- Gyires K. & Füst Zs. (2011). *A farmakológiai alapjai*. Medicina Könyvkiadó.
- Haddaway, N. R., Collins, A. M., Coughlin, D. & Kirk, S. (2015). The Role of Google Scholar in Evidence Reviews and Its Applicability to Grey Literature Searching. *PLoS One*, 10(9), e0138237. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0138237>
- Haller J. (2005). *Miért agresszív az ember?* Osiris Kiadó
- Hosztafi S. & Füst Zs. (2014). A heroinaddikció gyógyítása. *Neuropsychopharmacologia Hungarica*, 16(3), 127–140.
- Kalix, P. (1984). Recent advances in khat research. *Alcohol & Alcoholism*, 19(4), 319–323. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(84\)90209-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(84)90209-5)

- Karila, L. & Reynaud, M. (2011). GHB and synthetic cathinones: clinical effects and potential consequences. *Drug Testing and Analysis*, 3(9), 552–559. <https://doi.org/10.1002/dta.210>
- Kelly, J. P. (2011). Cathinone derivatives: A review of their chemistry, pharmacology and toxicology. *Drug Testing and Analysis*, 3(7-8), 439–453. <https://doi.org/10.1002/dta.313>
- Kolanos, R., Solis, E. Jr., Sakloth, F., de Felice, L. J. & Glennon, R. A. (2013). „Deconstruction” of the abused synthetic cathinone methylenedioxypropylvalerone (MDPV) and an examination of effects at the human dopamine transporter. *ACS Chemical Neuroscience*, 4(12), 1524–1529. <https://doi.org/10.1021/cn4001236>
- Kováts D., Császár N., Sallay V., Békés J., Juhos V. & Kurimay T. (2014). Az epilepsziás betegek életminősége. Az erőszakos viselkedés előfordulási valószínűsége epilepsziás betegek körében. *Magyar Rendészet*, 14(2), 39–49.
- Lai, M.-J., Fu, D., Xu, W.-J., Liu, H.-F., Xu, P. & Zhou, W.-H. (2019). Reinforcing Effects and Discriminative Stimulus Effects of Three Pyrrolidine-Containing Synthetic Cathinones Derivatives in Rats. *Acta Neuropharmacologica*, (4), 23.
- Lenzi, M., Cocchi, V., Gasperini, S., Arfè, R., Marti, M. & Hrelia, P. (2021). Evaluation of Cytotoxic and Mutagenic Effects of the Synthetic Cathinones Mexedrone, α -PVP and α -PHP. *International Journal of Molecular Sciences*, 22(12), 6320. <https://doi.org/10.3390/ijms22126320>
- Marusich, J. A., Grant, K. R., Blough, B. E. & Wiley, J. L. (2012). Effects of synthetic cathinones contained in „bath salts” on motor behavior and functional observational battery in mice. *Neuro Toxicology*, 33(5), 1305–1313. <https://doi.org/10.1016/j.neuro.2012.08.003>
- Mátyás Sz. (2020). *A kábítószer-bűnözés elleni küzdelem mint stratégiai kihívás a magyar bűnüldözésben*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Muralter, M. (2019). *Role of the nitrogen terminus of pentiophenone derivatives (synthetic cathinones) inducing psychostimulant and rewarding effects*. Diplomathesis, manuscript. Institute of Pharmaceutical Sciences, Department of Pharmaceutical Chemistry, Karl-Franzens-University of Graz.
- Nagy, E. K., Overby, P. F. & Olive, F. M. (2020). Reinforcing Effects of the Synthetic Cathinone α -Pyrrolidinopropiophenone (α -PPP) in a Repeated Extended Access Binge Paradigm. *Frontiers in Psychiatry*, 11(862), 1–6. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00862>
- Naylor, J. E., Freeman, K. B., Blough, B. E., Woolverton, W. L. & Huskinson, S. L. (2015). Discriminative-stimulus effects of second generation synthetic cathinones in methamphetamine-trained rats. *Drug and Alcohol Dependence*, (149), 280–284. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2015.02.002>
- Nelson, K. H., López-Arnau, R., Hempel, B. J., To, P., Manke, H. N., Crissman, M. E., Calsen, M. M., Rice, K. C. & Riley, A. L. (2019). Stereoselective effects of the second-generation synthetic cathinone α -pyrrolidinopentiophenone (α -PVP): assessments of conditioned taste avoidance in rats. *Psychopharmacology*, 236(3), 1067–1077. <https://doi.org/10.1007/s00213-018-5070-x>
- Nichols, D. E., Lloyd, D. H., Hoffman, A. J., Nichols, M. B. & Yim, G. K. W. (1982). Effects of certain hallucinogenic amphetamine analogs on the release of [3H]-serotonin from rat brain

- synaptosomes. *Journal of Medicinal Chemistry*, 25(5), 530–535. <https://doi.org/10.1021/jm00347a010>
- Orlay I. & Cseres J. (1995). D.A.D.A.: A Magyar Rendőrség Általános Iskolai Drogmegelőzési Programja. *Iskolakutúra*, 5(13-14), 85–90.
- Paksi B., Demetrovics Zs., Magi A. & Felvinczi K. (2018). A Magyarországi felnőtt népesség droghasználata – Az országos lakossági adatfelvétel az addiktológiai problémákról 2015 (OLAAP 2015) reprezentatív lakossági felmérés alapján. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(4), 541–565. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.4.2>
- Paksi B. & Magi A. K. (2013). Drogprevenációs helyzet(jelentés): kvalitatív kutatás a területen dolgozó szakmai szolgáltatók körében. *Socio.hu*, 2, 1–30. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2013.2.1>
- Patel, N. (2000). Mechanism of action of cathinone: The active ingredient of Khat (*Catha Edulis*). *East African Medical Journal*, 77(6), 329–332. <https://doi.org/10.4314/eamj.v77i6.46651>
- Péterfi, A., Csorba, J., Figezki, T., Kiss, J., Medgyesi-Frank, K., Posta, J. & Gyarmathy, A. (2017). Drug residues in syringes and other injecting paraphernalia in Hungary. *Drug Testing and Analysis*, 10(2), 1–8. <https://doi.org/10.1002/dta.2217>
- Philogene-Khalid, H. L., Hicks, C., Reitz, A. B., Liu-Chen, L.-Y. & Rawls, S. M. (2017). Synthetic cathinones and stereochemistry: S enantiomer of mephedrone reduces anxiety- and depressant-like effects in cocaine- or MDPV-abstinent rats. *Drug and Alcohol Dependence*, (178), 119–125. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.04.024>
- Rácz J. & Csák R. (2014). Új pszichoaktív anyagok megjelenése egy budapesti tűcsereprogram kliensei körében. *Orvosi Hetilap*, 155(35), 1383–1394. <https://doi.org/10.1556/OH.2014.29955>
- Romposné Kovács É. & Csesztregi T. (2017). Az új pszichoaktív szerek piacával kapcsolatos friss tapasztalatok – 2016. In Felvinczi K. (Szerk.), *Változó képletek – új(abb) szerek: kihívások, mintázatok* (pp. 145–158). L'Harmattan Kiadó.
- Schmidt, C. J., Levin, J. A. & Lovenberg, W. (1987). In vitro and in vivo neurochemical effects of methylenedioxyamphetamine on striatal monoaminergic systems in the rat brain. *Biochemical Pharmacology*, 36(5), 747–755. [https://doi.org/10.1016/0006-2952\(87\)90729-5](https://doi.org/10.1016/0006-2952(87)90729-5)
- Seaman, R. W., Doyle, M. R., Sulima, A., Rice, K. C. & Collins, G. T. (2021). Discriminative stimulus effects of 3,4-methylenedioxypropylvalerone (MDPV) and structurally related synthetic cathinones. *Behavior Pharmacology*, 32(5), 357–367. <https://doi.org/10.1097/FBP.0000000000000624>
- Tihanyi M. (2009). Rendőri intézkedések kábítószer-fogyasztás esetén. In Rácz J. (Szerk.), *Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban* (pp. 324–363). Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium.
- Ujváry I. (2013). Új és aggasztó fejlemények az élvezeti célra használt szintetikus pszichoaktív szerek piacán. Első rész. *Magyar Kémikusok Lapja*, 68(3), 70–74.
- UNODC (2019). *World drug report 2019: Stimulants*. United Nations Office on Drugs and Crime (No. E.19.XI.8), Vienna.

- UNODC (2021). *World drug report 2019: Drug market trends: Cocaine, amphetamine-type stimulants*. United Nations Office on Drugs and Crime (No. E.21.XI.8), Vienna.
- Xu, P., Lai, M., Fu, D., Liu, H., Wang, Y., Shen, H. & Zhou, W. (2021). Reinforcing and discriminative-stimulus effects of two pyrrolidine-containing synthetic cathinone derivatives in rats. *Pharmacology, Biochemistry, and Behavior*, 22(16), 173128. <https://doi.org/10.1016/j.pbb.2021.173128>
- Wakeford, A. G. P., Sherwood, A. M., Prisinzano, T. E., Bergman, J., Kohut, S. J. & Paronis, C. A. (2021) Discriminative-Stimulus Effects of Synthetic Cathinones in Squirrel Monkeys. *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 24(8), 656–665. <https://doi.org/10.1093/ijnp/pyab017>
- Watterson, L. R., Hood, L., Sewalia, K., Tomek, S. E., Yahn, S., Johnson, C. T., Wegner, S., Blough, B. E., Marusich, J. A. & Olive, F. M. (2012). The Reinforcing and Rewarding Effects of Methylone, a Synthetic Cathinone Commonly Found in “Bath Salts”. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 9(2), 1–8.
- Watterson, L. R. & Olive, F. M. (2014). Synthetic Cathinones and Their Rewarding and Reinforcing Effects in Rodents. *Advances in Neuroscience*, 2014(2), 1–9. <https://doi.org/10.1155/2014/209875>
- Watterson, L. R., Burrows, B. T., Hernandez, R. D., Moore, K. N., Grabenauer, M., Marusich, J. A. & Olive, F. M. (2014a). Effects of α -Pyrrolidinopentiophenone and 4-MethylN-Ethylcathinone, Two Synthetic Cathinones Commonly Found in Second-Generation “Bath Salts,” on Intracranial Self-Stimulation Thresholds in Rats. *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 18(1), 1–7. <https://doi.org/10.1093/ijnp/pyu014>
- Watterson, L. R., Kufahl, P. R., Nemirovsky, N. E., Sewalia, K., Grabenauer, M., Thomas, B. F., Marusich, J. A., Wegner, S. & Olive, F. M. (2014b). Potent rewarding and reinforcing effects of the synthetic cathinone 3,4-methylenedioxypyrovalerone (MDPV). *Addiction Biology*, 19(2), 165–174. <https://doi.org/10.1111/j.1369-1600.2012.00474.x>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdős Á. (2023). A szintetikus katinon-származékok hatásai: irodalmi áttekintés. *Belügyi Szemle*, 71(5), 827–848. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.5>

A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben

Analysis of international organized crime statistics in the SOCTA and EUROSTAT systems

Kovács István

Dr. PhD, adjunktus, rendőr őrmagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kovacs.istvan@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Szekunder elemzés révén a szervezett bűnözés 21. századi formájának megismerése és az ellene irányuló fellépés lehetséges eszközeinek a feltérképezése. Vajon elégségesnek bizonyul-e a (büntető)jogi szabályozás és a bűnüldözés eszköztára, vagy más módszerek és lehetőségek irányába kell haladnunk és bővítenünk.

Módszertan: A tanulmányban az analízis és szintézis duális egységének, valamint a forráskritikának az alkalmazása valósul meg. Mindezt kiegészíti a felhasznált jelentésekben szereplő adatok további elemzése és értékelése, amely szekunder kutatásnak felel meg.

Megállapítások: A 21. században a szervezett bűnözés jellege, csoportdinamizmusa és a hozzá kapcsolódó jellegzetességek megváltoztak. A szerző álláspontja szerint egy eszközzel – mint például a (büntető)jogi szabályozással, vagy például hatékonyabb bűnüldöző technikákkal stb. – nem lehet ellene fellépni. Megoldási alternatívaként a teljes ellehetetlenítés stratégiája szolgálhat, amelynek részleteiről a tanulmányban levont következtetések alapján olvashatunk.

Érték: A dolgozat értéke kimutatható a szervezett bűnözés jelenségének feltérképezésére irányuló kutatómunkából, a primer és szekunder adatok elemzéséből és értékeléséből, a következtetések levonásából, valamint a javaslatok megfogalmazásából.

Kulcsszavak: szervezett bűnözés, nemzetközi veszélyforrás, hatósági és igazságügyi együttműködés, SOCTA és Eurostat

Abstract

Aim: Through secondary analysis, organized crime in the XXI. getting to know its form in the 19th century and mapping the possible means of action against it. Will the tools of (criminal) legal regulation and law enforcement prove to be sufficient, or should we move in the direction of other methods and possibilities and expand them?

Methodology: The study uses the dual unit of analysis and synthesis as well as source criticism. All this is supplemented by further analysis and evaluation of the data in the reports used, which corresponds to secondary research.

Findings: In the 21st century, the nature, group dynamics and characteristics of organised crime have changed. In the author's view, it cannot be countered by one instrument, such as (criminal) legislation, or more effective law enforcement techniques, etc. An alternative solution is a strategy of total prevention, the details of which are discussed in the conclusions of the paper.

Value: The value of the thesis can be demonstrated from the research work aimed at mapping the phenomenon of organized crime, the analysis and evaluation of primary and secondary data, the drawing of conclusions, and the formulation of proposals.

Keywords: organized crime, international threat, official and judicial cooperation, SOCTA and EUROSTAT

A szervezett bűnözés

A szervezett bűnözés egy irányíthatatlan, fenyegető tény a közösség életében (Chamberlin, 1931). Az elkövetett bűncselekmények jellege, dinamizmusa és változatossága korlátatlannak tűnik, mind közül a kábítószer-, fegyver- és emberkereskedelem (köztük a nők és a gyermekek szexuális célú kereskedelme), valamint a pénzmosás a legelterjedtebbek. A világ egyetlenegy területe sem immunis e veszélyekkel szemben, mivel mindenhol és mindig lesznek olyanok, akik a pénz és a hatalom hálójában az illegális, tiltott áruk és szolgáltatások iránti igényeket kielégítik. Ez a kereslet különösen igaz a fegyver-, a kábítószer- és a szexmunkás-kereskedelemre is (Fickenauer & Voronin, 2001). E bűncselekmények gyakran összefüggésben állnak olyan „támogató tevékenységekkel”, mint például az erőszak és a korrupció, amelyek szisztematikus felhasználása a bűnözői tevékenységet megkönnyíti (Hauck & Peterke, 2010). Az általuk okozott testi, pszichikai és társadalmi károk minél nagyobbak, tevékenységük annál veszélyesebb a társadalomra (Gurov, 1995; Voronin, 1998).

A közrend és közbiztonság romlik, amely az állampolgárok szubjektív biztonságérzetét gyengíti.

Az emberi és alkotmányos jogok érvényesítése, a szabadságjogok kiteljesedése, a közösségi szükségletek kielégítése, a nyilvános és magánszférához társuló biztonság megteremtése olykor-olykor távoli és utópisztikus gondolatnak tűnik, mégis az állam feladata, hogy garanciális feltételekkel e termékeket előállítsa, gyakorlásukat elősegítse és megvalósulásukat biztosítsa (EJENY, 1948; Morsink, 1999). Felgyorsult világunkban olyan farkastörvények uralkodnak, amelyben az államok a teljes individualista jellegüket feladni, az autonómítás részleges megtartása mellett pedig egymással kooperálni kényszerülnek, mindez azért, hogy e stratégiai célok megvalósulása biztos alapkövekre épülhessen (Domokos & Kecskés, 2006). Élhetünk bárhol a Földön, legyen az egy világi nagyhatalom vagy egy kis nemzetállam területe, a globalizáció árnyoldalának köszönhetően olyan veszélyforrásokkal kell szembenéznünk, amely a bolygón élő összes ember életét, testi épségét és joggyakorlását sérti vagy veszélyezteti (Maslow, 2013). A környezetrombolás (klímaváltozás, katasztrófák), a népességrobbanás (nagyértékű polarizáció a társadalmi rétegek között, az országok közötti adósságcsapdák, instabil zónák kialakulása, feketegazdaság), a bűncselekmények nemzetközi jellege (nemzetközi szervezett bűnözés, terrorizmus, tömegpusztító fegyverek elterjedése, kiberbűnözés, kábítószer-kereskedelem, korrupció, szexuális célú emberkereskedelem) egytől egyig ilyen veszélyforrásnak, fenyegetésnek tekinthető.

A polgárok szubjektív biztonságérzete stratégiai fontosságú, hogy az államnak mely területre kell még inkább hangsúlyt fektetnie. Tanulmányomban egy olyan nemzetközi veszélyforrással foglalkozom, amely illegális tevékenységével az államoknak milliárdos károkat okoz, a polgárok életét és testi épségét sérti, veszélyezteti, valamint a hatóságokat folyamatos megpróbáltatások elé állítja. A szervezett bűnözés ma korunk egyik legnagyobb veszélyforrása, amely ellen a fellépés sürgető jelentőségű.

Kutatási tevékenységem is e kérdéshez illeszkedik, amely nemzetközi adatbázisokból kinyert, azaz közvetett módon hasznosítható számadatok elemzésével és értékelésével foglalkozik, valamint a jelentésben összegyűjtött és tett megállapítások további következtetések levonására alkalmas górcső alá vételét tűzte ki célul. Az adatok egy már rendelkezésre álló és publikált adatbázisból származnak, amelyeknek így szekunder elemzése volt csak lehetséges (URL2). E szekunder adatok elemzésének segítségével viszont reflektálást elősegítő stratégiai javaslatok kidolgozására nyílik lehetőség. Kutatási módszereim közt így az analízis és szintézis duális felhasználása mellett a forráskritikai megközelítés, valamint a matematikai statisztikai próbák elvégzése szerepelt.

Hipotézisem szerint a statisztikai adatok elemzése révén egzakt kép rajzolódik ki a szervezett bűnözés középpontjában álló bűnözői életmód folytatásáról, a bűncselekmények gyakoriságáról, így ellene célzott stratégia dolgozható ki.

Az OCTA, a SOCTA és az Eurostat rendszer

A szervezett bűnözés határokon átnyúló nemzetközi veszélyforrássá nőtte ki magát, ezért az ellene való fellépés nem egy állam, hanem az államok közöségének a feladata. Ezáltal az Európai Unió szervezett bűnözés elleni küzdelmének hatékonysága az államok által delegált szakpolitikai döntéshozóinak együttműködésétől nagymértékben függ. Az együttműködés pedig csak úgy valósulhat meg, ha van egy olyan közös uniós szervezet, amely a végrehajtásban részt vevő ügynökségek, intézmények és más releváns partnerek kölcsönös információcseréjén alapuló helyzetelemzését a döntéshozók számára előkészíti. Ennek egyik legfontosabb csúciszerve az Europol, amely 1995-ben alakult, s elsődleges feladatai közt szerepelt, hogy a tagállamok bűnüldöző hatóságainak a nemzetközi bűncselekmények és a terrorizmus elleni fellépésében segítséget nyújtson, valamint az államok közötti koordinációt megeremtsse (Disley, 2012). (A tanulmány az Europol felépítését, szervezetét és működését nem tárgyalja, annak részintézményével az OCTA és SOCTA jelentésekkel foglalkozik.)

Több alapfeladat mellett ez volt az első olyan szerv, amely a döntéshozók részére a hírigényeket kielégítette, azaz a tagállamok közötti bűnügyi információk elemzését-értékelését elvégezte, megeremtsve ezzel az Európai Unió (bűnüldözési) szakpolitikája kidolgozásának információs háttértámogatását. Ez a háttértámogatás a tagállamok rendőrségi, vám- és igazságügyi együttműködésének biztosításában, valamint a menekültügygel, a bevándorlással és a külső határok ellenőrzésével kapcsolatos összehangolt politika kialakításában kiemelkedő szerephez jutott. A Maastrichti, Amszterdami és Nizzai Szerződések a bel- és igazságügy terén egy közös jogi keretrendszert hoztak létre, a tagállamok politikai területeit az Európai Unió többi politikai területével összehangolták, azonban az új veszélyek és fenyegetések a világban olyan változást idéztek elő, ami a tagállamokat új intézkedések bevezetésére sarkallták (SOCTA, 2021; Amszterdami szerződés, 1997; [Maastrichti Szerződés, 1992](#)). A külvilágban materializálódó változásokra minden Európai Uniót érintő szervnek és/vagy szervezetnek az eredményesség megtartása mellett reagálnia kellett, ezért ez a természetes fejlődés, mesterséges fejlesztés az Europol intézményét sem kímélte. A Rómában, 2004. október 29-én aláírt Európai Alkotmány létrehozásáról szóló szerződés a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén

alapuló közös térséget szilárdabb alapokra helyezte (Európai Alkotmány, 2004). A 2005-ben hatályba lépő Hágai Program feladatul szabta meg, hogy az Euro-pol közreműködésével minden tárgyévben egy olyan tagállami információkon alapuló összefoglaló helyzetjelentés készüljön, amely a biztonságot fenyegető és veszélyeztető kockázatokat – különös tekintettel a szervezett bűnözés és terrorizmus vonatkozásában – azonosítsa, elemezze-értékelje, és azt a döntéshozók részére stratégiaalkotás céljából felterjessze (Hágai Program, 2005). E feladat végrehajtására alakult meg az úgy nevezett OCTA (Organized Crime Threat Assessment) jelentés készítésének intézménye, amely a korábbi, Euro-pol által gyártott témajelentéseket először 2006-ban – immáron a Hágai Programnak megfelelően – az „*Európai Unió Szervezett Bűnözés Fenyegetettségének Értékelése*” címmel leváltotta.

Az OCTA jelentések egy olyan közös adatbázis változóit dolgozták fel, amelyekhez a számadatokat a tagállamoknak kiküldött kérdőívek megválaszolása szolgáltatta. Az úgy nevezett „survey” statisztikai feldolgozó módszer célja annak megteremtése, hogy olyan információkat gyűjtsön, amelyek alapján egy adott jelenség leírhatóvá, más jelenségekkel összehasonlíthatóvá váljék, a közöttük levő összefüggés feltárható legyen, eredményeit pedig általánosítani tudják. A kutatások módszere alapos szakmai előkészítő munkát, gondos adatfelvételt, ellenőrzést és pontos dokumentálást követel meg, különben az eredmények torzulhatnak, és azok valóságghű értelmezése veszélybe kerül (Leeuw, 2008). Az OCTA jelentések mindösszesen hat szemesztert éltek meg, a hozzá fűzött reményeket nem váltották be, a Hágai Programban meghatározott célt megvalósítani nem tudták. A hivatalos felülvizsgálati jelentés megállapította, hogy sem az alapos szakmai előkészítő munka (kutatási metódus megválasztása), sem a gondos adatfelvitel (adatgyűjtési mechanizmus bonyolultsága), sem az ellenőrzés (tagállamok beküldött dokumentációinak hivatalos jóváhagyása), sem a pontos dokumentálás (tagállamok részértékelései) nem valósult meg, így az eredmények nem voltak legalizálhatók. Egy torz, valóságghűtlen adatbázis nem alkalmas arra, hogy elméleti szinten megalapozott és a gyakorlatban alkalmazható stratégiát teremtsen. Megjegyzem továbbá, hogy a szervezett bűnözés – már csak a fogalmi meghatározás ambivalenciáiból és anomáliáiból adódóan is – egy annyira szerteágazó és konspiráción alapuló, külvilágtól zárt és látens jelenség, amely elleni fellépésre „survey” kutatási módszerrel általános szabályt megalkotni és azt a tagállamok mindegyikére levetíteni lehetetlen feladat. Az OCTA megszűnése viszont az Európai Unió egyik szervét és/vagy szervezetét sem mentesítette a Hágai Program célkitűzésének és feladatvégrehajtásának kötelme alól. A szakágakért felelős politikusok olyan azonos jellegű, de új kutatási metóduson alapuló és új tartalommal rendelkező jelentés

elkészítését követelték, ami alapján a szervezett bűnözés ellen kivitelezhető és a gyakorlatban alkalmazható stratégia megalkotására van lehetőség. Ezen a ponton került képbe az operatív, bűnügyi hírszerzés fontossága. Nem meglepő, hisz a felgyorsult világnak – globalizáció, urbanizáció stb. – köszönhetően egyre inkább felerősödik a hírszerzés, a felderítés, a rendszerszemléletű információ- és adatgyűjtés, a komplex információkezelés (gyűjtés, rendszerezés, tárolás, feldolgozás, hasznosítás) és az elhárítás szerepe (Kovács, 2017a).

A hírszerző tevékenység során begyűjtött információk, azok elemzése-értékelése kellő alapot nyújtott az új „*Európai Unió Súlyos és Szervezett Bűnözés Fenyyegetettségének Értékelése*” címet viselő SOCTA (Serious and Organized Threat Assessment) jelentések elkészítéséhez. A jelentések adatbázisát már nemcsak a tagországokhoz kiküldött kérdőívek (csak bűnüldözési területen több mint 2300 kérdőív), hanem a tagállamok hírszerző tevékenységének eredményei, az uniós és unión kívüli együttműködő partnerek, intézmények számadatai, az analitikus munkafájlok és az Europol által rendelkezésre bocsátott nyitott forrásokból származó információinak adathalmaza is kiegészítette. A jelentések elkészítéséhez szükséges és felhasználható adatbázis terjedelme az OCTA adatbázisához képest több mint a kétszeresére nőtt. Az interakciós folyamat részeként a SOCTA módszertanát továbbfejlesztették és a szervezetben dolgozó szakemberek által finomították. Az új módszernek köszönhetően a szervezett bűnözés dimenzionális összetevői – így különösen annak piacai, a bűnözői területek, az egyéni elkövetők, az elkövetett bűncselekmények, a környezeti változások – értékelhetők és megérthetők. A SOCTA az Európai Unióra legveszélyesebb bűnügyi jelenségeket a kérdőíves feldolgozás mellett vegyes módszerekkel, például minőségi és mennyiségi analízissel egyértelműen képes meghatározni. A jelzett és ajánlott prioritásokra a döntéshozók figyelmét felhívja, a jelentések az átláthatóságot és a megbízhatóságot biztosítják. Tényként kezelendő, hogy a SOCTA értékelése az OCTA jelentésekhez viszonyítva mérföldköves változtatásokon ment keresztül, amely előnyére vált. Ugyanakkor nem elhanyagolható tény, hogy bizonyos tekintetben – például a szervezett bűnözői hálózatok tagoltsága vagy a levont konklúziók túlzott általánosítása stb. – a SOCTA is fejlesztésre szorul, amelyet a tagállamok erre a célra kijelölt egységei és tisztviselői a mai napig fejlesztenek.

Egy demokráciára épülő társadalomnak szüksége van arra, hogy működésének eredményességéről objektív, megbízható, szilárd alapokon nyugvó képet kaphasson, amelynek alapját a statisztikai mérőszámok képezik. Ahogy az adott állam vezető tisztviselői is döntéseiknek meghozatalához, úgy a kortárs társadalom pontos ábrázolásához, és a ciklusra választott képviselők teljesítményének méréséhez vagy bizonyos nemzeti stratégiák kialakításához is ugyanezeket

a statisztikai számadatokat használják fel. Ahogy a tagállamok a statisztikai számadatok segítségével a nemzeti célokat és prioritásokat, úgy az Európai Unió az egységesített és összehangolt számadataival a közösségi célokat és prioritásokat határozza meg, jelöli ki. Többek között erre szolgál az Eurostat intézménye is. Az Eurostat (European Union Statistics Office), azaz az Európai Unió luxemburgi székhelyű Statisztikai Hivatala 1959 óta működő intézmény (Eurostat, 2021). Az Eurostat elődjét 1953-ban alapították az Európai Szén- és Acélközösség igényeinek kiszolgálására. Az Európai Közösségek létrejöttékor, 1958-ban az Eurostat egyike lett az Európai Bizottság főigazgatóságainak. Azóta látja el adatokkal a többi főigazgatóságot, más európai intézményeket. 1958-ban az Európai Gazdasági Közösség támogatására létrehozták a jogi, a sajtó és a statisztikai szolgálatot. 1959-ben a statisztikai hivatal a Statistical Office of the European Communities nevet kapta. 1972 óta használatos az Eurostat elnevezés. Küldetése, hogy a tagállami statisztikai hivatalokkal együttműködve a hivatalos európai statisztikák előállításához harmonizált meghatározásokat, osztályozást és módszertant dolgozzon ki, az Európai Unió és az euróövezet vonatkozásában az összegyűjtött adatokat összesítse, különböző információs csatornákon keresztül pedig azt a döntéshozók és az állampolgárok számára hozzáférhetővé tegye. Feladatait olyan alapelvek mentén végzi, mint a tisztelet és bizalom, az innováció, a szolgáltatóorientáció, a szakmai függetlenség és kiválóság előmozdítása.

Az adatok előállítását, az adatbázis létrehozását és statisztikai elemzését az ESSQAF (Quality Assurance Framework of the European Statistical System), azaz az Európai Statisztikai Rendszer Minőségbiztosítási Keretrendszere teszi hitelessé. A rendszer azonosítja azokat a lehetséges tevékenységeket, módszereket és eszközöket, amelyek az európai statisztikák kidolgozása, előállítása és terjesztése tekintetében, a gyakorlati végrehajtás során iránymutatásul és biztosítékul szolgálnak. A statisztikák minősége nem egy-, hanem többdimenziós, nem abszolút, hanem relatív. A statisztikai termékek jellemzői a felhasználók igénye szerint kerülnek meghatározásra, amelynek célja a differenciált minőségbiztosítás elérése. Ehhez a felhasználóknak (tagországoknak) szorosan együtt kell működniük, az adatokat folyamatosan optimalizálniuk kell. Csak ez eredményezheti a különböző országok statisztikáinak összehangolását és egy közös statisztikai rendszer üzemeltetését (Kovács, 2017b).

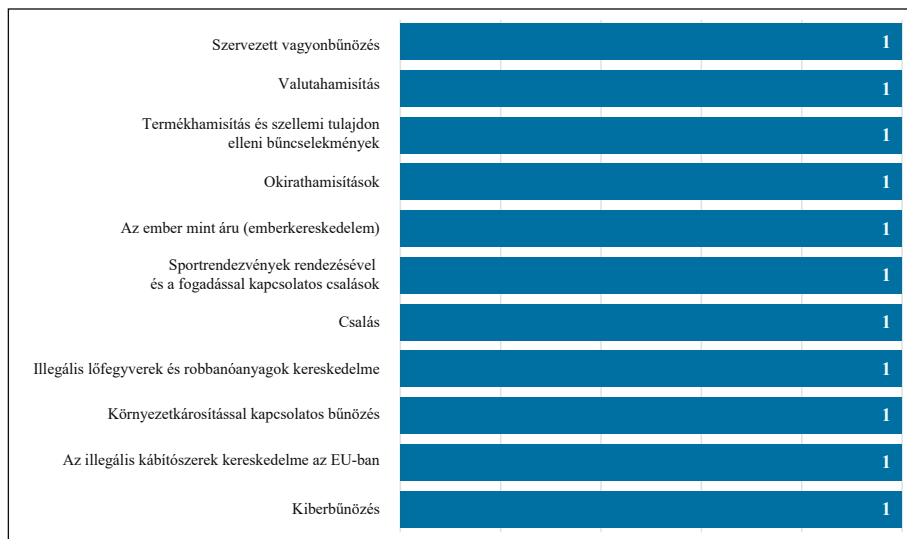
A jelentésekből nyert adatok elemzése

Ahogy azt az alcím is mutatja, a végzett kutatás primer adatokra támaszkodva szekunder jellegű. A kutatás során olyan elemző és értéző munka valósul meg,

amely a jelentésben rögzített adatok statisztikai próbáival és az abból levonható következtetésekkel, valamint javaslatok kidolgozásával foglalkozik. A legfrissebb és rendelkezésre álló adatokat a 2021-es jelentés tartalmazza (SOCTA, 2021).

1. grafikon

Melyek a fő súlyos és szervezett bűnözéshez köthető tevékenységek az Európai Unióban

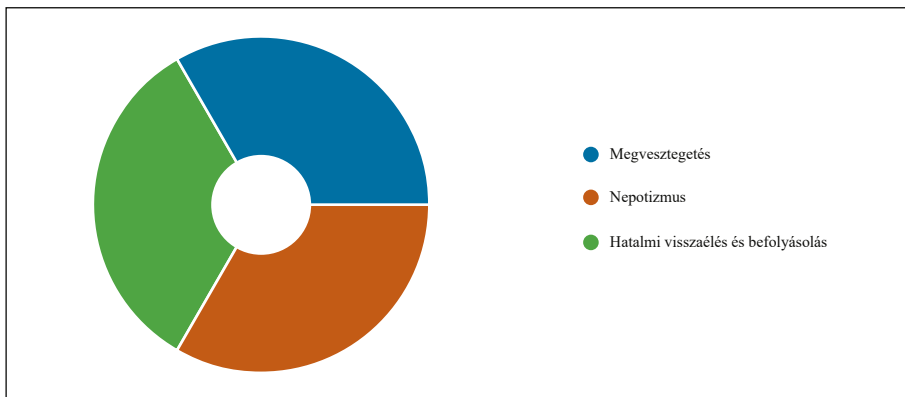

Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A SOCTA a súlyos és szervezett bűnözéssel foglalkozó szervezet, így a tárgyalt bűncselekmények egytől-egyig a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak. A fenti diagram azt mutatja meg, hogy az adott bűncselekményi körön belül mely cselekmények azok, amelyeket a szervezet a vizsgált időszakban a szervezett bűnözéshez mint legsúlyosabb és gyakoriságában kiemelkedő bűncselekményként kezel. (Példának okáért, ha a szervezett bűnözés hazai és a büntetőjog által a Büntető Törvénykönyv záró részének értelmező rendelkezéseiben meghatározott bünszervezet fogalmát veszem górcső alá, akkor – egyéb feltételek fennállása mellett – a szervezet célja az ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése. Jelen esetben egy egyszerűnek tűnő csalás és/vagy okirathamisítás is – bár arról nincs információnk, hogy más bűncselekménnyel ez esetlegesen anyagi halmazatot keletkeztet-e – beletartozhat e körbe.) A jelentés az Európai Unió területén a fő súlyos és szervezett bűnözés tevékenységi körébe az újonnan teret hódító kiberbűnözést;

a régi slágernek számító illegális kábítószeres, lőfegyverek, robbanóanyagok és az emberek kereskedelmét; az okiratokkal kapcsolatos hamisításokat, a valutahamisítást, valamint a termékhamisítást – e tárgykörbe sorolva a szellemi tulajdon elleni bűncselekményeket egyaránt –; a különböző csalásokat és a vágyonnal kapcsolatos bűncselekményeket; valamint a sportrendezvényekkel és a környezetkárosítással kapcsolatos bűncselekményeket sorolja. Érdekesség, hogy a jelentés középpontba helyezi a korrupciót, mint jelenséget, de mégsem említi meg különálló tevékenységként e kérdéskörben mint bűncselekményt. Ezt értelmezhetjük akként is, hogy a korrupció járulékos, vagy a többi bűncselekmény eszköz- vagy célcselekményként, esetlegesen azzal együttesen megvalósuló, mégis önálló bűncselekményként jelenik meg. A jelentés viszont a későbbiekben kitér arra, hogy a szervezett bűnözői hálózatok több mint 60%-a korrupcióban egyaránt érdekelt és érintett is, amelynek megnyilvánulási formájáról a következőkben olvashatunk.

2. grafikon A korrupció

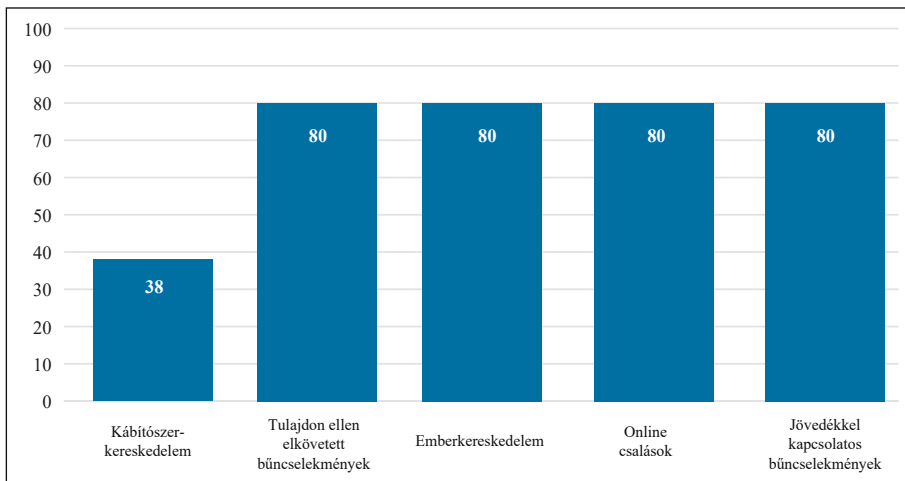

Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A jelentés a korrupció bűncselekményét három magatartási formára osztja: a klasszikus megvesztegetésre, a hatalmi visszaélésekre és befolyásolásra, valamint a nepotizmusra, azaz az „uram-bátyám” viszony kiaknázására. Bármelyik magatartást is tanúsítják az elkövetők – akár az egyén, akár a szervezet szintjén –, mindenképpen befolyással lesz a magán- és közigazgatási szektorra. Ezáltal tisztségviselőket, a hatóság tagjait, a politikusokat, a törvény szolgáit és mindenkit tudnak korrumpálni, akik e bűnös tevékenységből – feladva hivatásukat – maguk számára szintén előnyt tudnak kovácsolni.

3. grafikon

A tagországokban működő bűnszervezetek érintettsége a különböző bűncselekmények tekintetében

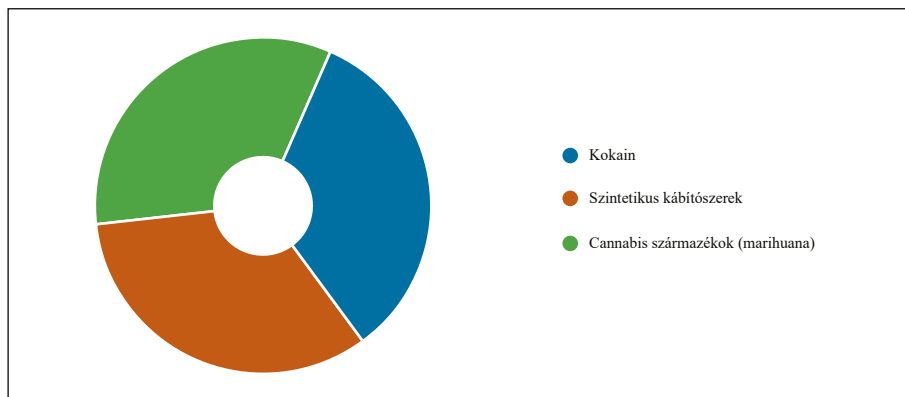
Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A grafikon megmutatja, hogy a tagországok által szolgáltatott adatok szerint a tagországokban működő szervezett bűnözői hálózatok ismert tevékenysége a jövedékekkel kapcsolatos bűncselekményekre, az online csalásokra, az emberkereskedelemre, a tulajdon ellen elkövetett bűncselekményekre, valamint a kábítószer-kereskedelemre koncentrált. A kábítószer-kereskedelemben a szervezett bűnözői szervezetek érintettsége mindösszesen 38% volt, amely drasztikus visszaesés a többi bűncselekménnyel szemben, amelyek 80–80%-os aránnyal szerepelnek. Költői a kérdés? Már nem annyira kifizetődő a kábítószer-kereskedelem vagy a hatóságok munkájának köszönhetően drasztikusan visszaesett annak terjesztése? (Nem felejthetjük el, hogy Kolumbiában Pablo Escobart kezdetekben a marihuána, majd a kokainkereskedelem a világ leggazdagabb embereinek élvonalába juttatta – [URL1](#)). A vizsgált tárgyévben az Európát elérő migrációs hullám viszont egyértelműen megmutatja hatását. A jelentésben szereplő emberkereskedelem alpontként a migránsok kereskedelmét és csempészetét jelölte meg. Vitathatatlan a fenti összefüggés korrelációs értéke. Minél több migráns érkezik Európába és minél szigorúbb a célország – vagy a célországig tartó tagországok – határellenőrzési rendszere, annál inkább növekszik meg a szervezett bűnözéshez köthető embercsempészet, valamint az emberek kereskedelméhez fűződő bűnözői aktivitás. A migránst munkaerőnek is el lehet adni, nem csak a kérését teljesítve az adott országba eljuttatni. Dollármilliók

vándorolnak a csempészhalózatok és az emberkereskedők kezébe. Nem szemel hunyva a szexuális célú vagy az emberi szervek kereskedelme felett sem. A jelentés külön kiemeli a nők e célú kereskedelmét, valamint a gyermek sérelmére elkövetett, e bűncselekményi körhöz köthető nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekményeket. A határellenőrzésekhez kapcsolódóan ugyanezt a logikát követve a vámmal és jövedékkel kapcsolatos bűncselekmények szerepe is fel- vagy alulértékelődik. Az emberek csempészetén kívül a dohányárak (cigaretta) csempészete kiemelkedő napjainkban is.

4. grafikon

Az illegális kábítószeres kereskedelem az Európai Unióban

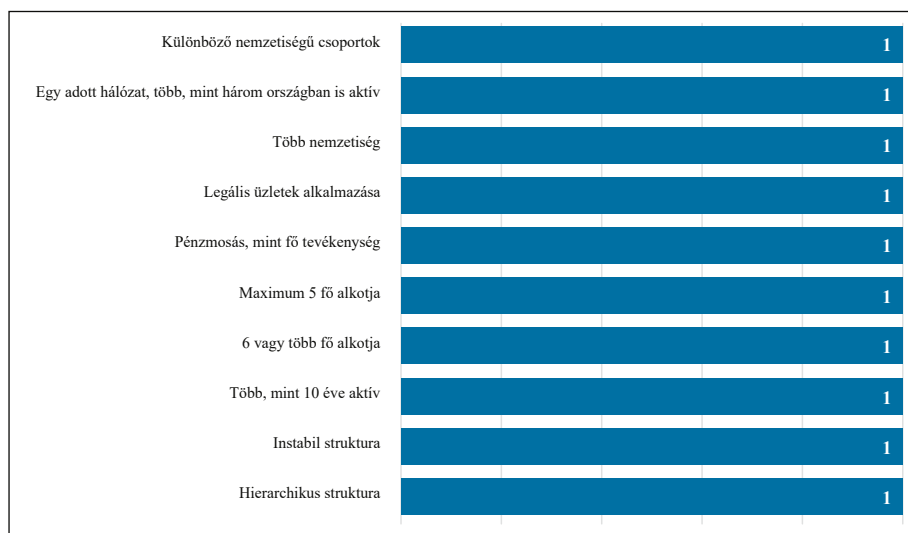
Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A jelentés a kábítószer-kereskedelem vonatkozásában három – egyébként a nemzetközi New York-i egyezmény tiltólistáján is szereplő – szerről tesz említést: a kokainról, a szintetikus kábítószerekről, valamint a cannabis származékokról (marihuána). A kokain utánpótlására a hetvenes évektől kezdődően kiemelten Dél-Amerika, azon belül is Latin-Amerika gondoskodik. A szervezett bűnözéshez hasonló bűnszervezetek, mint a kartellek, teljes profiljuk centrumát a kábítószer-termesztésre és -kereskedelemre építik. A jelentés szerint ez több milliárd eurós nyereséget jelent a szervezett bűnözői köröknek, amelyek e révén – a bűncselekmények elfedése és elleplezés, valamint az ebből származó profit és pénz tisztára mosása céljából – az Európai Unió gazdaságába, intézményeibe és a társadalom teljes egészébe beszivárognak. A pénzmosással összefüggésbe hozható fehérgalléros bűnözés szürke- és feketegazdaságot eredményez. A szintetikus kábítószerekkel kapcsolatban a jelentés először említi meg, hogy a bűnözői hálózatok együttműködnek egymással. Az előanyag, azaz

prekursorok beszerzésében és a gyártott termékek (például illegális gyógyszerek) forgalmazásában is más-más hálózat működik közre. Ha az Amerikában zajló kokainkereskedelem vonatkozásában a kartellek területi háborúira vagy egymás likvidálására irányuló tevékenységére gondolunk, a 21. században meglepő kép tárul elénk: a hálózatok nem rivalizálnak, hanem együttműködnek egymással. A fentiek értelmében az „oszd meg és uralkodj” elv sokkal inkább kifizetődőbb, mint, ha energiájukat a hatóságok elleni, illetve az egymás elleni küzdelemre fordítanák. A cannabis származékok tekintetében nem a kereskedelem áll a középpontban, hanem a tagországokban történő beltéri és kültéri termesztés, amelynek származékos tevékenysége annak más országba történő terjesztése.

5. grafikon

Szervezett bűnözői hálózatok felépítése

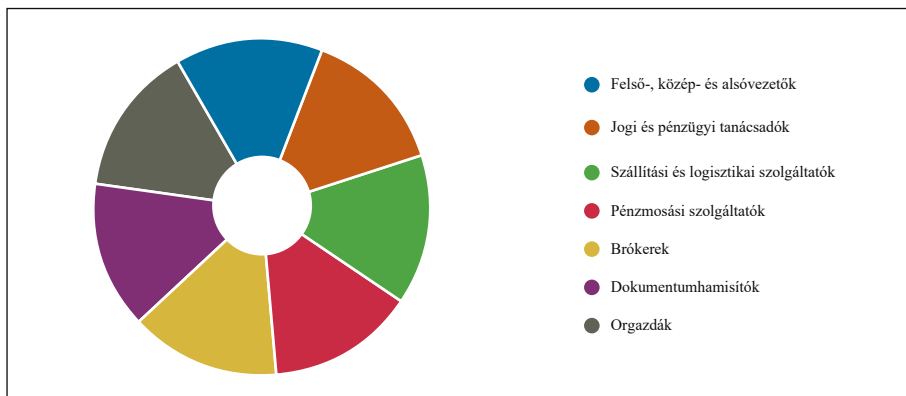
Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A jelentés ugyan nem apellál a Palermói Egyezményben foglalt fogalmi összetevőkkel, de ahhoz kapcsolódóan más elemekre rávilágít. A Palermói Egyezmény megfogalmazásában a szervezett bűnözői csoport olyan strukturált csoport, mely három vagy több főből áll, bizonyos ideig összehangoltan működik az egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, hogy közvetlen vagy közvetve anyagi vagy más előnyt szerezzenek. (Ezek a bűncselekmények a bűnszervezetben részvétel, a pénzmosás, a korrupció, az igazságszolgáltatás akadályozása – Palermói Egyezmény, 2000.) Ilyen például a szervezett bűnözői csoport felépítése. A jelentés kétfajta felépítést különböztet

meg: az egyik a hierarchikus, a másik pedig az instabil felépítés. Mindkettőre igaz, hogy sejtyszerűen épül fel, azonban a hierarchikus, az alá- és fölérendeltségi viszonyból eredően stabilnak tekintendő. Az alá- és fölérendeltséget a vezetési és irányítási mátrix funkciói működtetik, ahol minden egyes csoporttagnak megvan a saját feladata és hatásköre, amin nem terjeszkedhet túl. Ilyen a feladatok megtervezése, azok tervszerű végrehajtása, a különböző bűncselekmények összehangolása, vagy önmagában a szervezet irányítása. Ahogy ez a szervezet legnagyobb erőssége, ugyanúgy az egyik legnagyobb gyengeségének is tekintendő, ugyanis, ha a hierarchiában a láncolat megszakad vagy a tevékenység ellehetetlenül a stabil szervezet nem tud megújulni és továbbfejlődni sem. A stabil berendezkedésű és felépítésű szervezetekkel ellentétben, ha a struktúra instabil, akkor a rugalmasságuknak köszönhetően a szervezet tagjai a szervezet hanyatlása esetén is megújulhatnak és akár a nulláról is felépíthetnek újra mindent. Jól látszik, hogy a stabil és instabil szervezetek aránya 40–60%-os a jelentés összegzett adatai tükrében. Ehhez kapcsolódóan is alátámasztani látszik, hogy az Európai Unióban tevékenykedő bünszervezetek nem hosszú életűek, mindösszesen csak az 1/4 részük, azaz 25%-uk volt képes több mint tíz éve formálisan és informálisan is működni. A csoporttagok tekintetében ellenben a több száz személlyel működő bünszervezeteket, az Európai Unióban tevékenykedő szervezetek 21%-át a maximum öt fő, míg a 79%-át pedig a hat fő feletti létszám jellemzi. (A magyar jogalkotás három főben állapítja meg a bünszervezet megállapításához szükséges létszámot.) A szervezett bűnözéshez köthető illegális bevételek elleplezése és eltüntetése, elfedése tekintetében egyes csoportok a klasszikus pénzmosási technikákat, míg mások a legális üzletekbe történő befektetést választják. Az unióban tevékenykedő csoportok 80%-a legális üzletekbe fektet, míg 68% a klasszikus pénzmosási technikákat választja. Legális üzleti befektetés lehet üzleti vállalkozások alapítása, míg klasszikusnak számít az ingatlanok, értéktárgyak, műkincsek megvásárlása. A nemzetiség kérdésében láthatjuk, hogy a hálózatok abszolút nem homogén, hanem teljesen heterogén felépítésűek. Több mint 180 nemzet vegyesen alkotja ezeket a csoportokat, amelyből 65% különböző államok polgárát jelenti. Ha ezeket a csoportokat számszerűsítjük, akkor jól látható, hogy tízből hét, azaz a csoportok 70%-a több mint három országban egyaránt végzi bűnös tevékenységét.

6. grafikon

Szervezett bűnözői hálózatok hierarchiája

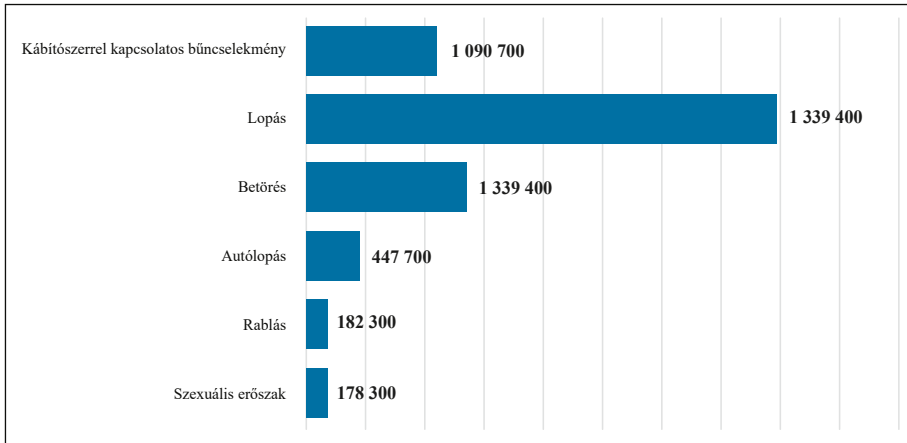

Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A hierarchikusan felépülő és klasszikusnak mondható szervezett bűnözői hálózatok leginkább felsővezetőkre, középvezetőkre és végrehajtókra voltak bonthatók. Ma már a struktúra teljes mértékben átalakult. A SOCTA által begyűjtött információk alapján a hierarchikus felépítés, azaz a vezetés és a végrehajtás is teljes mértékben apró és jól megtervezett, egyénenkénti feladatmegosztást és annak szervezését, koordinációját öleli fel. A hierarchikus felépítést három részre tagolhatjuk: vezetői kör, a hálózat munkáját segítők és a végrehajtók. A vezetők felső- és középvezetőkre bonthatók. A szervezet tevékenységének segítésére (például illegális jövedelem tisztára mosása, vagy az illegális jövedelem elfedése, elleplezése, átalakítása stb.) olyan személyeket használnak fel, akik az adott – egyébként legális – szakterület kiváló képviselői. A szervezetben pénzügyi és jogi tanácsadók dolgoznak, látnak el feladatokat. Ők azok, akik a szakértelmet szolgáltatják a bűnözőknek (például jogi képviselőt vagy akár a közjegyző közreműködése). Ehhez a körhöz soroljuk a brókereket is, akik közvetítői szerepet töltenek be a bűnözői hálózatok és a szolgáltatók között. Ehhez szorosan kapcsolódnak a szállítási, logisztikai és pénzmosásra szakosodott szolgáltatók, akik az áruk kitermelésében, kereskedelmében és az abból befolyó illegális jövedelem tisztára mosásában vesznek részt. Mindez nem működhetne a középvezetők irányítása alatt álló végrehajtók nélkül, akiknek a tevékenysége az okirathamisításban, valamint az orgazdaságban és az erőszakot alkalmazó, igazi végrehajtókba érhető tetten.

7. grafikon

Az Európai Unióban elkövetett bűncselekmények

Forrás: A grafikon a szerző saját szerkesztése a felhasznált EUROSTAT jelentése alapján.

A 7. számú grafikonon az Eurostat 2020-ban regisztrált bűncselekményeinek adatai láthatók (Eurostat, 2020). A bűncselekményeket aszerint választottam ki, hogy milyen mértékben illenek a szervezett bűnözés profiljába. Többek között erőszakos, vagyon elleni és a kábítószerrel kapcsolatos eljárásokat elemeztem. A betörésből, rablásból és lopásból származó dolgokat az orgazdai hálózatok könnyedén értékesítik, míg a szexuális erőszak a szexuális célú emberkereskedelemhez köthető. A kábítószer-kereskedelem pedig, mint ahogy azt a korábbiakban is láthattuk, a szervezett bűnözői csoportokhoz önállóan is köthető bűncselekmény. A legtöbb esetet (3 929 300 db) a lopás (maximum érték) bűncselekmény elkövetéséből regisztrálták, míg a legkevesebb a szexuális erőszak (178 300 db) bűncselekmény (minimum érték) megvalósítására esett. A középmezőnyben a betörés (1 339 400 db), valamint az önállóan is fémjelzett kábítószer-kereskedelem (1 090 700 db) helyezkedett el. A fentiekkel összefüggésben többek között megállapítható az is, hogy a vagyon elleni bűncselekmények és az orgazdaság összefüggéseiben magas jövedelmet ígér a bűnözői csoportoknak. E kérdéskörben igen magas számot képvisel a gépjárművek lopására szakosodott bűnözői csoportok tevékenysége (447 700 db) is. E statisztikai mutató megerősíti azt is, hogy a szervezett bűnözői körök tevékenysége a kábítószer-kereskedelemben a többi bűncselekményi körhöz képest miért esett vissza. E tekintetben a korreláció nemcsak a migrációs válság okozta emberkereskedelem iránti kereslet növekedésében, hanem a vagyon elleni

bűncselekmények és orgazdaság kapcsolatában, valamint a kábítószer-kereskedelemben való némi visszaesésben mutatkozik meg.

A szekunder elemzésből levont következtetések, valamint stratégiai javaslatok

A feltételezésemet igazolnom sikerült. Jól látható, hogy a 21. században a szervezett bűnözés jellege, csoportdinamizmusa és a hozzá kapcsolódó jellegzetes ségek megváltoztak. Álláspontom szerint egy eszközzel – mint például a (bűntető)jogi szabályozással vagy hatékonyabb bűnüldöző technikákkal stb. – ellene fellépni nem lehet. A jelentés is olyan „hidraként” tekint a szervezett bűnözésre, mint amelyiknek, ha levágják az egyik fejét, akkor kinő helyette másik három. (Gondoljunk csak a hierarchikus és stabil helyett annak instabil felépítésére.) Emeljük a büntetési tételt? Elegendő fenyegetést jelent-e ez, vagy arányban áll-e az az x év büntetési tétel azzal a milliárdos dollár- vagy euróbevételekkel, amelyeket az illegalitásból a legalitásba lehet emelni? Vagy nyomozunk éveket, miközben az illegális bevételt már rég tisztára mosták, és eljutunk x éven belül egy jogerős bíróság döntésig? Érdemes elgondolkozni azon, hogy az eddig, e kontextusban használt módszerek és eljárások mennyire és milyen mértékben voltak hatásosak, míg a szervezett bűnözés milyen mértékben terjedt el és okoz milliárdos nagyságrendben közbiztonsági és gazdasági gondot az adott államoknak.

A megoldást az én nézetemben teljes más és egy teljesen úttörő új mechanizmus jelenti. Ez pedig nem a pusztítás, a megtorlás vagy a bosszúállás intézménye, hanem a teljes ellehetetlenítés stratégiája. A jog vagy a bűnüldöző munka ennek csak részszeletét jelentheti, a teljes mechanizmusnak arra kell irányulnia, hogy a szervezett bűnözés alapjául szolgáló hálózatok teljesítményét redukáljuk, lenullázzuk, illetőleg működésképtelen helyzetet teremtsünk elő. Ehhez nem az szükségeltetik, hogy szabadságában korlátozzuk a végrehajtókat és vezetőket, hiszen mindenki pótolható, ha egy „don” kiesik jön helyére másik öt. A megoldás sokkal inkább abban érhető tetten, ha felszámoljuk például a laborokat és azokat a helyszíneket, ahol példának okáért az illegális kábítószeresek termesztése és előállítása zajlik. Bezárjuk azokat az ingatlanokat és üzleteket, amelyeket az orgazda hálózatok a különféle bűncselekményekből származó dolgok adás-vételére használnak. A pénzmosás megelőzése céljából sokkal szigorúbb feltételeket kell támasztani a pénz elhelyezésére szolgáló bankok tekintetében. Japán élen jár abban a gyakorlatban, hogy az országban működő jakuza szervezeteket, és az ilyen tetoválást viselő személyeket nyilvános helyekre – például

étterem – nem engedik be. A társadalom perifériára sodorja a bűnözői hálózatokat, marginalizálja őket. Az ellehetetlenítés közé sorolható még az olyan tevékenység is, amely több fronton történő harcra kényszeríti a szervezeteket: rivális hálózatokkal történő kooperáció. Az együttműködésekre vonatkozó szellemiségekkel és a szakterületeken elismert szakemberek vélekedéseivel szemben a mindennapi szakmai gyakorlat eltérő képet mutat a jelenség kezelésére, de a cél közös: a szervezett bűnözés megszüntetése.

Felhasznált irodalom

- Chamberlin, H. (1931). Some observations concerning organized crime. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 22(5), 652–670. <https://doi.org/10.2307/1134948>
- Disley, E., Irving, B., Hughes, W. & Patrui, B. (2012). *Evaluation of the implementation of the Europol Council Decision and of Europol's activities*. Rand Corporation.
- Domokos Cs. & Kecskés A. (2006). *A farkas*. Milvus Csoport. Madártani és Természetvédelmi Egyesület.
- EUROSTAT jelentés 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home> és https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
- Finckenauer, J. & Voronin, Y. (2001). *The Threat of Russian Organized Crime*. National Institute of Justice.
- Gurov, A (1995). *Krasnaya Mafiya*. Samotsvet Publishing House.
- Hágai Program (2005). A szabadság, a biztonság, és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióba. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52005XG0303\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52005XG0303(01))
- Hauck, P. & Peterke, S. (2010). Organized Crime and Gang Violence in national and international Law. *International Review of Red Cross*, 92(878), 407–436. <https://doi.org/10.1017/S181638311000038X>
- Kovács, I. (2017a). Is the prostitution a threat/danger to a country's (national) security? *National Security Review*, 5(1), 12–24.
- Kovács I. (2017b). Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. *Határrendészeti Tanulmányok*, 14(4), 1–84.
- Leeuw, E., Hox, J. & Dillman, D. (2008). *International Handbook of Survey Methodology*. Routledge.
- Maslow, A. (2013). *A Theory of Human Motivation*. Martino Fine Books.
- Morsink, J. (1999). *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting & Intent*. University of Pennsylvania Press. <https://doi.org/10.9783/9780812200416>
- Voronin, Y. (1998). *Criminology*. Academy of the Ministry of Internal Affairs.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Pablo Escobar In Forbes' Billionaire Issues*. <https://www.forbes.com/pictures/55fc338e-e4b0ffa7afe4d31b/pablo-escobar-in-forbes-b/?sh=1ba0212f220f>

URL2: *Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA)*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/socta-report>

Alkalmazott jogszabályok

2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről

Amszterdami Szerződés - Az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és egyes kapcsolódó aktusok módosításáról

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Maastrichti Szerződés

Szerződés az Európai Alkotmány létrehozásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kovács I. (2023). A nemzetközi szervezett bűnözés statisztika elemzése a SOCTA és Eurostat rendszerekben. *Belügyi Szemle*, 71(5), 849–866. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.6>

A nem pénzügyi szolgáltatók a pénzmosás elleni intézményrendszerben

Designated non-financial businesses and professions in the anti-money laundering framework

Nagy Zoltán

szakértő
Nemzeti Adó- és Vámhivatal,
Központi Irányítás,
Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda
nagy.zoltan_2@nav.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány röviden áttekinti a nem pénzügyi szolgáltatók szerepét a pénzmosás elleni intézményrendszerben, bemutatva azok különböző típusait, az általuk nyújtott szolgáltatásokban pénzmosási szempontból rejtőző főbb kockázatokat. Emellett kitér a szolgáltatók pénzügyi információs egység felé megnyilvánuló bejelentési hajlandóságára, illetve bemutatja a felmerülő kockázatok csökkentésének lehetőségeit.

Módszertan: A tanulmány elkészítésekor a releváns nemzetközi szakirodalom, ajánlások és európai uniós, valamint magyar jogszabályok kerültek áttekintésre. A tanulmányhoz felhasználásra kerültek a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda rendelkezésére álló statisztikai adatok is. A Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda adatbázisából származó adatok vagy a szolgáltatók által tett adatszolgáltatásokon alapulnak (például eKSZNY, bejelentések száma), vagy a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda által lefolytatott eljárásokon, melyek részben automatikusan, informatikai rendszer által kerülnek legyűjtésre, részben manuális feldolgozás által. A manuálisan bekerülő adatok visszaellenőrzésre kerülnek az adatok pontossága érdekében. Így megállapítható, hogy a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda adatbázisaiból származó információk jellemzően megbízhatók. A tanulmány leíró statisztikai módszert alkalmaz.

Megállapítások: Megállapítható, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók számottevő pénzmosási kockázatnak vannak kitéve, amely jelentős sérülékenységet okoz

a pénzmosás elleni intézményrendszerben nemcsak Magyarországon, hanem az EU-ban és világszerte is. A hiányosságok többek között rendkívül alacsony bejelentési hajlandóságot eredményeznek. Ezen sérülékenységeket felismerve az irányadó nemzetközi szervezetek és az EU is a nem pénzügyi szolgáltatók szigorúbb felügyeletét és a felügyeleti szervek közötti koordinációt szorgalmazza, amely a közeljövőben változást hozhat a területen, és csökkentheti a szektor pénzmosási kitétségét.

Érték: A tanulmány több évre visszamenőleg tekint át statisztikai adatokat, melyeket párhuzamba állít a jelenlegi pénzmosás elleni intézményrendszerben tapasztalható, nem pénzügyi szolgáltatókkal összefüggő trendekkel, illetve ráirányítja a figyelmet egy pénzmosási szempontból viszonylag elhanyagolt szektorra.

Kulcsszavak: pénzmosás, nem pénzügyi szolgáltató, bejelentés, pénzügyi információs egység

Abstract

Aim: The study briefly sums up the position of the designated non-financial businesses and professions (DNFBPs) within the anti-money laundering framework while describing the main risks associated with these type of service providers. The study covers the willingness of the DNFBPs to file suspicious activity reports (SARs) to the financial intelligence unit and tries to assess potential solutions to mitigate money-laundering related risks.

Methodology: The study examines the relevant international literature, guidances, the legal acts of the European Union and Hungary. The study also uses statistical data available to the Hungarian Financial Intelligence Unit. The statistical data originating from the database of the Hungarian Financial Intelligence Unit are based on either data submitted by the obliged entities (e.g. electronic register of designated persons, submitted of SARs) or based on data recorded by the Hungarian Financial Intelligence Unit on the conducted procedures. The datasets are partially recorded automatically by the IT infrastructure and partially recorded manually. The manually recorded datasets are checked again to ensure accuracy of the data. Hence, the data originating from the database of the Hungarian Financial Intelligence Unit can be deemed reliable. The study uses descriptive statistical methodology.

Findings: It can be established that designated non-financial businesses and professions face considerable money laundering risk that causes a substantial vulnerability in the anti-money laundering framework not only in Hungary, but in the EU and worldwide. The deficiencies among others cause an exceptionally low willingness to submit suspicious activity reports. Recognizing the vulnerabilities, the relevant international organizations and the EU urges actions that lead to

tighter supervision on non-financial businesses and professions and closer cooperation between the supervising authorities. These actions aim to reduce the money laundering risks posed by the sector.

Value: The study examines several years' statistical data and compares them to the actual trends prevalent in the field of non-financial businesses and professions and draws attention to a sector overlooked in the aspect of money laundering risks.

Keywords: money laundering, non-financial businesses and professions, suspicious activity report, financial intelligence unit

Bevezetés

A nem pénzügyi szolgáltatók fontos szerepet töltenek be a pénzmosás elleni globális küzdelemben. A pénzmosás elleni nemzeti jogszabályok és az európai uniós szabályozás hatálya alá vonja a nem pénzügyi szolgáltatókat (angol nyelvű kifejezéssel *designated non-financial businesses and professions – DNFBPs*), amelyek így bejelentést kötelesek tenni a letelepedésük szerinti ország pénzügyi információk egységéhez, pénzmosásra, terrorizmus finanszírozására vagy dolog büntetendő cselekményből való származására utaló adat, tény, körülmény felmerülése¹ esetén. Ugyanakkor megállapítható, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók bejelentési hajlandósága meglehetősen alacsony a pénzügyi szektorhoz viszonyítva. A tanulmány kísérletet tesz az alacsony bejelentési hajlandóság mögött meghúzódó okok feltárására, illetve bemutatja a bejelentési hajlandóság növelésének – és így a hatékonyabb pénzmosás elleni fellépés fokozásának – lehetséges eszközeit.

A tanulmány elsősorban a magyar szabályozásra épít, azonban ahol szükséges, megemlíti azokat a nemzetközi standardokat és jogszabályokat, amelyekből a magyar szabályozás merít.

A nem pénzügyi szolgáltatók

Nemzetközi viszonylatban a pénzmosás elleni intézményrendszerre meghatározó befolyást gyakorló Financial Action Task Force² (a továbbiakban: FATF)

1 A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (Pmt.) 30. § (1) bekezdése és 34. § (1) bekezdése.

2 A Pénzügyi Akciócsoport (Financial Action Task Force, FATF) a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi standardjait meghatározó kormányközi szervezet.

ajánlása³ alapján nem pénzügyi szolgáltató kategóriába tartoznak a szerencsejáték-szervezők, ingatlanügynökök, nemesfém- és drágakő-kereskedők, ügyvédek, közjegyzők, a független jogi szolgáltatást nyújtók, a könyvelők, a bizalmi vagy kezelési szolgáltatást végzők, illetve azon szolgáltatók, amelyek gazdasági társaságok részére azok létesítéséhez, működtetéséhez vagy vezetéséhez szükséges szolgáltatásokat nyújtanak. A felsorolás az Európai Unió pénzmosás elleni irányelvében⁴ is visszaköszön, illetve a magyar szabályozásban is tetten érhető.

Az említett EU-s irányelv hatálya azon árukereskedőkre is kiterjed, amelyek legalább 10 000 euró összegű készpénzfizetést teljesítenek vagy kapnak (a magyar szabályozás szerint ez az értékhatár hárommillió forint).

Bejelentési kötelezettség

A nem pénzügyi szolgáltatókat tehát bejelentési kötelezettség terheli, amelynek elmulasztása akár bűncselekménynek is minősülhet.⁵ Természetesen – főszabály szerint – bűncselekményt természetes személy tud elkövetni, így ebben a körben a szolgáltató vezető tisztségviselőjének vagy alkalmazottjának felelőssége merülhet fel. A szolgáltatóval mint jogi személlyel szemben pedig közigazgatási, felügyeleti szankciók alkalmazhatók.

A bejelentési kötelezettség ugyanakkor szubjektív. A szolgáltatóknak kockázatalapú megközelítést kell alkalmazniuk, amelyben segítségükre lehetnek a felügyeletet ellátó szervek ajánlásai, a szolgáltatók részére elérhető nemzeti kockázatértékelés (National Risk Assessment – NRA), illetve a nemzetközi szervezetek ajánlásai.

A kockázati szint – annak szubjektivitása miatt – szolgáltatónként eltérő lehet, hiszen egy kétfős adótanácsadó vagy ügyvédi iroda mást tekinthet kockázatosnak, mint egy nemzetközi háttérrel működő, 30 munkatárssal dolgozó tanácsadó iroda. A kockázatalapú megközelítés ugyanakkor nem vezethet ahhoz, hogy bizonyos indikátorokat (ügynevezett piros zászlókat – red flag) a szolgáltató ne azonosítson, vagy azokat ne kellő súllyal vegye figyelembe, és ezért ne tegyen bejelentést. Különös tekintettel arra, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók túlnyomó többsége (például adótanácsadó, ügyvéd, könyvelő) jelentős szakmai

3 International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation – the FATF Recommendations.

4 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről.

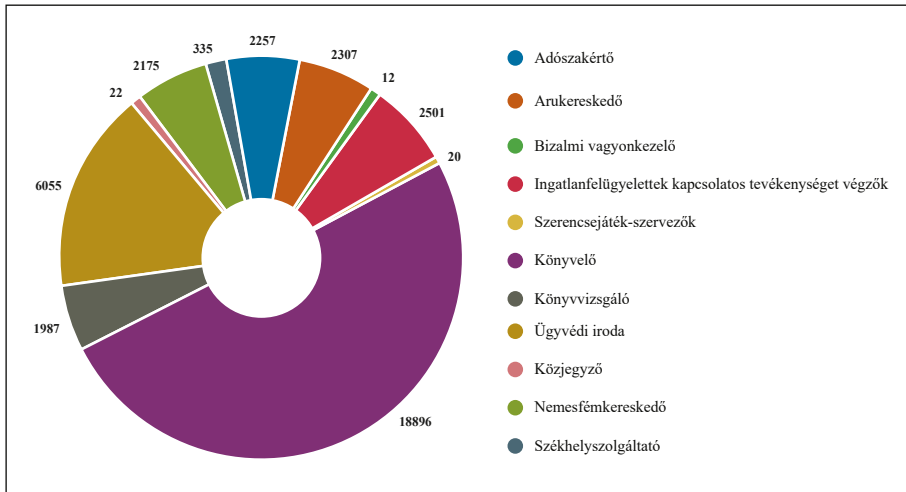
5 A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 401. §.

tudással rendelkezik, így tőlük magasabb fokú körültekintés várható el.

Megállapítható ugyanakkor, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók számukhoz viszonyítva alacsony számú bejelentést tesznek.

1. számú ábra

A nem pénzügyi szolgáltatók megoszlása Magyarországon 2021-ben⁶

Forrás: EKSZNY⁷ adatbázis, Magyar Ügyvédi kamara nyilvános nyilvántartása alapján az ábrát a szerző készítette.

Látható, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók több mint felét a könyvelők teszik ki 52%-kal, a második legnagyobb csoport 17%-kal az ügyvédi irodák, amelyeknek értelemszerűen több ügyvéd a tagja, számuk 11 773 főre tehető (URL1). Ezek a számok Ausztriával való összehasonlításban is magasnak mondhatók, hiszen a mintegy kilencmilliós országban mindössze 11 052 könyvelő, adótanácsadó és 6605 ügyvéd tevékenykedett 2020. december 31-én (URL2).

Számarányukhoz képest a nem pénzügyi szolgáltatók meglehetősen alacsony számú bejelentést tettek 2021-ben. Összehasonlításképp: a bankok ugyanebben az évben 11 467 bejelentést küldtek be.⁸

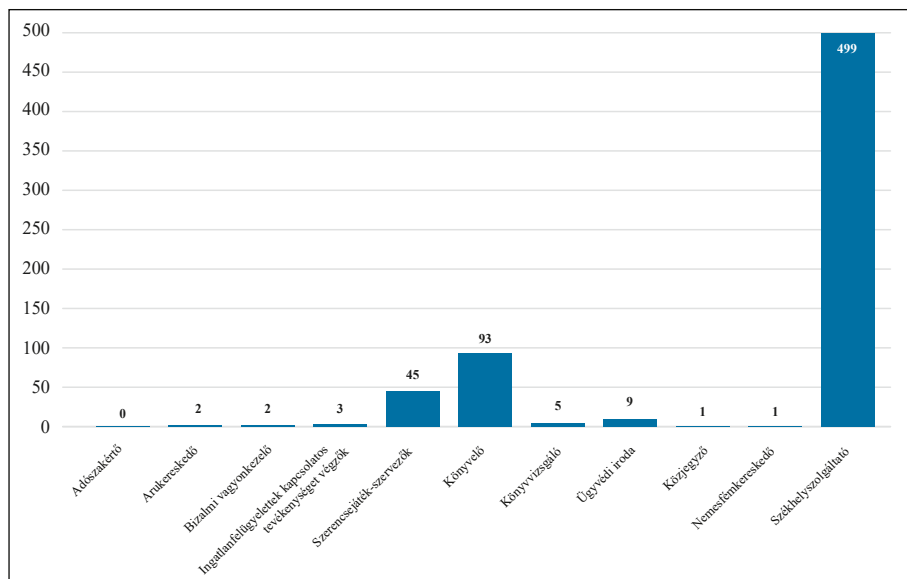
6 A közjegyzőkre vonatkozó számadat az eKSZNY-ben található adatokból került kiszűrésre, tekintettel arra, hogy a Magyar Országos Közjegyzői Kamara erről nyilvánosan nem tett közzé adatot. A közjegyzői irodák jellemzően nem jelentettek be kijelölt személyt a PEI-hez, ezzel magyarázható az alacsony számadat.

7 Elektronikus Kijelölt Személy Nyilvántartás.

8 A pénzügyi információs egység adatbázisa alapján

2. számú ábra

A nem pénzügyi szolgáltatók által 2021-ben tett bejelentések száma

Forrás: A pénzügyi információs egység adatbázisa, az ábrát a szerző készítette.

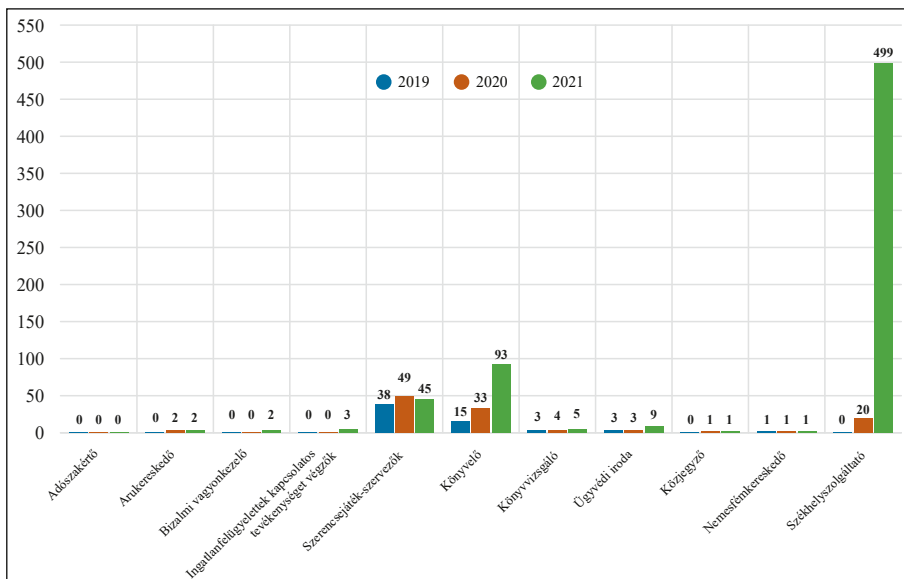
Látható, hogy a szolgáltatók száma nem áll arányban az általuk tett bejelentések mennyiségével. A bejelentések túlnyomó többsége a székhelyszolgáltatóktól és a könyvelőktől érkezett. Ezekről a bejelentésekről általánosságban elmondható, hogy abban az esetben kerültek beküldésre, ha a szolgáltató már nem tudta a kapcsolatot felvenni ügyfelével, az nem volt elérhető, esetleg a szolgáltatónak fizetendő díjak megfizetésével maradt el. Érdekes, hogy az árukereskedőként tett két bejelentés ugyanattól a szolgáltatótól származott.

Az összes, nem pénzügyi szolgáltatótól származó bejelentések száma 2021-ben 660 volt, amely az összes bejelentés⁹ 3,98%-a. Egy évvel korábban mindössze 113 bejelentés érkezett a nem pénzügyi szektortól, így egy pozitív tendencia látható, amely szerint a bejelentések száma – legalábbis egyes szolgáltatók esetén – emelkedést mutat.

9 Beleszámítva a belföldi és külföldi megkereséseket, valamint a külföldi tájékoztatásokat.

3. számú ábra

Bejelentések évenkénti megoszlása

Forrás: A pénzügyi információs egység adatbázisa, az ábrát a szerző készítette.

A fenti ábrához szükséges hozzáfűzni, hogy a székhelyszolgáltatók 2020. január 1-jével kerültek a Pmt. hatálya alá, így korábban őket bejelentési kötelezettség nem terhelte. Ennek ellenére egy alacsony bejelentésszámot produkáló 2020-as év után 2021-ben már a legtöbb bejelentést benyújtó nem pénzügyi szolgáltatóvá váltak. Megállapítható, hogy a könyvelők esetében stabil növekedés látható, 2021-re csaknem megtriplázódott a benyújtott bejelentések száma az egy évvel korábbihoz képest. A szerencsejáték-szervezőktől érkező bejelentések száma viszonylag stabilnak mondható évenkénti megoszlásban, azonban így is 50 alatt marad.

A többi szolgáltató esetében azonban nagyon alacsony bejelentésszámok láthatók, amelyek számottevő emelkedése a jelenlegi tendencia mellett nem várható.

Bejelentési hajlandóság hiányának lehetséges okai

Bizalmi viszony

A nem pénzügyi szolgáltatók jelentős része speciális bizalmi viszonyba kerül ügyfelével, tekintettel arra, hogy az ügyfél különböző – üzleti, adó, bank stb. –

titkait „bízza rá” a szolgáltatóra. Ezen titkok nyilvánosságra kerülése anyagi és akár erkölcsi károkat is okozhatnak az ügyfélnek. Emiatt a bizalmi viszony megléte sok esetben alapfeltétele az üzleti kapcsolat létrejöttének. A Budapesti Ügyvédi Kamara így fogalmaz honlapján: *„Az ügyvédi munka egyik legfontosabb pillére az ügyfelekhez fűződő bizalmi viszony kialakítása, fenntartása. Ennek elérése érdekében az ügyvéd felelősséggel tartozik az ügyfelek személyes adatainak védelméért, illetve a tudomására jutott ügyvédi titkokat köteles megőrizni.”* (URL3). Magyarországon az ügyvédi irodák nem közvetlenül tesznek bejelentést a pénzügyi információs egységhez, hanem azt a területi kamarának küldik meg, amely továbbítja a hatóságnak. Ez a kétlépcsős közvetett kommunikáció egyrészt lassítja a bejelentési folyamatot, másrészt hátráltatja a pénzügyi információs egység és a bejelentő közötti, esetlegesen szükséges kommunikációt. Számos esetben a bejelentésből nem állapítható meg, hogy ki volt a bejelentő, ami pedig fontos információval szolgálna a pénzügyi információs egység részére.

Az ügyvédek mellett ugyanakkor a bizalmi elem tetten érhető más szolgáltatók esetén is. Konkrét példák említése nélkül: több könyvelő iroda hirdeti magát kiemelve a bizalmasságot, a diszkréciót. Kiemelt szerepet élvez a bizalom az adótanácsadók, adószakértők tekintetében is. Nemcsak azért, mert az ügyfél „bízik abban”, hogy a szolgáltatótól nem kerülnek ki a titkai, hanem a megvásárolt szolgáltatásért jelentősebb értéket kap vissza, jellemzően adómegettakarítás vagy az adóbírságok elkerülésének formájában. Az Adótanácsadók Egyesülete szerint *„Az Adótanácsadó az ügyfelével kialakult bizalmi viszony keretei között ügyfelének érdekeit szem előtt tartva törekedjék arra, hogy a hivatalos eljárások ügyfelére nézve minél kedvezőbben fejeződjenek be.”* (URL4).

Az adótanácsadó, adószakértő adott esetben az adóhatóság előtt is képviseli ügyfelét, adó- és banktitkait megismerve a Pmt. azonban ilyen esetben sem mentesíti a bejelentési kötelezettség alól a szolgáltatót. Ilyen mentesítésre a legjobb példa az ügyvédek és kamarai jogtanácsosok esetén található a törvényben,¹⁰ amely mentesíti a szolgáltatót a bejelentési kötelezettség alól, amennyiben a bejelentés alapjául szolgáló adat, tény, körülmény büntetőeljárásban történő védelem, illetve bíróság előtti képviselet ellátása során vagy azzal összefüggésben jut tudomására.

A bizalmi vagyongazdálkodók már nevükben is megtalálható a „bizalom” szó, így ez alapvetőnek tekinthető. Ezen jogviszonyoknál ugyanis a vagyonrendelő nem „csak” különböző titkait, hanem vagyont ruházza át – legalábbis a magyar szabályozás szerint – a választott vagyongazdálkodóra, amely egyértelműen egy magasabb szintű bizalmat követel meg.

10 Pmt. 73. § (3) bekezdés.

Kevésbé játszik jelentős szerepet a bizalom az árukereskedők, ingatlanforgalmazó és -közvetítők, szerencsejáték-szervezők, közjegyzők, nemesfém-kereskedők és székhelyszolgáltatók esetén. Ennek ellenére azt láthatjuk, hogy a szolgáltatók túlnyomó többségénél is alacsony a bejelentési hajlandóság.

Az, hogy a szolgáltatók ügyfeleik tevékenységeit pénzmosás szempontból (is) figyelemmel kísérik, szükség esetén bizonyos ügyfélátvilágítási tevékenységeket végeznek el, vagy adott esetben bejelentést tesznek, a bizalmi viszonyt átalakíthatja, alááshatja (Ayling & Grabosky, 2006), és potenciálisan elidegenítheti az ügyfelet a szolgáltatótól (Zavoli & King, 2021), amely természetesen pénzügyi veszteséget okozhat annak.

Megállapítható tehát, hogy az alacsony bejelentési hajlandóság nem vezethető vissza kizárólag a szolgáltató és ügyfele bizalmi viszonyára, azonban fontos szerepet játszik.

Az alacsony bejelentési hajlandóság fakadhat még a jelentős piaci versenyből is. A szolgáltató ugyanis tarthat attól, hogy ügyfelét elveszti (Norton, 2018), az egyszerűen egy másik versenytárs szolgáltatásait veszi igénybe, ha ő bejelentést tesz. Emiatt a PEI tapasztalatai szerint az üzleti kapcsolat megszüntetésére is rendkívül ritkán kerül sor a nem pénzügyi szolgáltatók esetében. A bejelentések jellemzően akkor születnek, amikor az ügyfélkapcsolat már megszűnt.

Felügyelet

A nem pénzügyi szolgáltatók felügyelete nem központosított, tehát nincs egy kijelölt hatóság, mint például a pénzügyi szolgáltatók esetében a Magyar Nemzeti Bank (MNB), amely valamennyi nem pénzügyi szolgáltatót felügyelné.

A közjegyzők, ügyvédek és könyvvizsgálók esetében a területi vagy központi kamarák látják el a felügyeletet. Az árukereskedők, kulturális javakkal kereskedők és nemesfém-kereskedők felett Budapest Főváros Kormányhivatala, míg az adószakértők, könyvelők, ingatlanügylettel kapcsolatos tevékenységet végzők és székhelyszolgáltatók esetén a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda (a továbbiakban: PEI) látja el ezt a funkciót. A bizalmi vagyongazdálkodók felett a Magyar Nemzeti Bank, míg a szerencsejáték-szervezők felett a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága gyakorolja a felügyeleti jogokat.

Látható tehát, hogy a különféle szolgáltatók felügyeletét számos különböző szervezet és hatóság végzi. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy felügyeleti eljárásaik, alkalmazott eszközeik, adott esetben a szankciók nem lesznek egységesek.

További nehézséget okoz, ha egyes szolgáltatók felügyeletét olyan szervezetek végzik, amelyek egyben érdekképviselői funkciót is ellátnak. Ilyenek az ügyvédek és közjegyzők esetében a területi kamarák, illetve a könyvvizsgálók tekintetében az országos kamara. A kamarák egyik fontos funkciója tagjainak érdekképviselése, így felmerül a kérdés, hogy mennyire lehet hatékony a felügyelet, amely egyszerre érdekképviselői funkciókat is ellát.

Egyes felügyeleti szerveknél bevett gyakorlat, hogy honlapjukon közzéteszik a lefolytatott felügyeleti eljárások eredményét, akár anonimizált formában, akár beazonosítható módon. Ezt egyébként a Pmt. 71. §-a kötelezővé teszi. A határozatok vagy legalább a hiányosságok ismertetése és az alkalmazott intézkedések közzététele generális prevencióként hat.

Az elérhető adatokból ugyanakkor az látszik, hogy a generális prevenció a szektorban nem érvényesül jelentősen, inkább az adott szolgáltató tekintetében lefolytatott eljárás, alkalmazott szankció eredményez tudatosabb pénzmosás elleni fellépést a szolgáltatók szintjén. A Pmt. hatálya alá 2020. január 1-jével bekerült székhelyszolgáltatókkal szemben a PEI 2020-ban négy helyszíni és 217 kérdőíves, míg 2021-ben 32 helyszíni és 318 kérdőíves ellenőrzést folytatott le. A magas ellenőrzésszám gyorsan emelkedő bejelentésszámban nyilvánult meg.

A könyvelőkkel szemben lefolytatott ellenőrzések számát tekintve ([URL5](#)) 2020-ban négy helyszíni és 36 kérdőíves ellenőrzés, míg 2021-ben 20 helyszíni és 146 kérdőíves ellenőrzés valósult meg. Az emelkedő ellenőrzési számok a könyvelők esetében is magasabb bejelentési hajlandóságot eredményeztek. Ugyanakkor, ha az adószakértőkkel szemben 2020-ban lefolytatott hat kérdőíves és 2021-ben három helyszíni és 14 kérdőíves ellenőrzést vizsgáljuk, megállapítható, hogy az ellenőrzések száma – habár számuk emelkedett – nem érte el azt a szintet, hogy az adószakértők tekintetében emelkedést okozzon a bejelentési hajlandóságban.

A felügyeleti szervezetek ugyanakkor erőforrás problémákkal is szembesülhetnek. A mintegy 36 ezer szolgáltató felügyeleti ellenőrzése nyilvánvalóan hatalmas kapacitásokat igényelne, amelyek egyik felügyeleti szervnél sem állnak rendelkezésre. Így a felügyeleti szervezetek egyetlen lehetősége a kockázatalapú kiválasztás bizonyos szempontok alapján. Szolgáltatótípusonként különböző szempontok szolgálhatnak az ellenőrzésre történő kiválasztáshoz. A PEI felügyeleti területe például figyelembe veszi az elektronikus Kijelölt Személy Nyilvántartás adatait, felhasználja a NAV adatvagyonát (például e-számla rendszer) és nyilvánosan elérhető adatokat az ellenőrzésre kiválasztáshoz. További ellenőrzések elrendeléséhez vezethet a pénzügyi információs egység tájékoztatása, amelyet bármely érintett felügyeleti szervnek megküldhet.

A felügyeleti szervezetek részére az FATF 2021 márciusában adott ki egy útmutatót ([FATF, 2021](#)) a kockázatalapú megközelítés alkalmazásáról, amely segítséget

nyújthat a felügyeleti szerveknek a megfelelő stratégia megalkotásában, a legjelentősebb kockázatok kiszűrésében és összességében a hatékonyabb felügyeleti tevékenység ellátásában. A PEI az útmutató alapján átdolgozta a teljes felügyeleti ellenőrzési és kiválasztási struktúráját, illetve az alkalmazott eljárásokat is átalakította.

A PEI felügyeleti szervének tapasztalatai alapján a szolgáltatók pénzmosás elleni rendszerrel kapcsolatos alacsony tudatossága is problémát okoz. Számos szolgáltató ugyanis – a több mint 15 éves szabályozás ellenére – nincs tisztában kötelezettségeivel. A PEI felügyeleti szerve által folytatott ellenőrzések tapasztalatai szerint 2021-ben az ellenőrzött szolgáltatók esetében 178 esetben nem került megküldésre a kijelölt személyre vonatkozó tájékoztatás. Az ellenőrzött szolgáltatók közül 35 szolgáltató egyáltalán nem rendelkezett belső szabályzattal, míg 214 esetben nem a hatályos jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő (hiányos, régi) belső szabályzat volt fellelhető.

Több oka lehet annak, hogy a szolgáltató nem teljesíti még a minimumkövetelményeket sem (kijelölt személy bejelentése, belső szabályzat). Az egyik, hogy nem tud a követelményekről, a másik, hogy tud, azonban a szolgáltató szándékosan nem kíván erőforrástallokálni. Tudatos oktatással, képzéssel (például kreditrendszerbe integrált képzésekkel, folyamatos figyelemfelhívással) lehetne javítani az első kategórián. Az utóbb említett szolgáltatók esetében viszont csak a felügyelet által indított eljárások speciális és generális preventív eszközeitől lehet javulást várni.

Kockázatok

Egy tanulmány szerint (Bussmann & Vockrodt, 2016) az összes bűncselekményből származó vagyon 20–30%-a nem pénzügyi szolgáltatókon keresztül kerül tisztára mosásra. A leggyakoribb probléma a tényleges tulajdonos beazonosításának hiánya vagy hibás beazonosítása. A nem pénzügyi szolgáltatók pénzmosási szempontból történő kitétségét növeli, hogy egyes szolgáltatók felügyeletét önigazgatási szervezetek látják el (lásd kamarák), amelyek az általuk felügyelt szolgáltatóktól fogadják a bejelentéseket, és ezeket továbbítják a pénzügyi információs egységnek. Azonban az a tény, hogy az önigazgatási szervezetek rendkívül alacsony számú bejelentést tesznek, arra enged következtetni, hogy a pénzmosásra utaló adat, tény, körülmény nem kerül azonosításra.¹¹

11 Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities {SWD(2019) 650 final} 2.1.3. pont.

Egy, a Basel Institute on Governance által végzett friss kutatás (URL6) szerint a nem pénzügyi szolgáltatók alulteljesítenek a pénzügyi szolgáltatókhoz viszonyítva a pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem területén. A nemzetközi és nemzeti normák és hatóságok jellemzően nagyobb figyelmet fordítottak a klasszikus pénzügyi intézményekre. Ugyanakkor nincs feltétlenül szükség pénzügyi intézmények szolgáltatásait igénybe venni, hiszen ingatlanok megvásárlásával, nemesfémek, műalkotások és nagyértékű használati cikkek vételével is rétegezhető a bűncselekményből származó vagyon. A kutatás három fő sérülékenységet azonosított: a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni szabályok, kötelezettségek nem kellő szintű ismerete, a szabályok hiányos alkalmazása, illetve a szolgáltatók gyenge felügyelete. Magyarország a bázei intézet 10-es skáláján a középmezőnyben végzett, 5,04 ponttal (URL6).

A nem pénzügyi szolgáltatók a náluk felhalmozott jelentős szakértelem miatt is kockázatot rejtnek. Egy adótanácsadókból, könyvelőkből és ügyvédekből álló csoport olyan bonyolult cégstruktúrákat, átutalási láncolatokat tud létrehozni legálisnak látszó ügyleteknek álcázva, azokat megfelelően szerkesztett dokumentumokkal alátámasztva, amelyek a felderítő szervek és nyomozó hatóságok részére rendkívüli kihívást jelentenek. Amennyiben a szolgáltatók összehangolják tevékenységüket, még nehezebbé válik felderítésük. Az ilyen, szakértőkből álló, pénzmosásra szakosodott csoportokat, szolgáltatókat nevezi a szakirodalom professzionális pénzmosóknak (professional money launderers – PML). Kiterjedtsége szerint megkülönböztethetők pénzmosó szervezetek, illetve a több szervezetről álló hálózatok (FATF-Report, 2018).

Az ilyen, pénzmosásra szakosodott szolgáltatók, illetve személyek természetesen szándékosan vesznek részt a pénzmosásban, valamint segítik annak elkövetését. A professzionális pénzmosók tisztában vannak azzal, hogy az érintett összegek bűncselekmény elkövetéséből származnak, ugyanakkor a pontos alapcselekménnyel (például kábítószer-kereskedelem, embercsempészés) nincsenek feltétlenül tisztában, és nem is vesznek részt az alapcselekmény elkövetésében.

Tevékenységük során szándékosan eltitkolják ügyfeleik valós kilétét, nem végeznek ügyfélátvilágítást.

Természetesen egy szolgáltató úgy is részt vehet pénzmosásban, hogy tudata nem fogja át azt, hogy az érintett összegek bűncselekmény elkövetéséből származnak. Egyszerűen csak hiányos a szolgáltató pénzmosás megelőzése területén szerzett tudása, vagy nem fordít elegendő figyelmet az ügyfél átvilágítására (például gazdasági társaságok esetén a tényleges tulajdonos személyének kilétére). Nagyobb ügyfélállománnyal rendelkező szolgáltatók esetén előfordul, hogy az ügyfelek kiszolgálásával foglalkozó alkalmazottak nem képesek a pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló indikátorokat azonosítani, vagy a szolgáltatónál nincs megfelelő szűrőrendszer kialakítva.

A felügyeletnek azokra a szolgáltatókra kell összpontosítaniuk, amelyek nem szándékosan vesznek részt pénzmosásban, hanem amelyeknél – a fent említettek miatt – gondatlanságból valósul meg pénzmosás, vagy annak emiatt rendkívül magas a kockázata. A szándékos bűnelkövetőkkel szembeni fellépés elsősorban a pénzügyi információs egységek és a nyomozó hatóságok feladata. Ugyanakkor, ha a felügyeletet ellátó szerv olyan szisztematikus problémákat, hiányosságokat tapasztal, amelyek szándékos bűnelkövetést feltételeznek, a pénzügyi információs egység értesítése mellett akár feljelentést is tehetnek pénzmosás bűncselekmény elkövetése miatt.

Nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelők

Anélkül, hogy a bizalmi vagyonkezelésre mint jogviszonyra részletesen kitérnék, speciális jellegük miatt szükséges szót ejteni a pénzmosás elleni rendszerben való elhelyezkedésükről.

A nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelők ugyanis különböznek a többi nem pénzügyi szolgáltatótól több szempontból is. Felettük nem gyakorol semmilyen hatóság, szervezet prudenciális kontrollt. Az MNB feladatköre kizárólag arra terjed ki, hogy – jogszabályban rögzített feltételek fennállása esetén – nyilván tartásba vegye a vagyonkezelőt és a kezelt vagyont. A nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelések esetén nem ritka, hogy a vagyonrendelő, valamint a vagyonkezelő és a kedvezményezett azonos személyi körből kerül ki vagy ugyanaz a személy.

A Pmt.-ben meghatározott feladatokat – mint az ügyfélátvilágítás, monitoring – magának a nem üzletszerű vagyonkezelőnek kellene ellátnia, amely nyilvánvalóan ellentmondásos. A vagyonkezelő ugyanis nem fogja önmagát bejelenteni a pénzügyi információs egységnek, hogy pénzmosás gyanús tranzakciókat hajtott végre. Ezen felül a pénzügyi információs egység, ha információt szeretne szerezni egy nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelésben lévő vagyonról, a vagyonkezelőt keresheti meg, például az összeg forrására vonatkozóan. Így viszont a Pmt.-ben foglalt felfedés tilalma¹² egyszerűen elenyészik, hiszen adott esetben egybe esik a vagyonkezelő és vagyonrendelő személye. Ezen lehetőségeket egyre inkább kihasználni látszanak a jelentősebb vagyonnal rendelkező magánszemélyek, illetve a tapasztalatok szerint egyes adótanácsadó cégek és ügyvédi irodák is „termékként” próbálják értékesíteni a nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelést. Ez akkor jelenthet problémát a szolgáltatóknak, ha nem tudják

12 Pmt. 54. §.

(vagy akarják) ellenőrizni a vagyonrendelő vagyonának forrását, és a vagyon adott esetben bűncselekményből származik. Amint láthattuk az adótanácsadók és ügyvédek nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelés esetén sem tesznek bejelentést.

További kockázatot rejt a vagyon forrásának eltitkolása, amely sok esetben célja lehet a nem üzletszerű bizalmi vagyonkezelési jogviszony létrehozásának. Előfordulhat ugyanis, hogy a rendelt vagyon bűncselekmény elkövetéséből származik, és annak bizalmi vagyonkezelésbe adásával a vagyon elválna a vagyonrendelőtől, és adott esetben új tulajdonoshoz, a vagyonkezelőhöz kerül, aki nem végzi el a vagyon forrására irányuló vizsgálatot. A bizalmi vagyonkezelésbe adás tehát megnehezíti a vagyon forrásának feltérképezését.

A bizalmi vagyonkezelésbe adott vagyon felértékelése is visszaélésre adhat lehetőséget, ugyanis vagyoni értékű jog, vagy akár kriptoeszköz is vagyonkezelésbe helyezhető. A bizalmi vagyonkezelésbe adott követelés, know-how, vagy NFT (non-fungible token) valós értékének megállapítása jelentős nehézségekbe ütközhet. Az ilyen, értékkel bíró vagyonelemek értékesítése esetén tehát rendkívül nehéz megállapítani, hogy annak mennyi a valós piaci értéke, így esetleg nem történt-e túlteljesítés az adott vagyonelemért cserébe. Ez lehetőséget nyújt jelentős összegek látszólag legális mozgatására, mindezt egy prudenciális felügyelet nélküli bizalmi vagyonkezelés keretében, amelynek alapvető ismérve a „névtelenség”.

Kockázatok csökkentése

Felügyelet

Ahogy láthattuk, a felügyeleti szervek fontos szerepet játszanak a pénzmosás elleni küzdelemben. Azonban többségük alacsony kapacitással dolgozik a felügyelt szolgáltatók számához viszonyítva, továbbá számos felügyeleti szerv esetében érdekkonfliktus áll fenn (lásd kamarák). Jelentős hiányosság az egységes fellépés hiánya, amely jelentős sérülékenységeket okoz a pénzmosás elleni intézményrendszerben. Egyes felügyeleti szervek gyakorlatilag nem látják el funkciójukat, amely – többek között – a rendkívül alacsony bejelentésszámban nyilvánul meg.

Bizonyos felügyeleti szerveknek tehát hatékonyabb működési mechanizmusra kell átállniuk, több erőforrást kell allokálniuk a helyszíni ellenőrzésekre, illetve hiányosságok feltárása esetén arányos, de visszatartó erejű szankciókat kell alkalmazniuk. Ehhez elengedhetetlen a felügyeleti szervek, a nyomozó hatóságok, a pénzügyi információs egység és adott esetben a jogalkotó közötti kommunikáció, koordináció.¹³

13 FATF Recommendations Related to DNFBPs on Anti Money Laundering Assessment Normah Omar and Haslinn Hajudin – Journal of Economics, Business and Management.

A felügyeleti eljárások egységesítése is kívánatos, ugyanis például egy budapesti ügyvédnek és egy vidéki ügyvédnek is hasonló szabályok szerint kell eljárnia, így, ha két különböző területi szerv is folytatja le az eljárást, az eljárásnak és az esetlegesen alkalmazott szankcióknak közelíteniük kell egymáshoz.

Emellett a „jó gyakorlatokat” az egyes felügyeleti szervezeteknek kívánatos lenne megosztaniuk egymással, így többek között azt, hogy hogyan alkalmazzák a kockázatalapú megközelítést, milyen jellemzők alapján választanak ki egyes szolgáltatókat ellenőrzésre, milyen szankciókat alkalmaznak, történik-e utóellenőrzés.

Az öngazgatási szervezeteknek is be kell látniuk, hogy a szándékosan vagy akár csak gondatlanságból pénzmosásban, terrorizmus finanszírozásában részt vevő szolgáltatók kiszűrése szakmai érdek.

Oktatás

Több szolgáltató esetén látható volt, hogy öngazgatási szervezetek látják el a felügyeletet. Ezekben az esetekben adott az infrastruktúra a szükséges oktatások, tájékoztatók megtartására, amelyek, ha csekély mértékben is, de növelhetik a szolgáltatók pénzmosással szembeni fellépésének tudatosságát. Azon szolgáltatók esetén, ahol nem öngazgatási szervezet látja el a felügyeletet, az önszerveződő szakszervezetek, kreditpontos oktatásokra szakosodó cégek kiváló lehetőséget biztosítanak a szükséges tudás megszerzésére. Ugyanakkor azt is fontos kiemelni, hogy a felügyeleti szervek oktatási tevékenysége akkor éri el a célját, ha az oktatás során közvetített ismeretek a felügyeleti ellenőrzések során is visszaköszönnék.

AMLA

A felmerülő kockázatok csökkentésére természetesen egyes tagállamok is hozhatnak intézkedéseket, azonban az egységes európai uniós fellépés sikeresebb lehet.

Az Európai Unió is felismerte a különböző szolgáltatók pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás szempontú kitétségét. Részből emiatt jön létre európai uniós hatóságként az Anti-Money Laundering Authority (AMLA). Feladata elsősorban a felügyeleti eljárások koordinálása és harmonizációja lesz amellett, hogy egyes szolgáltatótípusokat közvetlen felügyelete alá vonnak. Az Európai Bizottság hatásvizsgálati jelentése szerint három fő problémát próbál megoldani az új hatóság felállításával (URL7):

- egyértelmű és következetes szabályok hiánya,
- a felügyelet következetlensége a belső piacon,
- pénzügyi információs egységek közötti koordináció és információcsere elégtelensége.

Az új uniós hatóság hatékonyabb fellépést eredményezhet a pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem területén, és konkrét, szolgáltatókra vonatkozó változásokat hoz. A hatásvizsgálat fokozott felügyeletet és magasabb szintű tudatosságot remél a kis-, közép- és mikrovállalkozások szintjén is, amely szükségyszerűen magasabb bejelentésszámot eredményez.

Összegzés

Látható volt, hogy a nem pénzügyi szolgáltatók jelenleg számottevő sérülékenységet jelentenek a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemben. Számos szolgáltató szándékosan vagy gondatlanul vesz részt vagy segíti a jogtalan cselekményeket, miközben tevékenységük meglehetősen látens a nem egyéges felügyeleti fellépés miatt, amely további sérülékenységeket okoz. A jövőben változást hozhat a felügyeleti szervek hatékonyabb fellépése, illetve az Európai Unió új, pénzmosás elleni hatóságának létrehozása, amelynek a gyakorlatban is megjelenő tevékenységére jelenleg még nem lehet következtetni.

Felhasznált irodalom

-
- Ayling, J. & Grabosky, P. (2006). Policing by Command: Enhancing Law Enforcement Capacity through Coercion. *Law and Policy*, 28(4), 420–443. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9930.2006.00233.x>
- Bussmann, K.-D. & Vockrodt, M. (2016). Geldwäsche-Compliance im Nicht-Finanzsektor. *Ergebnisse aus einer Dunkelfeldstudie*, 138(5), 138–143.
- FATF (2021). *Risk-based Supervision*. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Recommendations. <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>
- FATF Report (2018). *Professional Money Laundering*. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/MethodsandTrends/Professional-money-laundering.html>
- Norton, D. S. (2018). Suspicion of money laundering reporting obligations: Auditor compliance, or sceptical failure to engage? *Critical Perspectives on Accounting*, 50(1), 56–66. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2017.09.003>

- Omar, M. (2015). Recommendations Related to DNFBPs on Anti Money Laundering Assessment Normah Omar and Haslinn Hajudin. *Journal of Economics, Business and Management*, 3(2), 154–160. <https://doi.org/10.7763/JOEBM.2015.V3.173>
- Zavoli, I. & King, C. (2021). The Challenges of Implementing Anti-Money Laundering Regulation: An Empirical Analysis. *The Modern Law Review*, 84(4), 740–741. <https://doi.org/10.1111/1468-2230.12628>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: Országos Ügyvédkereső. <https://magyarugyvedikamara.hu/html/nyilvanos-kereso/>
- URL2: National Risk Assessment of money laundering and terrorist financing. <https://www.bmf.gv.at/dam/jcr:19c18523-a864-4e9b-97ef-bc30b4d705ca/National%20Risk%20Assessment%202021.pdf>
- URL3: Az ügyvéd feladatai. <http://www.bpugyvedikamara.hu/az-on-ugyvedje/az-ugyved-feladatai/>
- URL4: Etikai szabályzat. <https://www.adokamara.hu/etikai+szabalyzat.html>
- URL5: Felügyeleti szakterület által végrehajtott hatósági ellenőrzések 2020-2021. <https://peinav.gov.hu/hatosagi-ellenorzesek/felugyeleti-szakterulet-atal-vegrehajtott-hatosagi-ellenorzesek-2020-2021>
- URL6: Ranking money laundering and terrorist of inancing risks around the world. https://index.baselgovernance.org/api/uploads/Basel_AML_Index_2021_FINAL_5a8093cbb3.pdf
- URL7: Bizottsági szolgálati munkadokumentum a hatásvizsgálati jelentés vezetői összefoglalója. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10289-2021-ADD-3/hu/pdf>

Alkalmazott jogszabályok

2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról
- 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv
- 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Nagy Z. (2023). A nem pénzügyi szolgáltatók a pénzmosás elleni intézményrendszerben. *Belügyi Szemle*, 71(5), 867–883. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.7>

Pénzmosás mint negatív gazdasági tényező az Európai Unióban

Money laundering as a negative economic factor in the European Union

Zéman Zoltán

Prof. Dr. egyetemi tanár
Neumann János Egyetem
zeman.zoltan@uni-neumann.hu

Hegedűs Mihály

Dr. PhD, főiskolai tanár
Tomori Pál Főiskola
hegedus@hkaudit.hu

Absztrakt

Cél: A pénzmosási módszerek közül kiemelkednek a virtuális módszerek, amelyek a tradicionális pénzmosási módszerekkel szemben dinamikusabb és kevésbé nyomon követhető módszereknek tekinthetők. Korunk egyik nagy kihívását a fejlődő kibertérben történő pénzmosási tevékenység jelenti. A pénzmosási módszerek dinamikus fejlődése és a kibertérben való jelentőségük miatt a nemzetgazdaságra gyakorolt befolyásoló hatásuk is erőteljes. Tanulmányunk elsődleges célja feltárni a pénzmosás elleni védekezés európai uniós és magyarországi jogszabályi hátterét, valamint annak védekezésben betöltött hatékonyságát.

Módszertan: A szerzők a pénzmosással kapcsolatos releváns nemzetközi és magyar szakirodalmak szisztematikus áttekintését végezték el. A szakirodalmi feltárás után a pénzmosás elleni védekezés legfőbb eszközeként a jogi szabályozása vizsgálatára került sor. Azonosításra kerültek olyan szabályozási hiányosságok, amelyek a jövőbeni jogi szabályozások alapját képezhetik.

Megállapítások: A kutatás eredményeként összefoglalható, hogy az Európai Unióban és Magyarországon hatályos jogszabályok nem állnak készen az internetes pénzmosási módszerek szabályozására, a szabályozások és törvénykezések egy lépéssel mindig le vannak maradva a virtuális módszerekkel elkövetett pénzmosással szemben. A pénzmosás elleni hatékony védekezés érdekében, a jogszabályi háttér változtatása és a monitoringozási tevékenységek fejlesztése kiemelten jelentős feladatoknak tekinthetők.

Érték: Magyarországon és az Európai Unió területén a büntetőjogi eszközök kevésnek bizonyulnak a pénzmosás elleni küzdelemben, legfőképp az interneten

történő bűncselekményekkel szemben. Az Európai Unió, illetve Magyarország szabályozásai és egyes javaslatai sem nyújtanak megoldást a virtuális valutából eredő potenciális kockázatok és kiskapuk többségére, ezért szükséges egyértelműbbé tenni a virtuális valuták pontos jogi státuszát. A tanulmány rávilágít a jelenlegi jogszabályi helyzet hiányosságaira, valamint ez a kezdeményezés felhívja a figyelmet arra a jelenlegi helyzetre, hogy bizonyos virtuális-valuta-szolgáltatók működési engedélyt kapjanak, amihez a pénzmosás elleni szabályok betartása is szükséges, így az e-pénz, illetve a különböző fizetési szolgáltatások is szigorúbb ellenőrzés alá kerülhetnének. A szerzők áttekintik a pénzmosás folyamatát, nemzetközi kitekintést tesznek a leggyakrabban alkalmazott pénzmosási módszerek körére, valamint ismertetik a virtuális pénzmosás jelentőségét és a lehetséges védekezési módszereket.

Kulcsszavak: pénzmosás, pénzmosási módszerek, e-pénz, pénzmosás elleni védekezés

Abstract

Aim: Among the money laundering methods, virtual methods stood out, which can be considered more dynamic and less traceable than traditional money laundering methods. One of the great challenges of our time is money laundering in the developing cyberspace. Due to the dynamic development of money laundering methods and their importance in cyberspace, their influence on the national economy is also significant. The primary goal of the study is to explore the European Union and Hungarian legislative background of anti-money laundering, as well as its effectiveness in defense.

Methodology: The Authors carried out a systematic review of the relevant international and Hungarian literature related to money laundering. After the literature review, as the main tool of protection against money laundering, the legal regulation was examined. Regulatory deficiencies have been identified that may form the basis of future legal regulations.

Findings: As a result of the research, it can be summarized that the legislation in force in the European Union and Hungary is not ready to regulate Internet money laundering methods, regulations and legislation are always one step behind money laundering committed by virtual methods. In order to effectively defend against money laundering, changing the legal background and developing monitoring activities are considered particularly important tasks.

Value: In Hungary and the territory of the European Union, the criminal law tools prove to be few in the fight against money laundering, especially against crimes committed on the Internet. The regulations and some proposals of the European

Union and Hungary do not provide a solution to the majority of potential risks and loopholes arising from virtual currencies. Therefore, it is necessary to clarify the exact legal status of virtual currencies. The study highlights the shortcomings of the current legal situation, and this initiative draws attention to the current situation of certain virtual currency service providers receiving an operating license, which also requires compliance with anti-money laundering rules, so that e-money and various payment services are also stricter they could come under control. The Authors review the process of money laundering, provide an international perspective on the most frequently used money laundering methods, and explain the importance of virtual money laundering and possible defense methods.

Keywords: money laundering, money laundering methods, e-money, anti-money laundering

Bevezetés

A pénzmosás szó lehetséges eredetét tekintve Al Capone-tól származik, aki törvénytelen úton beszerzett bevételeit mosodák fenntartásával leplezte (Robinson, 1996). Azonban a pénzmosás meghatározására több fogalom is létezik. A leggyakrabban alkalmazott meghatározás szerint a piszkos pénz illegális eredetűnek eltitkolásának folyamata, valamint annak legitimnek és érvényesnek való integrálása a gazdasági rendszerekbe (Le-Khac, Markos, O'Neill, Brabazon & Kechadi, 2009). Egy másik definíció szerint a pénzmosás a bűncselekményekből vagy illegális tevékenységekből származó pénzeszközök megtisztításának folyamataként definiálható (Soltani et al., 2016; Salehi, Ghazanfari & Fathian, 2017). Suresh, Reddy & Sweta (2016) szerint a pénzmosás az elszámolhatatlan pénz elszámolható pénzzé alakításának folyamataként definiálható. A definíciókból is látható, hogy a pénzmosás kulcsfontosságú láncszem az illegális tevékenységekből, szervezett bűnözésből származó pénzek legalissá tételében. A bűnözők a pénzügyi rendszerekben, a nemzetközi kereskedelemben vagy más módon pénzmosással próbálják a nemzetközi pénzügyi rendszerekbe integrálni az illegális tevékenység által megszerzett bevételeiket (Hendriyetty & Grewal, 2017). A pénzmosás más néven tehát az a folyamat, amely a bűncselekményből származó jövedelmet tiszta, legális javakká alakítja. Az illegálisan megszerzett pénzt jellemzően a bankok vagy törvényes vállalkozások bevonásával tisztítják meg. A pénzmosás, ami napjainkban nemzetközi üzletnek is tekinthető, célja, hogy a hatóságok az illegálisan megszerzett bevételt ne tudják megkülönböztetni

a legális forrásokból származó bevételektől. A pénzmosási folyamatoknak közös tulajdonságai közé tartozik az, hogy a pénz nem rendelkezik állandó formával, eljárásuk nem vagy nehezen nyomozható le, a tulajdonosához pedig nem kapcsolható (Zéman, Lukács & Túróczi, 2015). Magyarországon az követ el pénzmosást, aki „*más által elkövetett büntetendő cselekményből származó pénz vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró okiratot, értékpapírt megszerez, megőriz, kezel, gazdasági tevékenységeken keresztül legalizál, tisztára mos (átalakít, felhasznál, átruház, pénzügyi tevékenységet végez vele, vagy meghiúsít egy büntetőeljárást), eredetét, fellelhető helyét eltitkolja vagy elleplezi, miközben tudott annak eredetéről*” (Zéman, Lukács & Túróczi, 2015).

A legtöbb ország jogi rendszere a pénzmosást önálló bűncselekménynek tekinti, ugyanakkor az általában csak járulékos jellegű (Boister, 2012). A pénzmosás járulékos jellege abból adódik, hogy szükség van egy alaphűncselekményre, amelyből az illegális pénz származik (Keesoony, 2016). Gyakran összefügg olyan alaphűncselekményekkel, mint például a prostitúció (mely keretein belül embereket kényszerítenek bele ebbe az üzletbe), terrorizmus (az ehhez szükséges fegyvereket is ebből a pénzből tudják beszerezni) és a csempészés is (Varga, 2016). Továbbá napjainkban ez a gyakorlat már az interneten a virágkorát éli, ahol még nehezebb tetten érni a bűncselekmény lebonyolítását (Davies, 2020). A pénzmosás megítélése tehát kettősé válik, egyszerre függ az alaphűncselekménytől, de ugyanakkor jogi értelemben független és önálló bűncselekményként tekinthető (Boister, 2012). Az alaphűncselekménnyel társítva a pénzmosás erős hatást gyakorolhat egy ország gazdaságára, mivel támogatja a bűnözés és a korrupció finanszírozását, és ennek következtében kevésbé teszi vonzóvá az országot a külföldi befektetők számára (Schott, 2006).

Az emberi történelem minden szakaszára jellemző a korrupció, amelynek napjainkban egyik eszköze a pénzmosás. Így ez a gyakorlat évtizedek óta okoz problémát Magyarországon és az Európai Unióban, amely ellen különböző módokon próbálnak küzdeni. Tudományos dolgozatunk célja tehát ezen küzdelem bemutatása.

A pénzmosás folyamata

Ahhoz, hogy megértsük a pénzmosást, az ezzel összeköthető bűncselekményeket és ezek büntetéseit Magyarországon, és az ellentétet, mely megjelenik a magyar és az EU által elfogadott rendeletekben, elsőként át kell látnunk ennek folyamatát. A legjobban elterjedt amerikai, úgynevezett három fázis modell, a következő lépésekre bontja a folyamatot: elhelyezés, rétegzés, integrálás. A pénzmosásnak

azonban nem feltétlen kell ezeken a stádiumokon végighaladnia (Gál, 2007), ezekről a fázisokról klasszikus esetekben beszélhetünk.

A bűnöző számára a legveszélyesebb és egyaránt a legrövidebb része a pénzmosásnak az elhelyezés szakasza. Azért is nevezhetik így bizonyos körökben, mivel ilyenkor áll fenn leginkább annak a kockázata, hogy rajta kapják ezen illegális tevékenységen. Az elkövetők a lebukás veszélye miatt gyakran használnak strómant. A stróman egy büntetlen előéletű személy, aki közvetítőként vesz részt a folyamatban, általa történik a pénz befizetése, méghozzá úgy, hogy az *„elhelyezett betétek nagysága ne haladja meg az azonosítási kötelezettség alsó határát”* (Varga, 2016), azaz ez a folyamat strukturálva zajlik. Így bár a bűnöző megtarthatja anonimitását, ügyelnie kell arra, hogy megfelelő embert bízson meg a feladattal. Mivelhogy tény, hogy a stróman szolgáltatait rendszeresen megfizetik, előfordulhat az is, hogy a közvetítő nem teljesíti az üzlet rá eső részét, és ellopja a rábízott összeget. A pénz tisztára mosása is ebben a stádiumban következik be: gyakran fedővállalkozások, másnéven fedőnévül használt társaságok (ezek lehetnek éttermek vagy bármilyen nagy pénzforgalommal rendelkező cég) nevére zajlik a tranzakció, így törvényessé tudják tenni az illegálisan beszerzett pénzt. Ez megsegíti a pénz külföldre való vándorlását is, minthogy úgy tüntetik fel, mintha legális úton szerzett összeg lenne (Gál, 2007). Megjegyzendő, hogy a pénzmosás nyomainak eltüntetése során három különböző társaságról, vállalkozásról beszélhetünk; ezek a látszat-, fantom- és fedőnévül szolgáló társaság. Ezek között a különbség az, hogy a látszattársaság mérsékelt mennyiségű tőkével rendelkezik, s míg hivatalosan be van jegyezve, nem tart fent elhatalmasodó munkai tevékenységet; a fantomtársaságnak csak a neve létezik, más cselekvést nem tesz; a fedőnévül szolgáló társaság pedig, ahogy az már korábban olvasható volt, végez legális munkát is, de inkább arra szolgál, hogy leplezze a pénzmosást (Zéman, Lukács & Túróczi, 2015). A másik módszere a tisztára mosásnak a műtárgyak vagy bármilyen nagyobb összegbe kerülő tárgyak megvétele.

A következő fázis a rétegzés, más néven bújtatás. Ekkor lesz az illegális összegekből legális. Lényege, hogy a bűncselekmények során megszerzett pénzt különböző tranzakciók során elválasztják a bűnözőtől. Ezt kétféleképpen tudják megtenni: átutalás során vagy különböző pénzügyi eszközzel alakítással (ilyen például a részvény is) (Varga, 2016). Ezek a tranzakciók gyakran több országon át zajlanak, mellyel megnehezítik a bűnüldözési szervezetek munkáját, és időt is nyernek maguknak a pénzmosásra utaló jelek teljes felszámolására (Gál, 2007).

Az integrálás az utolsó szakasz, amikor az illegálisan megszerzett pénzt már nehezen vagy teljesen lehetetlen szétválasztani a legálistól; így már törvényesen feltűntethető (a korábban leírt lépések miatt), utána adót is fizetnek (a teljes

biztonság érdekében), és legális magyarázattal lehet szolgálni az új bevételről (Schott, 2006).

Az elmúlt években a legtöbb tanulmány a pénzmosás területén arra fókuszált, hogy megállapítsa azokat a legfőbb törvényeket, szabályozási módszereket és eljárásokat, amelyek szabályozzák a pénzmosást. A tanulmányok kis része foglalkozik a pénzmosás mértékével, az illegális pénz mennyiségének meghatározásával. Számos matematikai-statisztikai modell létezik azon pénzösszegek megbecslésére, amelyek pénzmosás által kerülnek a gazdaságba. Ám a tanulmányoknak csak csekély része foglalkozik azon legfőbb eszközökkel, amelyek a pénzmosást megtestesítik. Teichmann (2017) kutatásában kiválóan rámutat és összegzi, hogy az általa vizsgálatba bevont hivatalnokok a vizsgálatot megelőző három évben mely pénzmosási módszereket találtak, s azok milyen gyakran fordultak elő. A kutatás összecszerűen nem tartalmazta a pénzmosási módszerek gyakoriságát, ezáltal a jelentőségek vizsgálata még a kutatók jövőbeli feladata.

1. számú táblázat

Pénzmosási módszerek gyakorisága

Módszer	Gyakoriság				
	0	1–5	6–10	11–20	20<
Arany	71,6	25,5	2,1	0,7	0
Ékszer	87,1	12,1	0	0	0,7
Nyers gyémánt	79,1	19,4	1,4	0	0
Régiség	84,7	13,9	1,4	0	0
Festmény	73,2	25,4	0,7	0,7	0
Ingatlan	65,7	30	2,9	1,4	0
Tanácsadó vállalkozás	52,9	34,3	7,1	3,6	2,1
Egyesületek és felvásárlások	83,3	15,2	0,7	0	0,7
Dubai bank	59,7	26,9	8,2	2,2	3
Letéti dobozok, széfek	80,5	15,8	1,5	1,5	0,8
Kézpénzről készpénzre	87,3	9	2,2	0,7	0,7
Valutaváltó, valutaváltás	77,8	17	3,7	0	1,5

Forrás: Teichmann (2017).

Teichmann (2017) tanulmány kiválóan rávilágít arra a tényre is, hogy számos esetben a hivatalnokok ismerik a módszereket és az eszközöket, viszont a jogrendszer és a különböző szabályozások számos esetben gátló tényezőként jelennek meg a hatékony fellépéssel szemben.

A számos pénzmosási módszer mellett a pénzmosás folyamatának feltárását tovább nehezíti az országok közötti tranzakciók megléte is, amely tőkeáramlás meggátolja a pénz eredetének nyomon követhetőségét. A pénzmosás problémájának hangsúlyosságára 1998-ban hívta fel a figyelmet a Nemzetközi Valutaalap (IMF) igazgatója, aki a mosott pénz mennyiségét a globális bruttó hazai termék (GDP) 2–5%-ára becsülte (Nazri, Zolkaflil & Omar, 2019). Ugyanakkor a pénzmosásból származó bevételkiesés mértékének mérése összetett feladat, amelyet számos nézőpont befolyásol. Mivel komplex feladat meghatározni azt, hogy a pénzmosás mértéke egy nemzetgazdaságban vagy globálisan milyen mértékű, ezért nem létezik egy általános érvényű modell, amely alapján pontosan meg lehetne határozni annak mértékét a különböző szinteken. Az egyik legismertebb modell Walker (1999) matematikai modellje, amelynek becslése szerint az összeg a világ GDP-jének körülbelül 6,5%-át teszi ki, amely becslés meghaladja az IMF becslését. Masciandaro & Barone (2008) tanulmánya szerint, amely a bűnpiacon bevételek és a pénzmosási tevékenységek közötti összefüggés multiplikatív modelljét alkalmazta, a pénzmosás értéke eléri a világ GDP-jének 2,7%-át. A felsorolt módszerek által kalkulált adatokból is látható, hogy a pénzmosás globális mértékének meghatározása nem egyértelmű, amelynek elsődleges oka a rendelkezésre álló adatok és a számítási módszerek különbözősége. Nemzetközi szinten a leggyakrabban alkalmazott megközelítések a pénzmosás mérésére az alábbiak:

- Forró pénz módszere: a pénzintézetek által rövid időtávú tőkeexportként használt tőkekiáramlást veszi figyelembe (Cuddington, 1986).
- Reziduális megközelítés: a tőkekiáramlás ebben az esetben a bruttó tőkebeáramlás és a folyó fizetési mérleg hiányának összegeként kalkulálható, figyelembe véve a hivatalos devizatartalékok növekedését, amely csökkenőleg hat (Colaco et al., 1985).
- Kereskedelmi téves számlázás: ez a megközelítés az export és import tevékenység alulszámlázás, illetve túlszámlázás mérésére fókuszál (Zdanowicz, 2009).
- Illegális pénzáramlás: ezt a módszert elsősorban a fejlődő országokból érkező illegális pénzáramlások meghatározására használták. A módszer a Global Financial Integrity (GFI) tanulmányokban került publikálásra. A megközelítés a kereskedelmi téves árazási módszer és a maradék vagy forrópénz módszer kombinációjaként épül fel (Hendriyetty & Grewal, 2017).

Pénzmosás az interneten

Modern világunkban a már ódivatúnak számító módszerek mellett megjelentek a kibertérben történő pénzmosás gyakorlatai is. A bűnözők lépést tartottak a rohamosan fejlődő világgal, így újabb és újabb módszerekkel állnak elő, míg a hatósági szervek egy lépéssel mindig mögöttük kullognak. A Clearnet (Barratt, 2015) valójában csak az internetnek nevezett jéghegy csúcsa, az alatta található deep weben és a legtöbb internetező számára ismeretlen dark weben a mindenkori rendfenntartó szervek részben eszköztelennek bizonyulnak a kiberbűnözéssel szemben.

Kristin Finklea 2017-es kutatása fényt derített arra, hogy a dark weben történő kábítószer- és fegyver-feketepiac, illetve az emberkereskedelem az Amerikai Egyesült Államokban és a világ számos országában (ideértve az Európai Unió országait is) leegyszerűsítették a pénzmosás körülményeit. Ez azért lehetséges, mivel a dark web működésének köszönhetően a felhasználók képesek teljesen anonim módon tevékenykedni és rendkívül nehéz őket lenyomozni (Finklea, 2017). A kriptovaluták (akár a bitcoin és napjainkban az NFT-k) kiskapukat nyitottak a pénzügyi rendszerekben, mivel ezek ellenőrzése nagyon bonyolult az elavult szabályozások miatt, és csak napjainkban, nagyon lassan születnek az ehhez megfelelő törvények (Finklea, 2017).

Az Egyesült Királyságban végzett kutatások alapján szinte felmérhetetlen, hogy pontosan hányan követnek el pénzmosással kapcsolatos bűncselekményeket a dark weben, illetve azt is lehetetlen megjósolni, hogy milyen gyorsan születnek új módszerek az egyes droggkartelek és egyéb szervezett bűnözői csoportok körében (Davies, 2020). Davies (2020) kutatásai alapján kijelenthető, hogy a jól szervezett bűnbandák és a maffia jobb ütemben tartja a lépést a folyamatosan fejlődő kibervilággal, mint az egyes államok, amely részben annak köszönhető, hogy egy szervezetben akár több kiváló hacker is dolgozhat (Davies, 2020). Ezzel még egyszerűbbé téve az adóparadicsomok által nyújtott lehetőségek kihasználását is.

Pénzmosás elleni védekezés

A hatóságok óvatosságra intik a vállalkozókat és figyelmeztetik arra őket, hogy tartsák be a három alapszabályt: „*Ismerd meg a cégedet*”, „*Ismerd meg az ügyfeledet*” és „*Ismerd meg a kollégádat*” (Lentner & Zéman, 2017). Ezen szabályok segítségével a vállalkozó megismerheti saját cégének működését, megértheti ügyfelei helyzetét, és ez segíthet neki felismerni a gyanús folyamatokat, eldöntheti, mennyire súlyos helyzetről van szó, és mérlegelni tudja következő lépését.

Az „*Ismerd meg a cégedet*” szabály logikusnak tűnhet mindenki számára, hiszen idővel és tapasztalattal minden vállalkozó átláthatja és megértheti, hogy hogyan zajlik egy legális cég működése. Így könnyebb azt is felismernie, ha valamilyen körülmény, adat eltér a normálistól.

Mielőtt a vállalkozó üzleti kapcsolatra lépne ügyfelével, érdemes minél több információt megszereznie újdonsült ügyfeléről (erre emlékezteti a következő alapszabály, „*Ismerd meg az ügyfeledet*”). Célszerű a vállalkozónak megismernie, hogy kik a tényleges tulajdonosok (akiket a vállalkozónak javasolt szemmel tartani), milyen átalakulásokon mehet át ügyfelének vállalkozása, és mérlegelni kell azt is, hogy ez a kapcsolat számára rejtene-e bármilyen veszélyt, esetleg kockázatná saját pozícióját, cégét. Az üzletre lépés előtt ajánlott egy ideje ismerni a másik felet, így biztosra menni, hogy nem keveredhettek pénzmosás gyanújába.

A fentebb ismertetett szabályok betartása kiváltképp fontos, mivel, ha a vállalkozó ezektől eltekint, könnyebben törhetik át a rendszerüket; ezért is különösen lényeges a jól képzett munkaerő („*Ismerd meg a kollégádat*”), akik kiszűrhetik a gyanús körülményeket, és akik a pénzmosás ellen hozott törvény szerint eljárva rögzítik az ügyfél adatait, melyek hitelességéről az azonosítás során meggyőződött. Felmerülhet a kérdés, mi minősülhet „gyanús tényezőnek”. Ezek lehetnek például irracionális pénzügyi döntések, ismeretlen emberekkel folytatott tranzakciók a megfelelő papírmunka nélkül, kisebb bankokba történő befizetések, abszurd mennyiségű bevételek jóval kisebb kiadások nélkül vagy esetleg hamis okmányok, papírok használata egy tranzakció során (Lentner & Zéman, 2017). De lehet az is ilyen jel, hogyha az ügyfél megtagadja az ügyfélátvilágítási intézkedést, fiktív árbevételt illető papírokat bocsát ki (olyan bevétel, mely háttérben hiányzik a teljesítmény), túlszámlázást követ el, más látja el az ügyfél feladatait vagy akár olyan külföldi kölcsönökkel rendelkezik, melyeket nem siet viszonzni és a fizető személy se hívja fel erre figyelmét (Zéman, Lukács & Túróczi, 2015). Ezek jelentése szükséges, halaszthatatlan és természetes. Fontos megjegyezni, hogy a büntetőjog nem feljelentésre, hanem bejelentésre kötelez;¹ kettő között a különbség az, hogy feljelentés során büntetőeljárást kíván elindítani a feljelentő a gyanús személlyel szemben, míg a bejelentés csak annyit tesz, hogy a gyanús adatokat a megfelelő formában el kell juttatnia a hatóságokhoz (Gál, 2007). A bejelentés egyike azoknak a módszereknek, mely indítványozhatja a büntetőeljárás megkezdését; a másik két lehetőség erre az elkövető ön- vagy más személy feljelentése, akár hivatalból

1 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve. Az Európai Unió Hivatalos Lapja. 2015. május 20. IV. fejezet, I. szakasz, 33. cikk.

is (Gál, 2007). A bejelentés – melynek tartalmaznia kell a szolgáltató adatait, a pénzmosás gyanúját keltő adatot és az ezt bizonyító dokumentumokat (URL1) – elmulasztása a vállalkozónak is árthat és komoly következményeket vonhat maga után. Sőt, a magyar Büntető Törvénykönyv (Btk.) még egy külön erre vonatkozó szabályzatot is tartalmaz: aki nem tesz eleget a bejelentési kötelezettségnek, két év börtönbüntetés is sújthatja. Ellenben megjegyzendő, hogy ez a büntetés súlyosabb is lehet (három év szabadságvesztés), ha egy hivatalos személy, akár a Btk. 459. § (1) 28. pont által definiált tisztségviselője követi el, és ha ez az érték nagy (ötvenmillió–ötszázmillió forint) vagy ezt meghaladó (ötszázmillió forint feletti összeg). Gondatlanságra vagy arra, hogy nem voltunk tudatában a pénzmosási folyamatoknak bíróság előtt fölösleges hivatkozni, mivel a Btk. 400. § jogalkotója szerint alapos körütekintéssel és figyelemmel észrevehető ez a tevékenység, így ő is felelősségre vonható, mivelhogy a pénzmosás gondatlan változatát követte el (URL1). Azonban a törvény kimondja, hogy aki gondatlanságból követte el a pénzmosást büntetlen marad abban az esetben, ha önként tesz feljelentést, és a büntettet még nem, vagy csak egy részét fedezték fel a hatóságok.

Néhány személynek, akiket másnéven szolgáltatóknak nevezünk, különösen oda kell figyelnie a pénzmosásra utalható jelekre; az, aki „*pénzügyi, árutőzsdei szolgáltatást végez, önkéntes kölcsönös biztosítópénztárként működik, ügyvédi, közjegyzői tevékenységet végez, esetleg bizalmi vagyongazdálkodási tevékenységgel foglalkozik*” (URL1). Kötelezettségeiket az Európai Parlament 2015. május 20-án elfogadott 2015/849-es irányelv tisztázta és erősítette meg. E szerint a szolgáltatóknak „*rendelkezniük kell egy belső pénzmosási szabályzattal, ki kell jelölniük egy kapcsolattartót, melynek személyéről a törvényben megjelölt hatóságot értesítenie kell, át kell vizsgítaniuk az ügyfelüket, folyamatosan figyelemmel kell kísérniük és pénzmosásra utaló jelek előfordulásának alapos gyanúja esetén bejelentést kell tenniük az illetékes hatóság felé*” (Lentner & Zéman, 2017).

Dr. Gál István László tett néhány javaslatot arra, hogyan kellene eredményesebbé tenni a Magyarországon folyó pénzmosás elleni harcot. Az egyik ilyen javaslata a pénznyomás nyomozását tenné hatékonyabbá. Véleménye szerint a felvetett feljelentési kötelezettség nem jelente megoldást, mivel rengeteg állampolgár (legyen szó átlagemberről vagy hivatalnokról) még csak a pénzmosás rendes definícióját sem ismerheti a bűncselekmény Btk.-ban való változékonysága miatt. Azonban jó reményeket fűz ahhoz, hogy a bejelentés szigorítása miatt megfontoltabb, jobb minőségű bejelentések fognak majd érkezni, és megszűnnek azon bejelentések, melyek félelemből, néhány esetben pedig hozzá nem értésből születtek. Emellett azt is megemlíti, hogy a szigorítás miatt

nemcsak minőségi, hanem mennyiségi változást is fog majd hozni, mivelhogy az új szabályozás számottevően kibővítette a bejelentésre kötelezettek körét is. Továbbá azt gondolja kihangsúlyozni, hogy a hatóságoknak a pénzmosó szálalat kellene felderíteniük, ami, bár tudja, hogy nem lenne könnyű feladat, azt is hangsúlyozza, hogy az ügyészségnek, mint legnagyobb hozzáértéssel rendelkező félnek, vezető szerepet kellene betöltenie. Arra a következtetésre jutott, hogy megyéenként csupán pár száz bűncselekménynél kéne hatásosabbá tenni a pénzmosás szálalának keresését (Gál, 2007).

Második javaslatával a felderítési arány statisztikáját reméli megjavítani. Úgy gondolja, hogy át kellene csoportosítanunk azon bűncselekményeket is, melyek csak egy kicsit, de akkor is statisztikailag összekapcsolhatók a pénzmosással; ilyen például a bűnpártolás, és az orgazdaság. Magyarországnak kedvező lenne ez az átcsoportosítás, mivel így jobb statisztikát tudna mutatni más tagállamoknak. Bár ezen cselekedetek különböznek a pénzmosástól, az új rendelet miatt már nem olyan egyszerű elhatárolni a hármat egymástól; számára az egyetlen tényező, mely elkülönítheti őket, a büntetési tétel. Azt is hozzá kell tenni, hogy célszerű lenne ezen bűncselekmények gyanújában pénzmosásra is nyomozást kezdeményezni (Gál, 2007).

Harc „eszközei” a pénzmosás ellen

1987-ben a kétszintű bankrendszer felváltotta a korábbi, elavult egyszintűt, mely megnyitotta a magyar kapukat a pénzmosás előtt, mivelhogy korábban az elavult rendszer és a forint konvertibilitásának tökéletlensége miatt erre nem volt lehetőség. A rendszerváltozás után azonban felütötte fejét a pénzmosás Magyarországon is, mivel nem volt bejelentési kötelezettség, jogszabályok, melyek védtek volna a pénzügyi szankciót, banktitok és tőkeéhség volt, emellett a hatósági szervezetek felkészületlenek voltak ezen a téren, valamint az újonnan korszerűsített bankrendszer kitérte határaink kapuit mind a törvényes és törvénytelen tőke felé, ezenkívül még földrajzi helyzetünk is rásegíthetett a folyamatra (Gál, 2007). A helyzet oly komorra fordult, hogy az 1978. évi IV. törvényben (régii Btk.) is definiálták, és a pénzmosás szankcionálása is megesett. 1994-ben törvény született a pénzmosás elleni védekezésről is. Mivel a pénzmosás veszélyezteti a rendszer stabilitását, emellett gyakran használják terrorizmus finanszírozására, ezt felismerve Magyarország csatlakozott az 1990-ben Strasbourg-ban kelt egyezményhez, mely ezt a problémát szándékozta megoldani (Nagy, 2020).

A 2001. szeptember 11-i terrortámadások miatt az EU jogelvi megszigorodtak, a nemzeti összefogás megerősödött a terrorizmus és a pénzmosás ellen,

melynek hatására 2007-ben a magyar büntetőjogi fejezete is átalakult. Majd a 2008-as világválság után újra címlapra került a pénzmosás, az illegális vagyonszerzés, az adócsalás; az FATF (Financial Action Task Force, magyarul Nemzetközi Pénzügyi Akciócsoport), amely a nemzetközi pénzmosás, valamint a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelemre jött létre, új javaslatokat hozott és az EU minden tagállamát érintő irányelveket alkotott. A már korábban említett 2015/849-es irányelvet az Európai Unió azért hozta létre, hogy korszerűsítse, szigorítsa a pénzmosás ellen folytatott harc során felhasznált eszközöket, így a szabályozás a büntetőjogra is áttért. Igaz, hogy az így hozott irányelveket nehezen vagy éppen lehetetlen alkalmazni más nemzeteken, „*mind a nemzetközi közösség, mind Magyarország számára fontos érdek a büntetőjogi szabályozás legalább olyan szintű közelítése, amely kizárja, hogy a konkrét pénzmosási ügy kezelése kapcsán a nemzetközi együttműködés elé a közrendi záradékra hivatkozással a jogi szabályozás eltéréseiből eredő akadály gördülhessen, és a nemzetközi bűnözői körök Magyarország, illetve más országok pénzmosással kapcsolatos szabályozási eltéréseit kihasználva teremtsenek maguknak büntetlenséget*” (Nagy, 2020). 2017-ben lépett hatályba az új pénzmosás elleni rendelet, emellett az EU-ban és az ENSZ Biztonsági Tanácsa által elfogadott irányelv engedélyt adott arra, hogy a Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeletet fogalmazzon meg ez ellen a tevékenység ellen (ilyen például a 19/2017-es rendelet is, mely többek között ismertette a kétfajta ügyfélátvilágítás esetköreit) (Nagy, 2020).

2018-ban az Európai Unió kihirdette legutóbbi rendeletét, az V. irányelvet, mely kötelezi a tagállamokat, hogy 2020-ig olyan nyilvántartásokat hozzanak létre, melyekben fellelhetők a tényleges tulajdonos adatait, majd (a tagállamok közötti kooperáció fejlesztése érdekében) ezeket az adatbázisokat összekapcsolják.

Magyarország a szigorúbb nemzetközi irányelvekhez igazította saját szabályzatát, így hazánkban pontosan definiálva van a pénzmosás fogalma, emellett minden ehhez kapcsolható személyt szigorún büntet. Emiatt a magyar törvények azokat két év börtönbüntetésre ítélik, akik pusztán „megállapodnak” egy illetővel ezzel a bűncselekménnyel kapcsolatban (URL1).

A pénzmosásnak mint bűncselekménynek több különböző típusa van. Az egyik, mikor egy személy a pénzmosás már korábban ismertetett első fázisában segít, vagyis az elhelyezésben. Más szóval: az a személy, aki valamilyen formában leplezni akarja a folyamatot, esetleg ő végzi az illegális összeg kisebb tételként való befizetését, vagy bármilyen más módon tranzakcióval áll összeköttetésben. Ezeket a funkciókat a 402. § 2. bekezdés feltünteti, de ilyen lehet például a befektetési alapkezelés vagy akár a nyugdíjpénztári tevékenység (URL1). Ezt teheti azért, hogy saját vagy a tényleges tulajdonos tettei ne derüljenek ki, de azért is teheti, hogy megakadályozza, fenntartóztassa, nehezítse

a már folyamatban lévő eljárást. Leplezésről beszélünk, ha a személy a pénz eredetét álcázza, viszont, ha hatósági keresés során elhallgatja az információkat, így akadályozza a nyomozást, akkor már eltitkolásként kell nevezni a folyamatot (URL1). A jogalkotó azonban azokat is bünteti, akik bár nem vesznek részt magukban az illegális tevékenységekben (például prostitúcióban, csempészésben), viszont finanszírozzák azt. Így ők egyfajta megrendelőként vesznek részt a bűncselekményben, emiatt pedig ezen személyek is felelősségre vonhatók, ezáltal büntethetők akár egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel is (URL1). A Btk. itt megemlíti azokat a személyeket is, akik a megrendelőkhöz hasonlóan nem végeztek illegális tevékenységet, a megszerzett bevételt megkaparintják maguknak, vagy esetlegesen egy harmadik félnek és/vagy ezt a pénzt felhasználják. Megjegyzendő, hogy az utóbbi csak akkor számít illegális tevékenységnek, ha az illető tisztában volt a pénz eredetével, és hogy ezzel hozzájárult a pénzmosáshoz. A büntetés azonban súlyosabb is lehet, abban az esetben, ha a pénzmosást üzletszerűen végzik [amit a Btk. 459. § (1) 28. pontja úgy határoz meg, hogy „üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik”], értéke nagy vagy azt meghaladó (ez megegyezik a már korábban említett értékkel, mi szerint a „nagy” érték ötvenmilliótól ötszázmillió forint, az ezt meghaladó pedig ötszázmillió forint feletti érték), vagy a Btk. 459. § (1) 28. pont által meghatározott tisztégviselője, hivatali személy vagy ügyvéd követi el a bűncselekményt (URL1). Ha ezen körülményekből bármelyik igaz a szándékos pénzmosást elkövető személyre, akkor kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztésben részesülhet.

A már korábban említett FATF-ot, amely a pénzmosás ellen létrehozott legfőbb szervezet, 1989-ben hozták létre. Legfőbb küldetése a pénzmosás elleni harc, de más feladatai közé tartozik az, hogy betartassa a Baseli Nyilatkozatot és a Bécsi Konvenció alapelveit; a csatlakozott országokban (ide az EU tagállamai, az OECD egyes országai, az Arab-öböl menti és néhány távol-keleti ország) létrehozott nemzeti programokat, és ezen országok hatóságait összehangozza (Lentner & Zéman, 2017). Hivatalos kapcsolatban van vele az IOSCO (International Organization of Securities Commissions, avagy Értékpapír-felügyelet Nemzetközi Szervezete) és az IAIS (International Association of Insurance Supervisors, magyarul Biztosításfelügyelet Nemzetközi Szövetsége) is; közös nevező, hogy mindkét szervezet adott ki rendelkezéseket a pénzmosás ellen (Lentner & Zéman, 2017). A FATF 1990-ben írásba foglalt egy ajánlást, aminek újonnan negyvenkilenc pontja van; ez nemzetközi szabvány az aláíró 130 ország számára. Az ajánlás nem megfelelő betartása fekete listára vonást eredményezett. Emellett a FATF 2001-ben megalkotott kilenc

speciális ajánlást a terrorizmus-finanszírozás elleni harccal kapcsolatban (Papp, 2006). A FATF szigorúan ellenőrzi taglistáját, így nem mindenkit vesznek fel. Emiatt létfontosságú volt további nemzetközi szervezetek létrehozása, melyeket másnéven FATF-stílusú regionális szervezeteknek is hívnak; ezek közé tartozik például a 2004-ben létesített eurázsiai pénzmosás elleni munkacsoport (Lentner & Zéman, 2017).

Azonban nemcsak a FATF felel a kommunikációért a csatlakozott országok között. E feladatra és a hatékonyabb együttműködés céljából teremtették meg 1995-ben az Egmont Group-ot. Ez a csoport létrehozta az Egmont Secure Web-et, amely egy szigorúan védett, százhat országot átölelő internetalapú szerver, melyen keresztül az országok végrehajthatják az információcserét (Lentner & Zéman, 2017). Ezek mellett az Európai Tanács 1997-ben létrehozta a Council of Europe Select Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures nevű szervezetet (magyarul: Pénzmosás Ellenes Intézkedések Értékelésére Kijelölt Szakértői Bizottság), avagy a Moneyval-t (2002-es névváltoztatás) az Európai Tanács és más országok pénzmosás elleni hatékonyságának, megfelelőségének vizsgálata végett. Ez a bizottság ítéli meg, hogy egy ország megfelel-e ahhoz, hogy a FATF ajánlásaiba bekerüljön; emellett megismerteti a tagokat (negyvenhét ország vesz részt benne) a pénzmosás elleni küzdelem legújabb formáival, hogy korszerűsítse azokat, és jobb esélyük legyen a pénzmosás és a terrorizmus ellen (Lentner & Zéman, 2017).

Szintén az Európai Tanács 1999-es indítványozása során kezdődött el az úgynevezett FIU.NET program, amely bár az Egmont Secure Web rendszerét használja és nagyon hasonlít is a korábban létesített szervezethez, mégis van a kettő között egy különbség (Lentner & Zéman, 2017). Mégpedig az, hogy míg az Egmont Csoport csak a tagországok között folyik, a FIU.NET összeköti az Európai Tanácsot és az Európai Rendőrségi Hivatalt. Az Európai Rendőrségi Hivatal (vagy eredeti nevén az Europol) tárolja a tagországoktól kapott adatokat; ezt csakis két helyen őrzi. Az egyik az AWF (Analytical Work File, magyarul: Elemzői Munkafájlok), a másik pedig az IS (Information System, magyarul: Információs központ) (Lentner & Zéman, 2017).

Az Európai Unió intézkedései a pénzmosás ellen

Az Európai Unió megteremtette a „*Az Európai Közösségek Tanácsának 91/308/EGK irányelve a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről*” című irányelvét, mivel felismerte, hogy mekkora kockázatot is jelent igazából a pénzmosás. Ezt a már érvényes nemzetközi szabályokhoz

igazította, majd később a „Az Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK irányelve a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 91/308/EGK tanácsi irányelv módosításáról” nevű irányelv módosította azt (Papp, 2006). Azonban a FATF és az EU rendeletei hét cikkben eltérnek egymástól, mely problémákat okoz a tagállamoknak. Ilyen például a harmadik cikk harmadik és negyedik bekezdése, a harmadik cikk ötödik és hatodik bekezdése és a hetedik cikk is.

Az EU 2001/97/EK irányelvének harmadik cikkének harmadik és negyedik bekezdése bizonyos esetekben megengedetté teszi az ügyfélazonosítás elhagyását. Ilyen esetnek minősül azon egyösszegű befizetés, amely nem haladja meg a 2500 eurót (Papp, 2006). Azonban a FATF nem ír ilyen enyhítési körülményeket, csupán az ötödik ajánlás Értelmező Rendelkezés részében megnevezi azon eseteket (ezek megegyeznek az EU által kiadott rendelkezésben megnevezett körülményekkel), melyekben kockázatalapú alkalmazás is megengedett. A harmadik bekezdés ütközik az ötödik, hatodik bekezdésével és a FATF tizenkettedik ajánlásával is. A cikk azt hangoztatja, hogy a kaszinók mindegyik ügyfelét kötelező azonosítani, ha ezer euró vagy magasabb értékben vásárol zsetont, de ezen pont nem érvényes az állami felügyelet alá tartozó kaszinókra, mivel ott belépéskor kell azonosítani és regisztrálni az ügyfeleket (Papp, 2006). Azonban a tizenkettedik ajánlás úgy szól, hogy csupán a küszöbértéket (háromezer euró) elérő vagy meghaladó tranzakció során kell alkalmazni a kötelezettségeket. A hetedik cikk is szemben áll a FATF ajánlásaival, mivel a hetedik cikk kimondja, hogy gyanús ügyletek során értesíteni kell a hatóságokat, majd csak utána lehet lebonyolítani az ügyletet, kivéve, ha ez a sorrend nem megvalósítható (például akadályozná a nyomozást²), mert akkor csak a tranzakció megvalósítása után, de akkor is kötelező értesíteni a megfelelő személyeket. A FATF tizenharmadik ajánlása azonban ilyen kötelességet nem említ (Papp, 2006). Erre a problémára megoldásként az Európai Unió 2009-ben kiadta a „Az Európai Unió pénzmosás és terrorizmus-finanszírozás elleni harmadik irányelvét”, amely beillesztette a FATF által hozott negyven ajánlást a pénzmosásról és a terrorizmus-finanszírozás elleni speciális ajánlásokat is. Ennek hatására a nemzetközileg hozott szabályozási és a végrehajtási rendszereket meg kell változtatni.

Niels Vandezande 2017-be írt tanulmányából kiderül, hogy az Európai Unió próbál lépést tartani a kriptovaluták megjelenésével és fejlődésével, valamint jelentős lépéseket tesznek az interneten történő pénzmosás visszaszorításának érdekében (Vandezande, 2017). Ebből a tanulmányból is bebizonyosodik, amit

2 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve. Az Európai Unió Hivatalos Lapja. 2015. május 20. 38. cikk.

már korábban is megfogalmaztunk Davis (2020) kutatásai alapján, hogy ebben az esetben a törvényhozó szervezeteknek sokkal nehezebb dolguk akad.

Az elmúlt években számtalan kriptovaluta látott napvilágot és a dark weben olyanok is keringhetnek, amelyekről még nincs tudomásunk. Akadnak olyan kriptovaluták, amelyeket legálisan sehogyan sem lehet átváltani készpénzre, mivel egy zárt rendszeren belül léteznek. A bitcoin azonban a világ különböző pontjain több üzletben, online felületen és különféle szolgáltatások ellenértékéért is elfogadott már. Vandezande (2017) példaként hozza fel az Amazon Coins, a Facebook Credits és a Microsoft Points rendszereit is, amelyek úgy működnek, hogy csakis bankszámláról kifizetett pénzzel lehet őket megszerezni és vissza már nem válthatók. Ezeket mind egy központi szervezet felügyeli. Azonban a dark weben és a Clearneten értékesített kriptovaluták többsége nem tartozik semmilyen felügyeleti szerv alá sem.

Az EU 2007/64/EK irányelvének 4. cikkének 5. pontja alapján, az E-money, az az magyarul az E-pénz úgy definiálható, mint *„olyan elektronikus fizetési eszközön tárolt (beleértve a mágnesesen tároltakat is) digitális, hitelviszonyt megtestesítő pénzürték, amely kibocsátóját kötelezi, bemutatóra szól, és amelyet a kibocsátón kívül más, természetes vagy jogi személy, is elfogad fizetés-ként”* (Vandezande, 2017).

„A pénzügyi és gazdasági jog ezen sajátos területén a fő uniós szintű jogszabály az e-pénzre és a fizetési szolgáltatásokra vonatkozó jogi keret. Nyilvánvaló, hogy ezek a jogi keretek jelenlegi formájukban nem vonatkozhatnak a különböző típusú virtuális valutákra vagy a virtuális valuta szolgáltatókra. A virtuális valuták folyamatosan fejlődő területének valamilyen formájú felügyelete érdekében az Európai Bizottság a pénzmosás elleni szabályokat tartalmazó jogi keret módosítását javasolta. Ez gyakorlatilag a pénzmosás elleni szabályok hatálya alá vonná a virtuális valutaváltó platformokat és a letétkezelő pénztárca-szolgáltatókat is” (Vandezande, 2017).

Az EU szabályozásai és egyes javaslatai azonban nem adnak megoldást a virtuális valutákból eredő potenciális kockázatok és kiskapuk többségére, illetve semmilyen védelmet nem jelentenek ezekben az esetekben a tagállamok számára. Ezért ebből logikusan az következik, hogy egyértelműbbé kell tenni a virtuális valuták pontos jogi státuszát.

Konklúzió

Kalle Johannes Rose (2019) Dániában végzett kutatása – és más hasonló kutatás, például Teichmann (2017) tanulmánya – rávilágított arra, hogy az Európai

Unió negyedik pénzmosás elleni direktívája a jelenlegi szabályozás alapján hajlamos csak a pénzügyi intézményekre összpontosítani, így nem veszi figyelembe a pénzmosás egyéb módszereit és eszközeinek teljes körét. Továbbá tanulmányában kitér arra is, hogy a pénzmosás elleni hatékony szabályozás érdekében bizonyos felelősséget a pénzintézetek ügyfeleire kellene hárítani. Mindazonáltal azzal zárja érvelését, hogy az ügyfél felelőségének bevonása jogi, illetve egyéb gazdasági bonyodalmakhoz vezethet, amelyek miatt további kutatásokra lenne szükség ezen a téren (Rose, 2019).

Az Egyesült Királyságban végzett 2020-as tanulmányok alapján Rehana Parveen összehasonlító elemzést végzett az egyes európai országok között. Tudományos dolgozatában arra a következtetésre jut, hogy az Európai Unió negyedik direktívája alapján a pénzmosás elleni küzdelem terén az Egyesült Királyság jár az élen, legfőképp az interneten történő bűncselekmények elleni jogalkotásaik miatt (Parveen, 2020).

Lars Haffke és kutatótársai 2019-ben Németországban vizsgálták az Európai Unió virtuális valutákra vonatkozó szabályozásait. Kutatásuk kiderítette, hogy a kriptovaluták komoly veszélyt jelentenek az egyes államokra, mivel új kiskapukat nyitnak a pénzmosásnak, ezzel gyengítve az Európai Unió pénzügyi rendszerét. A 2018/843 irányelv (az ötödik pénzmosás elleni irányelv) ezeket a kockázatokat és kiskapukat volt hivatott kezelni azáltal, hogy „*bevezeti a virtuális fizetőeszközök definícióját az uniós jogba. A virtuális pénznekhez kapcsolódó szolgáltatók egy része a pénzmosás elleni törvény hatálya alá esik. A tagállamoknak ezt az irányelvet 2020 januárjáig át kell ültetniük nemzeti jogalkotásukba. A nemzeti szintű egyeztetések jelenleg is folynak ezügyben*” (Haffke, Fromberger & Zimmermann, 2019). Továbbá Haffke és társai kiemelik az irányelv pontatlan megfogalmazását, valamint korlátozott hatókörét. Ha a tagállamok szó szerint átültetik azt, az jobbizonytalanságot és további kiskapukat teremt az érintett szervezetek számára (Haffke, Fromberger & Zimmermann, 2019).

Zárógondolatok

Magyarországon és az Európai Unió területén a büntetőjogi eszközök kevésnek bizonyulnak a pénzmosás elleni küzdelemben, legfőképp az interneten történő bűncselekményekkel szemben. A szervezett bűnözés aggasztó tendenciát mutat hihetetlen sebességgel fejlődő világunkban, a különböző kiskapuk módszeres kihasználása terén és az ezzel együtt járó megfoghatatlanságuk révén. Ahogyan az a felhasznált szakirodalmakból is világosan látszik, a szabályozások és törvénykezések egy lépéssel mindig le vannak maradva a virtuális módszerekkel

elkövetett pénzmosással szemben, ami jelenleg nagyobb problémát jelent, és prioritást kell élvezzen a tradicionális módszerekkel szemben. Korunk egyik nagy kihívását tehát éppen a fejlődő kibertérben történő bűnüldözés jelenti. Ahogyan azt fentebb is megfogalmaztuk, és hogy ezt ismét nyomatékosítsuk, az Európai Unió szabályozásai és egyes javaslatai nem adnak megoldást a virtuális valutákból eredő potenciális kockázatok és kiskapuk többségére. Ezért szükséges egyértelműbbé tenni a virtuális valuták pontos jogi státuszát. Bármilyen legyen is ennek a folyamatnak a végeredménye, ez a kezdeményezés megoldást jelenthet arra a jelenlegi helyzetre, hogy bizonyos virtuálisvaluta-szolgáltatók működési engedélyt kapjanak, amihez a pénzmosás elleni szabályok betartása is szükséges, így az e-pénz, illetve a különböző fizetési szolgáltatások is szigorúbb ellenőrzés alá kerülhetnek.

Felhasznált irodalom

- Barratt, M. (2015). *A discussion about dark net terminology*. Drugs, Internet, Society.
- Boister, N. (2012). *An Introduction to Transnational Criminal Law*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/law/9780199605385.001.0001>
- Colaco, F., Fleming, A., Hanson, J., Hardy, C., Jay, K., Johnson, J., Steer, A., Van Wijnbergen, S. & Yurukogl, K. T. (1985). *World Development Report*. The World Bank.
- Cuddington, J. T. (1986). *Capital Flight: Estimates, Issues, and Explanations*. International Finance Section, Department of Economics. Princeton Studies in International Finance.
- Davies, G. (2020). Shining a light on policing of the Dark Web: Analysis of UK investigatory powers. *The Journal of Criminal Law*, 84(5), 407–426. <https://doi.org/10.1177/0022018320952557>
- Finklea, K. (2017). *Dark Web. Congress Report*. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R44101/9>
- Gál I. L. (2007). *A pénzmosás hatályos büntetőjogi szabályozása*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék.
- Haffke, L., Fromberger, M. & Zimmermann, P. (2019). Cryptocurrencies and anti-money laundering: the shortcomings of the fifth AML Directive (EU) and how to address them. *Journal of Banking Regulation*, 21(2), 125–138. <https://doi.org/10.1057/s41261-019-00101-4>
- Hendriyetty, N. & Grewal, B. S. (2017). Macroeconomics of money laundering: effects and measurements. *Journal of Financial Crime*, 24(1), 65–81. <https://doi.org/10.1108/JFC-01-2016-0004>
- Keesoony, S. (2016). International anti-money laundering laws: the problems with enforcement. *Journal of Money Laundering Control*, 19(2), 130–147. <https://doi.org/10.1108/JMLC-06-2015-0025>
- Le-Khac, N.-A., Markos, S., O'Neill, M., Brabazon, A. & Kechadi, T. (2009). An efficient search tool for an anti-money laundering application of a multi-national bank's dataset. *International conference on Information and Knowledge Engineering (IKE '09)*, CESRA Press.

- Lentner Cs. & Zéman Z. (2017). A pénzmosás egyes jogi és gazdasági összefüggéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 12(1), 19–32.
- Masciandaro, D. & Barone, R. (2008). Worldwide anti-money laundering regulation: estimating costs and benefits. *Global Business and Economics Review*, 10(3), 243–264. <https://doi.org/10.1504/GBER.2008.019983>
- Nazri, S. M., Zolkafli, S. & Omar, N. (2019). Mitigating financial leakages through effective money laundering investigation. *Managerial Auditing Journal*, 34(2), 189–207. <https://doi.org/10.1108/MAJ-03-2018-1830>
- Nagy H. (2020). A pénzmosás magyarországi jogi szabályozásának vázlata. *Magyar Rendészet*, 20(1), 93–105. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.1.6>
- Papp Zs. (2006). Az Európai Unió pénzmosás elleni első és második irányelvének és a FATF ajánlásának eltérő rendelkezései. *Iustum Aequum Salutare*, 2(1-2), 229–238.
- Parveen, R. (2020). Impact of anti-money laundering legislation in the United Kingdom and European Union. *International Journal of Economics and Management Systems*, 5, 118–122.
- Robinson, J. (1996). *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről*. Park Kiadó.
- Rose, K. J. (2019). The problem of regulating the easy way out – EU money laundering regulation. *Journal of Money Laundering Control*, 22(4), 666–677. <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2019-0022>
- Salchi, A., Ghazanfari, M. & Fathian, M. (2017). Data mining techniques for anti-money laundering. *International Journal of Applied Engineering Research*, 12(20), 10084–10094.
- Schott, P. A. (2006). *Reference Guide to anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6513-7>
- Soltani, R., Nguyen, U. T., Yang, Y., Faghani, M., Yagoub, A. & An, A. (2016). A new algorithm for money laundering detection based on structural similarity. *IEEE 7th Annual Ubiquitous Computing, Electronics and Mobile Communication Conference (UEMCON)*, IEEE. <https://doi.org/10.1109/UEMCON.2016.7777919>
- Suresh, C., Reddy, K. T. & Sweta, N. (2016). A hybrid approach for detecting suspicious accounts in money laundering using data mining techniques. *International Journal of Information Technology and Computer Science*, 8(5), 37–43.
- Teichmann, F. M. J. (2017). Twelve methods of money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 20(2), 130–137. <https://doi.org/10.1108/JMLC-05-2016-0018>
- Vandezande, N. (2017). Virtual currencies under EU anti-money laundering law. *Computer Law & Security Review*, 33(3), 341–353. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2017.03.011>
- Varga J. (2016). Pénzmosás mindennapjainkban. *Büntetőjogi Szemle*, 5(3), 116–124.
- Walker, J. (1999). How big is global money laundering? *Journal of Money Laundering Control*, 3(1), 25–37. <https://doi.org/10.1108/eb027208>
- Zdanowicz, J. (2009). Trade based money laundering and terrorist financing. *Review of Law and Economics*, 5(2), 854–878. <https://doi.org/10.2202/1555-5879.1419>

Zéman Z., Lukács J. & Túróczi I. (2015). A pénzmosás megjelenése a gazdaságban. *Polgári Szemle*, 11(4-6), 388–400.

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Pénzmosás büntetése és törvényi státusza*. <https://drszep.hu/penzmosas/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Zéman Z. & Hegedűs M. (2023). Pénzmosás mint negatív gazdasági tényező az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 885–904. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.8>

A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban

The EU dimension of the fight against money laundering –
criminal law reform in Germany

Jacsó Judit

Prof. Dr., tanszékvezető, egyetemi tanár
Miskolci Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
jogjacso@uni-miskolc.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a pénzmosás elleni büntetőjogi fellépésről szóló (EU) 2018/1673 irányelv sarokköveinek felvázolását követően bemutatni azt, hogy hogyan tett eleget egy uniós tagország, Németország, a jogharmonizációs kötelezettségének a büntetőjogi szabályozás területén.

Módszertan: A kutatás során a vonatkozó uniós joganyag bemutatására, valamint a német Büntető törvénykönyv pénzmosás bűncselekményének dogmatikai elemzésére került sor.

Megállapítások: Az európai uniós irányelvi szintű szabályozás ellenére a tagállami szabályozások között lényeges különbségek fedezhetőek fel. Németországban 2021. évi Btk. Novella egy paradigmaváltást hozott a pénzmosás büntetőjogi szabályozásában. Bevezetésre került ugyanis általa az alapcselekmények vonatkozásában az úgynevezett „all crime” szemlélet. Kiemelendő továbbá, hogy a német Btk. külön rendelkezik a külföldön elkövetett alapcselekmény büntetendőségének kérdéséről.

Érték: A pénzmosás határon átívelő elkövetési jellegére tekintettel hasznos lehet mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó számára más tagállamok szabályozásának megismerése. Hazánkban a hatályos német szabályozást bemutató tudományos munka nem született az elmúlt időszakban.

Kulcsszavak: pénzmosás elleni fellépés, a pénzmosás uniós szabályozása, a pénzmosás bűncselekménye, pénzmosás kockázat

Abstract

Aim: The aim of study is to outline the cornerstones of the (EU) 2018/1673 Directive on combating money laundering by criminal law and to show how a Member State, Germany, has fulfilled its legal harmonization obligation in the field of the criminal law regulation.

Methodology: During the research, the relevant EU legislation was presented, and the German Criminal Code was analyzed in terms of the dogmatic analysis of the money laundering offence.

Findings: Despite the regulations of the EU Directives, there are significant differences between national regulations. The Amendment of the Criminal Code in 2021 introduced a paradigm shift in the criminal law regulation of money laundering in Germany. It introduced the so-called “all crime” approach in connection with the predicate offences. It is also worth mentioning that the German Criminal Code makes specific provision for the criminalization of the predicate offence committed abroad.

Value: Regarding the cross-border nature of money laundering, it may be useful for both legislators and practitioners to familiarize themselves with the legislation of other Member States. In Hungary, there has been no recent academic work on the German legislation in force.

Keywords: anti-money laundering, EU legislation on money laundering, money laundering offences, money laundering risk

Bevezető gondolatok

A pénzmosás jelentős kihívást jelent az Európai Unió pénzügyi rendszere és az uniós állampolgárok biztonsága szempontjából. Az uniós jogalkotó ezt felismerve már a kilencvenes évek elején irányelvi szintű szabályozásban¹ tett lépéseket azért, hogy megteremtse a pénzmosás elleni közös szabályozási keretrendszert, és ezáltal a tagállami szabályozásokat harmonizálja (Jacsó, 2012). Ezek az intézkedések azonban a preventív jellegű fellépések közé tartoztak. A pénzmosás elleni küzdelem területének uniós színterén mérföldkönek számít

1 A Tanács irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről.

a pénzmosás elleni büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szóló (EU) 2018/1673 irányelv (VI. Pénzmosás elleni irányelv)² elfogadása, amely a pénzmosás büntetőjogi tényállására és büntetőjogi jogkövetkezményeire vonatkozóan minimumszabályokat állapított meg a tagállamok számára (Jacsó 2011; Jacsó, 2019; Jacsó & Udvarhelyi, 2019; Udvarhelyi 2019).

A preventív jellegű irányelvek a pénzmosás „tilalmazásáról” rendelkeztek,³ ezzel szemben a VI. Pénzmosás elleni irányelv már *expressis verbis* előírja a tagállamok számára a deliktum büntetőjogi eszközökkel történő üldözését.⁴ Fontos hangsúlyozni, hogy az elmúlt három évtized alatt jelentősen átalakult a pénzmosás elleni harc célkitűzése. Kezdetben csak a kábítószer-kereskedelem, majd 2001-től már a terrorizmus finanszírozása elleni eszközként tekintettek rá, ma azonban a bűnözés elleni fellépés általános fegyverének számít. Fontos azt is kiemelni, hogy az Európai Unió tagállamait különböző uniós jogforrások kötelezik a pénzmosás kriminalizálására, a VI. Pénzmosás elleni irányelv mellett a PIF irányelv⁵ is tartalmaz releváns rendelkezéseket, amely azonban a IV. Pénzmosási irányelv pénzmosás fogalmára⁶ utal vissza. A PIF irányelv rendelkezéseinek megfelelő szabályozást a tagállamoknak korábban, már 2019. július 6-ig kellett elfogadniuk. A két irányelv azonban különböző követelményeket fogalmaz meg a pénzmosás tényállási elemeivel kapcsolatosan (Udvarhelyi, 2022; Madai 2019). Amennyiben a pénzmosás a PIF irányelv hatálya alá tartozó bűncselekményekből származó vagyona követik el, a IV. Pénzmosás elleni irányelvet kell alkalmazni, amely szigorúbb követelményeket fogalmaz meg (így például a saját pénz mosása tekintetében). A VI. Pénzmosás elleni irányelv ezen kívül speciális szabályokat állapít meg azokra az esetekre, amikor az alapcselekményt és a pénzmosást különböző államokban követik el (Kert, 2019).

Jelen tanulmány célja a pénzmosás elleni büntetőjogi fellépéstről szóló uniós irányelv sarokköveinek felvázolását követően bemutatni azt, hogy hogyan tett eleget egy uniós tagország, Németország, a jogharmonizációs kötelezettségének a büntetőjogi szabályozás területén és milyen változást hozott a 2021. évi Btk. módosítás a pénzmosás német büntetőjogi szabályozásában.

2 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1673 irányelve (2018. október 23.) a pénzmosás elleni büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (a továbbiakban VI. Pénzmosás elleni irányelv).

3 IV. Pénzmosás elleni irányelv 1. cikk (1) bekezdés.

4 VI. Pénzmosás elleni irányelv 3. cikk.

5 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1371 irányelve (2017. július 5.) az Európai Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (a továbbiakban: PIF irányelv).

6 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmus-finanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről.

A VI. Pénzmosás elleni irányelv pénzmosás bűncselekményére vonatkozó szabályozása

A VI. Pénzmosás elleni irányelv megalkotásával az uniós jogalkotó kifejezett célja volt a preventív jellegű szabályozási keretrendszer kiegészítése és megerősítése, és ezáltal az illetékes hatóságok közötti hatékonyabb és gyorsabb, határokon átnyúló együttműködés megkönnyítése. A pénzmosás transznacionális jellegére tekintettel önmagában a nemzeti vagy akár az uniós fellépés nem tud hatékonyan megvalósulni. Az uniós jogalkotó figyelemmel volt az irányelv megalkotásánál a nemzetközi szervezetek – különösen a Pénzmosás elleni Akciócsoport (Financial Action Task Force – a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem nemzetközi standardjait meghatározó kormányközi szervezet – továbbiakban: FATF) – által megfogalmazott ajánlásokra és nemzetközi dokumentumokra. Ahogyan arra az Európai Bizottság (továbbiakban: Bizottság) 2020-ban elfogadott cselekvési tervében utalt, az elmúlt három évtizedben az Európai Unió szilárd, az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata⁷ által is alátámasztott szabályozási keretrendszert dolgozott ki a pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelemhez,⁸ amely valójában az FATF sztenderdjein is túlmegegy.

A pénzmosás elkövetési tárgyaként a VI. Pénzmosás elleni irányelv a vagyont határozza meg. A legáldefiníció szerint e fogalom tágan értelmezendő.⁹ A vagyonnak meghatározott „büntetendő cselekményből” (azaz alapcselekményből) kell származnia. A VI. Pénzmosás elleni irányelv jelentősen kiszélesítette az alapcselekmények (büntetendő cselekmények) katalógusát, a generális szabály tekintetében azonban nem hozott változást. Az I. Pénzmosás elleni irányelv¹⁰ a Bécsi Egyezménynek megfelelően kizárólag a kábítószer-kereskedelemből származó bevételekre nézve írta elő a pénzmosás tilalmazását. A pénzmosás büntetőjogi üldözését a hiányzó kompetencia miatt nem írhatta elő, amelynek lehetőségét a 2009. december 1. napján hatályba lépett Lisszaboni Szerződés teremtett meg. Az alapcselekmények körét az uniós irányelvek fokozatosan kibővítették az FATF ajánlásokra figyelemmel.

7 Például Jyske Bank Gibraltar, C 212/11 és az LHU Zeng, C-190/17 ügyek, amely a Közösség területét elhagyó készpénz ellenőrzése során alkalmazandó nyilatkozattételi kötelezettség tárgyában benyújtott előzetes döntéshozatali eljárásban megállapította, hogy pénzmosás elleni küzdelem, amely a közrend védelmének célkitűzéséhez igazodik, olyan törvényes célnak minősül, amely alkalmas a Szerződésben garantált alapvető szabadságok korlátozásának igazolására.

8 A Bizottság Közleménye a pénzmosás és a terrorizmus-ffinanszírozás megelőzését szolgáló, átfogó uniós szakpolitikára irányuló cselekvési tervről (2020/C 164/06).

9 VI. Pénzmosás elleni irányelv 2. cikk 2. pont.

10 A Tanács 91/308/EGK irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről.

A pénzmosás alapcselekményeinek meghatározása többféleképpen történhet: a) általános jelleggel, azaz valamennyi büntetendő cselekményt érintően; b) egy „bűncselekményi katalógus” vagy c) egy büntetési tétel meghatározásával, amely felett valamennyi büntetendő cselekményből származó vagyoni rákövethető a pénzmosás. Az irányelv preambuluma alapvetésként rögzíti, hogy az alapcselekmény fogalmának valamennyi tagállamban egységesnek kell lennie.¹¹ Generális szabály, hogy a büntetendő cselekmény büntetési tételének felső határa egy évet meghaladó tartamú, illetve minimum büntetési tételt alkalmazó országok esetén hat hónapot meghaladó tartamú szabadságvesztés (szabadságelvonással járó intézkedés). Emellett azonban az irányelvben egy katalógus¹² is meghatározásra kerül, amely 21 bűncselekményi kört nevesít. Fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges annak pontos megállapítása a büntetőeljárás során, hogy a vagyoni rákövetendő cselekményből származik (így például nincs szükség az összes tényállási elem, illetve az elkövető személyazonosságának megállapítására). A pénzmosás miatti büntetőjogi felelősségre vonásnál nem feltétel az alapcselekményért való büntetőjogi felelősség korábbi vagy egyidejű megállapítása sem. A pénzmosással kapcsolatos büntetőeljárás szempontjából továbbá nem jelenthet akadályt, ha a büntetendő cselekményt másik tagállamban vagy valamely harmadik országban követték el, figyelemmel az irányelvben foglalt feltételekre (Bálint, 2016). Az elkövetés határon átvelő jellegére tekintettel különös jelentősége van a kettős inkriminációra vonatkozó irányelvi szintű szabályozásnak. A VI. Pénzmosás elleni irányelv előírja annak követelményét, hogy a másik tagállamban (harmadik államban) elkövetett alapcselekmény belföldi megvalósulása esetén büntetendő cselekménynek minősüljön.¹³ A tagállamok ezenkívül megkövetelhetik, hogy a szóban forgó magatartásnak az elkövetés helye szerinti másik tagállam vagy harmadik ország nemzeti joga alapján is bűncselekménynek kell minősülnie. Így tehát a kettős inkrimináció a nemzeti jog alapján követelményként rögzíthető. Ugyanakkor kivételt is tesz ezen szabály alól az irányelv meghatározott alapcselekmények esetén az uniós jogban meghatározottaknak megfelelően. Ezek az alábbi büntetendő cselekmények:

- bünszervezetben való részvétel és védelmi pénz szedése, beleértve a 2008/841/IB kerethatározatban foglalt bármely bűncselekményt;
- terrorizmus, beleértve az (EU) 2017/541 európai parlamenti és tanácsi irányelvben foglalt bármely bűncselekményt;

11 VI. Pénzmosás elleni irányelv, Preambulum 5. pont.

12 VI. Pénzmosás elleni irányelv, 2. cikk 1. pont.

13 VI. Pénzmosás elleni irányelv, Preambulum 12. pont, 3. cikk (3) bek.

- emberkereskedelem és migránsok csempészése, beleértve a 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben és a 2002/946/IB tanácsi kerethatározatban foglalt bármely bűncselekményt;
- szexuális kizsákmányolás, beleértve a 2011/93/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben foglalt bármely bűncselekményt;
- kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott kereskedelme, beleértve a 2004/757/IB tanácsi kerethatározatban foglalt bármely bűncselekményt;
- korrupció, beleértve az Európai Közösségek tisztviselőit és az Európai Unió tagállamainak tisztviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről szóló egyezményben és a 2003/568/IB tanácsi kerethatározatban foglalt bármely bűncselekményt.

Ezeknél az alapcselekményeknél tehát nem írhatja elő a tagállami büntetőjog a kettős inkrimináció követelményét a pénzmosás bűncselekményénél. Az elkövetési tárgy vonatkozásában kiemelendő továbbá, hogy nem lehet különbséget tenni aközött, hogy a vagyon közvetlenül vagy közvetett módon származik büntetendő cselekményből.¹⁴ A vagyon bűnös jellegére a szándékos pénzmosás esetén az elkövető tudatának mindenképpen ki kell terjednie, tehát az elkövetőnek az elkövetési magatartást annak tudtában kell kifejtenie, hogy a vagyon büntetendő cselekményből származik.¹⁵ Más kérdés, hogy ennek vizsgálatánál figyelembe kell venni az ügy összes körülményét, így például azt, hogy a vagyon értéke arányban áll-e a vádlott jogszerű jövedelmével, vagy, hogy a büntetendő cselekményre és a vagyonszerzésre azonos időszakon belül került-e sor. Így tehát a büntetendő cselekményből származó jellegre objektív ténybeli körülményekből is lehet következtetni.¹⁶

Az irányelv konkrétan meghatározza a szándékos pénzmosás bűncselekményének elkövetési magatartásait.¹⁷ Az alábbi táblázatban az objektív tényállási elemtől elhatároltan szemléltetjük az alanyi oldal szempontjából megfogalmazott elvárásokat.

14 Az Európai Parlament és a Tanács 2014/42/EU irányelve (2014. április 3.) a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról.

15 VI. Pénzmosás elleni irányelv, 3. cikk.

16 VI. Pénzmosás elleni irányelv, Preambulum 13. pont.

17 VI. Pénzmosás elleni irányelv 3. cikk (1) bek.

1. számú táblázat

A pénzmosás fogalma

Objektív tényállási elemek: elkövetési tárgy, elkövetési magatartás	Alanyi oldal	
	Szándékosság	Célzat
a) A vagyon átalakítása vagy átruházása	Az elkövető tudatának ki kell terjednie a vagyon büntetendő cselekményből származó jellegére.	- A vagyon jogellenes eredetének eltitkolása vagy leplezése; vagy - az ilyen cselekmény elkövetésében részt vevő személy részére a tettehez fűződő jogkövetkezmények elkerüléséhez való segítségnyújtás célzata.
b) A vagyon valódi jellegének, forrásának, helyének, rendelkezésre állásának, mozgásának, a hozzá fűződő jogoknak vagy tulajdonjogának eltitkolása vagy leplezése		-
c) A vagyon megszerzése, birtoklása vagy használata	Az elkövető tudatának a szerzés időpontjában ki kell terjednie a vagyon büntetendő cselekményből származó jellegére.	-

Forrás: A táblázat a szerző saját szerkesztése.

Fontos hangsúlyozni, hogy az irányelv előírja a tagállamok számára – meghatározott elkövetési magatartások tekintetében – a „saját jövedelem tisztára mosásának” büntetendővé tételét, így az a) és b) pontban említett elkövetési magatartások esetén (átalakít, átruház, eltitkol, elleplez), ha „*azt olyan személyek valósítják meg, akik elkövették vagy részt vettek abban a büntetendő cselekményben, amelyből a vagyon származik*”.¹⁸ Nem írja elő viszont a saját pénz mosásának büntetendőségét – a ne bis in idem elvre figyelemmel – a vagyon pusztta megszerzése, birtoklása vagy felhasználása esetén. Így tehát a tagállamoknak a saját pénz mosását nem általános jelleggel kell kriminalizálniuk a jogharmonizáció során.

Kérdésként merül fel, hogy az uniós jog a pénzmosás gondatlan alakzatának büntetendőségét előírja-e a tagállamok számára, amelyre igenlő válasz adható (a tudatos gondatlanság és a hanyagság is előfordulhat).¹⁹ Megjegyzendő azonban, hogy az irányelv magyar nyelvű változatával szemben a német és angol nyelvű hivatalos fordítása arra enged következtetni, hogy az uniós jogalkotó a tagállamok mérlegelésére bízta a gondatlan alakzat büntetendővé tételét (Jacsó, 2019).

További rendelkezéseket találunk a bűnsegély, a felbujtás, a kísérlet büntetendőségéről, valamint a természetes és jogi személyekkel szemben alkalmazható

18 VI. Pénzmosás elleni irányelv 3. cikk (5) bek.

19 VI. Pénzmosás elleni irányelv 3. cikk (2) bek. „...az elkövető gyanította vagy tudnia kellett volna, hogy a vagyon büntetendő cselekményből származik.”

szankciókról (súlyosító körülményekről), az elkobzásról és a joghatóságról.²⁰ A szabadságvesztés tekintetében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a pénzmosás büntetési tételének felső határa legalább négy év szabadságvesztés legyen.

A tagállamoknak 2020. december 3-ig kellett eleget tenniük a VI. Pénzmosás elleni irányelv átültetéséből eredő jogharmonizációs kötelezettségüknek, amely Németországban egyet jelentett a pénzmosás büntetőjogi szabályozásának reformjával. A pénzmosással szembeni hatékonyabb fellépésről szóló törvény²¹ hatályba lépésével az úgynevezett „all-crime” szemlélet került bevezetésre, amely alapján általános jelleggel, bármely büntetendő cselekményből származó vagyontárgyra nézve elkövethetővé vált a pénzmosás.²² Így az alapcselekmények köre már nem szűkül le a szervezett bűnözésre és a súlyos bűncselekményekre, és a korábbi megoldással szakítva, amely bűncselekményi katalógushoz tartozást írt elő az alapcselekmények vonatkozásában, a pénzmosás a bűnözés elleni fellépés „általános” eszközévé vált (Gaseas, 2021), amely azonban számos – a jogtudomány körében is kritikát kiváltó – kérdést vetett fel. A jogalkotó a hatékony jogalkalmazás érdekében az arányosság és a jogállamiság követelményét tette félre – fogalmazta meg éles kritikáját Jens Bülte (2021) a hatályos szabályozással összefüggésben.

Pénzmosás elleni küzdelem Németországban

A pénzmosás kockázata

Becslések szerint Németországban a bűnözők 100 milliárd eurót moshatnak tisztára évente (Transparency International, 2021). 2009-ben a Bundeskriminalamt (BKA)²³ által készített jelentés a tisztára mosott pénzek összegét még 25–30 milliárd euró közötti összegben becsülte meg (Harnischmacher, 2009).

Számos olyan körülmény nevesíthető, amely alapján Németországban a pénzmosás kockázata magasnak tekinthető. Németországnak van az Európai Unió tagállamai közül az egyik legfejlettebb gazdasága. Itt található a világ hatodik legnagyobb tőzsdéje, valamint az euróövezet legnagyobb bankszektoraival rendelkezik. Ezen uniós tagország szerepe nemcsak a pénzügyi szektorban jelentős, hanem az is jellemzi, hogy a gazdasági erejének egyik legfontosabb

20 VI. Pénzmosás elleni irányelv, 4–10. cikk.

21 Gesetz zur Verbesserung der strafrechtlichen Bekämpfung der Geldwäsche vom 09. 03. 2021 (BGBl I S. 327),

22 StGB 261. § Geldwäsche.

23 Német Bűnügyi Rendőrségi Hivatal.

összetevője a sok kis- és középvállalkozásból ered. Ebből kifolyólag kiemelkedő számú nem pénzügyi szolgáltató kötelezett tartozik a pénzmosás elleni preventív intézkedések hatálya alá. A bűncselekményekből származó jövedelmek 20–30%-át nem a pénzügyi ágazatban mossák tisztára – hívja fel a veszélyekre a figyelmet egy kutatás eredményeként a Bussmann és Vockrodt (2016) szerzőpáros. Mindemellett megemlítendő, hogy a pénzügyi/gazdasági tranzakciók 75%-a készpénzben történik, úgy, hogy nincs korlátja a készpénzes tranzakcióknak, így gyakran az ingatlanok vásárlása is készpénzzel történik. Földrajzilag kiemelendő az ország központi elhelyezkedése és gazdaságának nemzetközi összefonódása, amely tényezők szintén magukban hordják a pénzmosás kockázatát (FATF, 2022). Mindezek kiemelésére azért volt szükség, mert a pénzmosás elleni preventív fellépés egyik meghatározó jellemzője a kockázatalapú megközelítés.

Szabályozási keretrendszer alappillérei

A német pénzmosás elleni szabályozás a nemzetközi sztenderdeknek megfelelően alapvetően két pilléren nyugszik, amely egyrészt a büntetőjogon kívüli, másrészt a büntetőjogi szabályozást foglalja magába.

A IV. Pénzmosás elleni irányelv²⁴ átültetése céljából Németországban egy új Pénzmosás elleni törvény (a továbbiakban: Pmt.)²⁵ került elfogadásra, amely 2017-ben lépett hatályba és a preventív jellegű rendelkezéseket foglalja magába.²⁶

A Pmt. lényegi változást vezetett be a Pénzmosás elleni információs egységek (Zentralstelle für Finanztransaktionsuntersuchungen; továbbiakban: FIU) (URL1) szabályozásában. A FIU-hoz érkező jelentések száma évről évre növekedő tendenciát mutatott, azonban ezzel párhuzamosan a bűnügyi statisztikában a pénzmosás tekintetében nem volt változás. A korábban decentralizált formában működő német FIU, immár centralizált formában végzi operatív elemző-értékelő tevékenységét, integrálva a vámhatóság szervezeti rendszerébe. Problémát jelentett továbbá, hogy a német FIU-hoz érkező nagyszámú bejelentések ellenére a bűnüldöző hatóságok a pénzügyi információkat csak ritkán használták fel a büntetőeljárásban.

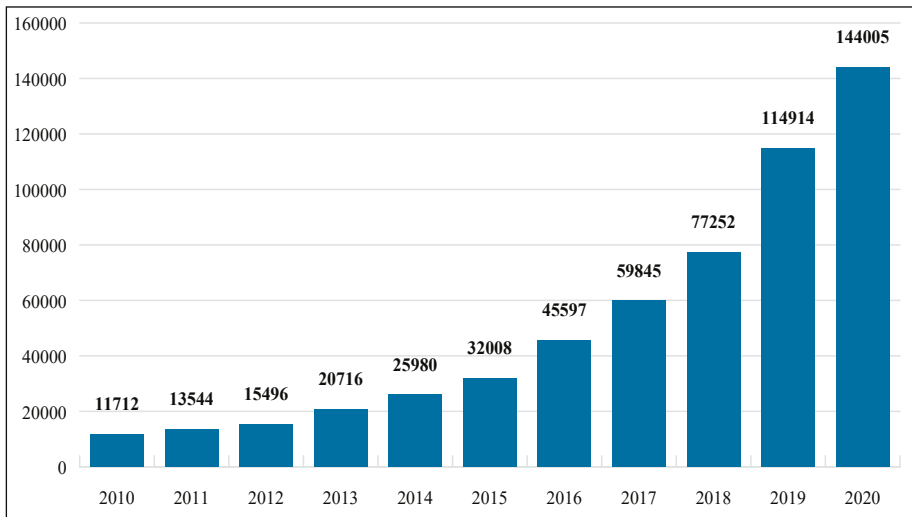
24 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmus-finanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 141, 2015.6.5., 73–117.

25 Geldwäschegesetz – GwG.

26 Geldwäschegesetz (Gesetz über das Aufspüren von Gewinnen aus schweren Straftaten), 2017. 06. 23. (BGBl. I S. 1822), hatályba lépett: 2017. június 26. napján.

1. számú ábra

Bejelentések számának alakulása a német FIU jelentése alapján 2010–2020 között

Forrás: (URL1).

Az ábra alapján látható, hogy a Pmt. által kötelezett szolgáltatóktól 2020-ban a német FIU-hoz összesen 144 005 jelentés érkezett, a 2019-es adathoz képest ez 25%-os növekedést jelent. Így megállapítható, hogy az elmúlt tíz évben a jelentések éves mennyisége több mint tizenkétszeresére nőtt.

Ami a büntetőjogi fellépést illeti, hangsúlyozandó, hogy a német Btk. a pénzmosást 1992-ben kriminalizálta.²⁷ Jogpolitikai cél volt a szervezett bűnözés elleni fellépés, illetve több nemzetközi kötelezettségvállalás is ösztönözte a cselekmény kriminalizálását (Jacsó & Udvarhelyi, 2017). A Btk. a szabályozás hatályba lépése óta, azaz három évtized alatt, számos alkalommal módosult. Ezen reformok jelentős része – összhangban az uniós jogharmonizációs elvárásokkal – az alapcselekményi kör kibővítését célozta. Ezáltal Németországban a pénzmosás deliktuma összesen 32 módosítás által nyerte el jelenleg hatályos formáját, így ezt a bűncselekményt tekinthetjük a német Btk. leggyakrabban módosított törvényi tényállásának (Gazeas, 2021).

A 2021. évi Btk. Novella 2021. március 18. napján lépett hatályba, amely egy paradigmaváltást hozott a pénzmosás büntetőjogi szabályozásában. Bevezetésre

27 StGB 261. § Geldwäsche; Verschleierung unrechtmäßig erlangter Vermögenswerte (Pénzmosás; illegálisan megszerzett vagyontárgyak elrejtése).

került ugyanis az alapcselekmények vonatkozásában az úgynevezett „*all crime*” szemlélet, és ezzel szigorúbbá vált e cselekmény szabályozása, amely kihatott a Pmt. által meghatározott szolgáltatókra is. 2021 előtt a pénzmosás kizárólag a Btk.-ban meghatározott alapcselekmény-katalógushoz tartozó deliktumok vonatkozásában volt büntetendő. Az új szabályozással a büntetőjogi felelősségre vonás határa Németországban jelentősen kiszélesedett. A módosítással a jogalkotó eleget tett a VI. pénzmosás elleni irányelv átültetéséből eredő jogharmonizációs kötelezettségének, de valójában azon túl is terjeszkedett, hiszen szigorúbb szabályozást vezetett be annak érdekében, hogy a bűnüldöző hatóságok munkáját, különösen a bűncselekmény elkövetésének bizonyítását megkönnyítse. A hatékony jogalkalmazás volt tehát a módosítás alapvető mozgatórugója. Az alábbiakban a német Btk. pénzmosás bűncselekményének dogmatikai elemzését a speciális szabályozási megoldások bemutatására fókuszálva végezzük el.

A pénzmosás jogi tárgyának meghatározása Németországban nem egységes, az azonban megállapítható, hogy általa több jogi tárgy részesül védelemben [így az állam büntető igazságszolgáltatáshoz fűződő érdeke (nyomozás), a pénzügyi, gazdasági élet, az alapcselekmény jogi tárgya] (Fischer, 2017).

A pénzmosás törvényi tényállása a német Btk.-ban (StGB 261.§)

A német Btk.²⁸ a szándékos pénzmosás két alapesetét szabályozza. Az első alapeset szerint „*aki a jogellenes cselekményből származó tárgyat,*

- 1. elrejti,*
- 2. azzal a szándékkal, hogy annak felfedezését, elkobzását vagy eredetének felkutatását megghiúsítsa, átalakítja, átruházza vagy átadja,*
- 3. saját maga vagy egy harmadik személy számára azt megszerzi, vagy*
- 4. saját maga vagy harmadik személy számára megőrzi vagy felhasználja, ha a megszerzés időpontjában ismerte annak eredetét.”²⁹*

A büntetési tétel felső határa *öt évig terjedő szabadságvesztés*, alternatív szankcióként pedig pénzbüntetés szabható ki (Jacsó & Udvarhelyi, 2017).

Fontos hangsúlyozni, hogy az 1., 3. és 4. pontban szabályozott alakzatokra speciális rendelkezések vonatkoznak. Egyrészt kivételt képez a büntetőjogi rendelkezés hatálya alól az az elkövetési tárgy, amelyet egy harmadik személy korábban anélkül szerzett meg, hogy ezzel jogellenes cselekményt követett volna el. Ez a szabály a pénzmosás tényállásában a cselekmény kriminalizációja

28 StGB 261. § Geldwäsche (Pénzmosás).

29 StGB 261. § (1) bek.

óta megtalálható volt (Tiedemann, 2008). Másrészt speciális szabály vonatkozik a „védőügyvéd honoráriumának elfogadására” is, amely akkor büntetendő, ha a védőügyvéd a honorárium elfogadásának időpontjában „biztosan tudott” a dolog eredetéről. Ezzel a Német Szövetségi Alkotmánybíróság által megfogalmazott követelményt rögzítette a törvényi tényállásban a jogalkotó³⁰ (Jacsó & Udvarhelyi 2017; Kőhalmi, 2002).

A pénzmosás második alapesete szerint olyan tények elhallgatása vagy elplezése büntetendő, amelyek az (1) bekezdésnek megfelelően jelentőséggel bírhatnak az elkövetési tárgy felkutatása, elkobzása vagy eredetének megállapítása szempontjából.³¹

Stádiumtani szempontból kiemelendő, hogy a pénzmosás kísérlete is büntetendő. Ennek külön szabályozása azért indokolt, mert a büntetési tétel alsó határa egy év alatt került meghatározásra, azaz a pénzmosás alapesete vétségnek minősül. Az általános részi szabályozás alapján ebben az esetben a kísérlet büntetendőségéhez annak kifejezett törvényi szabályozása szükséges.

Mindkettő alapeset vonatkozásában súlyosító körülmény, ha a Pmt. hatálya alá tartozó kötelezetti körhöz tartozik az elkövető.³² A büntetési tételkeret ekkor három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés. Különösen súlyos esetekben a büntetés hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztés [így az üzletszerűen vagy pénzmosás elkövetésére létrejött bünszövetség („Bande”) tagjaként történő elkövetés esetén].³³ A német Btk. sajátos megoldásként csupán úgynevezett példálózó felsorolással határozza meg a súlyosabb megítélés alá tartozó eseteket („Regelbeispiele”) (Jacsó & Udvarhelyi, 2017).

A pénzmosás gondatlan alakzat abban az esetben büntetendő, ha az elkövető gondatlanságból nem ismeri fel, hogy az (1) bekezdésben meghatározott cselekményből származik a vagyontárgy. Megemlítendő, hogy a német jogalkotó már az uniós jogból eredő jogharmonizációs kötelezettséget megelőzően bevezette a pénzmosás gondatlan alakzatának büntetendőségét (Dannecker, 2019). A büntetési tételkeret a szándékos alakzathoz képest alacsonyabban került meghatározásra (két évet meg nem haladó szabadságvesztés vagy pénzbüntetés). Kivétel képez azonban a védőügyvéd honoráriumának elfogadása, amely által egyértelművé tette a jogalkotó, hogy az kizárólag szándékos elkövetés esetén büntetendő.³⁴

30 Lásd a Német Szövetségi Alkotmánybíróság (Bundesverfassungsgericht) határozatát a korábbi szabályozás restriktív alkalmazási követelményéről a védőügyvédek megbízási díjának elfogadásával összefüggésben: BVerfG 2 BvR 2558/14, 2 BvR 2571/14, 2 BvR 2573/14 (2. Kammer des Zweiten Senats) - Beschluss vom 28. Juli 2015 (OLG Bamberg / LG Würzburg / AG Würzburg).

31 StGB 261. § (2) bek.

32 StGB 261. § (4) bek.

33 StGB 261. § (5) bek.

34 StGB 261. § (6) bek.

Németországban saját pénz mosását, az alapcselekmény elkövetőjének büntetendőségét az 1998-ban elfogadott *Szervezett bűnözés elleni harcról szóló törvény* vezette be, amely azonban korlátozott körben alkalmazandó a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel. „Az alapbűncselekményben való részvétel miatt büntetendő személy csak akkor büntethető az (1)-(6) bekezdések szerint, ha a vagyontárgyat úgy hozza forgalomba, hogy eltitkolja annak jogellenes eredetét.”³⁵

A német Btk.-ban a tevékeny megbánásra vonatkozó szabályozás is található, e szerint nem büntethető, aki a bűncselekményt önként bejelenti az illetékes hatóságnak, vagy önként intézkedik a bejelentés megtételéről, kivéve, ha a bűncselekményt részben vagy egészben már felfedezték az adott időpontban, és az elkövető ezt tudta vagy számíthatott rá. További konjunktív feltétele a büntetendőséget megszüntető ok alkalmazásának az elkövetési tárgy biztosításában való közreműködés.³⁶

Kiemelendő továbbá, hogy a német Btk. külön rendelkezik a külföldön elkövetett alapcselekmény büntetendőségének kérdéséről. A 2021. évi reformot megelőzően általános követelmény volt a kettős inkrimináció, így nemcsak a német Btk. hanem az alapcselekmény elkövetésének helye szerint is büntetendőnek kellett lennie a cselekménynek. A hatályos Btk. alapján megmarad ugyan a kettős inkrimináció főszabályként (e szerint feltétel egyrészt a német Btk. alapján jogellenes cselekmény és az elkövetés helye szerint büntetendő cselekmény), de a VI. Pénzmosás elleni irányelvben nevesített deliktumok esetében már nem követelmény az elkövetés helye szerinti büntetendőség, önmagában az irányelvben felsorolt bűncselekményi körhöz tartozás elegendő.

A hatályos szabályozással szemben megfogalmazott kritikák leginkább a bagatellcselekmények problematikáját jelenítik meg, amellyel párhuzamosan a bűnüldöző hatóságok leterheltsége is jelentősen nőni fog, és féltő, hogy a túl sok „kis hal” miatt a „nagy halak” elkerülnek a büntetőjogi felelősségre vonást.

Összegzés

A pénzmosás elleni intézményrendszer fokozatosan vált a bűnözés – elsősorban a vagyonyarapodással együtt járó büntetendő cselekmények – elleni fellépés általános eszközévé. E tendenciára például szolgálhat a pénzmosás németországi szabályozása is.

35 StGB 261. § (7) bek.

36 StGB 261. § (8) bek.

Az FATF plenáris ülése által 2022 júniusában elfogadott 4. körös országértékelés megállapította, hogy az elmúlt években számos, a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni hatékonyabb fellépést szolgáló lépés történt Németországban, de még mindig kritikaként fogalmazta meg azt is, hogy a kockázati besorolásához képest alacsony számú a pénzmosás miatti büntetőeljárások száma (FATF, 2022).

Magyarország a nemzetközi kötelezettségvállalásainak eleget téve az 1994. évi IX. törvénnyel kriminalizálta a pénzmosást. Hazánkban a pénzmosás alapcselekményeinek köre jóval korábban, az 1999. évi CXX. törvénnyel, 2000. március 1-jétől kezdődő hatállyal kibővült valamennyi szabadságvesztéssel büntetendő cselekményre. Majd a IV. Büntető törvénykönyvvel (2012. évi C. tv.) bevezetésre került az „*all-crime*” szemlélet az alapcselekményekkel összefüggésében. Mind a német szabályozás, mind pedig a hazai pénzmosás büntetőjogi tényállása alapján megállapíthatjuk, hogy a VI. Pénzmosás elleni irányelvben megfogalmazott követelménytől jóval szélesebb körben határozta meg az alapcselekmények körét.

Felhasznált irodalom

- Bálint P. (2016). A pénzmosást megelőző alapbűncselekmény dilemmái. *Belügyi Szemle* 64(9), 65–75. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.9.4>
- Bülte, J. (2021). Reform des § 261 StGB: Vermeintlich effektive Abschöpfung statt Rechtsstaatlichkeit. *Geldwäsche & Recht*, 1(1), 8–11.
- Dannecker, G. (2019). Pénzmosás és korrupció – a német büntetőjog szabályozása és sajátosságai. In Farkas Á., Dannecker, G. & Jacsó J. (Szerk.), *Az Európai Unió pénzügyi érdekei védelmének büntetőjogi aspektusai – különös tekintettel az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás és a büntetőjogi compliance nemzeti szabályozására, valamint a kiberbűnözésre* (pp. 238–255). Wolters Kluwer Kiadó Kft.
- Bussmann, K.-D. & Vockrodt, M. (2016). Geldwäsche-Compliance im Nicht-Finanzsektor: Ergebnisse aus einer Dunkelfeldstudie. *Compliance-Berater*, 5(2), 138–143.
- FATF (2022). *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures Germany Mutual Evaluation Report*. Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/Mutual-Evaluation-Report-Germany-2022.pdf>
- Fischer, T. (2017). *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*. C.H. Beck, München.
- Gaseas, N. (2021). Das neue Geldwäsche-Strafrecht: Weitreichende Folgen für die Praxis. *Neue Juristische Wochenschrift*, 75(15), 1041–1046.
- Gál I. L. (Szerk.) (2005). *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései*. PTE Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszék.

- Harnischmacher, R. F. J. (2009). Geldwäsche – Money Laundering. *Die Kriminalpolizei*, 11(9). <https://www.kriminalpolizei.de/ausgaben/2009/dezember/detailansicht-dezember/artikel/geldwaesche-money-laundering.html>
- Jacsó, J. (2011). Freiheit und Sicherheit im Spiegel der Geldwäschebekämpfung in Europa. In Karsai, K., Nagy, F. & Szomora, Zs. (Eds.), *Freiheit – Sicherheit – (Straf)Recht. Beiträge eines Humboldt-Kollegs* (pp. 103–127). V&R unipress, Universitätsverlag Osnabrück.
- Jacsó J. (2013). A pénzmosás elleni fellépés dimenziói Európában: múlt, jelen és jövő. *Kriminológiai Közlemények* (72), 47–69.
- Jacsó J. & Udvarhelyi B. (2017). A Bizottság új irányelvjavaslata a pénzmosás elleni büntetőjogi fellépésről az egyes tagállami szabályozások tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 12(2), 39–58.
- Jacsó J. (2019). Gondolatok az Európai Unió pénzmosás elleni büntetőpolitikájáról a hatodik Pénzmosás elleni uniós irányelv tükrében. In Bárd P., Borbíró A. & Gönczöl K. (Szerk.), *Kriminológia és kriminálpolitika a jogállam szolgálatában. Tanulmányok Lévay Miklós tiszteletére* (pp. 401–411). ELTE Eötvös Kiadó.
- Jacsó J. & Udvarhelyi B. (2019). A pénzmosás elleni küzdelem Magyarországon. In Farkas Á., Dannecker, G. & Jacsó J. (Szerk.), *Az Európai Unió pénzügyi érdekei védelmének büntetőjogi aspektusai – különös tekintettel az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás és a büntetőjogi compliance nemzeti szabályozására, valamint a kiberbűnözésre* (pp. 295–309). Wolters Kluwer Kiadó Kft.
- Kert R. (2019). Az implementáció szükségessége a pénzmosás, a korrupció és a hűtlen kezelés terén. In Farkas Á., Dannecker, G. & Jacsó J. (Szerk.), *Az Európai Unió pénzügyi érdekei védelmének büntetőjogi aspektusai – különös tekintettel az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás és a büntetőjogi compliance nemzeti szabályozására, valamint a kiberbűnözésre* (pp. 227–237). Wolters Kluwer Kiadó Kft.
- Kóhalmi L. (2005). Ügyvédek és pénzmosás. In Gál I. L. (Szerk.), *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései* (pp. 89–97). Pécsi Tudományegyetem.
- Madai S. (2019). Nem csalás, de ámtás? Dogmatikai megjegyzések a PIF Irányelvhez. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2ksz), 131–140.
- Tiedemann, K. (2007): *Wirtschaftsstrafrecht. Besonderer Teil mit wichtigen Gesetzes- und Verordnungstexten*. Carl Heymanns Verlag, München.
- Transparency International (2021). *Geldwäschebekämpfung in Deutschland. Probleme, Lösungsvorschläge und Beispielfälle*. https://www.transparency.de/fileadmin/Redaktion/Publicationen/2021/Studie_Geldwa_sche-in-Deutschland_210706.pdf
- Udvarhelyi B. (2019). *Az Európai Unió anyagi büntetőjoga a Lisszaboni Szerződés után*. Patrocínium Kiadó.
- Udvarhelyi B. (2022). *Kézikönyv az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelméről*. Patrocínium Kiadó.

A cikkben szereplő online hivatkozás

URL1: *Jahresbericht 2020 Financial Intelligence Unit Deutschland*. https://www.zoll.de/DE/FIU/Fachliche-Informationen/Jahresberichte/jahresberichte_node.html

Alkalmazott jogszabályok

Strafgesetzbuch (StGB). In der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322) zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022

A Tanács 91/308/EGK irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről

(EU) 2015/849 irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1673 irányelve (2018. október 23.) a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemlről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről

A Bizottság Közleménye a pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás megelőzését szolgáló, átfogó uniós szakpolitikára irányuló cselekvési tervről

A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a határokon átnyúló tevékenységekhez kapcsolódó és a belső piacot érintő pénzmosási és terrorizmusfinanszírozási kockázatok értékeléséről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Jacsó J. (2023). A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 905–920. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.9>

K Ö N Y V I S M E R T E T Ő

Antikorrupció
MIT Esszenciális Tudás Sorozat**Anticorruption**
MIT Essential Knowledge Series**Szabó Csaba**

Dr. PhD, főszervező-helyettes, egyetemi docens,
rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

Krenner József

mb. fővizsgáló, rendőr hadnagy
Vas Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Szombathelyi Rendőrkapitányság,
Közlekedésrendészeti Osztály

Absztrakt

Cél: A MIT Press kiadó *Essential Knowledge* sorozatában megjelenő *Antikorrupció* című könyv kompakt, érdekes és naprakész információkat nyújt az olvasó számára. Eddig az MIT könyvismertető sorozatában a következő művek kerültek bemutatásra.: *Neuroplaszticitás* (Németh, 2021a), *Anticorruption* (Németh, 2021b), *Együttműködő társadalom* (Németh & Szabo, 2022), *Kritikus gondolkodás* (Németh, 2022a), *Behaviour Insight* (Fazekas-Pátyodi, 2023).

Módszertan: A kiadványt a téma egyik legelismertebb szakértője írta, olyan nyelven, amelyet a témában nem járatos laikusok is könnyedén megértének. Így valóban felhasználhatók az egyes témakörök aktuális kutatási adatai és eredményei más szakterületek képviselői számára is. Manapság nem könnyű megtalálni a világhálón megszerezhető végtelen információhalmazban azokat az adatokat és összefüggéseket, amelyek egy adott témáról megbízható és koherens ismereteket biztosítanak (Tidor, 2020).

Megállapítások: A szeria jelen kötetének témája a korrupcióellenes küzdelem, és annak globális összefüggései. Az írás az antikorrupciós küzdelem jelenlegi eredményeit és helyzetét mutatja be. A jelenlegi téma aktualitását jól szemlélteti a Világbank ide vonatkozó becslése: „*A világ nagy része korrupcióval fertőzött, Afrika, Ázsia és Latin-Amerika nagy részein az egy főre jutó éves GDP 3*

százaléka eltűnik. Még Észak-Amerika sem védtelen. A Világbank szerint globálisan 1 billió vagy több dollárt veszít évente a korrupció miatt.” (Rotberg, 2020). **Érték:** A könyv átfogó és adatokkal alátámasztott képet nyújt a világban folyó korrupciós folyamatokról. Továbbá bemutatja az egyes korrupciós folyamatok megszüntetésére tett kísérleteket is.

Kulcsszavak: politikai korrupció, megelőzés, esettanulmányok, vezetői kulcsszerep

Abstract

Aim: The *MIT Press Essential Knowledge* series provides the reader with accessible, concise, yet interesting and completely up-to-date information. Till now, we have reviewed the following members of the series: *Neuroplasticity* (Németh, 2021a), *Anticorruption* (Németh, 2021b), *Collaborative Society* (Németh & Szabo, 2022), *Critical Thinking* (Németh, 2022a), *Behavioral Insight* (Fazekas-Pátyodi, 2023).

Methodology: Each part was written by excellent experts on the subject, in a language understood by non-experts, too. In this way, the current research data and results in the field of each topic can be really used. Nowadays, it is not easy to find in the endless set of information obtainable on the World Wide Web those that essentially provide the fundamental knowledge on a particular topic (Tidor, 2020).

Findings: The topic of the present volume of the series is the anticorruption, as a world phenomenon, its current development and situation. And the topicality of the current theme is perhaps duly justified by the following World Bank estimate: “*Much of the globe is infected with corruption, sapping as much as 3 percent of annual per capita GDP in large swathes of Africa, Asia, and Latin America. Even North America is hardly immune. The World Bank says that \$1 trillion or more is lost each year to corruption, globally.*” (Rotberg, 2020).

Value: The book provides a comprehensive and data-supported picture of corruption processes in the world. Furthermore, it also presents the attempts to eliminate individual corruption processes.

Keywords: political corruption, prevention, case studies, leadership factor

Bevezető

Ez a kiemelkedő kiadvány szakmai szempontból nagyszerű alkotás, mivel átlátható és érthető módon, átfogó képet ad a korrupcióellenes folyamatok jelenlegi helyzetéről a világban. A szerző, Robert I. Rotberg a Harvard Kennedy School államközi konfliktusokkal és konfliktusmegoldással foglalkozó programjának alapító igazgatója. Fő szakterülete a nemzetközi kapcsolatok elmélete, melyet több évtizede kutat. Ehhez a témához kapcsolódóan több olyan könyv szerzője, amely a korrupció valamilyen összefüggését, illetve annak lehetséges kezelését tárgyalja. Rotberg két másik művet is kiadott ebben a témában: *A korrupció ellenszere (The Corruption Cure)* (2017) és az *Antikorrupció: Hogyan verjük vissza a politikai és vállalati korrupciót? (Anticorruption: How to Beat Back Political and Corporate Corruption)* (2018), amelyet a Daedalus különszámában szerkesztett.

Háttér

A 272 oldalas, tíz fejezetből álló könyv feltárja és elemzi a korrupció jellemző formáit, azok háttérét és kialakulásuk fő okait. Emellett lehetséges megoldásokat, valamint korrupcióellenes eljárásokat és technikákat mutat be. A szerző úgy véli, hogy a vezetés és annak cselekvései a korrupció megelőzésének és leküzdésének legfontosabb eleme. Ez a vezetés kész arra, hogy következetesen változtatásokat hajtson végre a megfelelő politikai kultúra elérése érdekében. „A korrupció jelensége már az ókor óta létezik; az ókori Mezopotámiától napjaink magas szintű etikai mocsaráig az emberek mindig is kerestek egy kiskaput, egy rövidebb utat, vagy egy végső utat a hatalom és a befolyás megszerzéséhez.” (Rotberg, 2020).

A fejezetek tartalmi bemutatása

Az első fejezet meghatározza a korrupció nemzetközileg elfogadott fogalmát: „a közhivatallal való visszaélés magáncélú haszonszerzés céljából” (Rotberg, 2020). Gyakorlati példákon keresztül hasonlítja össze más definíciókkal, így bizonyítva a definíció pontos jellegét. A korrupció ellentmondásos folyamatát is kiemeli: jelenleg erősíti a szegénység elmélyülésének degeneratív folyamatát a kedvezményezett országokban. A kistílű korrupció egy kisebb volumenű, de nagy gyakoriságú jelenség, amely a társadalom egészét áthatja, míg

a nagy volumenű korrupció nagyobb összeget képvisel, de kevesebb érintettet érint a korrupciós folyamatokban. A következő részben a korrupciót indexelő és kategorizálni igyekvő nemzetközi szervezeteket mutatja be, például a Transparency International Korrupció Érzékelési Indexét (CPI) és a Világbank Korrupció Ellenőrzési Mutatóját (CCI). Az egyes korrupciótípusok kategorizálása azonban összetett feladat azok különbözőségeik miatt. A hivatalos rangsor az elmúlt években nem változott jelentősen: Új-Zéland, Finnország, Dánia, Kanada hagyományosan a lista elitjét képviseli. A harmadik fejezet bemutatja, hogy a skandináv országok, Új-Zéland és Kanada, amelyek ma mind a világ legkevesbé korrump országai közé tartoznak, egykor hemzsegték a korrupciós gyakorlatoktól, és miként sikerült ezeket mérsékelni, majd nagyrészt megszüntetni (OECD, 2014). A negyedik fejezet azt vizsgálja, hogy Dél-Amerikában és Közép-Amerikában hogyan kerültek át a nemzetek a korrump oldalról a nem korrump oldalra, és különösen a latin-amerikai kormányok közül Uruguay, Chile és Costa Rica, a legkevesbé korrump kormányok modern eseteire terjed ki. A következő szakasz a legfontosabb korrupcióellenes eszközöket ismerteti. A jó gyakorlatok azt mutatják, hogy az egyéni büntetés mellett szükséges a kollektív korrupciómentes szokások kiterjesztése a társadalom egészére. Emellett erős vezetésre van szükség, amely képes felügyelni és betartatni ezeket a jó gyakorlatokat. Az erős vezetés a megoldás a módosítások végrehajtásához (Németh, 2022b). A fentiek alapján végrehajtott változtatásokat gyakorlati példákon keresztül mutatja be – ilyen Szingapúr, Hongkong, az afrikai Ruanda vagy az európai Horvátország. Ezekben az országokban a határozott vezetés gyors cselekvéssel alapvető változásokat ért el a korrupcióellenes tevékenységekben. Az északi példaként ismert skandináv országok korrupcióellenes sikerei a jól működő társadalmi struktúrából erednek: *„Ez azt jelenti, hogy magas a társadalmi bizalom szintje, gazdagok, alacsony az egyenlőtlenség, jól képzettek, és elvárják politikusaitól és köztisztviselőiktől az integritást és a nyitottságot.”* (Rotberg, 2020). A szerző a kiemelkedő skandináv országok mellett Dél-Amerika sikeres korrupcióellenes jó gyakorlatait is bemutatja – mint például Uruguay, ahol a lakosság 83%-a nem találkozott semmilyen adminisztratív vagy egyéb megvesztegetéssel (Rotberg, 2020). A korrupció társadalmi elutasítása a kontinens legtisztességesebb országában a mértékadó szintre emelkedett. Az ötödik fejezetben Rotberg meghatározza a korrupció megállításához szükséges kereteket: *„Elkerülhetetlenek a jó törvények, a jó nyomozati eszközök és technikák, a szorgalmas ellenőrök, az elkötelezett ombudsmanok, a teljesen szabad és aktív média, a megfelelően működő igazságszolgáltatás és néhány új típusú bíróság. A lelkiismeretes és elvek alapján álló vezetés elengedhetetlen.”* (Rotberg, 2020). Részletesen elemzi és bemutatja a Brit Nemzetközösség és az Egyesült

Államok common law rendszereinek korábbi elemeit. A következő két fejezet a szingapúri és a hongkongi gyakorlaton keresztül, jól működő példákat mutat be az átláthatósághoz és a hivatalos elszámoltathatósághoz szükséges kifinomult eszközökre. A szerző rámutat, hogy az átláthatóság működési hatékonysága jelentősen függ az ellenőrzési eszközök rendszerszintű együttműködésétől. A legújabb technológiai újítások segítenek ennek megfelelő és pontos megvalósításában. Ezek az újítások kétségtelenül megkönnyítik a hiteles bizonyítékok gyűjtését és rögzítését. Az utolsó előtti fejezetben a szerző a korrupció szabályozásáért egyértelműen felelős vezetőket nevezi meg. „*A vezetők adják meg az alaphangot és a színpadot, a felelősök hallgatólagosan lopásra vagy csalásra ösztönzik beosztottaikat. A feddhetetlenség vagy annak hiánya ezézt beszivárog a kollektív társadalmi tudatba, hogy a korrupciót folyamatos társadalmi gyakorlattá tegye.*” (Rotberg, 2020). A szerző Botswanát, Új-Zélandot, Uruguayt és Szingapúrt említi pozitív példaként. Ez utóbbiban a taxisok még a borralalót sem fogadják el, ami jól jelzi az integratív vezetési példa rendszer-szintű elterjedtségét.

Összegzés

A kilencedik fejezetben a szokásos összefoglaló helyett egy nagyon konkrét, 13 lépésből álló útmutatót találunk a korrupció elleni sikeres küzdelemhez, amelynek egyik kulcstényezőjeként Rotberg a politikai akaratot jelöli meg. Ez a teszt a szervezet tényleges helyzetének kritikus vizsgálatára, az adott szervezet helyének radikális újragondolására ösztönöz a szerző által felvázolt kritikus rendszerben. Különösen hasznos és ajánlott cégvezetőknek és bürokratikus szervezetek tekintélyelvű vezetőinek.

Felhasznált irodalom

- Fazekas-Pátyodi, Sz. (2023). Behavioral Insight. *Belügyi Szemle*, 71(S12), 104–108. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2023.2.7>
- Németh, V. & Szabó, Cs. (2022). Collaborative Society. The MIT Essential Knowledge Series. *Belügyi Szemle*, 70(S11), 179–184. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.1.10>
- Németh, V. (2021a). Neuroplasticity. *Belügyi Szemle*, 69(S15), 124–127. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.8>
- Németh, V. (2021b). Anticorruption. The MIT Essential Knowledge Series. *Belügyi Szemle*, 69(S14), 121–124. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.4.9>

- Németh, V. (2022a). Critical Thinking. The MIT Essential Knowledge Series. *Belügyi Szemle*, 70(S12), 97–101. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.2.6>
- Németh, V. (2022b). Hogyan döntünk? ...és hogyan kellene? How We Decide?and how should we? *Belügyi Szemle*, 70(1), 201–206. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.12>
- OECD (2014). *CleanGovBiz. Integrity and practice*. Organization for Economic Co-operation and Development.
- Rotberg, I. R. (2020). *Anticorruption*. The MIT Press Essential Knowledge Series. The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/12153.001.0001>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Szabó Cs. & Krenner J. (2023). Antikorrupció – MIT Esszenciális Tudás Sorozat. *Belügyi Szemle*, 71(5), 921–926. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.10>

INTERJÚ

„A minőséghez ragaszkodni kell”

Interjú Dr. Gál István Lászlóval, a PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával, az NKE HHK Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi tanárával

‘Insisting on quality’

Interview with Dr. László István Gál, Professor, Head of Department of Criminal Law, Faculty of Law and Political Sciences, University of Pécs, Professor of the Department of Military National Security, Faculty of Military Science and Military Officer Training, University of Public Service

Fazekas-Pátyodi Szandra

szerkesztőségi munkatárs
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
szandra.patyodi@bm.gov.hu

Németh Viktor

Dr. PhD, felelős szerkesztő, szakfelelős
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
viktor.nemeth2@bm.gov.hu

Absztrakt

Dr. Gál István László két évtizede foglalkozik a pénzmosás témakörével egyetemi oktatóként és gyakorló ügyvédként egyaránt. Az interjú során betekintést kaphattunk a témakörrel kapcsolatos jogszabályi változásokba, a pénzmosás deliktumok számának növekedése mögött sejtethető okokba, illetve az uniós és hazai jogszabályok harmonizációjának nehézségeibe. Professzor úr megosztotta gondolatait a minőségi publikációs munka szerzői és kiadói oldaláról, illetve a felelős szerkesztőség jó működéséről. Tanszékvezető úrral Dr. Németh Viktor felelős szerkesztő és Fazekas-Pátyodi Szandra szerkesztőségi munkatárs beszélgett.

Kulcsszavak: pénzmosás, kriptó eszközök, kétszeres értékelés tilalma, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Abstract

Dr. István László Gál has been working on money laundering for two decades, both as a university lecturer and as a practising lawyer. During the interview, we were given an insight into the changes in legislation on the subject, the reasons behind the increase in money laundering offences and the difficulties of harmonising EU and national legislation. The Professor shared his thoughts on the authorship and publishing side of quality publishing, and the good functioning of the editorial team responsible. The Head of Department was interviewed by Dr. Viktor Németh Managing Editor and Szandra Fazekas-Pátyodi editorial staff member.

Keywords: money laundering, crypto assets, prohibition of double jeopardy, Faculty of Law and Political Sciences of University of Pécs

Professzor úr a pénzmosás és a pénzügyi bűncselekmények területén folytatott büntetőjogi és kriminológiai kutatások elismert szakértője. Hogyan látja a kétezres évek „bűnpiacát”, milyen változásokat, újdonságokat jósol az elkövetkező időszakra?

Egyetemi oktatóként és kutatóként két évtizede foglalkozom a pénzmosás elleni küzdelem témakörével, és az elmúlt években már ügyvédként a gyakorlatban is látom a jellemző tendenciákat és problémákat. Egyre több pénzmosás válik ismertté hazánkban is, ami nem feltétlenül azt jelenti, hogy elszaporodtak ezek a cselekmények, az is lehet, hogy a nyomozó hatóság és az ügyészség egyre felkészültebb, egyre magasabb színvonalon végzi a munkáját ezen a területen

is. 2021-től az orgazdaság is beleolvadt a pénzmosásba, 140 év után megszűnt az önálló státusa, ez tovább emeli az ügyek számát. Eljutottunk oda, hogy ez a korábban nagyon ritka bűncselekmény ma már akár ezres nagyságrendben jelenik meg az éves bűnügyi statisztikában, és nincs olyan nyomozó hatóság, ahol ne találkoznának vele rendszeresen. Az informatika fejlődése további kihívások elé állít majd bennünket: várhatóan egyre több alapbűncselekmény lesz majd, és az ezekből származó profit egy részét új típusú pénzmosási technikákkal, például kriptó eszközök felhasználásával próbálják majd tisztára mosni az elkövetők. 2021. január 1-je óta a kriptó eszközök is lehetnek a pénzmosás elkövetési tárgyai, korábban ez kizárt volt. A jogalkotás tehát próbál lépést tartani a bűnözőkkel.

Ettől függetlenül számos probléma figyelhető meg a pénzmosás hatályos szabályozásában, ami véleményem szerint nem a magyar jogalkotónak felróható hiba, inkább a nemzetközi és EU-s jogalkotási kötelezettségeinket nehéz összeegyeztetni néha a hagyományos, több száz éves magyar büntetőjogi alapelvekkel. Például a Btk.-t módosító törvény indokolása tesz ugyan egy erőtlen kísérletet arra, hogy megmagyarázza, miért nem ütközik a kétszeres értékelés tilalmába a pénzmosás első alapesete akkor, ha az alapbűncselekmény elkövetője követi el a pénzmosást is, de ez számomra többszöri elolvasás után sem volt meggyőző. Évszázados alapelv a magyar büntetőjogban, hogy az emberi természettel ellentétes követelményeket még a büntetőjog sem támaszthat a társadalom tagjai számára. Nem magyarázható másként, csak a nemzetközi kötelezettségeinkkel, hogy miért büntetendő az alapbűncselekmény elkövetője például az első bekezdés alapján, ha „*a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetét, a vagyonon fennálló jogot, a vagyon helyét, ezek változását elfedi vagy elleplezi.*” (Btk. 399. §). Ez egészen biztos kétszeres értékelés az elkövető terhére, és az emberi természettel ellentétes elvárás is. Ha ugyanis valaki elkövet egy bűncselekményt, akkor nem várható el tőle, hogy az ebből származó dolog eredetét ne leplezze.

Az új, orgazda jellegű statikus pénzmosás is felvet komoly gyakorlati problémákat. Az alapeset büntetési tétele öt évig terjedő szabadságvesztés, így két év feletti büntetésből kellene kiindulnunk a középérték alapján egy ötvenezer-egy forint értékű lopott dolog vásárlójával szemben. A lopás elkövetője pedig – ha első büntényes – alappal számíthat megrovásra. Mivel a pénzmosás ezen alakzatát az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, logikus stratégia lehet az orgazda részéről beismerő vallomást tenni abban, hogy az elkövetésre készülő személy számára az elkövetést megelőzően legalább pszichikai támogatást nyújtott. Így egy kisebb értékű elkövetett lopás pszichikai bűnsegédjeként szintén csak megrovásra számíthat...

Át kell gondolni az orgazda jellegű statikus pénzmosás alkalmazásakor a közpérték alkalmazását is. Ötvenezer-egy forinttól 50 millió forintig tart az alap eset, nagyon nem mindegy, hogy valami 51 ezer forint értékű vagy 49 millió forint értékű bűncselekményből származó dolgot („vagyon”) szerez meg. Az első esetben akkor lehet igazságos, méltányos és arányos büntetést kiszabni, ha a közpértéket teljesen figyelmen kívül hagyja a bíróság. Ez viszont akár kiindulópont is lehet a közpérték jövőbeli eróziójához, hiszen utána más bűncselekmények esetében is lehet majd hivatkozni az e körben kialakuló bírói gyakorlatra.

A pénzmosás jelenleg hatályos tényállása kapcsán az a véleményem, hogy a jogalkotás ugyan kényszerpályán mozgott, amikor a pénzmosás jelenlegi szabályozását a Btk.-ba emelte, a jogalkalmazásnak azonban nincs ennyire megkötve a keze: mind a védelem, mind a vád, de az ítékezés feladata is lesz a következő években a tényállás hatókörének a lehető legdrasztikusabb szűkítése a gyakorlatban, ha a több száz éves magyar büntetőjogi tradíciókat komolyan szeretnénk venni a 21. században is.

Két, látszólag egymással össze nem függő tudományterületet művelő egyetemen is tanít: a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi Tanszékén, illetve a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Nemzetbiztonsági Tanszékén. Mi vonzotta az egyes tudományterületekhez, milyen inspirációt talál különbözőségükben?

2001-ben kezdtem oktatni a Pécsi Tudományegyetemen büntetőjogot, a kutatási területem azonban mindig is összekapcsolódott a gazdaságbiztonsággal, a terrorizmus elleni küzdelemmel és általában a biztonságpolitikával. 2010-ben kaptam először felkérést arra, hogy óraadóként jogi tárgyakat oktassak – akkor még – a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetében, 2013-tól pedig másodállásban dolgozom az NKE-n is, a Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék professzoraként a jogi tárgyak tárgyfelelőse vagyok. 2021-ben megjelent egy monográfiám *A magyar állam titkainak büntetőjogi védelme* címmel a Ludovika Egyetemi Kiadó gondozásában, amelyben elsősorban a minősített adatok büntetőjogi védelmével foglalkozom. A büntetőjog-tudomány és a nemzetbiztonság véleményem szerint összeegyeztethető, és mindkét kutatási terület rendkívül érdekes.

A doktori.hu weboldal adatai szerint témavezetettjei közül tizenhatan szereztek fokozatot, öten abszolutóriumot, heten képzésben vannak. A kutatási munka részét képezi a publikációs tevékenység is. Egykori és jelenlegi doktoranduszainak releváns megjelenési felületet képvisel-e a Belügyi Szemle?

A tudományos kutatás egyik fokmérője a színvonalas publikációs tevékenység, ezt a doktori iskolák el is várják, és témavezetőként ez nálam is alapkövetelmény. Nem mindegy azonban, hogy milyen felületen jelennek meg a doktoranduszok, illetve később már a tapasztalt kutatók tanulmányai. Véleményem szerint a Belügyi Szemle mind a jogtudomány, mind a rendészettudomány, de a nemzetbiztonság-tudomány vonatkozásában is az egyik legrangosabb szakmai folyóirat Magyarországon. Aki ezen tudományterületek valamelyikével színvonalasan foglalkozik, annak vagy van már, vagy legalábbis lesz néhány megjelent tanulmánya a Belügyi Szemlében.

A korábbiakban öné lett a MTA PAB régió legjobb PhD munkája címe, illetve két-két alkalommal is elnyerte az MTA Bolyai János kutatói ösztöndíját és az Új Nemzeti Kiválóság Ösztöndíjat. Ezeknek egyaránt előzménye és következménye publikációnak magas száma. Egy-egy publikáció közlésekor milyen szempontok mentén választja ki a megcélzott folyóiratot?

Minden kutató érzi, hogy melyek azok a publikációi, amelyek a legjobban sikerültek. Kezdő, fiatal oktatóként és kutatóként legfeljebb egy témakör hazai és nemzetközi szakirodalmának alapos ismerete birtokában tudunk egy témakör kapcsán saját, elsősorban elméleti megállapításokat tenni. Mindig is fontosnak tartottam azonban azt is, hogy a gyakorlatba is belelássak, ezért az oktatás mellett ügyvédként is dolgozom, kizárólag büntető ügyekkel foglalkozom. Egy vagy két évtized után a gyakorlati tapasztalatok birtokában az elméleti tudás is átértékelődik kicsit. Azt szokták mondani, hogy az elmélet és a gyakorlat között az a különbség, hogy elméletileg nincs közöttük különbség, gyakorlatilag viszont van. Minden kutató pályája során megfigyelhető egy bizonyos érési, fejlődési folyamat, és ennek a lépcsőfokait a kiemelt publikációk jelzik. Ezeket megpróbáljuk célzottan a legjobb hazai és nemzetközi folyóiratokban megjelentetni. Ha sikerül is, az nagyon jó érzés.

Felkai László államtitkár úr 2023 márciusával megbízta önt, hogy vegyen részt a Belügyi Szemle Szerkesztőbizottságának munkájában. Nem új önnek a szerep; hiszen 2014-től a Journal of Eastern European Criminal Law című nemzetközi szakfolyóirat szerkesztőbizottságának elnöke is. Egy tudományos folyóirat esetén mik azok az alapelvek, amelyekhez ragaszkodik, és amelyeket a Belügyi Szemle munkájában is kiemelt figyelemmel követ majd?

Rendkívül megtisztelő a felkérés, hiszen édesapám révén, aki rendőrtiszt volt ez előző évezred végén, már gyerekkoromban a kezembe került a Belügyi

Szemle egy-egy száma. A már említett nemzetközi folyóiratot román, szerb és horvát kollégákkal közösen alapítottuk, mellette a *Büntetőjogi Szemle* című hazai szakfolyóirat főszerkesztője is vagyok. A legfontosabb alapelveim a minőség, de emellett mindig figyelünk arra is, hogy a folyóirat profiljába tartozó cikkeket jelentessünk meg. Ha beérkezik a szerkesztőségbe néha egy-egy, amúgy színvonalas tanulmány, ami elsősorban más tudományterülethez kapcsolódó problémakört vizsgál és elemez, vagyis csak marginálisan kapcsolódik a bűnügyi tudományokhoz, akkor fel szoktuk venni a kapcsolatot a szerzővel, és az is előfordul, hogy javaslatot teszünk, melyik folyóiratnak küldje meg. Az online folyóiratokat is figyelembe véve ma azt tapasztalom, hogy vannak újságok, amelyek „vadásszák” a cikkeket, hogy az adott lapszám megjelenhessen. A legszínvonalasabb lapok esetében ilyen probléma nincs, és nem is lesz a jövőben. A minőséghez ragaszkodni kell.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fazekas-Pátyodi Sz. & Németh V. (2023). „A minőséghez ragaszkodni kell” – Interjú Dr. Gál István Lászlóval, a PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárával, az NKE HHK Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék egyetemi tanárával. *Belügyi Szemle*, 71(5), 927–932. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.11>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

